

Når det er svært at være ung i DK

– unges trivsel og mistrivsel i tal

Når det er svært at være ung i DK

– unges trivsel og mistrivsel i tal

Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning 2010

Grafisk design: Niels-Henrik M. Hansen, Center for Ungdomsforskning

ISBN 978-87-7430-211-7 (elektronisk udgave)

Indholdsfortegnelse

Forord		7
Kapitel 1	Indledning <i>Jens Christian Nielsen & Niels Ulrik Sørensen</i>	9
Kapitel 2	Hvad synes de unge selv? Et subjektivt blik på liv og trivsel <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	19
Kapitel 3	Unge helbred <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	31
Kapitel 4	Unge og mobning <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	49
Kapitel 5	Unge og ensomhed <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	63
Kapitel 6	Unge overvejelser om og forsøg på at tage deres eget liv <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	87
Kapitel 7	Cutting – når unge snitter og skærer i egen krop <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	103
Kapitel 8	Krop og ydre <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	119
Kapitel 9	Unge seksualitet <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	145
Kapitel 10	Unge og rusmidler <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	171
Kapitel 11	Unge og kriminalitet <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	195
Kapitel 12	Trivsel og mistrivsel blandt unge i forskellige livssituationer, med forskellige livserfaringer og med forskellige udgangspunkter i livet <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	211
Kapitel 13	Konklusion <i>Niels Ulrik Sørensen & Jens Christian Nielsen</i>	241
Kapitel 14	Metode <i>Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec</i>	277
Referencer		284

Forord

I denne rapport, *Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal*, offentliggør Center for Ungdomsforskning resultaterne af en stor undersøgelse af trivsel og mistrivsel blandt unge mellem 15 og 24 år. Rapporten belyser både de unges egne vurderinger af, om de trives med sig selv og deres liv, og den trivsel og mistrivsel, der kan spores i deres adfærd og orienteringer i hverdagslivet. Rapporten bygger på telefoninterview med knap 3.500 unge.

Rapporten er den første publikation i Center for Ungdomsforskningens 3-årige forskningsprojekt *Når det er svært at være ung i DK*. Projektet har til formål at undersøge unges trivsel og mistrivsel, hvilke mønstre og sammenhænge der måtte være mellem forskellige former for mistrivsel, samt endelig at komme med råd til, hvordan unges mistrivsel kan vendes til trivsel. Projektet lægger ikke mindst vægt på at bidrage til, at de voksne omkring de unge bliver bedre til at aflæse de unges tegn på mistrivsel og udvikler en bedre forståelse for, hvordan de kan være med til at afhjælpe denne.

Udover denne rapport består projektet af rapporten *Når det er svært at være ung i DK – et kvalitativt studie om unges trivsel og mistrivsel*, der vil blive offentliggjort senere i år. Denne kvalitative rapport vil bygge på analyser af en lang række interview med unge, som sætter yderligere fokus på nogle af de væsentligste trivsels- og mistrivselsproblematikker, der belyses i nærværende rapport. Desuden har Hans Reitzels Forlag i dette forår udgivet bogen *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*, som består af interview med eksperter, der indkredser, hvordan unges mistrivsel ser ud i dag, hvordan den spottes, hvad årsagerne er til den, samt hvad der kan gøres for at dæmme op for den. Afslutningsvis vil der blive udarbejdet en kortere publikation, hvor der redegøres for de væsentligste resultater i projektet, og hvor der vil være en række råd og forslag til, hvordan unges mistrivsel kan vendes til trivsel.

Projektidéen blev oprindeligt udviklet sammen med Ventilen Danmark, der sammen med en række andre frivillige sociale organisationer pegede på, at der er et stort behov for ny viden om unges trivsel og mistrivsel – hvilket forhåbentlig vil blive indfriet af denne rapport og de øvrige publikationer i Når det er svært at være ung i DK. Projektet er realiseret gennem en støttebevilling fra Egmont Fonden, som vi er meget taknemmelige for.

Rapporten er udarbejdet af et forskningsteam bestående af Niels Ulrik Sørensen, Martha Nina Ozmec og Jens Christian Nielsen, der ligeledes er forskningsprojektets leder. Derudover har forskerne Ane Grubb og Rikke Brown bidraget til udarbejdelse af rapporten hhv. til de indledende analyser og til den afsluttende databearbejdning og -validering. Rapporten er undervejs blevet kvalificeret af dialogen med forskningsprojektets følgegruppe, der består af Bo Møhl, Helle Rabøl Hansen, Ida Kock, Jakob Roepstorff, Jimmie Gade Nielsen, Mathias Lasgaard, Susanne Lunn og Trine Hørdum Grünberger. Vi skylder dem alle en stor tak. Også en stor tak skal lyde til de mange unge, der har sagt ja til at indgå i undersøgelsen og dermed bidraget til at give os indsigt i, hvornår det er svært at være ung i Danmark.

God læselyst!

Jens Christian Nielsen

Leder af forskningsprogrammet Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet

1

Indledning

Jens Christian Nielsen & Niels Ulrik Sørensen

1. Baggrund og målsætning

Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal præsenterer resultaterne af en stor videnskabelig spørgeskemaundersøgelse om trivsel og mistrivsel blandt 15-24-årige unge i Danmark. Undersøgelsen bygger på telefoninterviews med 3.481 unge, der udgør et repræsentativt udsnit af alle 15-24-årige unge i Danmark.

Interviewene er blevet gennemført af Epinion Capacent i december 2008 til februar 2009 med udgangspunkt i et spørgeskema, som Center for Ungdomsforskning har udarbejdet. Det er også Center for Ungdomsforskning, der har stået for de analyser af de unges besvarelser af spørgeskemaet, som præsenteres i denne rapport.

Rapporten indgår i det treårige forskningsprojekt *Når det er svært at være ung i DK*, hvis overordnede formål er at undersøge unges trivsel og mistrivsel, hvilke mønstre og sammenhænge der måtte være mellem forskellige former for mistrivsel, samt endeligt at komme med råd til, hvordan unges mistrivsel kan vendes til trivsel.

Projektets ambition er således at sætte fokus på:

- hvornår det er svært at være ung i dag
- i hvilke situationer vanskelighederne især træder frem
- hvad der gør det svært at være ung i dag
- hvilke unge der især har vanskeligheder
- og hvad der skal til for at håndtere udfordringerne i det moderne ungdomsliv

Disse spørgsmål bliver besvaret i fire publikationer, der belyser unges trivsel og mistrivsel fra forskellige perspektiver og med forskellige vægtninger af fokuspunkterne. Denne rapport udgør projektets kvantitative bidrag: her belyser vi primært unges trivsel og mistrivsel i tal og tabeller, der er lavet med udgangspunkt i statistiske analyser af vores spørgeskemaundersøgelse.

Rapporten indeholder således analyser af, hvor udbredt forskellige former for trivsel og mistrivsel er blandt de unge i spørgeskemaundersøgelsen. Der er også analyser af, hvilke sammenhænge der måtte være mellem de forskellige trivsels- og mistrivselsformer. Ligesom der er analyser af, hvilke unge de optræder hos, herunder hvordan trivsel og mistrivsel hænger sammen med de unges køn, alder, uddannelse, familiebaggrund osv.

2. Trivsel og mistrivsel

I rapporten forfølger vi trivsel og mistrivsel gennem to spor: dels gennem de unges svar på spørgsmål, hvor de har haft mulighed for at give udtryk for, om de trives med sig selv og deres liv, og dels gennem deres svar på spørgsmål om deres adfærd og orienteringer i forskellige områder af hverdagslivet, hvor trivsels- og mistrivselsproblematikker analyseres frem.

De to spor spejler en dobbelthed i vores forståelse af, hvad det vil sige at trives og mistrives: På den ene side knyttes begreberne til de måder, hvorpå de unge subjektivt erfarer og oplever sig selv og deres liv. De fleste unge vil således kunne mærke, når de trives eller mistrives – nogle gange som en diffus fornemmelse, der kan være svær for dem at lokalisere og forklare, men som alligevel farver deres erfaringer og oplevelser af sig selv og deres liv. Andre gange vil de unge dog være i stand til selv at sætte ord på og komme med forklaringer på, hvad der får dem til at trives eller mistrives. Uanset om det ene eller det andet er tilfældet, forstås trivsel og mistrivsel i denne sammenhæng som noget, der rækker ud over de unges konkrete handlinger og orienteringer i hverdagslivet. Det forstås m.a.o. som noget, der kan gennemsyre store dele af deres tilværelse, uden at de nødvendigvis handler direkte på det.

På den anden side knyttes trivsel og mistrivsel også til de unges konkrete handlinger og orienteringer i forskellige områder af hverdagslivet. Trivsel og mistrivsel handler altså ikke bare om deres erfaringer og oplevelser af sig selv og deres liv, men antager også helt konkrete udtryk i hverdagslivet. Det er dog ikke altid lige let at finde ud af, hvilke konkrete handlinger og orienteringer der udtrykker trivsel, og hvilke der udtrykker mistrivsel. Et stort alkoholforbrug kan fx handle om, at man er en del af den populære festklike i gymnasiet, men det kan også være et udtryk for, at man er socialt marginaliseret og drikker for at kunne holde tilværelsen ud. Andre adfærds- og orienteringsformer er lettere at tolke, fx er det at sulte sig sjældent et udtryk for trivsel, men ofte må man sætte hverdagslivets konkrete handlinger og orienteringer ind i en større sammenhæng for at kunne afgøre, om de udtrykker trivsel eller mistrivsel.

3. Modsætningsfyldte mønstre

Samtidig er det dog vigtigt at være opmærksom på, at trivsel og mistrivsel ikke nødvendigvis er hinandens modsætninger. Det er således muligt for unge generelt at opleve trivsel i hverdagslivet, selvom de på nogle punkter ser ud til at mistrives. Omvendt kan unge, der på en lang række områder ser ud til at trives, give udtryk for, at de finder livet dårligt, at de mangler selvtillid osv. Trivsel og mistrivsel optræder således i komplekse og modsætningsfyldte mønstre, som de unge sjældent placerer sig fuldstændig entydigt i, omend det naturligvis kan være tilfældet.

Det vil imidlertid ofte være et spørgsmål om tolkning, hvor der må vejes for og imod, når man skal komme med en vurdering af, hvorvidt de unge trives eller mistrives. At sådanne tolkninger er komplicerede understreges af, at de enkelte indikatorer på trivsel eller mistrivsel sjældent kan sættes på en skala, hvor trivsel befinder sig i den ene ende og mistrivsel i den anden. Selvom lav selvtillid fx udgør en ganske klar indikator på mistrivsel, kan høj selvtillid ingenlunde sidestilles med trivsel - tværtimod kan en del unge med høj selvtillid ligeledes udvise en række tegn på mistrivsel.

I rapporten vil vi holde fast i sammensathed og modsætningsfuldheden, når vi analyserer de unges trivsel og mistrivsel, men vi vil også vove pelsen og komme med en række bud på, hvornår de unge i undersøgelsen trives og mistrives. Indimellem vil vi således trække nogle streger i sandet og sige: 'det her er mistrivsel', og 'disse unge mistrives', samtidig med at vi vil gøre det klart, hvad præmisserne for disse bud måtte være, og hvor stor deres udsigelseskraft er.

Udgangspunktet for vores bud vil være statistiske analyser af de unges svar på det spørgeskema, som er det empiriske omdrejningspunkt for denne rapport. Men vi vil også trække på de mange projekter om unge og ungdomslivet, som Center for Ungdomsforskning har udført gennem de seneste 10 år. I disse projekter har vi ikke blot opnået en bred viden om, hvad det vil sige at være ung i Danmark, men også en specifik indsigt i, hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man beskæftiger sig med trivsel og mistrivsel blandt unge.

4. Ungdomslivet i dag

Et af de forhold, det er værd at være opmærksom på, er de unges sociale integration på de mange arenaer, som deres hverdagsliv udfolder sig på: familien, skolen, uddannelsen, arbejdet, fritiden osv. Det er især afgørende for de unges trivsel at opleve social integration i de fællesskaber med andre unge, som findes på disse arenaer. Både de fællesskaber, der findes i institutionerne, fx i skolen og idrætsforeningen, og udenfor disse, fx på internettet eller i nattelivet (Nielsen m.fl. 2010, Illeris m.fl. 2009, Heggen & Øia 2005).

Samtidig er det naturligvis vigtigt for, om de unge trives, at de føler sig accepteret af de voksne, der omgiver dem i hverdagslivet, hvad enten der er tale om forældre, lærere eller pædagoger. Her tæller det bl.a., om de unge oplever, at de kan indfri de krav og forventninger, som stilles til dem. Det kan specifikt handle om at klare sig godt i skolen eller på uddannelsen, men handler i videre forstand om at kvalificere sig til voksenlivet, lære at klare sig selv og tage ansvar for sit eget liv.

Den sociale integration er dog ikke en proces, der påbegyndes og afsluttes én gang for alle. Ungdomstiden består af en række skift og overgange – mellem skole og ungdomsuddannelse, barndomsby og uddannelsesby osv. – hvor de unge løbende må integrere sig

blandt nye jævnaldrende og nye voksne i nye sammenhænge med nye spilleregler (Illeris m.fl. 2009). Det er en af grundene til, at vi ofte forbinder ungdomstiden med en stor åbenhed og mange muligheder, men det skaber ligeledes en betydelig sårbarhed og udsathed, for lige så snart man har fundet sin plads et sted, skal man videre til et nyt sted, og hvem ved, om man også kan finde sin plads dér?

Dette spørgsmål bliver ikke mindre presserende af, at ungdomstiden samtidig er en tid, hvor man uvægerligt undergår nogle store forandringer, man skal forsøge at finde hoved og hale i. Kroppen udvikler sig, seksualiteten spirer, følelselivet ændrer karakter, og i det hele taget oplever man nye og ukendte sider af sig selv, der skaber opbrud i ens selvforståelse og identitet. Hvem man er, og hvem man er i gang med at udvikle sig til at blive, er allestedsnærværende spørgsmål, der på den ene side gør ungdomslivet frydefuldt og intenst, men på den anden side også kan skabe usikkerhed og afmagt.

Sådan har det nok altid været at være ung. Men i nutidens samfund, hvor mulighederne forekommer uendelige, og der er et enormt fokus på den enkeltes evne til at manøvrere i disse muligheder, får disse spørgsmål en særlig vægt. Selvom de fleste undersøgelser peger på, at de unges sociale og familiære baggrund stadig er afgørende for, hvilke barrierer og chancer de møder i livet, oplever de unge således i stigende grad, at de står alene med ansvaret for at skabe sig selv og deres eget liv. Og dette ansvar handler ikke blot om at vælge den rigtige uddannelse og få sig et godt job, det handler også om at finde den rigtige stil og udforme sin krop i overensstemmelse med tidens snævre massemedierede idealer. Nogle unge trives med denne situation, men andre oplever den også som et stort pres og føler sig ofte utilstrækkelige.

Den samfundsmæssige vægtning af den enkeltes ansvar for at skabe sig selv har også betydning for, hvad det vil sige for nutidens unge at trives og mistrives. Trivselsforskere peger således på, at trivsel i dag ikke mindst består i, at den enkelte unge har en tro på sig selv og sin evne til at skabe trivsel for sig selv. Troen på, at man er i stand til at handle på en måde, der bidrager til ens egen trivsel, er m.a.o. trivselsskabende (Frydenberg 2008 og Medin & Alexandersson 2000). Interessant i den forbindelse er naturligvis, at denne tro på sig selv og sin handlekraft jo i vid udstrækning skabes i et samspil med nære sociale relationer, hvorfor den rummer en social og familiær komponent, der ligger som et baggrundstæppe bag trivselns individualiserede udtryksform. En af udfordringerne for en analyse af trivsel og mistrivsel blandt nutidens unge er at gribe den individualiserede udtryksform, samtidig med at man undgår at efterlade det sociale og familiære baggrundstæppe i usynlighed.

5. Rapportens opbygning

I denne rapport starter vi med at løfte trivslens og mistrivslens individualiserede udtryksformer frem: Vi indleder således vores analyse af unges trivsel og mistrivsel med at afsøge rapportens første trivselsspor, der sætter fokus på forskellige aspekter af de unges subjektive forståelse af sig selv og deres liv (kapitel 2).

Dette blik kobler vi efterfølgende til en analyse af rapportens andet trivselsspor, der handler om den trivsel og mistrivsel, der kommer til udtryk i deres konkrete adfærd og orienteringer i forskellige områder af hverdagslivet (kapitel 3 - 11). I disse kapitler gør vi løbende rede for, hvilken betydning køn og alder har for den trivsel og mistrivsel, vi undersøger. Inden vi konkluderer på hele rapporten, forsøger vi endvidere at finde ud af, hvordan de trivsels- og mistrivselsmønstre, vi har analyseret frem i løbet af kapitlerne, er forbundet med de unges forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer og deres sociale og familiære udgangspunkter i livet: her løfter vi også betydningen af det at have etnisk minoritetsbaggrund frem (kapitel 12). Efter konklusionen (kapitel 13), hvor vi samler alle trådene, gør vi kort rede for det metodiske grundlag, vores undersøgelse hviler på (kapitel 14).

De forskellige kapitler i rapporten belyser følgende temaer:

I **kapitel 2** analyserer vi de unges egne vurderinger af fire forskellige aspekter af sig selv og deres liv: 1) hvorvidt deres liv er godt eller dårligt, 2), hvordan de vurderer deres selvtillid, 3) hvordan de vurderer deres popularitet i forhold til andre unge, og endelig 4) i hvilket omfang de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Disse vurderinger, der knytter an til rapportens første trivselsspor, handler om at indkredse den trivsel og mistrivsel, der måtte være forbundet til de unges subjektive blikke på sig selv og deres liv. Idet de således sætter det subjektive og selvet i centrum, er de ligeledes vigtige indfaldsvinkler til at begribe trivslens og mistrivslens individuelle dimensioner.

I **kapitel 3** sætter vi fokus på unges helbred, psykiske trivsel og stress. Kapitlet er det første af de ni kapitler, hvor vi undersøger unges konkrete adfærd og orienteringer i hverdagslivet. Disse kapitler, der tilsammen vil tegne vores andet trivselsspor, har meget forskellige fokuspunkter, der spejler den sammensathed, som præger unges hverdagsliv. I kapitlerne analyserer vi først de unges svar på spørgsmål, der relaterer sig direkte til kapitlemnet. Derefter undersøger vi sammenhænge mellem disse svar og deres svar på de spørgsmål, der blev behandlet i kapitel 2, så vi kan se, hvordan emnet er forbundet til de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv. I kapitel 3 stiller vi således først de unge en række spørgsmål om deres helbred, hvorefter vi undersøger, hvordan deres svar på disse spørgsmål måtte være forbundet til deres svar på spørgsmålene om, hvordan de vurderer deres liv, selvtillid osv.

I **kapitel 4** dykker vi ned i de unges erfaringer med mobning. Vi fokuserer både på erfaringer med at være blevet mobbet og med at have mobbet andre. Inden vi undersø-

ger sammenhængen mellem de unges svar på mobbespørgsmålene og deres svar på de fire spørgsmål fra kapitel 2, sætter vi fokus på sammenhængen mellem mobning og helbred, psykisk trivsel og stress, ligesom vi undersøger forbindelserne til mistrivselser, som vi belyser i rapportens senere kapitler: selvskade, rusmiddelbrug osv.

I **kapitel 5** belyser vi ensomhed blandt unge. Vi har spurgt til forskellige aspekter af ensomheden – det at føle sig isoleret, det at savne nogen at være sammen med og det at føle sig holdt uden for. Og vi har spurgt til, hvem de kan gå til og rent faktisk går til, hvis de har personlige problemer eller føler sig kede af det. Vi har endvidere analyseret sammenhænge mellem ensomhed, mobning, dårligt helbred, psykisk mistrivsel osv. Og så har vi naturligvis undersøgt, hvordan ensomhed knytter an til deres svar på spørgsmålene fra kapitel 2 om, hvordan de subjektivt opfatter sig selv og deres liv.

I **kapitel 6** sætter vi fokus på selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt unge. Vi undersøger bl.a. de unges begrundelser for at overveje eller forsøge sig med selvmord. Og vi undersøger, hvordan selvmordstanker og selvmordsforsøgene måtte være forbundet til ensomhed, mobning, dårligt helbred, psykisk mistrivsel osv. Allersidst belyser vi endnu engang forbindelsen til de unges svar på spørgsmålene fra kapitel 2 om, hvordan de subjektivt opfatter sig selv og deres liv.

I **kapitel 7** undersøger vi cutting blandt unge. I kapitlet belyser vi bl.a., hvilke motiver de unge har for at cutte sig, og hvordan de reagerer efter, at de har skåret sig. Vi tager også fat i, hvordan cutting relaterer sig til de unges vurderinger af deres helbred og psykiske trivsel, ensomhedsfølelser og erfaringer med mobning samt tanker om og forsøg med selvmord. Endelig undersøger vi endnu engang, hvordan cutting måtte være forbundet til de spørgsmål om de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som vi formulerede i kapitel 2.

I **kapitel 8** spreder vi vores fokus en smule. Vi undersøger således en række forskellige orienteringer og adfærdsmønstre i de unges forhold til krop og ydre, som kan være forbundet til en større eller mindre trivsel. Det gør vi først ved at udforske de unges forhold til krop og ydre meget bredt. Vi undersøger, hvor optaget de er af disse størrelser, hvordan de ser på deres egne kroppe osv. Dernæst indkredser vi forskellige adfærdsformer i forhold til kroppen og det ydre. Vi bevæger os fx fra slankekur over opkastninger til brug af anabolske steroider. Når vi efterfølgende har belyst sammenhænge mellem disse problemstillinger og en række af de problemstillinger, vi har beskæftiget os med i de øvrige kapitler i rapporten – fx helbred, selvskade, mobning – undersøger vi slutteligt, hvordan de unges forhold til krop og ydre er forbundet til deres subjektive oplevelser af sig selv og deres liv.

I **kapitel 9** afsøger vi nogle centrale linjer ved seksualiteten, som den fremtræder blandt de unge i vores undersøgelse. Vi spørger til deres seksuelle debutalder, seksuelle orientering, seksuelle partnere samt til en række forskellige seksuelle erfaringer. Vi fokuserer ikke mindst på deres erfaringer med diverse seksuelle risici – fx sex uden beskyttelse og uønskede graviditeter. Og så undersøger vi, hvordan deres svar på disse spørgsmål måtte være

forbundet til nogle af de problemstillinger, vi belyser i resten af rapporten, samt til deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv.

I **kapitel 10** belyser vi de unges brug af rusmidler. Vi ser først på de unges rygevaner, dernæst på deres alkoholvaner og endelig på deres brug af illegale rusmidler som hash og andre stoffer. I den forbindelse undersøger vi også, hvilke ubehagelige eller risikobetonede oplevelser de unge måtte have i forbindelse med deres rusmiddelbrug. Også her inddrager vi sammenhængen mellem problemstillinger, som vi har belyst i den øvrige del af rapporten, fx ensomhed og helbred, inden vi afslutningsvis sætter fokus på, hvordan de unges brug af rusmidler er knyttet til deres subjektive forståelse af sig selv og deres liv.

I **kapitel 11** undersøger vi kriminalitetsadfærd blandt de unge. Vi sætter både fokus på så forskellige aspekter som tyveri og vold. Og vi ser på mulige sammenhænge mellem de unges kriminalitetsadfærd og deres erfaringer med rusmidler, selvmordstanker, cutting, mobning og ensomhed. Endeligt belyser vi sammenhængen mellem de unges kriminalitetsadfærd og deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv.

I **kapitel 12** anlægger vi et tværgående blik henover alle de problemstillinger, vi har analyseret frem i kapitel 2 – 11 og undersøger, hvordan trivsel og mistrivsel fordeler sig blandt unge i forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer. Vi vil m.a.o. skelne mellem unge, der er i grundskolen, på gymnasiet, erhvervsuddannelserne, de videregående uddannelser, i arbejde og uden arbejde. Og for hver af disse grupper vil vi så male et trivsels- og mistrivselsbillede. Vi vil både se på den trivsel og mistrivsel, der knytter sig til de unges konkrete adfærdsformer og orienteringer i hverdagslivet, og den trivsel og mistrivsel, der knytter sig til deres subjektive forståelse af sig selv og deres liv. Derudover vil vi se på, hvordan billederne af de forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger relaterer sig til de unges sociale og familiemæssige baggrunde. Vi vil i den forbindelse bl.a. sætte fokus på den betydning, som deres forældres uddannelsesbaggrund og forskellige skelsættende oplevelser under opvæksten har for deres trivsel. I dette kapitel undersøger vi ydermere, hvilken betydning det at have etnisk minoritetsbaggrund har for trivslen blandt de unge. Også her ser vi både på den trivsel, der knytter sig til de unges konkrete handlinger og orienteringer i hverdagslivet, og den trivsel, der er forbundet til deres subjektive forståelse af sig selv og livet.

I **kapitel 13**, der udgør rapportens konklusion, vil vi tegne et samlet billede af de trivsels- og mistrivselsmønstre, vi kan læse ud af de unge i undersøgelsen. Det gør vi ved først at rekapitulere hovedresultaterne i rapporten, dvs. bevæge os gennem hvert kapitel og gengive de vigtigste tal i kapitlerne. Derefter løfter vi os over de enkelte kapitler og tegner et overordnet billede af de sammenhænge, vi kan se mellem trivsel og mistrivsel i de to trivselsspor, vi har forfulgt i rapporten. Vi vil m.a.o. forsøge at svare på, hvordan den trivsel og mistrivsel, der har vist sig i de unges handlinger og orienteringer i hverdagen, hænger sammen med den trivsel, vi har set i de unges subjektive oplevelser af sig selv og livet. Med henblik på at få en bedre forståelse af disse sammenhænge vil vi efterfølgende dykke ned i de indbyrdes sammenhænge, der er mellem trivsels- og mistrivselsformerne indenfor hvert

trivselsspor. Vi vil m.a.o. vise, hvordan trivsel og mistrivsel klumper sig sammen i trivselssporene, og vi vil forsøge at redegøre for, hvilken betydning disse sammenklumpninger har for de sammenhænge, der er mellem trivselssporene. Derefter belyser vi, hvilken betydning køn, alder, uddannelse, social, familiær og etnisk baggrund har for de unges placering i trivselsmønstrene. Afslutningsvis formulerer vi en række nye spørgsmål om unges trivsel og mistrivsel, som rejses af rapporten, og som kan være hensigtsmæssige at forfølge i undersøgelser om emnet fremover.

I **kapitel 14** belyser vi den metode, vi har brugt i undersøgelsen. Vi forklarer, hvordan vi har indsamlet og bearbejdet vore data. Og vi fremlægger de muligheder og begrænsninger, som disse data rummer. Kapitlet skulle give læseren en forudsætning for med kritiske briller at forholde sig til de analyser og konklusioner, vi foretager i rapporten.

6. Læsevejledning

Rapporten kan læses på forskellige måder:

- Den kan naturligvis læses i sin helhed, så man får et samlet overblik over alle trivselsmønstrene og et dybtgående indblik i hvert trivselsemne på én gang.
- Hvis man udelukkende er interesseret i at vide noget om fx udbredelse af ensomhed eller cutting, kan man nøjes med at læse de kapitler, der handler om disse emner. Det kan dog være en fordel for læsningen ligeledes at bladre i indledningen og i kapitel 2, hvor vi redegør for de spørgsmål om de unges subjektive oplevelse af selvet og livet, som vi i hvert kapitel sammenholder med de emner, som man måtte have en interesse i at læse om.
- Hvis man primært er interesseret i at få et hurtigt overblik over undersøgelsens hovedresultater, kan man nøjes med at læse konklusionen i kapitel 13. Her får man dog ikke de finere nuancer med, endsige nogen indgående viden om, hvordan vi er nået frem til resultaterne. Men det kan jo være, at kapitlet vil anspore læseren til at søge yderligere viden, og så er der jo mulighed for at læse rapporten i sin helhed.

2

Hvad synes de unge selv?
Et subjektivt blik på liv og trivsel

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I dette kapitel forfølger vi det første spor i vores undersøgelse af de unges trivsel og mistrivsel, som tager udgangspunkt i, hvordan de unge subjektivt erfarer og oplever sig selv og deres liv. I rapportens øvrige kapitler fokuserer vi overvejende på de helt konkrete udtryk, som trivsel og mistrivsel antager i de unges hverdagsliv. Den trivsel og mistrivsel, vi løfter frem her, er umiddelbart mindre håndgribelig. Den handler snarere om det blik, de unge har på sig selv og deres liv. Et blik, som kan farve hele deres tilværelse i lysere eller mørkere nuancer, men som de ikke nødvendigvis handler direkte på.

Det kan være svært at gribe dette aspekt ved de unges trivsel og mistrivsel i en spørgeskemaundersøgelse, der ikke mindst egner sig til at stille konkrete og afgrænsede spørgsmål. Vi har forsøgt at gøre det ved at stille en række spørgsmål, hvor de unge på forskellig vis er blevet bedt om at forholde sig til sig selv og deres liv. Vi har valgt at bruge fire af disse spørgsmål i dette kapitel. Det drejer sig om spørgsmålene:

1. Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt?
2. Hvor ofte føler du, at du har problemer der gør det svært at klare hverdagen?
3. Hvordan er din selvtillid?
4. Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?

De unges svar på disse spørgsmål rummer alle et væsentligt subjektivt defineret betydningsindhold. De unge kan således have meget forskellige opfattelser af, hvad det vil sige at have et godt eller dårligt liv, hvad det vil sige at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen osv., og enslydende svar på spørgsmålene kan derfor dække over meget forskellige liv og problemer. Men det gør ikke så meget i denne sammenhæng, hvor vi netop er interesserede i at finde ud af, hvordan de unge ser på sig selv og deres liv, og er mindre optagede af, hvordan disse størrelser eventuelt måtte tage sig ud set udefra. Det er m.a.o. de unges måder subjektivt at definere sig selv og deres liv på, som vi er ude efter og ønsker at analysere på i dette kapitel.

De fire spørgsmål udgør forskellige kighuller ind til denne subjektive selv- og livsdefinition og dermed også forskellige kighuller ind til den trivsel og mistrivsel, som måtte være relateret til denne definition. Mens det første spørgsmål handler om at give de unge mulighed for at lave en helhedsvurdering af deres liv, fokuserer det andet spørgsmål på ét aspekt af livet, nemlig hverdagslivets problemer, og på hvor gode de unge er til at mestre disse problemer. I det tredje spørgsmål, hvor vi beder de unge om at vurdere deres selvtillid, skærper vi blikket på de unge selv, mens det fjerde spørgsmål, hvor de unge bedes om at vurdere deres popularitet i forhold til andre jævnaldrende, giver dem mulighed for at perspektivere

sig selv i forhold til andre unge. Her bedes de unge også indirekte om at foretage en vurdering af andre unges syn på dem, dvs. at foretage et udefrabelik på sig selv, idet popularitet jo bl.a. handler om, hvordan andre opfatter en.

I kapitlet gennemgår vi de unges svar på de fire spørgsmål, hvis indbyrdes sammenhænge vil blive tematiseret, ligesom deres implikationer for de unges trivsel og mistrivsel vil blive diskuteret. Svarene tages op og nuanceres i resten af rapporten, hvor vi vil sætte dem i spil med den trivsel og mistrivsel, der knytter sig til de unges konkrete handlinger og orienteringer i forskellige dele af hverdagslivet, som belyses i kapitel 3 - 11. Hensigten er at flette vores to mistrivselsspørsmål sammen, således at vi til allersidst kan skabe et nuanceret og sammensat billede af de unges trivsel og mistrivsel.

2. De fleste unge har et godt ungdomsliv

Når de unge i undersøgelsen bliver bedt om at foretage en helhedsvurdering af deres liv, giver en klar majoritet af dem udtryk for, at de har det godt. Som det fremgår af tabel 1, tilkendegiver 36,9 pct. af de unge således, at deres liv alt i alt er meget godt, mens 46,4 pct. giver udtryk for, at det er godt. Det er kun ganske få unge, som karakteriserer deres liv som dårligt eller meget dårligt – det gælder hhv. 2,6 og 0,4 pct. Dog giver 13,6 pct. af de unge udtryk for, at deres liv hverken kan betegnes som decideret godt eller decideret dårligt, hvilket kan tolkes som, at de betragter deres liv som nogenlunde eller som på nogle områder godt, men på andre områder dårligt. Der er ingen nævneværdige forskelle på de unge mænd og kvinders besvarelser. Ungdomslivet for både unge mænd og kvinder – som det kommer til udtryk i deres helhedsvurdering af livet – ser altså umiddelbart ud til at være godt for de fleste.

Tabel 1: Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt?					
Meget dårligt	Dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt	Meget godt	Total
0,4 %	2,6 %	13,6 %	46,4 %	36,9 %	100 %

Vi kan af gode grunde ikke vide, hvad de unge vurderer som et godt eller dårligt liv, ligesom denne tabel ikke siger noget om, hvilke liv deres vurderinger rent faktisk dækker over. Men dels er vi i dette kapitel interesseret i at få de unges egne vurderinger, uanset hvad de end måtte dække over, og dels vil vi i resten af rapporten koble disse vurderinger til de unges handlinger og orienteringer i forskellige dele af hverdagslivet, hvorfor vi sidenhen faktisk vil blive lidt klogere på, hvilke slags liv deres vurderinger refererer til. Vi kan dog allerede nu røbe, at de unge sagtens kan have problemer eller vanskeligheder i livet, der indikerer, at mistrivsel ingenlunde er fremmed for dem, selvom de i tabel 1 tilkendegiver, at deres liv lige

nu alt i alt er godt. En sådan tilkendegivelse er m.a.o. ingen garanti for, at de unge trives på alle måder og i alle sammenhænge – trivselsindikatorerne kan pege i forskellige retninger og må anskues i deres helhed.

3. Kun få unge har svært ved at klare hverdagen

Vores andet spørgsmål går på, om de unge oplever, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Også her er svarene, som det fremgår af tabel 2, overvejende positive. 8 ud af 10 unge – dvs. langt de fleste – tilkendegiver således, at de sjældent eller aldrig oplever problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Som det ligeledes fremgår af tabel 2, er der dog forskel på, hvor problemfrit de to køn oplever hverdagslivet. Der er således en noget større andel af de unge mænd (39 pct.) end af de unge kvinder (29 pct.), der tilkendegiver, at de aldrig har problemer. Omvendt er der lidt flere unge kvinder end mænd, der ofte eller altid oplever problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Det gælder således for hver trettende unge mand, men hver tiende unge kvinde.

Tabel 2: Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært for dig at klare hverdagen?						
	Aldrig	Sjældent	Nogle gange	Ofte	Altid	Total
Unge mænd	39,0 %	41,8 %	11,5 %	6,1 %	1,5 %	100 %
Unge kvinder	29,0 %	47,2 %	13,9 %	8,6 %	1,2 %	100 %
Alle unge	34,1 %	44,5 %	12,7 %	7,3 %	1,4 %	100 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

I tabel 3, hvor vi ser vi på sammenhængen mellem vores første og vores andet spørgsmål, fremgår det, at 17 pct. af de unge, der har problemer, som ofte eller altid gør det svært for dem at klare hverdagen, ligeledes synes, at deres liv samlet set er dårligt eller meget dårligt. Men hele 46,7 pct. af den samme gruppe af unge vurderer imidlertid, at deres liv er godt eller ligefrem meget godt. Næsten halvdelen af de unge, der oplever, at de har problemer, der gør det svært at håndtere deres hverdag, foretager således en positiv helhedsvurdering af deres liv.

Tabel 3: Sammenhæng mellem problemer og tilfredshed med livet			
Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen?	Hvordan er dit liv lige nu - sådan alt i alt?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Sjældent eller aldrig	1,2 %	9,3 %	89,5 %
Nogle gange	4,6 %	24,4 %	71,0 %
Ofte eller altid	17,0 %	36,3 %	46,7 %
Alle unge	3,0 %	13,5 %	83,4 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Det er dog væsentligt færre end andelen blandt de unge, der sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Her vurderer hele 89,5 pct., at deres liv er godt eller meget godt. Kun 1,2 pct. af disse unge synes endvidere, at livet er dårligt eller meget dårligt.

På den ene side kan vi altså se, at der er en stærk sammenhæng mellem de unges vurdering af, om de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen, og deres vurdering af, hvor godt eller dårligt deres liv alt i alt er. På den anden side er sammenhængen ikke ubrydelig. Det er to forskellige kighuller ind i de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, hvor de trods alt vurderer to forskellige ting: Hvor det ene spørgsmål går på livet som helhed, tematiserer det andet spørgsmål i højere grad de unges egne evner til at mestre dette.

Det er derfor heller ikke overraskende, at de unge kvinder svarer mere negativt på det andet spørgsmål end de unge mænd, selvom der ikke er nogen kønsforskel i besvarelsen af det første spørgsmål. På trods af at der er mange overlap mellem kønnene, er der i denne undersøgelse således flere tegn på, at de unge kvinder forholder sig mere negativt til sig selv end de unge mænd, og at de unge kvinders mistrivsel i højere grad er forbundet til en utilfredshed med og kritik af sig selv, som ligeledes kan være indlejret i deres større tilbøjelighed til at svare, at de pga. problemer har svært ved at klare hverdagen.

4. De unge kvinder har lavere selvtillid

De unge kvinders tilbøjelighed til at forholde sig mere negativt til sig selv end de unge mænd kommer også til udtryk, når man beder de unge mænd og kvinder i undersøgelsen om at vurdere deres selvtillid. Nok fremgår det af tabel 4, at over halvdelen af både de unge kvinder og de unge mænd betegner deres selvtillid som høj. En klar majoritet af begge køn betegner endvidere deres selvtillid som høj eller meget høj.

Tabel 4: Hvordan er din selvtillid?						
	Meget lav	Lav	Hverken lav eller høj	Høj	Meget høj	Total
Unge mænd	0,4%	3,5 %	16,2 %	52,7 %	27,2 %	100 %
Unge kvinder	1,4 %	6,8 %	25,2 %	50,1 %	16,6 %	100 %
Alle unge	0,9%	5,1 %	20,6 %	51,4 %	22,0 %	100 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Men når vi således inddrager svarkategorien meget høj, opstår der ikke desto mindre en kønsforskel, det kan være værd at fæstne sig ved: Mens hele 27,2 pct. af de unge mænd giver udtryk for, at de har meget høj selvtillid, er det tilsvarende tal for kvinder således 16,6 pct. Og når vi derudover kan se, at 25,2 pct. af de unge kvinder mod 16,2 pct. af de unge mænd betegner deres selvtillid som hverken høj eller lav, og dobbelt så mange af kvinderne

(8,2 pct.) som mændene (3,9 pct.) betegner den som lav eller meget lav, synes selvtillid aligevel at være ganske ulige fordelt mellem kønnene.

Selvtillid er et omdiskuteret begreb. I noget litteratur på området skelnes knivskarpt mellem selvtillid og selvværd (fx Juul & Jensen 2002, Juul 2008). Her forstås selvtillid som en slags tiltro til, at man kan handle, og at ens handlinger har gennemslagskraft, dvs. som en art handlekompetence, mens selvværd i højere grad handler om, om man grundlæggende ser sig selv som god nok. I anden litteratur lægges vægt på, at det ikke er muligt at foretage en sådan skelnen, og der snakkes i stedet om 'self-esteem' som en generaliseret selvfølelse, der udgør summen af ens oplevelse af eget værd og egne kompetencer (Emler 2001 og 2003).

Vi kan naturligvis ikke vide, hvordan de unge i undersøgelsen forstår begrebet selvtillid, og dermed komme med en præcis udlægning af, hvad de mener med høj henholdsvis lav selvtillid. Anden forskning om selvtillid blandt unge (fx Frydenberg 2008) indicerer imidlertid, at de unge har en bred forståelse af selvtillid, der handler om, at man tør vise, hvem man er, og at man tør bruge sig selv og sine evner til at tackle de udfordringer, man møder i ungdomslivet. I denne forskning kobles det at have selvtillid således bredt til det at kunne mestre ungdomslivet.

Tabel 5: Sammenhæng mellem unges selvtillid og problemer med at håndtere hverdagen

Hvordan er din selvtillid?	Hvor ofte har du problemer, der gør det svært at klare hverdagen?		
	Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Lav eller meget lav	41,3 %	25,0 %	33,7 %
Hverken høj eller lav	69,2 %	17,0 %	13,9 %
Høj eller meget høj	84,2 %	10,5 %	5,4 %
Alle unge	78,5 %	12,7 %	8,8 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Undersøger vi sammenhængen mellem de unges selvtillid og deres tilbøjelighed til at have problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, ser vi da også, at hele 85,2 pct. af de unge, der har høj eller meget høj selvtillid, sjældent eller aldrig oplever, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Omvendt oplever kun 5,4 pct. af disse unge, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Blandt unge, der har lav eller meget lav selvtillid, er det imidlertid mere end seks gange så mange – dvs. 33,7 pct. – der ofte eller altid oplever at have problemer, der gør det svært for dem at håndtere hverdagen. Og selvom flere af dem – nemlig 41,3 pct. – sjældent eller aldrig oplever sådanne problemer, er det stadig kun halvt så mange som af de unge, der har høj eller meget høj selvtillid.

Så selvom lav selvtillid og problemer, der gør det svært at klare hverdagen, ikke er uløseligt knyttet til hinanden, angiver unge med lav selvtillid langt oftere, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Lav selvtillid ser altså ud til at være koblet til en forringet evne til at kunne mestre de udfordringer, man står overfor i ungdomslivet. Selvom vi i løbet af rapporten vil få nuanceret vores forståelse af høj selvtillid, der faktisk vil vise sig at være koblet til visse mistrivselsskabende adfærds- og orienteringsformer,

er konklusionen på nuværende tidspunkt ganske entydig: I de unges subjektive oplevelser af deres trivsel er høj selvtillid forbundet til en lavere tilbøjelighed til, at man har problemer, der gør det svært for en at klare hverdagen.

En tilsvarende tilbøjelighed kan vi konstatere i tabel 6, der belyser sammenhængen mellem de unges selvtillid og den helhedsvurdering af livet, vi så på i tabel 1.

Mens 19,2 pct. af de unge med lav eller meget lav selvtillid karakteriserer deres liv som dårligt eller meget dårligt, er det samme blot tilfældet for 1,3 pct. af de unge med høj eller meget høj selvtillid. Og hvor der blandt de unge med høj eller meget høj selvtillid er hele 89,9 pct. – ni ud af ti – der synes, at livet er godt eller meget godt, gælder det samme for 40,9 pct. – fire ud af ti – af de unge med lav eller meget lav selvtillid.

Tabel 6: Sammenhæng mellem unges selvtillid og vurdering af livet lige nu			
Hvordan er din selvtillid?	Dit liv lige nu – sådan alt i alt?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Lav eller meget lav	19,2 %	39,9 %	40,9 %
Hverken høj eller lav	4,8 %	22,5 %	72,7 %
Høj eller meget høj	1,3 %	8,8 %	89,9 %
Alle unge	3,1 %	13,5 %	83,4 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

5. De fleste unge opfatter sig selv som populære

I det sidste spørgsmål, vi belyser i dette kapitel, er de unge blevet bedt om at vurdere deres egen popularitet i forhold til jævnaldrende unge. Selvom de unge også i dette spørgsmål således bliver bedt om at vurdere endnu et aspekt ved sig selv – her: deres popularitet – rækker spørgsmålet på to måder ud over den rene selvvurdering: dels er det stillet komparativt, hvilket indbefatter, at de unge ikke bare skal vurdere deres popularitet ud fra en abstrakt popularitetsskala, men derimod i forhold til den popularitet, de oplever, at andre unge nyder, og dels fordi vurderingen af popularitet i sig selv forudsætter, at de unge anlægger et udefrablik på sig selv, idet popularitet jo handler om, hvordan andre opfatter en.

Denne dobbelte inddragelse af andre unges perspektiv i de unges selvvurdering tjener til at tematisere det samspil, der er mellem de unges oplevelse af sig selv og deres liv på den ene side og de unges sociale relationer med andre unge på den anden side. Dette samspil er vigtigt. Forskning i unge viser nemlig, at unge i høj grad spejler sig i hinanden, og at denne spejling har stor betydning for de unges selvopfattelse. En væsentlig del af ungdomslivet handler da også om unges relationer til andre unge, og en stor del af de transitionsproblematikker, der er så afgørende for de unges trivsel, handler i bund og grund om, hvordan

de unge er i stand til at integrere sig i fællesskaber med andre unge i transitionsprocesserne (fx Illeris m.fl. 2009).

Mere specifikt viser forskning i unges vurdering af deres popularitet, at de unge, som betragter sig selv som populære, er bedre integreret i det sociale liv med jævnaldrende unge end de unge, der ikke betragter sig selv som populære. De sidstnævnte unge kan ifølge denne forskning til gengæld anses til diverse former for risikofyldt adfærd, fx øget alkoholforbrug, som et led i kampen for at få adgang til det sociale liv med andre unge (Balvig m.fl. 2005). Om et tilsvarende mønster i forhold til popularitet gør sig gældende blandt de unge i denne undersøgelse, vil fremgå af rapportens øvrige kapitler, hvor vi vil krydse de fire spørgsmål i dette kapitel – og dermed også spørgsmålet om popularitet – med de unges konkrete orienteringer og adfærd i en række forskellige dele af de unges hverdagsliv.

Og hvad siger de unge så om deres popularitet? Jo, som det fremgår af tabel 7, ser vi igen tegn på, at de fleste unge har en ganske positiv opfattelse af sig selv og deres liv. Majoriteten af de unge i undersøgelsen – dvs. 78,9 pct. – føler sig således lige så populære som deres jævnaldrende. Og hele 14,2 pct. af de unge oplever ligefrem at være mere populære end deres jævnaldrende. Det er mere end dobbelt så mange som de 6,9 pct., der oplever, at de er mindre populære end andre unge.

Der er ikke markante kønsforskelle, omend der er en tendens til, at de unge mænds vurdering af deres popularitet er mere polariseret end de unge kvinders. Der er således både lidt flere unge mænd, der oplever at være mere og mindre populære end andre unge på samme alder. Den tilbøjelighed til en ringere selv vurdering, vi kunne se blandt de unge kvinder i spørgsmålene om evnen til at håndtere problemer i hverdagen og om selvtillid, kan vi imidlertid ikke genfinde i dette spørgsmål om popularitet, hvor selv vurderingen filteres gennem inddragelse af andre unge som et sammenligningsgrundlag og som et udefrakommende blik på sig selv.

Tabel 7: Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?				
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær	Total
Unge mænd	7,5 %	77,0 %	15,5 %	100 %
Unge kvinder	6,3 %	80,9 %	12,9 %	100 %
Alle unge	6,9 %	78,9 %	14,2 %	100 %
Chi square test: $P < 0,05$ for alle sammenhænge i tabellen				

Men selvom kønsmønstrene er forskellige, er der en sammenhæng mellem de unges vurdering af deres selvtillid og deres popularitet. Som det fremgår af tabel 8, øges risikoen for, at man oplever sig selv som mindre populær end sine jævnaldrende, jo mindre selvtillid man har.

Tabel 8: Sammenhæng mellem selvtillid og vurdering af egen popularitet			
Hvordan er din selvtillid?	Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Lav eller meget lav	27,0 %	65,5 %	7,5 %
Hverken lav eller høj	10,1 %	80,2 %	9,7 %
Høj eller meget høj	4,3 %	79,5 %	16,1 %
Alle unge	6,9 %	78,8 %	14,3 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

27 pct. af de unge med lav eller meget lav selvtillid vurderer således, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder, mens det samme kun gælder for 10,1 pct. af unge med en selvtillid, der er hverken høj eller lav, og for 4,3 pct. af de unge, der har en høj eller meget høj selvtillid. Men selv blandt de unge med lav eller meget lav selvtillid er det to tredjedele - dvs. langt de fleste - der oplever at være lige så populære som deres jævnaldrende. Det er dog 13 procentpoint færre end blandt de unge, der har høj eller meget høj selvtillid. Det er da også blandt disse unge, at vi finder den største andel, der oplever at være mere populære end deres jævnaldrende. Det gælder for 16,1 pct. af disse unge, og det er mere end dobbelt så mange som de 7,5 pct. af de unge med lav eller meget lav selvtillid, som oplever, at de er mere populære end andre unge på samme alder.

Som det fremgår af tabel 9, øges risikoen for, at man oplever sig selv som mindre populær end sine jævnaldrende, jo dårligere man vurderer sit liv. 17,1 pct. af de unge, der vurderer deres liv som dårligt eller meget dårligt, oplever således, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder, mens det samme kun gælder for 12,4 pct. af de unge, der hverken karakteriserer deres liv som godt eller skidt, og for 5,7 pct. af de unge, der betegner deres liv som godt eller meget godt.

Tabel 9: Sammenhæng mellem godt liv og popularitet			
Hvordan er dit liv lige nu?	Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Dårligt eller meget dårligt	17,1%	72,4%	10,5%
Hverken godt eller dårligt	12,4%	77,1%	10,5%
Godt eller meget godt	5,7%	79,3%	15,0%
Alle unge	6,9%	78,8%	14,3%

Chi square test: P= 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Der er dog en lige stor andel af de unge, der vurderer deres liv negativt og neutralt, som betragter sig selv som lige så populære som deres jævnaldrende, nemlig 10,5 pct., hvilket imidlertid er noget lavere end de 15 pct. af de unge med en positiv vurdering af deres liv. Det er dog værd at bide mærke i, at der er et markant flertal af de unge, der betragter sig

selv som lige så populære som deres jævnaldrende, uanset hvor positivt eller negativt de vurderer deres liv.

Risikoen for at opleve sig selv som mindre populær end sine jævnaldrende øges jo oftere, man føler, at man har problemer, der gør det vanskeligt at håndtere hverdagen. Men sandsynligheden for, at man oplever at være mere populær end andre unge på ens egen alder, er dog stort set den samme, uanset hvor ofte man oplever at have problemer, der gør det svært at tackle hverdagen.

I tabel 10 fremgår det således, at kun 5,4 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at håndtere deres hverdag, oplever at være mindre populære end deres jævnaldrende, mens det samme gælder for 14,1 pct. af de unge, der ofte eller altid har denne oplevelse. Og blandt de unge, der hverken ofte eller sjældent føler, det er vanskeligt at håndtere hverdagen pga. problemer, finder vi 11,3 pct., der betragter sig selv om mindre populære.

Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen?	Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Sjældent eller aldrig	5,4%	80,1%	14,5%
Hverken ofte eller sjældent	11,3%	75,4%	13,4%
Ofte eller altid	14,1%	71,1%	14,8%
Alle unge	6,9%	78,7%	14,4%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Men når vi så i samme tabel ser på, hvilken sammenhæng der er mellem det at opleve problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen, og det at føle sig mere populær end andre unge, ser vi ingen statistiske forskelle. Blandt de unge, der sjældent eller aldrig har sådanne problemer, er der 14,5 pct. som oplever at være mere populære end deres jævnaldrende. Blandt de unge, der ofte eller altid, oplever sådanne problemer, er tallet 14,8 pct.

Noget tyder altså på, at de unge, der oftere har problemer, som gør det svært for dem at håndtere deres hverdag, har en højere risiko for at få en lavere status blandt deres jævnaldrende. Men samtidigt har de en lige så god chance for at have en høj status blandt deres jævnaldrende. Det at have problemer virker altså ikke altid ekskluderende - visse typer af problemer kan måske lige frem virke inkluderende for de unge. Det kunne fx være tilfældet med problemer, der er knyttet til brugen af rusmidler. På den ene side er der ingen tvivl om, at brugen af rusmidler kan være et problem for skolegang, relation til forældre osv. Det kan m.a.o. være forbundet til problemer med at håndtere hverdagen. På den anden side vil vi senere i rapporten se, at brugen af visse rusmidler kan være forbundet til en oplevelse af social inklusion, hvilket da også understøttes af den eksisterende viden om den betydning, forbruget af alkohol har i ungdomskulturelle fællesskaber (Balvig m.fl. 2005, Illeris m.fl. 2009 og Pedersen & Kolind 2010).

6. Positive og negative svar

Når man beder de unge om at foretage en subjektiv vurdering af sig selv og deres liv, som vi har gjort i dette kapitel, får man overvejende positive tilbagemeldinger. De fleste unge tilkendegiver således, at de er tilfredse med deres liv, at de sjældent har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, at deres selvtillid er høj, og at de er mindst lige så populære som andre unge. Vurderer man alene de unges trivsel og mistrivsel på disse tilkendegivelser, tegner der sig et forholdsvis lyst billede af de unges trivselstilstand.

I tabel 11 kaster vi et nærmere blik på, hvor mange af de fire spørgsmål de unge har svaret positivt på. Og her viser det sig, at mere end halvdelen af de unge (53,8 pct.) har svaret positivt på alle fire spørgsmål. Hvis vi alene tager udgangspunkt i disse svar, ser disse unge ud til at stortrives. Samtidig kan vi se, at hver fjerde af de unge (26 pct.) foretager en positiv vurdering på tre af spørgsmålene. Oftest er det selvtilliden, som disse unge ikke vurderer højt. Med tre ud af fire positive vurderinger må disse unge dog siges også at udvise tydelige tegn på trivsel.

Positive besvarelser	Unge mænd	Unge kvinder	Alle
0	0,6 %	1,2 %	1,0 %
1	5,2 %	8,1 %	6,6 %
2	10,8 %	14,7 %	12,7 %
3	26,3 %	25,7 %	26,0 %
4	57,0 %	50,4 %	53,8 %
Total	100,0 %	100,0 %	100 %

Hver ottende af de unge vurderer to af spørgsmålene positivt (12,7 pct.). Hver femtende (6,6 pct.) svarer kun positivt på et af spørgsmålene. Og endelig er der 1 pct., der ikke har nogen positive besvarelser overhovedet. Selvom disse unge ikke nødvendigvis har foretaget en direkte negativ vurdering af de fire spørgsmål, ser disse unge ikke umiddelbart ud til at trives.

Der er flere unge mænd end kvinder, der har en positiv vurdering af alle fire trivsels-spørgsmål - det gælder således 57 pct. af mændene mod 50,4 pct. af kvinderne. Der er også flere unge mænd, der har tre positive vurderinger. Til gengæld er der flere unge kvinder, der har ingen, én eller to positive vurderinger. Optællingen i tabel 11 understøtter således det billede af kønnene, vi allerede har malet i løbet af kapitlet: at de unge mænd har en mere positiv vurdering af deres trivsel end de unge kvinder. Og ikke overraskende ligger forskellen mellem kønnene især i vurderingen af spørgsmålet om selvtillid.

Går vi den modsatte vej rundt om de fire spørgsmål og fokuserer på de negative besvarelser, viser det sig hurtigt, at der er langt færre negative end positive besvarelser. Som det fremgår af tabel 12, er det således meget få – svarende til en promille (0,1 pct.) – der vurderer alle fire trivsels-

Tabel 12: Hvor mange af de fire spørgsmål om liv og trivsel har de unge svaret negativt på?			
Negative besvarelser	Unge mænd	Unge kvinder	Alle
0	83,4 %	80,3 %	81,9 %
1	12,6 %	13,8 %	13,2 %
2	3,1 %	4,3 %	3,7 %
3	0,9 %	1,4 %	1,2 %
4	0,0 %	0,2 %	0,1 %
Total	100,0 %	100,0 %	100 %

spørgsmål negativt. Noget flere – men stadig ganske få – unge vurderer tre eller to af spørgsmålene negativt (hhv. 1,2 pct. og 3,7 pct.). 5 pct. af de unge har således en negativ besvarelse af mere end et spørgsmål, hvilket peger på, at deres liv er præget af en betydelig mistrivsel. Det gælder muligvis også nogle af de 13,2 pct., der svarer negativt på ét af spørgsmålene.

Men heldigvis har langt de fleste unge - nærmere betegnet 81,9 pct. - ingen negative vurderinger af nogle af trivselsspørgsmålene. Disse unge ser således ikke ud til at mistrives, uagtet at langt fra alle af disse unge har direkte positive vurderinger på alle de fire spørgsmål.

Der er en svag tendens til, at flere unge kvinder end mænd har negative besvarelser. Så de unge kvinder har altså ikke bare færre positive men også flere negative besvarelser. Når man alene tager udgangspunkt i de unges svar på de spørgsmål til deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som vi har stillet i dette kapitel, ser de unge kvinder ud til at trives dårligere end de unge mænd.

De unge kvinders akilleshæl synes ikke mindst at være mere negative vurderinger af deres selvtillid og deres evne til at håndtere problemer i hverdagen, mens der ikke er så store kønsforskelle, når man ser på de unges vurderinger af deres liv som helhed og deres popularitet i forhold til andre unge. De unge kvinder scorer altså lavest på de to spørgsmål, der mest entydigt lægger op til en vurdering af selvet, frem for på andre aspekter af tilværelsen.

Men selvom de unge kvinder forholder sig mere kritisk til sig selv end de unge mænd, er det værd at huske på, at høj selvtillid ikke er nogen garanti for trivsel, men derimod kan være forbundet til forskellige mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer. Det er i den forbindelse ligeledes værd at huske på, at de unges subjektive opfattelse af sig selv og deres liv, som vi har undersøgt ovenfor, kun er det ene af de to trivselsspørsmål, vi forfølger i denne undersøgelse. Inden vi konkluderer for entydigt på de unges trivsel, må vi først undersøge det andet trivselsspørsmål, der fokuserer på de unges konkrete adfærd og orienteringer i forskellige dele af hverdagslivet. Det vil utvivlsomt føje nye nuancer og perspektiver til de svar, de unge har givet os i dette kapitel.

I næste kapitel sætter vi fokus på det første aspekt af de unges adfærd og orienteringer: helbred og stress i dagligdagen.

3

Unges helbred

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I dette kapitel påbegynder vi analysen af rapportens andet trivselsspør, hvor vi ser nærmere på de mange konkrete udtryk, som trivsel og mistrivsel kan tage i ungdomslivet. Omdrejningspunktet i kapitlet er de unges helbred. Helbred handler naturligvis om sygdom og biologi. Indenfor sundhedsvidenskabelig forskning argumenteres der imidlertid for en bredere forståelse af helbred, der integrerer menneskers fysiske, mentale og sociale velbefindende. Det er ifølge denne forskning det samlede billede af disse forhold, der kan fortælle os, hvor godt individet er rustet til at modstå diverse former for pres og sygdom i hverdagen (fx Medin & Alexandersson 2000). Idet unges trivsel og mistrivsel ikke mindst handler om deres kapacitet til at håndtere de udfordringer, som de møder i hverdagslivet (jf. Östberg 2001), udgør en beskrivelse af deres helbredssituation et første men vigtigt skridt på vejen til en samlet beskrivelse af deres trivsel og mistrivsel.

I kapitlet starter vi med at få de unge til at vurdere deres helbredssituation bredt. Dernæst snævrer vi fokus lidt ind: Vi hører således de unge, om de føler sig stressede, og i forlængelse heraf, om de føler meningsløshed i hverdagen. Deres helbredssituation påvirkes naturligvis også af, om de har en sygdom eller et handicap, hvilket vi efterfølgende spørger ind til. Endelig fokuserer vi på helt konkrete tilstande eller symptomer, som de unge oplever i hverdagen, fx hovedpine og søvnproblemer. Disse tilstande eller symptomer kan være – men er ikke nødvendigvis – forbundet til de unges beskrivelser af helbred, stress, sygdom osv., men kan under alle omstændigheder være med til at påvirke deres trivsel i hverdagen.

Allersidst i kapitlet vil vi undersøge sammenhænge mellem de unges besvarelser af kapitlets helbredsspørgsmål med deres besvarelser af de fire spørgsmål fra forrige kapitel, hvor vi belyste rapportens første trivselsspør, som vedrører de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv: Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt? Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen? Hvordan er din selvtillid? Og endelig: Hvor populær er du i forhold til unge på din egen alder?

2. De fleste opfatter deres helbred som godt

I kapitlets første spørgsmål opfordrer vi de unge til at foretage en helhedsvurdering af deres helbred. Spørgsmålet lyder: 'Hvor godt er dit helbred i øjeblikket, hvis du selv skulle beskrive det?'. Og ser vi alene på de unges besvarelser af dette spørgsmål, fremstår de unges helbred i ganske positivt lys. Som det fremgår af tabel 1, vurderer hele 82,1 pct. af de unge i undersøgelsen således, at de har et godt eller meget godt helbred. 11,5 pct. vurderer, at deres helbred hverken er godt eller dårligt, mens 5,5 pct. vurderer, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt.

Der er imidlertid en kønsforskel på spil. Ligesom vi så i forrige kapitel, er de unge mænd også her mere tilbøjelige til at give positive svar end de unge kvinder. Der er således 44,4 pct. unge mænd, mod 37 pct. unge kvinder, der karakteriserer deres helbred som meget godt. Samtidig er der lidt flere unge kvinder (6,1 pct.) end mænd (4,9 pct.), der beskriver deres helbred som dårligt eller meget dårligt.

Tabel 1: Hvor godt er dit helbred i øjeblikket – hvis du selv skulle beskrive det?					
	Meget dårligt	Dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt	Meget godt
Unge mænd	0,9 %	4,0 %	11,5 %	39,2 %	44,4 %
Unge kvinder	1,6 %	4,5 %	13,3 %	43,7 %	37,0 %
Alle unge	1,2 %	4,3 %	12,4 %	41,4 %	40,7 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Også alder spiller en rolle. Når vi går bagom tallene, kan vi således konstatere, at teenagerne mellem 15-19 år vurderer deres helbred bedre end de 20-24-årige. Blandt de 15-19-årige er der således 42,9 pct., der vurderer, at deres helbred er meget godt, mens det samme er tilfældet for 38,5 pct. af de 20-24-årige.

Hvad den enkelte unge lægger i at have et godt eller dårligt helbred, ved vi af gode grunde ikke, ligesom vi ikke ved, om forskellige unge lægger noget forskelligt i det. I princippet kan visse unge således foretage en positiv vurdering af en helbredssituation, som andre unge ville foretage en negativ vurdering af. Undersøgelser blandt voksne har imidlertid vist, at der i praksis ofte er en sammenhæng mellem den enkeltes helbedsvurdering og den helbredssituation, man på anden vis kan konstatere: Således har voksne, der foretager en negativ vurdering af deres helbred, eksempelvis en større risiko for bl.a. at få hjertesygdomme og for at dø tidligt end voksne, der foretager en positiv vurdering af deres helbred (Rasmussen & Due 2007). Der er ingen grund til at tro, at dette forhold skulle være væsentligt anderledes blandt unge, og at de helbedsvurderinger, de unge i denne undersøgelse foretager, derfor skulle være præget af en særlig vilkårlighed. Ikke desto mindre vil vi i resten af dette kapitel krydse de unges helbedsvurderinger med deres svar på en lang række andre spørgsmål om deres helbred, hvilket skulle give os en mere konkret indsigt i, hvilke helbedssituationer de unges positive og negative helbedsvurderinger måtte være koblet til.

3. Kvinderne og de ældste unge oplever mere stress

Om de unge oplever stress, er et af disse andre spørgsmål. Stress opfattes af mange som et stigende problem blandt både unge og voksne. I en dansk befolkningsundersøgelse fra 2005 angav 9 pct. af befolkningen (16 år og ældre) således, at de ofte var stressede, mens 34 pct. gav udtryk for, at de af og til var stressede (Eriksen 2006). I en tilsvarende undersøgelse fem år tidligere havde de samme tal været 6 pct. og 29 pct. (Kjøller 2002). Stress karakteriseres

da også i stigende grad som et betydeligt folkesundhedsproblem, der især menes at påvirke menneskers livskvalitet og velbefindende negativt, hvis den forekommer ofte og med høj intensitet. En sådan stress menes desuden at øge risikoen for, at man på sigt udvikler depressioner og hjertekarsygdomme.

Stress er, ligesom helbred, imidlertid et bredt begreb, der kan indholdsudfyldes på mange forskellige måder, og det er derfor ikke lige til at sige, hvad de unge i undersøgelsen betragter som stress, og hvad de mere præcist har oplevet, når de angiver, at de har oplevet stress. Denne problematik forstærkes yderligere af, at stress per definition har en stærk subjektiv dimension: Stress kan eksempelvis tage form som bekymringer over, om man kan leve op til de krav og forventninger, man stiller til sig selv i livet, bekymringer over, om man kan håndtere sine egne håb for fremtiden osv. Disse bekymringer kan forplante sig kropsligt som fx søvnbesvær og anspændthed, men gør det ikke nødvendigvis (SOU 2006).

Som det fremgår af tabel 2, giver majoriteten af de unge i undersøgelsen udtryk for, at stress er en følelse, de sjældent eller aldrig oplever. Tallene er henholdsvis 39,9 og 14,7 pct. Relativt få – 1,8 pct. – føler sig altid stressede, mens mere end ti gange så mange – 19,2 pct. – ofte føler sig stressede. Det vil altså sige, at mere end hver femte ung i undersøgelsen giver udtryk for, at stress er en følelse, der i høj grad er til stede i deres ungdomsliv.

Tabel 2: Hvor ofte føler du dig stresset?					
	Aldrig	Sjældent	Hverken ofte eller sjældent	Ofte	Altid
Unge mænd	18,2 %	41,3 %	22,7 %	16,4 %	1,4 %
Unge kvinder	11,0%	38,4%	26,3%	22,0 %	2,3 %
Alle unge	14,7 %	39,9 %	24,5 %	19,2 %	1,8 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Som følge af begrebets bredde og stærke subjektive dimension kan vi ikke på den baggrund slutte, at alle disse unge mistrives. De senere år har begrebet stress i nogen grad udvidet sig til også at rumme betydningen 'at have travlt', og da vi ikke har spurgt til intensiteten af de unges stress, kan besvarelsene i nogen grad referere til denne betydning, hvilket må siges at være en slags 'stress light'. Det understøttes af en undersøgelse fra 2007 af stress blandt skolelever i Danmark, hvor hele 21 pct. af eleverne i 9. klasse angav, at de dagligt eller ugentligt følte sig stressede. Under halvdelen af disse elever – 8 pct. – angav imidlertid, at de følte sig meget stressede, og ifølge undersøgelsen var det her, at unge med en problematisk eller høj stress skulle lokaliseres (Nielsen m.fl. 2007).

Undersøgelsen pegede endvidere på, at det især var pigerne, der følte sig stressede, hvilket er på linje med resultater fra tilsvarende undersøgelser i de øvrige nordiske lande. Som det fremgår af tabel 2, slår samme tendens igennem i denne undersøgelse: Mens hele 59,5 pct. af de unge mænd angiver, at de sjældent eller aldrig føler sig stressede, er det samme tilfældet for 49,4 pct. af de unge kvinder. Samtidig angiver 2,3 pct. af de unge kvinder,

at de altid føler sig stressede, mens det tilsvarende tal for de unge mænd er 1,4. På samme måde angiver 22 pct. af de unge kvinder, at de ofte føler sig stressede, mens 16,4 pct. af de unge mænd ofte oplever stress.

Der er også aldersforskelle, hvilket fremgår af tabel 3. Blandt de 15-19-årige svarer 16,2 pct. og 42,2 pct., at de aldrig henholdsvis sjældent føler sig stressede. For de 20-24-årige er de samme tal 12,9 pct. og 37,2 pct.

Tabel 3: Hvor ofte føler du dig stresset? Aldersopdelt					
	Aldrig	Sjældent	Hverken ofte eller sjældent	Ofte	Altid
Unge 15-19 år	16,2%	42,2%	22,6%	17,7%	1,3%
Unge 20-24 år	12,9%	37,2%	26,6%	20,9%	2,5%
Alle unge	14,6%	39,8%	24,5%	19,2%	1,9%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Til gengæld føler 2,5 pct. af de ældste unge sig altid stressede, mens det samme er tilfældet for 1,3 pct. af de yngste unge. På samme måde føler 20,9 pct. af de ældste unge sig ofte stressede, mens det samme er tilfældet for 17,7 pct. af de yngste unge. Jo længere, man bevæger sig ud i ungdomslivet, med de øgede krav om selv at skulle forvalte sit liv, der følger med denne bevægelse, desto oftere oplever man tilsyneladende stress.

4. De yngste føler oftest meningsløshed

Vi har også spurgt de unge om, hvor ofte de føler, at de ting, som de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Dette spørgsmål er bl.a. inspireret af sociologen Aaron Antonovsky, der peger på, at et menneske må opleve tilværelsen som meningsfuld og håndterbar, hvis det skal kunne klare psykiske og fysiske problemer med helbredet i behold (Antonovsky 2000). Man kan tilføje, at det ikke mindst gælder for unge, som er i en fase i livet, hvor de skal finde ud af, hvad de vil med sig selv og deres liv, og hvor de skal træffe en række valg om uddannelse, bopæl osv., der har afgørende konsekvenser for resten af deres liv og fremtid. Unge er m.a.o. i en livsfase, hvor tilværelsens meningsfuldhed og håndterbarhed kontinuerligt tematiseres, og hvor fraværet af meningsfuldhed og håndterbarhed derfor ligeledes er et tema, der kan dukke op.

Som det fremgår af tabel 4, er det imidlertid kun 1,3 pct. af de unge i undersøgelsen, der altid føler, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Det er dog 11 pct. – dvs. mere end hver tiende – der ofte føler, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er meningsløse. Den største andel af de unge – 44 pct. – svarer imidlertid, at de sjældent har en sådan oplevelse, mens 27,2 pct. angiver, at de aldrig oplever, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening.

	Aldrig	Sjældent	Hverken ofte eller sjældent	Ofte	Altid
Unge 15-19 år	27,1%	42,8%	16,3%	12,2%	1,6%
Unge 20-24 år	27,2%	45,1%	16,8%	9,9%	1,0%
Alle unge	27,2%	43,9%	16,6%	11,1%	1,3%

Chi square test: $P < 0,05$ ved sammenlægning til 3 kategorier (aldrig/sjældent, hverken eller, ofte/ altid)

Som det ligeledes fremgår af tabel 4, er følelsen af meningsløshed mere udbredt blandt de 15-19-årige end blandt de 20-24-årige. Mens 13,8 pct. i den yngste gruppe af unge ofte eller altid oplever, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er meningsløse, gælder det samme for 10,9 pct. i den ældste gruppe af unge. Mens vi kunne se tegn på, at følelsen af stress blev hyppigere, jo mere de unge bevægede sig ud i ungdomslivet med krav om selvforvaltning osv., ser det altså ud til at forholde sig lige omvendt med følelsen af meningsløshed, der tilsyneladende aftager med denne bevægelse. Dette kan tænkes at hænge sammen med, at oplevelsen af selv at træffe flere beslutninger om hvad man vil bruge sit liv til gør, at det føles mere meningsfuldt.

Går vi bag om tallene i tabel 4 kan vi endvidere se, at der ikke er nogen signifikante forskelle mellem kønnene – også her brydes de unges svar på spørgsmålet om meningsløshed altså med deres svar på spørgsmålet om stress.

5. Helbred, stress og meningsløshed

Men hvordan forholder det sig med sammenhængen mellem den helbreds vurdering, de unge foretog i starten af kapitlet, og deres svar på spørgsmålene om stress og meningsløshed? I tabel 5, hvor vi viser sammenhængen mellem de unges helbreds vurdering og stress, fremgår det, at tre gange så mange af de unge, der ofte eller altid føler sig stressede (11,3 pct.), som af de unge, der sjældent eller aldrig føler sig stressede (4,0 pct.), betegner deres helbred som dårligt eller meget dårligt.

Hvor ofte føler du dig stresset?	Hvor godt er dit helbred i øjeblikket?		
	Dårligt eller meget dårligt helbred	Hverken dårligt eller godt helbred	Godt eller meget godt helbred
Sjældent eller aldrig	4,0 %	9,1 %	86,9 %
Hverken sjældent eller ofte	4,1 %	13,7 %	82,2 %
Ofte eller altid	11,4 %	19,1 %	69,5 %
Alle unge	5,6 %	12,3 %	82,1 %

Chi square test: $P = 0,000$ for alle sammenhænge

Når det er sagt, skal det understreges, at et stort flertal af de unge, der ofte eller altid føler sig stressede, betegner deres helbred som godt eller meget godt (69,5 pct.). Det er ikke desto mindre væsentligt færre end andelen af de unge, der sjældent eller aldrig oplever stress (86,9 pct.). Så der ser altså ud til at være en væsentlig sammenhæng mellem de unges helbreds-vurdering og stress: jo sjældnere de unge i undersøgelsen oplever stress, desto større er sandsynligheden for, at de vurderer deres helbred positivt.

Et tilsvarende mønster ser vi i forholdet mellem de unges helbreds-vurdering og deres oplevelse af meningsløshed. Som det fremgår af tabel 6, betegner mere end tre gange så mange af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed (13,4 pct.), som af de unge, der sjældent eller aldrig føler meningsløshed (4,0 pct.), deres helbred som dårligt eller meget dårligt.

Tabel 6: Sammenhæng mellem vurdering af eget helbred og hvor ofte unge føler meningsløshed i hverdagen			
Hvor ofte føler du, at de ting, du foretager dig i din hverdag, er uden mening?	Hvor godt er dig helbred i øjeblikket?		
	Dårligt eller meget dårligt helbred	Hverken dårligt eller godt helbred	Godt eller meget godt helbred
Sjældent eller aldrig	4,0 %	10,5 %	85,4 %
Hverken sjældent eller ofte	6,5 %	15,2 %	78,3 %
Ofte eller altid	13,4 %	17,8 %	68,8 %
Alle unge	5,6 %	12,2 %	82,2 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Også her må det påpeges, at et flertal af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed, betegner deres helbred som godt eller meget godt (68,6 pct.). Igen er det dog væsentligt færre end blandt de unge, der sjældent eller aldrig oplever meningsløshed (85,4 pct.). Så ligesom det var tilfældet med stress, kan vi altså konstatere, at der er en uomtvistelig sammenhæng mellem de unges oplevelse af meningsløshed og de unges helbreds-vurderinger: Jo oftere de unge oplever, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er meningsløse, desto større er sandsynligheden for, at de ligeledes vurderer deres helbred negativt.

6. Handikaps og sygdomme

Med henblik på yderligere at indkredse de unges helbredssituation har vi også spurgt dem, om de har nogle handicaps eller alvorlige sygdomme. Som det fremgår af tabel 7, angiver 5,3 pct. af de unge i undersøgelsen, at de har et fysisk handicap. Det kan være, at de fx er hørehæmmede, synshæmmede eller spastisk lammede. 2,6 pct. af de unge giver udtryk for, at de har et psykisk handicap, hvilket eksempelvis kan være ADHD eller autisme. Andelen af unge, der har en kronisk sygdom, som fx diabetes eller en blødersygdom, udgør 7 pct. 3,4 pct. af de unge angiver at have eller have haft en livstruende sygdom, som fx kræft eller blodprop. Endeligt er der 7,9 pct., der angiver, at de har eller har haft en psykisk sygdom, som fx depression, tvangstanker eller angst.

Tabel 7: Andel af som har eller har haft følgende handicap eller alvorlige sygdomme. Kønsfordelt			
	Unge mænd	Unge kvinder	Alle unge
Har fysisk handicap	5,1%	5,6%	5,4%
Har psykisk handicap	2,4%	2,8%	2,6%
Har kronisk sygdom	* 6,0%	* 8,0%	7,0%
Har/har haft livstruende sygdom	3,9%	2,9%	3,4%
Har/har haft psykisk sygdom	*** 5,0%	*** 10,9%	7,9%
Ingen af de 5 handicap/sygdomme	81,3%	75,6%	78,5%
Mindst 1 af de 5 handicap/sygdomme	18,7%	24,4%	21,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

I alt er der 21,5 pct. af de unge i undersøgelsen, som har eller har haft mindst en af de fem nævnte former for handicap eller sygdom. Det er således en stor gruppe af de unge, der har erfaringer med disse handicap og alvorlige sygdomsforløb, der kan gøre det svært for de unge at tage del i et ungdomsliv på lige fod med andre unge. Som det ligeledes fremgår af tabellen, er der her visse kønsforskelle. 24,4 pct. af de unge kvinder tilkendegiver, at de har eller har haft mindst af de pågældende handicap og sygdomme mod 18,7 pct. af de unge mænd. Flere unge kvinder (8,0 pct.) end unge mænd (6,0 pct.) har kroniske sygdomme. Og mere end dobbelt så mange unge kvinder (10,9 pct.) som unge mænd (5 pct.) angiver, at de har eller har haft en psykisk sygdom. Især unge kvinders større tilbøjelighed til at få psykiske sygdomme er efterhånden veldokumenteret (fx Helveg-Larsen m.fl. 2003, Helveg-Larsen m.fl. 2007, Garde & Gerlach 2006 og SOU 2006), omend der sideløbende foregår en diskussion af unge mænds tilbøjelighed til at underrapportere psykiske sygdomme i kvantitative studier og deres tendens til i ringere grad at kontakte behandlingssystemet ved psykiske sygdomme, hvorfor der menes at være et vist mørketal for unge mænds psykiske sygdomme (fx SOU 2006). De to køns tal for psykiske sygdomme er dog så forskellige, at det kan være svært at se bort fra, at flere unge kvinder rent faktisk har psykiske sygdomme end unge mænd.

Ikke overraskende er der flere af de unge med end uden et handicap eller en alvorlig sygdom, som vurderer deres helbred negativt: Kun 2,6 pct. af de unge, der ikke har en af de fem handicaps eller alvorlige sygdomme, foretager en negativ helbredsbedømmelse, mens det samme er tilfældet for hele 16,6 pct. af de unge, som har svaret ja til mindst en af kategorierne (tabel 8).

Især blandt unge med et psykisk handicap er der en forhøjet andel, der vurderer deres helbred negativt (27,5 pct.), og en lavere andel, der vurderer det positivt (59,3 pct.). Men selv blandt disse unge er der altså et flertal, som vurderer deres helbred positivt, hvilket afspejler en generel tendens, nemlig at et flertal af unge i alle handicap- og sygdomskategorierne vurderer deres helbred positivt.

Tabel 8: Sammenhæng mellem handicap/alvorlige sygdomme og selv vurderet helbred			
	Hvordan er dit helbred?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Alle unge	5,5%	12,3%	82,1%
Har fysisk handicap	18,3%	16,7%	65,1%
Har psykisk handicap	27,5%	13,2%	59,3%
Har kronisk sygdom	19,4%	21,1%	59,5%
Har/har haft livstruende sygdom	15,1%	23,5%	61,3%
Har/har haft psykisk sygdom	21,2%	19,7%	59,1%
Ingen af de 5 handicap/sygdomme	2,6%	10,8%	86,7%
Mindst 1 af de 5 handicap/sygdomme	16,6%	18,0%	65,4%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

7. Mange lider af koncentrationsbesvær

I undersøgelsen har vi endvidere spurgt de unge, hvor ofte de har oplevet følgende tilstande: ondt i maven, hovedpine, muskelsmerter (ikke udløst af motion eller fysisk anstrengelse), søvnproblemer, koncentrationsproblemer og angst. Ikke alle disse tilstande er i sig selv bekymringsvækkende, men oplever de unge meget ofte en eller flere af tilstandene, må man antage, at det kan gå ud over deres fritidsliv, omgang med jævnaldrende, sociale integration og deres indlæring, og så kan det gå hen og blive en alvorlig trivselsproblematik (jf. Rasmussen & Due 2007).

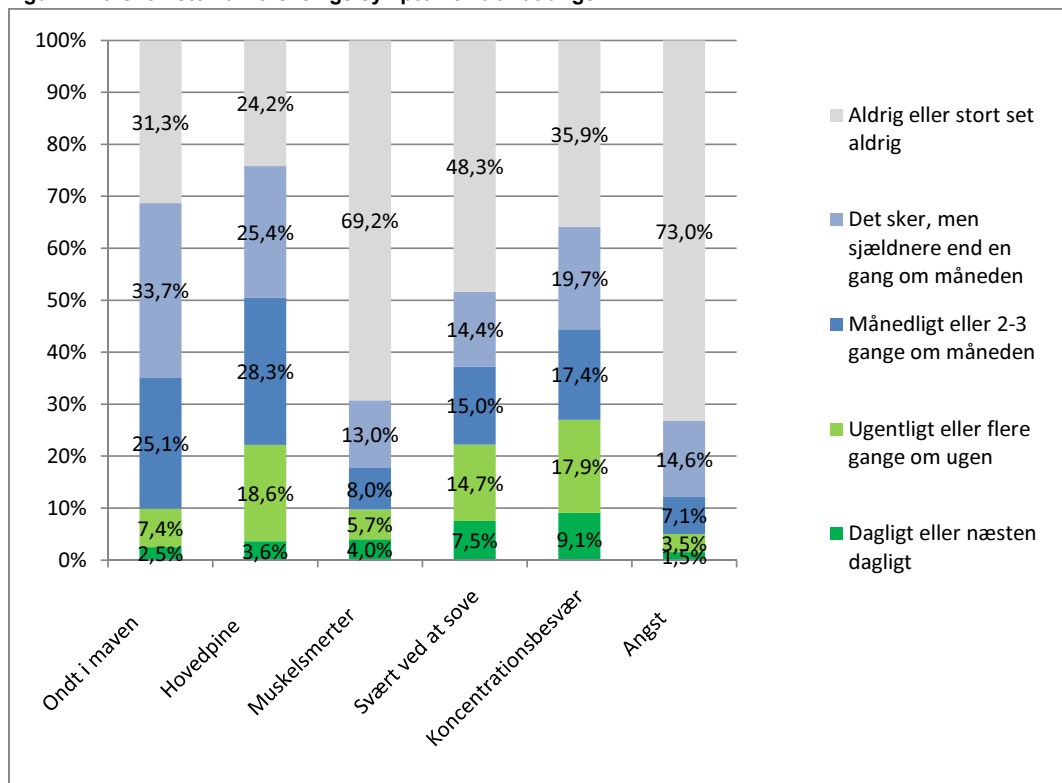
Med få undtagelser gælder det imidlertid for alle de nævnte tilstande, at et flertal af de unge enten ikke oplever dem, eller at de oplever dem meget sjældent. Som det fremgår af figur 1, lider ganske mange af de unge dog ofte af hovedpine: 3,6 pct. af de unge i undersøgelsen har således hovedpine næsten dagligt, mens 18,6 pct. har hovedpine en eller flere gange om ugen. Mavepine er ikke helt så udbredt: Én ud af ti unge har ofte mavepine: 2,5 pct. oplever det dagligt, mens 7,4 pct. oplever det en eller flere gange ugentligt. Der er også en ud af ti unge, der ofte oplever muskelsmerter – og vel at mærke ikke muskelsmerter, der er fremkommet af fysisk træning eller overanstrengelse. 4 pct. af de unge i undersøgelsen oplever således muskelsmerter dagligt, mens 5,7 pct. oplever dem ugentligt.

Den tilstand, som flest unge ofte har, er koncentrationsbesvær: 9,1 pct. oplever således dagligt koncentrationsbesvær, mens 17,9 pct. oplever det en eller flere gange ugentligt. Det er altså mere end hver fjerde ung, der ofte oplever koncentrationsproblemer. Næsten lige så mange unge oplever ofte søvnproblemer: 7,5 pct. har dagligt problemer med at falde i søvn, mens 14,7 pct. har problemer med at sove en eller flere gange ugentligt.

Angst kan være en alvorlig psykisk lidelse, der både kan forekomme som en psykotisk lidelse og en ikke-psykotisk lidelse, fx social fobi, panikangst eller tvangstanker (OCD). I undersøgelsen er der 1,5 pct. af de unge, der dagligt oplever angst, og 3,5 pct., der en eller

flere gange om ugen lider af angst. 7,1 pct. oplever angst en til tre gange månedligt. Vi kan dog ikke vide, om de unge i undersøgelsen lider af en psykotisk eller ikke-psykotisk angst.

Figur 1: Forekomsten af forskellige symptomer blandt unge

Ser vi på det samlede tilstandsbillede, kan vi konstatere, at 46,6 pct. af de unge sjældnere end ugentligt oplever en af de nævnte tilstande. Det vil imidlertid samtidig sige, at 53,4 pct. – dvs. majoriteten af de unge – oplever en af tilstandene mindst én gang om ugen. Heldigvis kan vi ligeledes konstatere, at de fleste kun oplever en tilstand ugentligt eller oftere (27,6 pct.), mens meget få unge oplever alle tilstandene (0,4 pct.).

8. Dobbelt så mange kvinder har hovedpine

Kønsopdeler vi de unges svar på spørgsmålene om de nævnte tilstande, som vi har gjort i tabel 9, føjer der sig endnu en dimension til det kønnede billede af de unges helbred, vi allerede har påbegyndt ovenfor. Godt nok er der ikke nogle væsentlige kønsforskelle på de unges oplevelse af søvnbesvær. Til gengæld er de unge mænd mere tilbøjelige til ofte at have koncentrationsbesvær end de unge kvinder, omend kønsforskellene ikke er voldsomme. Voldsomme er forskellene til gengæld, når vi zoomer ind på muskelsmerter og hovedpine, som dobbelt så mange unge kvinder som mænd ofte oplever. Flere unge kvinder end mænd oplever også mavepine og angst.

Tabel 9: Andele unge mænd og unge kvinder med følgende symptomer						
Symptom:	Unge:	Dagligt eller næsten dagligt	Ugentligt eller flere gange om ugen	Månedligt eller 2-3 gange om måneden	Sjældnere end en gang om måneden	Aldrig eller stort set aldrig
Ondt i maven	Mænd	*** 2,0%	*** 6,3%	*** 17,3%	*** 35,9%	*** 38,5%
	Kvinder	*** 3,1%	*** 8,6%	*** 33,1%	*** 31,4%	*** 23,9%
Hovedpine	Mænd	*** 2,0%	*** 15,7%	*** 25,2%	*** 28,0%	*** 29,0%
	Kvinder	*** 5,2%	*** 21,5%	*** 31,5%	*** 22,7%	*** 19,1%
Muskelsmerter	Mænd	*** 2,6%	*** 3,8%	*** 6,0%	*** 13,2%	*** 74,4%
	Kvinder	*** 5,5%	*** 7,6%	*** 10,2%	*** 12,9%	*** 63,8%
Søvnproblemer	Mænd	7,1%	14,5%	15,2%	13,9%	49,3%
	Kvinder	8,0%	15,0%	14,9%	15,0%	47,2%
Koncentrationsbesvær	Mænd	* 9,8%	* 18,4%	* 17,4%	* 17,4%	* 36,9%
	Kvinder	* 8,5%	* 17,4%	* 17,3%	* 22,0%	* 34,8%
Angst	Mænd	*** 1,2%	*** 2,4%	*** 5,3%	*** 13,1%	*** 77,9%
	Kvinder	*** 1,8%	*** 4,6%	*** 8,9%	*** 16,2%	*** 68,5%
Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001						

Tilsvarende kønsforskelle ses i en række svenske undersøgelser, der viser, at stadig flere svenskere lider af uro, nedtrykthed, søvnbesvær, træthed, anspændthed og hovedpine, men at det især gælder unge kvinder mellem 16 og 24 år. Undersøgelserne viser også, at forekomsten af disse problemer stiger lige meget hos de unge mænd som hos de unge kvinder, selvom de unge mænd stadig ligger på et lavere niveau. Det er måske ikke så overraskende, eftersom problemerne i vid udstrækning betragtes som stressrelaterede, og unge kvinder jo, som vi også har set i denne undersøgelse, oftere oplever stress end unge mænd (SOU 2006).

9. Helbreds vurderingens betydning

Men hvordan er egentlig sammenhængen mellem de unges oplevelse af de nævnte tilstande på den ene side og de unges stress og helbred på den anden side?

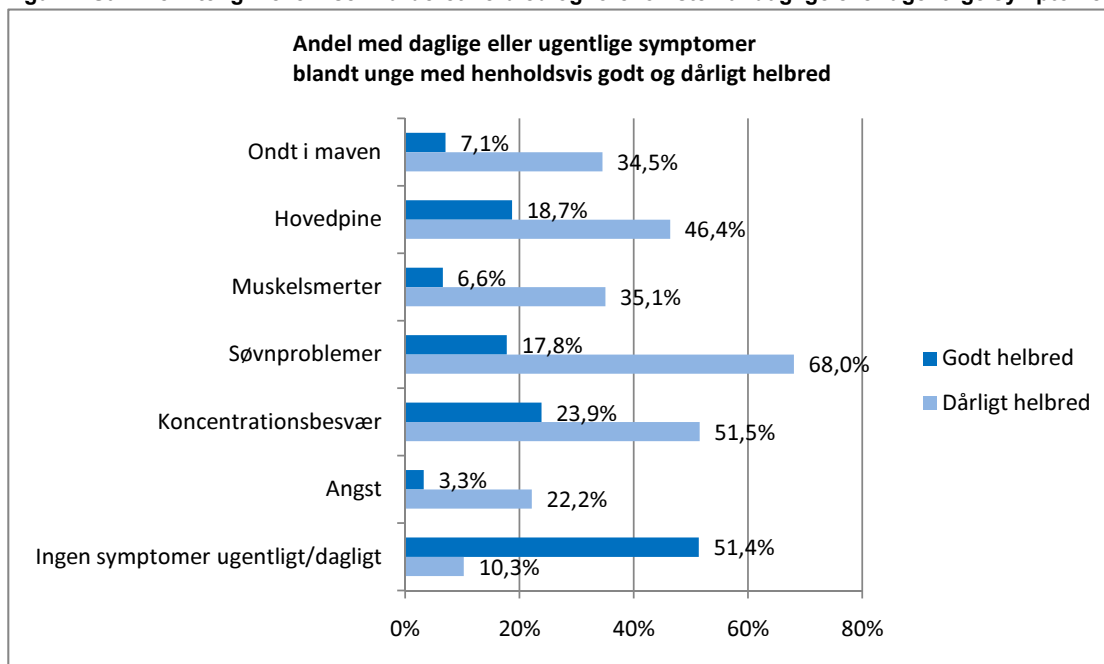
Hvis vi starter med sammenhængen mellem de nævnte tilstande og de unges helbred, ser vi bl.a., at 68 pct. af de unge, der vurderer deres helbred negativt, ofte har søvnproblemer, mens det samme kun er tilfældet for 17,8 pct. af de unge, der har en positiv vurdering af deres helbred. Der er også langt flere af de unge med en negativ helbreds vurdering (51,5 pct.) end med en positiv helbreds vurdering (23,9 pct.), der ofte har koncentrationsproblemer.

Det samme mønster gælder for unge, der ofte har hovedpine: 46,4 pct. af de unge, der har en negativ helbreds vurdering, lider således ofte af hovedpine, mens det samme er tilfældet for 18,7 pct. af de unge, der vurderer deres helbred positivt. Blandt de unge med en negativ helbreds vurdering er der næsten fem gange så mange, der ofte har mavepine, end blandt de unge med en positiv helbreds vurdering (34,5 pct. mod 7,1 pct.). Og mere end

fem gange så mange af de unge med en negativ helbredsbedømmelse som af de unge med en positiv helbredsbedømmelse har ofte muskelsmerter (35,1 pct. mod 6,6 pct.).

Den største forskel ser vi dog hos unge, der angiver at have oplevet angst: Næsten syv gange så mange af de unge med en negativ helbredsbedømmelse som af de unge med en positiv helbredsbedømmelse har ofte angst (22,3 pct. mod 3,3 pct.).

Figur 2: Sammenhæng mellem selvbedømte helbred og forekomsten af daglige eller ugentlige symptomer

Når vi gør op, hvor mange der oplever en tilstand ugentligt eller oftere, er forskellen mellem de unge med en positiv og en negativ helbredsbedømmelse ganske iøjnefaldende. Hele 51,4 pct. af de unge, der har en positiv helbredsbedømmelse, oplever aldrig nogen af de nævnte symptomer ugentligt. Det samme kan kun 10,3 pct. af de unge med en negativ helbredsbedømmelse istemme.

10. Betydningen af stress

Når vi ser nærmere på de nævnte tilstande og stress, kan vi se, at der er en særlig sammenhæng mellem tre tilstande, der betragtes som stressrelaterede – nemlig det at have ondt i maven, hovedpine og søvnproblemer – og så det ofte at have stress: 36,7 pct. af de unge, der ofte har ondt i maven, 34,8 pct. af de unge, der ofte har hovedpine, og 35,7 pct. af de unge, der ofte har søvnproblemer, er ofte eller altid stressede. Til sammenligning er der 21,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen, der ofte eller altid er stressede.

Tabel 10: Sammenhæng mellem unges symptomer og deres stressniveau			
	Hvor ofte føler du dig stresset?		
	Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Alle	54,4%	24,5%	21,1%
Ondt i maven	38,4%	24,9%	36,7%
Hovedpine	40,7%	24,5%	34,8%
Muskelsmerter	40,0%	28,8%	31,2%
Svært ved at sove	42,4%	21,9%	35,7%
Koncentrationsbesvær	45,3%	23,8%	30,9%
Angst	30,3%	21,7%	48,0%
Ingen symptomer dagligt eller ugentligt	63,4%	24,5%	12,1%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen			

Men selvom risikoen for at opleve stress altså er noget højere blandt unge, der ofte oplever disse tre tilstande, er det stadig majoriteten af disse unge, der sjældent eller aldrig oplever stress.

Blandt unge der ofte har muskelsmerter eller koncentrationsbesvær er der lidt færre, om end stadig klart forhøjede andele, der ofte eller altid er stressede. Flest unge, der ofte eller altid har stress, finder vi dog blandt de unge, der ofte har angst (48 pct.). Det er endvidere den eneste tilstand, hvor der er flere unge – og endda væsentligt flere – som ofte eller altid er stressede, end der er unge, som sjældent eller aldrig oplever stress. Af de unge, der ikke har nogen af de seks symptomer ofte, er det til sammenligning kun 12,1 pct., der ofte eller altid føler sig stressede.

11. Helbredet og de unges oplevelse af sig selv og deres liv

Nu vil vi undersøge sammenhængene mellem udvalgte aspekter af de unges helbred, som det fremgår af dette kapitel, og udvalgte aspekter af de unges subjektive oplevelser af dem selv og deres liv, som vi belyste i forrige kapitel, der satte fokus på rapportens første trivelsesspor.

De aspekter af de unges helbred, vi vil løfte frem, er de unges vurdering af deres helbred, deres oplevelse af stress og deres følelse af meningsløshed. Disse aspekter vil vi krydse med de fire spørgsmål, der var omdrejningspunktet i forrige kapitel: 1: Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt? 2: Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen? 3: Hvordan er din selvtilid? Og endelig: 4. Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?

Som det fremgår af tabel 11, er der en betydelig sammenhæng mellem de unges vurdering af deres liv lige nu og deres vurdering af deres helbred. Kun 1,8 pct. af de unge, der har foretaget en positiv vurdering af deres helbred, foretager en negativ vurdering af deres liv lige nu, mens det samme er tilfældet for hele 19,1 pct. af de unge, der har foreta-

get en negativ vurdering af deres helbred. 87 pct. af de unge med et positivt syn på deres helbred har ligeledes et positivt syn på deres liv lige nu. Det er lidt flere end de 83,3 pct., vi gennemsnitligt finder hos alle unge og over 30 procentpoint mere end vi finder hos unge, der har en negativ vurdering af deres helbred, hvor der blot er 53,1 pct.

Det samme mønster tegner sig for stress: 72 pct. af de unge, der ofte eller altid oplever stress, vurderer deres liv lige nu positivt, mens det samme er tilfældet for hele 87,9 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig oplever stress. Omvendt er der 6 pct. af de unge, der vurderer deres liv lige nu negativt, der ofte eller altid oplever stress, mens det samme kun er tilfældet for 2,4 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig oplever stress.

Tabel 11: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres liv lige nu og deres helbred			
	Hvordan er dit liv lige nu?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Alle unge	3,1%	13,6%	83,3%
Godt/meget godt helbred	1,8%	11,3%	87,0%
Dårligt/ meget dårligt helbred	19,1%	27,8%	53,1%
Ofte/altid stresset	6,0%	22,0%	72,0%
Aldrig/sjældent stresset	2,4%	9,7%	87,9%
Føler ofte/altid meningsløshed	8,7%	30,8%	60,5%
Føler sjældent/aldrig meningsløshed	1,8%	9,3%	88,9%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Endeligt er der næsten fem gange så mange af de unge, der vurderer deres liv lige nu negativt, som ofte eller altid føler, at de ting, de foretager sig i hverdagen er uden mening (8,7 pct.), end det er tilfældet blandt de unge, der sjældent eller aldrig har denne følelse (1,8 pct.). Selv blandt de unge, der ofte eller altid oplever meningsløshed, er der et klart flertal på 60,5 pct., der har en positiv vurdering af deres liv lige nu. Det er dog langt færre end de 88,9 pct., der sjældent eller aldrig finder det, de beskæftiger sig med i hverdagen, uden mening.

Fokuserer vi på sammenhængene mellem de tre helbredsaspekter og de unges selvtillid, genfinder vi mange af de samme mønstre. Som det fremgår af tabel 12, har 76,7 pct. af de unge, der foretager en positiv vurdering af deres helbred, en høj eller meget høj selvtillid. Kun 4,1 pct. af de unge, der foretager en positiv vurdering af deres helbred, har til gengæld lav eller meget lav selvtillid. Sandsynligheden for at vurdere selvtilliden lavt forhøjes til gengæld væsentligt, hvis man vurderer sit helbred negativt (26,3 pct.). Der er dog også akkurat et flertal af unge med en negativ vurdering af eget helbred, der angiver, at de har en høj eller meget høj selvtillid (51,5 pct.).

Tabel 12: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres selvtillid og deres helbred			
	Hvordan er din selvtillid?		
	Lav eller meget lav	Hverken høj eller lav	Høj eller meget høj
Alle unge	6,0%	20,6%	73,4%
Godt/meget godt helbred	4,1%	19,3%	76,7%
Dårligt/meget dårligt helbred	26,3%	22,2%	51,5%
Ofte/altid stresset	11,7%	23,2%	65,2%
Sjældent/aldrig stresset	4,4%	17,9%	77,7%
Føler ofte/altid meningsløshed	17,4%	24,9%	57,6%
Føler sjældent/aldrig meningsløshed	3,8%	18,6%	77,6%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen			

65,2 pct. af de unge, der ofte eller altid føler stres, angiver, at deres selvtillid er høj eller meget høj, mens det samme er tilfældet for 77,7 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig oplever stress. Ikke overraskende er der således også flere af de unge med lav eller meget lav selvtillid, som ofte eller altid føler sig stressede (11,7 pct.), end blandt de unge med høj eller meget høj selvtillid (4,4 pct.).

Endnu større forskel finder vi, når vi ser på de unge, der ikke kan finde mening med de ting, de foretager sig i hverdagen. 17,4 pct. af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed, har en lav vurdering af deres selvtillid, mens det samme kun er tilfældet for 3,8 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig oplever meningsløshed.

Og 77,6 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig oplever meningsløshed, har en høj eller meget høj selvtillid, mens det samme kun er tilfældet for 57,6 pct. af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed. Jo sjældnere, de unge føler meningsløshed, desto større er sandsynligheden altså for, at de har en høj eller meget høj selvtillid

Retter vi nu blikket mod sammenhængene mellem de tre helbredsaspekter og de unges vurdering af deres popularitet er billedet, som det fremgår af tabel 13, en smule mere tvetydigt.

På den ene side kan vi se et genkendeligt mønster blandt de unge, der karakteriserer dem selv som mindre populære end deres jævnaldrende. Sammenlignet med gennemsnittet er der flere som deler den vurdering blandt de unge, der har en negativ vurdering af deres helbred (11,7 pct.), ofte eller altid er stressede (9,6 pct.) og ofte eller altid føler de ting, de foretager sig i hverdagen er uden mening (9,1 pct.).

Tabel 13: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres popularitet i forhold til andre på deres egen alder og deres helbred

	Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle unge	6,9%	78,7%	14,4%
Godt/meget godt helbred	*** 6,0%	*** 79,2%	*** 14,7%
Dårligt/ meget dårligt helbred	*** 11,7%	*** 77,7%	*** 10,6%
Ofte/altid stresset	** 9,6%	** 74,1%	** 16,3%
Aldrig/sjældent stresset	** 6,5%	** 79,3%	** 14,3%
Føler ofte/altid meningsløshed	*** 9,1%	*** 77,0%	*** 13,9%
Føler sjældent/aldrig meningsløshed	*** 5,6%	*** 79,6%	*** 14,9%

Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001

På den anden side er der faktisk flere af de unge, der ofte eller altid føler sig stressede, som oplever, at de er mere populære end deres jævnaldrende (16,3 pct.), end der er blandt unge, der aldrig eller sjældent oplever det (14,3 pct.). Der er en smule færre af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed, som oplever, at de er mere populære end deres jævnaldrende, (13,9 pct.), end der er blandt unge, der aldrig eller sjældent oplever det (14,9 pct.). Forskellen er dog ikke særlig markant. Mere markant og samstemmende med det hidtidige mønster er det, at der er færre af de unge med et negativt syn på deres helbred, der vurderer, at de er mere populære end deres jævnaldrende. Andelen er 10,6 pct. mod 14,7 pct. blandt unge med en positiv vurdering af deres helbred. Det viser sig i øvrigt, at det i særlig høj grad gælder for de unge kvinder, der endvidere også ser ud til at have en øget tilbøjelighed til at opleve, at de er mere populære, såfremt de vurderer deres helbred positivt.

Fokuserer vi på sammenhængene mellem de unges helbred, og hvor ofte de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, forstærkes de mønstre, vi allerede har set.

82 pct. af de unge, der har lavet en positiv vurdering af deres helbred, oplever sjældent eller aldrig problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Det samme gør sig gældende for 46,6 pct. af de unge, der har lavet en negativ vurdering af deres helbred. Unge med en negativ helbredsbedømmelse har til gengæld fem gange oftere problemer, der gør det svært for dem at håndtere hverdagen (35,5 pct.), end unge med en positiv helbredsbedømmelse (6,1 pct.).

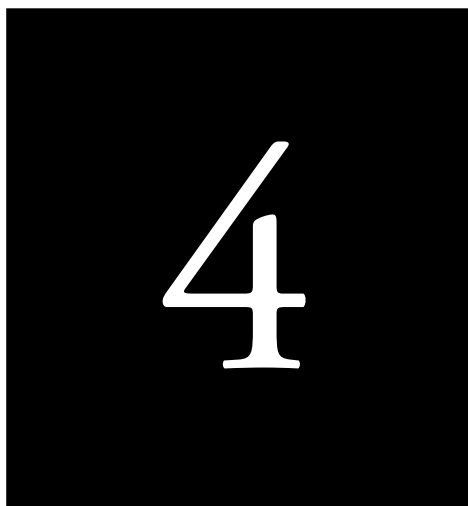
Kun 4,4 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig føler sig stressede, har ofte eller altid problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, mens det samme er tilfældet for 20,2 pct. af de unge, der ofte eller altid føler sig stressede. Der er dog stadig et flertal af disse unge (60,2 pct.), der sjældent eller aldrig føler de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Ikke desto mindre er det væsentligt færre end de 86,9 pct. af de unge, som sjældent eller aldrig føler stress.

Tabel 14: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og deres helbred			
	Hvor ofte har du problemer, der gør det svært at klare hverdagen?		
	Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Alle unge	78,5%	12,7%	8,8%
Godt/ meget godt helbred	82,5%	11,4%	6,1%
Dårligt/ meget dårligt helbred	46,6%	19,9%	33,5%
Ofte stresset	60,4%	19,4%	20,2%
Sjældent stresset	86,9%	8,7%	4,4%
Føler ofte/altid meningsløshed	56,4%	15,3%	28,3%
Føler sjældent/aldrig meningsløshed	85,0%	10,1%	5,0%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Historien gentager sig med meningsløshed: Kun 5 pct. af de unge, der sjældent eller aldrig har en følelse af, at de ting de foretager sig i hverdagen er uden mening, har ofte eller altid problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen. Mens det er hele 28,3 pct. af de unge, der ofte eller altid føler meningsløshed i hverdagen.

Sammenfattende kan vi pege på, at jo bedre helbred, jo sjældnere stress og jo mindre meningsløshed, de unge tilkendegiver, at de oplever, desto større er sandsynligheden også for, at de vurderer deres liv lige nu positivt, at de vurderer deres selvtillid højt, at de vurderer deres popularitet mindst på niveau med deres jævnaldrende og at de i ringe grad har problemer, der gør det svært at håndtere deres hverdag.

Unge og mobning

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I dette kapitel fortsætter vi analysen af rapportens andet trivselsspor, hvor vi ser nærmere på de mange konkrete udtryk, som trivsel og mistrivsel kan tage i hverdagslivet. Omdrejningspunktet i kapitlet er mobning. Mobning er et omdiskuteret begreb, der ofte bruges i flæng om drillerier, chikane, trusler eller konflikter. Ifølge mobbeforskere er disse fænomener dog ikke nødvendigvis mobning, selvom de i visse tilfælde kan ende med at blive det. Mobning forudsætter imidlertid, at en gruppe systematisk forfølger eller udelukker en person på et sted, hvor denne person er tvunget til at være, fx i en skoleklasse (Rabøl Hansen 2005). Så drillerierne, chikanen, truslerne eller konflikterne bliver altså først mobning, når de griber om sig og bliver til en social eksklusion, som den enkelte ikke har mulighed for at undslippe.

Mobning forstås derfor heller ikke som noget, der opstår mellem en mobbeudøver og et mobbeoffer, der har nogle bestemte personlighedstræk, som gør dem særligt disponerede for at blive enten udøver eller offer. Tværtimod ses mobning som et socialt fænomen, der er knyttet til kollektive dynamikker og positioneringsmuligheder i et socialt rum, hvor der opstår en mobbekultur, der spreder sig til og påvirker personerne i rummet (Kofoed & Søndergaard 2009, Søndergaard 2009, Schott 2009, Nielsen m.fl. 2010).

I kapitlet undersøger vi, hvor mange unge der har oplevet mobning i løbet af deres skoletid. Vi spørger dem, om de har mobbet andre, om de selv er blevet mobbet, om de har prøvet begge dele, eller om de hverken er blevet mobbet eller har mobbet nogen. Vi vil være særligt opmærksomme på de unge, der har prøvet begge dele, da mobbeforskningen viser, at de ofte er særligt udsatte og har store sociale problemer (Nielsen m.fl. 2010 og Rabøl Hansen 2005). I den forbindelse vil vi ligeledes undersøge, hvilke andre mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer, som måtte være forbundet til de forskellige mobbepositioner, og om de unge, der både har været mobbere og mobbede, har flere erfaringer med sådanne handlinger og orienteringer end unge i de andre mobbepositioner. I forlængelse heraf vil vi sætte fokus på sammenhængen mellem de unges erfaringer med mobning og deres helbred, bl.a. vil vi forsøge at finde ud af, om der er en forbindelse mellem mobning og stress.

Afslutningsvis undersøger vi sammenhængen mellem mobning og de unges oplevelse af sig selv og deres liv. Vi vil m.a.o. finde ud af, hvordan de unges erfaringer med mobning hænger sammen med de svar, de gav på vores spørgsmål i kapitel 2, hvor vi belyste rapportens første trivselsspor. Spørgsmålene er: 1) Hvordan er dit liv lige nu? 2) Hvordan er din selvtillid 3) Hvor populær er du i forhold til jævnaldrende unge? Og endelig: 4) Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen?

2. Mange unge har erfaringer med mobning

Som det var tilfældet i forrige kapitel, hvor de unge svarede på spørgsmål om deres helbred, rummer også deres svar på dette kapitels spørgsmål om mobning et væsentligt subjektivt betydningsindhold, der kan gøre det svært at tolke svarene entydigt. Her tænkes blandt andet på den udbredte tilbøjelighed til at bruge begrebet mobning synonymt med fx drillerier, der ikke nødvendigvis har mobningens systematiske og ekskluderende karakter. Vi har dog forsøgt i nogen grad at omgå dette problem ved at spørge til mobningens hyppighed: hvis de unge angiver, at de 'ofte' er blevet mobbet, frem for kun 'af og til', må vi formode, at der er tale om gentagne og indgribende oplevelser, der er andet og mere end løsrevne og tilfældige drillerier, og som følgelig har en egentligt mobbelignende karakter.

Som det fremgår af tabel 1, angiver halvdelen af de unge, at de aldrig er blevet mobbet i løbet af deres skoletid. Det betyder imidlertid ligeledes, at halvdelen angiver, at de har erfaringer med at blive mobbet. 32 pct. af de unge beretter således, at de af og til er blevet mobbet, mens 18,8 pct. af de unge beretter, at de ofte er blevet udsat for mobning under deres skoletid. En lidt større andel af de unge kvinder end af de unge mænd fortæller, at de aldrig er blevet mobbet i løbet af deres skoletid. Men samtidigt er der også en lidt større andel af de unge kvinder (19,8 pct.) end af de unge mænd (17,9 pct.) der fortæller, at de ofte er blevet mobbet.

Tabel 1: Unges erfaringer med at blive udsat for mobning. Kønsfordelt.			
	Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?		
	Nej, aldrig	Ja, af og til	Ja, ofte
Unge mænd	47,9%	34,2%	17,9%
Unge kvinder	50,6%	29,7%	19,8%
Alle unge	49,2%	32,0%	18,8%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Tager vi de unges udsagn for pålydende, har lidt over halvdelen af alle unge i Danmark været udsat for mobning i løbet af deres skoletid. Men selv hvis vi ikke gør det – og kun klassificerer de ofte mobbede unge som mobbede – står vi stadig tilbage med en betragtelig del af de unge i Danmark, som har været udsat for mobning, nemlig nær ved hver femte.

De unge har tilsyneladende færre erfaringer med selv at mobbe eller medvirke til at mobbe andre end de har med selv at have været udsat for mobning. Som det fremgår af tabel 2, angiver 40,9 pct. af de unge således, at de af og til har mobbet andre i deres skoletid, mens blot 5,5 pct. angiver, at de ofte har været med til at udøve mobning.

Tabel 2: Unges erfaringer med at udsætte eller være med til at udsætte andre for mobning. Kønsfordelt.			
	Har du været med til at mobbe nogen i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?		
	Nej, aldrig	Ja, af og til	Ja, ofte
Unge mænd	47,5%	45,8%	6,7%
Unge kvinder	60,0%	35,8%	4,2%
Alle unge	53,7%	40,9%	5,5%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen			

Og blandt de unge, der angiver, at de har mobbet, ses endnu større kønsforskelle end blandt de unge, der angiver, at de er blevet mobbede. De unge mænd svarer i meget højere grad end de unge kvinder, at de har været med til at mobbe. Mens under halvdelen – dvs. 47,5 pct. – af de unge mænd angiver, at de aldrig har været med til at mobbe, er det tilsvarende tal for de unge kvinder på hele 60 pct. Andelen af unge mænd, der ofte har mobbet, er på 6,7 pct., mens kun 4,2 pct. af de unge kvinder angiver, at de ofte har mobbet. Denne kønsforskel gør sig også gældende i tilsvarende danske og internationale undersøgelser af mobningens udbredelse.

Kønsforskellene bekræftes imidlertid ikke i kvalitative studier af mobning, hvor man går i dybden med mobningen og dens mange udtryksformer. Disse studier peger derimod på, at pigerne ikke forbinder lige så mange af deres handlinger med mobning, som det er tilfældet med drengene. Fx vil piger være mindre tilbøjelige til at forbinde det at holde nogen udenfor med mobning. Desuden kan pigernes mobning indimellem være mere subtil og mindre synlig end drengenes, hvorfor det kan være sværere at se, at de handlinger, de udfører, rent faktisk er mobbehandlinger (Rabøl Hansen 2005 og Nielsen m.fl. 2010).

3. Forskellige mobbepositioner

At have været udsat for mobning eller at have mobbet andre er kun to ud af flere mobbe-positioner. En tredje position er både at være mobber og mobbet, hvilket vi kalder 'mobfre', som er en sammentrækning af begreberne mobbere og mobbeofre (Rabøl Hansen 2005). Og endelig er der en fjerde position, den såkaldte 'minus-gruppe', der består af de unge, der hverken har erfaringer med det ene eller det andet. Minusgruppen kan dog godt have været tilskuere til mobbeprocesser. Om det er tilfældet, fremgår dog ikke af undersøgelsen.

Inden vi udforsker, hvordan de forskellige mobbepositioner relaterer sig til de unges øvrige mistrivselrelaterede handlinger og deres helbred, vil vi se nærmere på, hvordan de unge i undersøgelsen fordeler sig på mobbepositionerne. Denne fordeling fremgår af tabel 3, hvor der ikke er taget højde for, hvor hyppigt de unge har haft de pågældende mobbeerfaringer, dvs., at vi her har medregnet alle de erfaringer, som de unge selv forstår som mobning.

Tabel 3: Mobbeerfaringer i løbet af ens skoletid				
	4 typer mobbeerfaringer:			
	Udsatte	Udøvere	Mobfre	Minus-gruppen
Unge mænd	22,8%	23,2%	29,3%	24,7%
Unge kvinder	27,1%	17,6%	22,3%	32,9%
Alle unge	24,9%	20,5%	25,9%	28,8%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen				

Minus-gruppen er den største mobbe-position. 28,8 pct. af de unge i undersøgelsen befinder sig i denne gruppe, som angiver, at de hverken er blevet udsat for mobning eller har udsat andre for mobning. Men selvom minus-gruppen således er den største position, er den stadig en minoritet i forhold til de 71,2 pct. af de unge, der fordeler sig på de øvrige positioner, der alle består af unge, som angiver, at de har en eller anden erfaring med mobning. Færrest unge, 20,5 pct., angiver, at de har erfaringer som udøvere men ikke som udsatte. 24,9 pct. angiver, at de har erfaringer som *udsatte* men ikke som *udøvere*. Og endelig angiver 25,9 pct. af de unge i undersøgelsen, at de er *mobfre*, der både er blevet udsat for og har udøvet mobning.

Denne store gruppe af unge er interessant af flere grunde. Ikke bare fordi de ifølge mobbeforskningen ofte er særligt udsatte og har store sociale problemer, hvorfor de bør tildeles en særlig opmærksomhed, når man intervenserer i mobning. Også fordi de udfordrer antagelsen om, at mobbede og mobbere er henholdsvis ofre og gerningsmænd, der har vidt forskellige personligheder, som er afgørende for, om man bliver enten det ene eller det andet (Nielsen m.fl. 2010). Mobfrene er begge dele, hvilket understreger vigtigheden af at udforske de kollektive dynamikker og positioneringsmuligheder, der fremelsker mobbebehandlinger, frem for at fokusere på betydningen af individers forskellige mobbepersonligheder.

Der er kønsforskelle i alle mobbe-positioner. Ikke overraskende finder vi flere unge kvinder i *minusgruppen* uden mobbeerfaringer og i gruppen af *udsatte*. Til gengæld er der flere unge mænd i gruppen af *udøvere* og i gruppen af *mobfre*. Hele 29,3 pct. af de unge mænd befinder sig i gruppen af *mobfre*, der således er den mobbeerfaring, som flest unge mænd har.

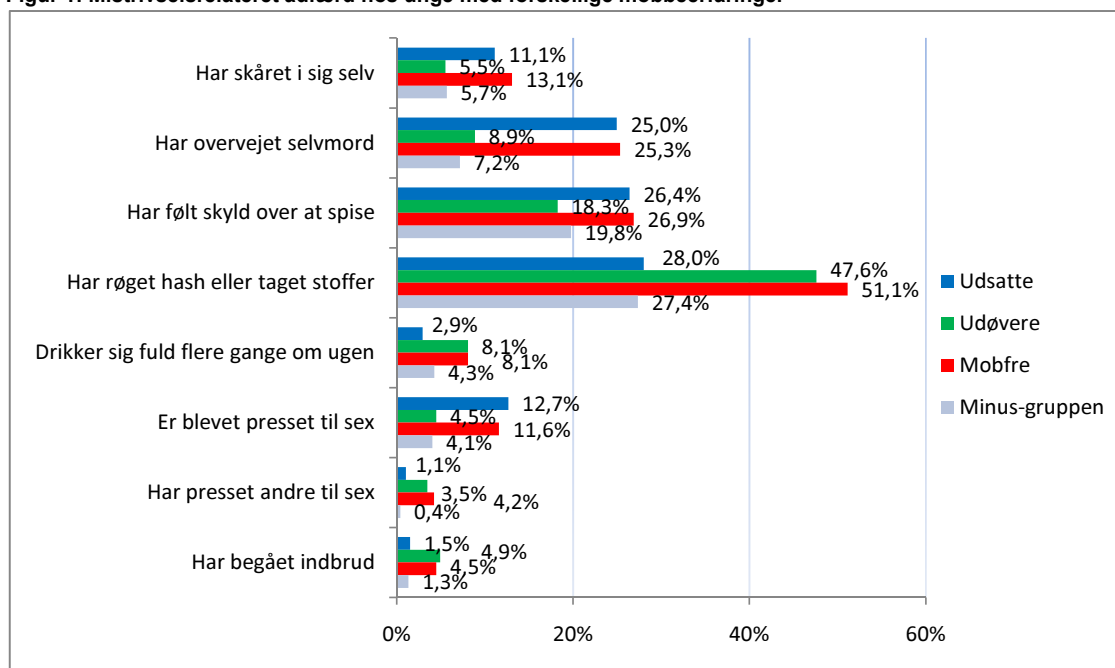
4. Mobbe-positioner og mistrivselsrelateret adfærd

At mobning kan sætte spor hos de implicerede parter, er efterhånden veldokumenteret (Henningsen 2009). I vores undersøgelse har vi imidlertid haft mulighed for at undersøge de specifikke sammenhænge, der måtte være mellem de unges erfaringer med bestemte mobbe-positioner og anden mistrivselsrelateret adfærd som cutting, rusmiddelbrug osv. Da mobfrene menes at være særligt udsatte og have særlige sociale problemer, har vi ikke

mindst været interesseret i at undersøge, om netop de var særligt udsatte for anden mistrivelsesrelateret adfærd.

Som det fremgår af figur 1, er det imidlertid ikke tilfældet. I forhold til alle de nævnte former for mistrivelsesrelateret adfærd læner mobfrene sig således snarere op ad grupperne af udsatte og udøvende, der til gengæld fordeler sig ganske tydeligt på bestemte former for mistrivelsesrelateret adfærd. Af figuren fremgår det således, at de unge, der har været udsat for mobning, har en forøget risiko for at have skåret i sig selv, overvejet selvmord, følt skyld over at spise og være blevet presset til sex. Der er ligefrem dobbelt så stor risiko for, at man som udsat har skåret i sig selv, samt tre gange så stor risiko for, at man har overvejet at tage sit eget liv, og at man er blevet presset til sex, hvis man sammenligner med unge fra minus-gruppen, der ikke har nogen erfaringer med mobning.

Figur 1: Mistrivelsesrelateret adfærd hos unge med forskellige mobbeerfaringer

Det at have udøvet mobning hænger sammen med en øget tilbøjelighed til at have prøvet rusmidler, fuldskab flere gange om ugen, kriminalitetsadfærd og det at presse andre til sex. Der er således næsten dobbelt så mange af de unge udøvere som af de unge fra minus-gruppen, der har prøvet euforiserende stoffer, dobbelt så mange, der drikker sig fulde hver uge, og hele tre gange så mange, der har begået indbrud og presset andre til sex.

Men selvom mobfre-positionen ikke, som de udsatte og udøverne, skiller sig ud ved at være særligt koblet til bestemte former for mistrivelsesrelateret adfærd, skiller den sig alligevel ud, idet den læner sig op ad begge disse gruppers mistrivelsesrelaterede adfærd og dermed er forbundet til et særligt bredt spektrum af mistrivelsesrelaterede adfærdsformer. Som hos de udsatte er der også blandt mobfrene fx en øget tilbøjelighed til at cutte sig og være selvmordstruet, og som hos de udøvende er der blandt mobfrene fx en øget tilbøjelighed til

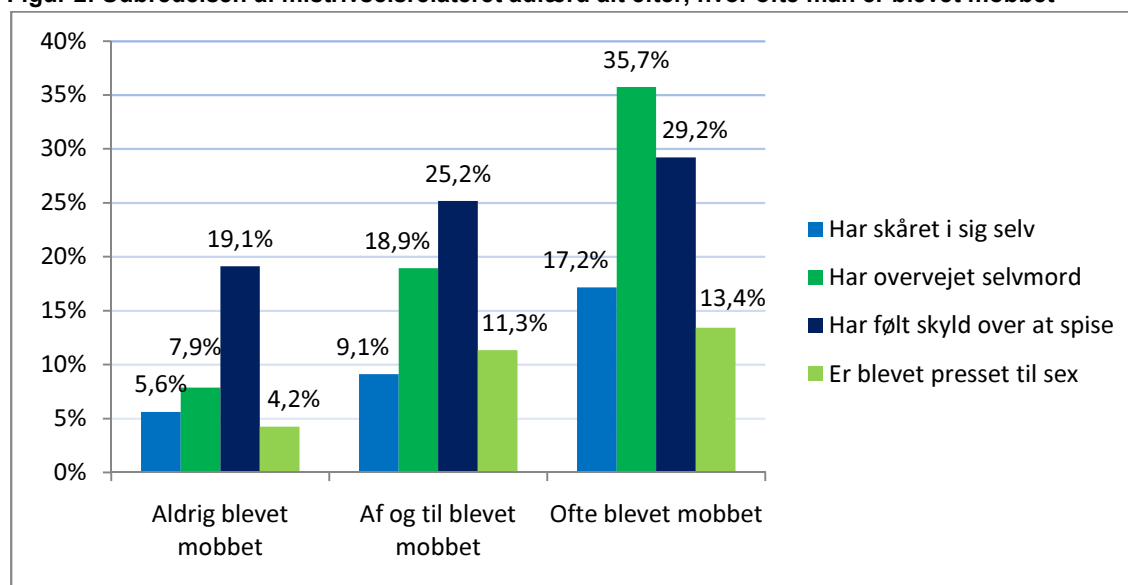
at have erfaringer med kriminalitet og rusmidler. Så selvom mobfrene ikke i særlig grad har indtaget bestemte former for mistrivselrelateret adfærd, har de indtaget så mange forskellige mistrivselrelaterede adfærdsformer, at de må siges at være en særligt udsat mobbe-gruppe.

5. Hyppighed og mistrivselrelaterede adfærdsformer

Når vi kaster et blik på sammenhængen mellem de unges mistrivselrelaterede adfærdsformer og den hyppighed, hvormed de angiver at have erfaring med mobning, bliver vi mindet om, at der er en forskel på at have mere løse og tilfældige erfaringer og at have mere systematiske og gentagne erfaringer, og at de sidstnævnte erfaringer i højere grad falder ind under det, mobbeforskerne vil betegne som mobning.

Som det fremgår af figur 2, der fokuserer på de unge, der har været udsat for mobning, bliver det tydeligt, at risikoen for at have cuttet sig, overvejet selvmord, følt skyld over at spise eller for at være blevet presset til sex stiger markant, jo hyppigere den unge har været udsat for mobning.

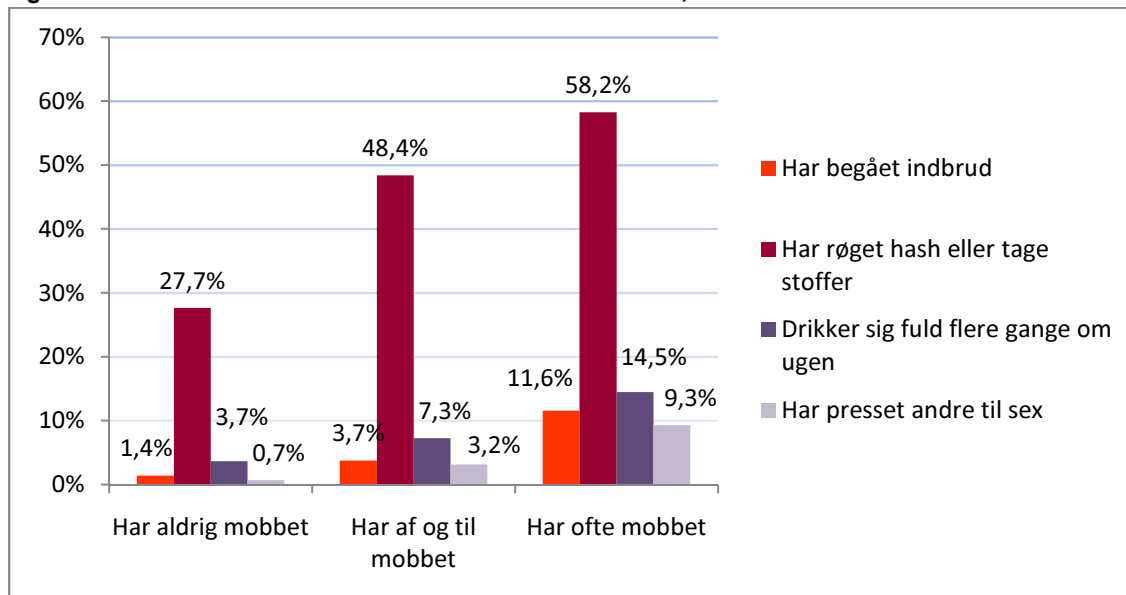
Figur 2: Udbredelsen af mistrivselrelateret adfærd alt efter, hvor ofte man er blevet mobbet

Det er ikke mindst tilfældet for tilbøjeligheden til at overveje selvmord: Mere end en tredjedel af de unge, der ofte har været udsat for mobning, har således overvejet at tage deres eget liv. Risikoen er halvt så stor blandt de unge, der er blevet mobbet af og til, mens risikoen er fire gange lavere blandt de unge, der aldrig har været udsat for mobning. Har man hyppige erfaringer med at være blevet udsat for mobning, øges ens risiko for at have de nævnte former for mistrivselrelateret adfærd altså betydeligt.

Fæstner vi derefter blikket på de unge, der har udøvet mobning, tegner der sig et tilsvarende mønster, hvilket fremgår af figur 3.

Figur 3: Udbredelsen af mistrivelsesrelateret adfærd alt efter, hvor ofte man har mobbet andre

Risikoen for at have kriminalitetsadfærd, drikke sig fuld flere gange om ugen, have brugt euforiserende stoffer eller have presset andre til sex øges betydeligt, hvis man ofte har udøvet mobning. Fx er det blot 1,4 pct. af de unge, der aldrig har mobbet, som har begået indbrud. Risikoen for at have gjort det, er mere end dobbelt så stor, hvis man har mobbet, og har man mobbet ofte, er risikoen mere end otte gange så stor. Også det at have presset andre til sex stiger voldsomt, hvis man ofte har udøvet mobning, ligesom det er tilfældet med at have røget hash eller taget andre stoffer: Lidt mere end en fjerdedel (27,2 pct.) af de unge, der ikke har udøvet mobning, har således prøvet hash eller andre stoffer, mens det næsten er halvdelen (48,4 pct.) af de unge, der af og til har udøvet mobning, og hele 58,2 pct. af de unge, der ofte har udøvet mobning.

6. Mobning og helbred

Mobning er ikke bare forbundet til diverse former for mistrivelsesrelateret adfærd. Mobbeforsker Helle Rabøl Hansen (Nielsen m.fl. 2010) peger endvidere på, at det er dokumenteret, at mobning er direkte helbredsskadelig. Ifølge Rabøl Hansen er børn og unge, der er involveret i mobning, oftere syge og har flere symptomer end andre børn og unge. Vi har derfor krydset de unges svar på mobbespørgsmålene med deres svar på tre af de helbreds-spørgsmål, vi stillede i forrige kapitel, nemlig de spørgsmål, der satte fokus på helbred, stress og diverse sygdomslignende tilstande som mavepine, søvnbesvær, muskelsmerter osv.

Og disse krydsninger viser os, at det især er det at have erfaringer som mobbet, som er forbundet til negative svar på disse spørgsmål. I tabel 4 – 6 har vi derfor valgt at fokusere på de forskellige koblinger til helbred, vi kan konstatere hos netop de mobbede. Og tabel-erne taler deres klare sprog: Jo oftere man er blevet mobbet, desto større tilbøjelighed til, at man også vurderer sit helbred negativt, ofte har stress, og desuden er præget af diverse sygdomslignende tilstande.

I tabel 4 kan vi eksempelvis se, at hele 86 pct. af de unge, der aldrig er blevet mobbet, vurderer deres helbred positivt. Blandt de unge, der af og til har været udsat for mobning, er tallet 80,2 pct., mens det falder til 75,2 pct. blandt de unge, der ofte har været udsat for mobning. Det er derfor heller ikke overraskende, at der er flest unge i sidstnævnte gruppe, som vurderer deres helbred negativt (8,4 pct.). Til sammenligning har kun halvt så mange af unge, der aldrig har været udsat for mobning, en negativ vurdering af deres helbred (4,2 pct.).

Tabel 4: Sammenhæng mellem at have været udsat for mobning og vurdering af helbred			
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Hvor godt er dit helbred i øjeblikket?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Aldrig blevet mobbet	4,2%	9,8%	86,0%
Af og til blevet mobbet	6,0%	13,8%	80,2%
Ofte blevet mobbet	8,4%	16,4%	75,2%
Alle unge	5,6%	12,3%	82,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Samme tilbøjelighed kan vi se i tabel 5, hvor det fremgår, at 57,4 pct. af de unge, der aldrig er blevet mobbet, sjældent eller aldrig har stress, mens det samme gælder for 52 pct. af de unge, der af og til er blevet mobbet, og for 50,7 pct. af de unge, der ofte er blevet mobbet. 25 pct. af sidstnævnte gruppe tilkendegiver endvidere, at de ofte eller altid har stress, mens det samme er tilfældet for 18,4 pct. af de unge, der aldrig er blevet mobbet.

Tabel 5: Sammenhæng mellem at have været udsat for mobning og oplevelsen af stress			
	Hvor ofte føler du dig stresset?		
	Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Aldrig blevet mobbet	57,4%	24,3%	18,4%
Af og til blevet mobbet	52,0%	25,4%	22,6%
Ofte blevet mobbet	50,7%	23,4%	25,9%
Alle unge	54,4%	24,5%	21,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Som det fremgår af tabel 6, er de unge, der aldrig er blevet mobbet, mindre tilbøjelige til at opleve mavepine, hovedpine, muskelsmerter, søvnproblemer, koncentrationsbesvær og angst, end de unge, der er blevet mobbet. Og blandt disse unge, har det også betydning, hvor ofte de så er blevet mobbet. Det viser sig tydeligt, at de unge, der angiver, at de ofte er blevet mobbet i deres skoletid, er mere tilbøjelige til at være præget af disse sygdomslignende tilstande.

Tabel 6: Sammenhæng mellem at have været udsat for mobning og forekomsten af ugentlige/daglige symptomer							
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Ondt i maven	Hovedpine	Muskelsmerter	Svært ved at sove	Besvær med koncentration	Angst	Mindst et symptom
Aldrig blevet mobbet	7,7%	19,4%	7,6%	18,5%	24,9%	3,7%	47,2%
Af og til blevet mobbet	11,5%	23,2%	10,3%	23,0%	25,3%	5,3%	54,9%
Ofte blevet mobbet	13,4%	27,9%	14,6%	31,5%	36,0%	7,9%	68,3%
Alle unge	10,0%	22,2%	9,8%	22,4%	27,1%	5,0%	53,6%

Chi square test: P = 0,000 for alle de viste sammenhænge

Zoomer vi ind på mavepine, søvnproblemer, muskelsmerter og angst, kan vi se, at disse tilstande forekommer hos næsten en dobbelt så stor andel af de ofte mobbede som af de aldrig mobbede. Og selvom de unge, der angiver, at de er blevet mobbet af og til, også er mere udsatte end de unge, der angiver, at de aldrig er blevet mobbet, er ingen så udsatte som de ofte mobbede. Igen kan vi altså konstatere, at der er nogle særlige problemstillinger forbundet med det at angive, at man har hyppige mobbeerfaringer.

7. Mobning og de unges oplevelse af sig selv og deres liv

Nu vil vi undersøge sammenhængene mellem de unges mobberfaringer og de unges oplevelse af sig selv og deres liv, som vi belyste i kapitel 2, hvor vi forfulgte rapportens første trivselsspørsmål. De spørgsmål fra dette kapitel, som vi vil løfte frem, er 1) Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt? 2) Hvordan er din selvtilid? 3) Hvor populær er du i forhold til jævnaldrende unge? Og endelig 4) Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare din hverdag?

Vi kan ikke konstatere nogen sammenhæng mellem de unges helhedsvurderinger af deres liv og det at have udøvet mobning. Til gengæld har det at være blevet udsat for mobning betydning for disse vurderinger. Som det fremgår af tabel 7, er der således en signifikant mindre andel af de unge, der har erfaringer med ofte at være blevet mobbet, som vurderer deres liv positivt (76,2 pct.), end af de unge, der kun er blevet mobbet af og til (81,8 pct.) eller aldrig er blevet mobbet (87,1 pct.).

Tabel 7: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres liv lige nu og mobning			
	Hvordan er dit liv lige nu?		
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Aldrig blevet mobbet	2,5%	10,5%	87,1%
Af og til blevet mobbet	2,2%	15,9%	81,8%
Ofte blevet mobbet	6,1%	17,7%	76,2%
Alle unge	3,1%	13,6%	83,3%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen			

I forlængelse heraf kan vi se, at dobbelt så mange af de unge, der ofte er blevet mobbet, foretager en negativ helhedsvurdering af deres liv (6,1 pct.) end af de unge, der kun er blevet mobbet af og til (2,2 pct.) eller aldrig er blevet mobbet (2,5 pct.).

De unge, der både har været udsat for mobning og selv har mobbet, dvs. mobfrene, har nogenlunde samme helhedsvurderinger af livet som de unge, der kun har været udsat for mobning. Så selvom det ikke påvirker helhedsvurderingen af livet, at man har udøvet mobning, er der rent faktisk en påvirkning, hvis man både har udøvet og været udsat for mobning, om end det sandsynligvis er udsathedaspektet, der er afgørende for denne påvirkning. Det er dog væsentligt at understrege, at uanset om man har erfaringer som udsat eller som mobfre, så er der stadig en stor majoritet af de unge, der foretager en positiv helhedsvurdering af deres liv.

Det er efterhånden veldokumenteret indenfor mobbeforskningen, at det at blive mobbet kan nedbryde børn og unges selvtillid. Det ser vi også tegn på i vores undersøgelse. Som det fremgår af tabel 8, forholder det sig sådan, at jo oftere, man er blevet mobbet, desto lavere selvtillid angiver man, at man har.

Tabel 8: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres selvtillid og mobning			
	Hvordan er din selvtillid?		
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Lav eller meget lav	Hverken høj eller lav	Høj eller meget høj
Aldrig blevet mobbet	4,0%	18,5%	77,5%
Af og til blevet mobbet	6,6%	22,0%	71,4%
Ofte blevet mobbet	10,2%	23,7%	66,1%
Alle unge	6,0%	20,6%	73,4%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen relateret til at have været udsat for mobning			
Har du været med til at mobbe nogen i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Lav eller meget lav	Hverken høj eller lav	Høj eller meget høj
Har aldrig mobbet	7,0%	21,6%	71,4%
Har af og til mobbet	5,1%	20,0%	75,0%
Har ofte mobbet	2,7%	16,8%	80,5%
Alle unge	6,0%	20,7%	73,3%
Chi square test: P < 0,01 for alle sammenhænge i tabellen relateret til at have udsat andre for mobning			

Mens der er 4 pct. med lav selvtillid blandt de unge, som aldrig er blevet mobbet, er der 6,6 pct. blandt de unge, som af og til er blevet mobbet, og hele 10,2 pct. blandt de unge, der ofte er blevet mobbet. Der er dog stadig et flertal af de unge, der ofte er blevet mobbet, som vurderer deres selvtillid højt (66,1 pct.). Om end det er væsentligt færre end blandt de unge, der aldrig er blevet mobbet (77,5 pct.).

Anderledes forholder det sig med de unge, der har erfaringer med at mobbe. Som det ligeledes fremgår af tabel 8, vurderer 80,5 pct. af de unge, der ofte har mobbet andre, at de har en høj eller meget høj selvtillid, mod 75 pct. hos de unge, der af og til har mobbet andre, og blot 71,4 pct. hos de, der aldrig har mobbet nogen. Samtidig er der flere med lav eller meget lav selvtillid blandt de unge, som aldrig har mobbet (7 pct.), end blandt de unge, som ofte har mobbet (2,7 pct.).

Der er således tendenser til, at selvtilliden er mindre hos de unge, der har været udsat for mobning, mens den er større blandt de unge, der har mobbet andre.

Som det fremgår af tabel 9, hvor vi sætter fokus på sammenhængen mellem det at være blevet mobbet og oplevelsen af egen popularitet, føler de mobbede sig mindre populære end andre unge. Kun 3,6 pct. af de unge, som aldrig er blevet mobbet, betragter sig som mindre populære end deres jævnaldrende, mens det samme er tilfældet for hele 18,2 pct. af de unge, der ofte er blevet mobbet. Mens unge der har udsat andre for mobning har en øget tilbøjelighed til, at føler sig mere populære end andre unge. På dette spørgsmål følger mobfrene dog i langt højere grad de mobbede, dvs. at de har en øget tilbøjelighed til at føle sig mindre populære.

Tabel 9: Sammenhæng mellem vurdering af egen popularitet og mobning			
	Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Aldrig blevet mobbet	3,6%	80,2%	16,2%
Af og til blevet mobbet	5,4%	81,0%	13,5%
Ofte blevet mobbet	18,2%	71,4%	10,5%
Alle	6,9%	78,8%	14,3%
Har du været med til at mobbe nogen i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Har aldrig mobbet	8,3%	79,6%	12,1%
Har af og til mobbet	5,3%	78,4%	16,4%
Har ofte mobbet	6,3%	74,6%	19,0%
Alle unge	7,0%	78,8%	14,3%

Chi square test: P= 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Det bør dog understreges, at det også er en majoritet af de unge, der ofte er blevet mobbet, der føler sig lige så populære som deres jævnaldrende, og 10,5 pct. vurderer endog, at de er mere populære. Det samme tal for de unge, der aldrig er blevet mobbet, er dog højere: 16,2 pct.

Den sidste relation mellem mobning og de unges oplevelse af sig selv og deres liv, som vi har sat fokus på, vedrører de unges oplevelse af det at have problemer, der gør det svært for dem at håndtere hverdagen. Her ser vi ingen effekt af det at have mobbet, men som det fremgår af tabel 10, kan vi igen se en sammenhæng med at have været udsat for mobning, ligesom vi atter kan konstatere, at mobningens hyppighed endvidere spiller ind.

Tabel 10: Sammenhæng mellem oplevelsen af problemer, der gør det svært at klare hverdagen og mobning			
	Hvor ofte har du problemer, der gør det svært at klare hverdagen?		
Er du på noget tidspunkt blevet mobbet i løbet af din skoletid (0-10.kl.)?	Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller sjældent	Ofte eller altid
Er aldrig blevet mobbet	83,8%	10,9%	5,3%
Er af og til blevet mobbet	76,2%	13,2%	10,6%
Er ofte blevet mobbet	68,7%	16,7%	14,7%
Alle unge	78,5%	12,7%	8,8%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen			

Kun 5,3 pct. af de unge, der aldrig har været udsat for mobning, har ofte eller altid problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, hvilket er halvt så mange som af de unge, der af og til er blevet mobbet (10,6 pct.), og næsten hele tre gange færre end af de unge, der ofte har været udsat for mobning (14,7 pct.).

Igen er det imidlertid værd at understrege, at det er et klart flertal af de unge, som ofte er blevet mobbet, der sjældent eller aldrig oplever, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen, nemlig 68,7 pct. Tallet for de unge, der aldrig er blevet mobbet, er dog på hele 83,8 pct.

Unge og ensomhed

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I dette kapitel ser vi nærmere på ensomhed blandt unge. Ensomhed er noget, som mange unge indimellem oplever, hvis en kæreste slår op, en ven svigter, eller når man begynder på en ny uddannelse i en ny by og må begynde forfra med at skabe sociale relationer. Som regel er ensomheden dog midlertidig. Man kommer sig over brudene og bliver vævet ind i nye netværk. For nogen kan ensomheden imidlertid blive en permanent situation, der kan have stor indflydelse på den enkeltes trivsel. Ensomhedsforskningen viser, at mange ensomme unge har store problemer med deres selvfølelse, hvilket kan føre dem ud i en negativ ensomhedsspiral, hvor de ikke tør tage kontakt til andre og ender med at isolere sig så meget, at andre end ikke får øje på dem. Samtidig kan de have svært ved en helt almindelig social interaktion i dagligdagen, fx at skulle introducere sig selv eller holde øjenkontakt i en samtale, hvorfor de har svært ved at deltage i almindelige sociale aktiviteter som gruppearbejde og fester (Nielsen m.fl. 2010 og Lasgaard 2007).

Ensomhed kan være svært at definere entydigt. Ensomhed kan handle om, at man kun har få eller slet ingen sociale relationer. Men den kan også handle om kvaliteten af de relationer, man har, fx at man ikke føler sig rigtigt inkluderet i de fællesskaber, man indgår i. I den forbindelse kan intimiteten i relationerne også være vigtig, fx at man ikke oplever, at man kan betro sig til de mennesker, man omgås, at man ikke kan dele sine inderste tanker og følelser med dem. Ensomhed handler således også om at føle, at man hører til blandt de mennesker, der befinder sig tættest på. Men også i videre forstand om at høre til blandt de mennesker, man møder i dagligdagen, om man kan relatere sig til dem, eller man bare føler sig helt ved siden af.

I dette kapitel forsøger vi at gribe disse mange aspekter af ensomhed. Indledningsvis stiller vi tre spørgsmål til de unge, der handler om deres subjektive oplevelse af ensomhed. Spørgsmålene går på de unges følelse af at være isoleret, savnet efter nogen at være sammen med samt på deres oplevelse af at være holdt udenfor. Derefter spørger vi til antallet af personer, de oplever de har mulighed for at tale med, hvis de har problemer eller er kedede af det, samt hvem de rent faktisk går til i de situationer, hvor de oplever det. Vi undersøger også sammenhænge mellem disse forskellige aspekter af ensomhed, inden vi relaterer dem til de unges svar på spørgsmålene om mobning, helbred samt de spørgsmål, vi i kapitel 2 stillede om de unges oplevelse af sig selv og deres liv: 1) hvordan deres liv er lige nu, 2) hvordan deres selvtillid er, 3) hvor populære de er i forhold til andre unge, samt 4) hvor ofte de føler, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen.

2. Hvor mange oplever ensomhed?

Vi har anvendt tre spørgsmål til at afsøge de unges subjektive oplevelse af ensomhed: 1) Hvor ofte føler du dig isoleret fra andre? 2) Hvor ofte føler du, at du savner nogen at være

sammen med og 3) Hvor ofte føler du dig holdt udenfor? Disse tre spørgsmål stammer fra den såkaldte *UCLA Loneliness Scale* (Russell m.fl. 1980, Russell 1996 og Lasgaard 2007a), som er et screeningsredskab, der bliver brugt til at undersøge udbredelsen af ensomhed i forskellige populationer. Skalaen består normalt af 20 spørgsmål, men de tre spørgsmål, vi har valgt ud, har vist sig at være gode til at indkredse udbredelsen af ensomhed i tværgående studier af unges helbred og trivsel, hvor det ikke er muligt at anvende alle spørgsmålene (Hughes m.fl. 2004).

Ingen af de tre spørgsmål spørger direkte til ensomhed, men indkredser i stedet indirekte forskellige ensomhedsaspekter, idet bl.a. unge mænd har en tendens til at underreportere deres ensomhed, når der spørges direkte til den (Nielsen m.fl. 2010).

Det første spørgsmål, der går på følelsen af isolation, kan både handle om, at man ikke har samvær med andre og følelsen af ikke at have ordentlig kontakt med dem, man rent faktisk har samvær ved. Uanset hvad, oplever man tilsyneladende en mangel på tilhørsforhold og fællesskab. Det andet spørgsmål, der går på følelsen af at savne nogen, kan både handle om et emotionelt savn af intime relationer og et bredere savn af sociale relationer. Selvom vi ikke kan vide, hvad de unge sigter til, når de angiver, at de savner nogen at være sammen med, peger anden forskning på, at det især handler om et bredere savn af sociale relationer ikke mindst med andre unge, dvs. at de savner nogle jævnaldrende at være sammen med (Lasgaard & Kristensen 2009). Det samme gør sig givetvis gældende i det tredje spørgsmål, der går på at føle sig holdt udenfor, om end der her også udpeges en årsag udenfor den adspurgte selv: det er andre, der forårsager denne ensomhedsfølelse.

De tre spørgsmål menes at være velegnede til at belyse de unges sociale kompetencer, der betragtes som afgørende for deres evne til at deltage i almindelig social interaktion og begå sig blandt andre mennesker, hvorfor positive svar på spørgsmålene kan være tegn på ensomhedsoplevelser, der ikke blot er knyttet til bestemte situationer og afgrænsede tidsrum, men også er forbundet til personlige egenskaber, som øger risikoen for, at oplevelserne får en mere vedvarende karakter.

Vi har samlet de unges svar på alle de tre spørgsmål i tabel 1, der således belyser de unges subjektive oplevelse af ensomhed fra forskellige vinkler.

Og det overordnede indtryk er, at en majoritet af de unge sjældent oplever ensomhed: 88,2 pct. af de unge angiver således, at de sjældent føler sig holdt udenfor, lidt færre – 77,5 pct. – tilkendegiver, at de sjældent føler sig isolerede fra andre, mens 66,3 pct. angiver, at de sjældent føler, at de savner nogen at være sammen med.

Det er dog ikke ensbetydende med, at ingen af de unge ofte eller engang imellem oplever ensomhed: 8,7 pct. af de unge angiver således, at de ofte savner nogen at være sammen med, mens 25 pct. giver udtryk for, at de en gang imellem har den følelse. Meget færre – dvs. 4,8 pct. – af de unge tilkendegiver imidlertid, at de ofte føler sig isolerede fra andre,

om end 17,8 pct. giver udtryk for, at de af og til har denne følelse. Blot 1,8 pct. af de unge angiver, at de ofte føler sig holdt udenfor. Der er dog en tiendedel af de unge, mere præcist 9,9 pct., som giver udtryk for, at de engang imellem føler sig holdt udenfor.

Det at føle sig holdt udenfor er ikke blot den ensomhedsfølelse flest unge angiver, at de sjældent føler. Det er også den ensomhedsfølelse færrest unge angiver, at de ofte føler. Derimod er det at savne nogen at være sammen med den ensomhedsfølelse, som flest unge angiver, at de ofte føler, ligesom det er den, færrest angiver, at de sjældent føler. Imellem disse to ensomhedsfølelser ligger følelsen af isolation, som optræder ofte hos flere unge end følelsen af at blive holdt udenfor, men til gengæld ikke hos så mange som følelsen af at savne nogen. Omvendt optræder det at føle sig isoleret sjældent hos færre unge end følelsen af at blive holdt udenfor, men hos flere unge end følelsen af at savne nogen. Følelsen af at savne nogen er altså den mest udbredte ensomhedsfølelse blandt de unge i undersøgelsen, mens følelsen af at blive holdt udenfor er den mindst udbredte ensomhedsfølelse.

Tabel 1: Følelsen af ensomhed blandt unge. Køns- og aldersfordelt			
	Hvor ofte føler du dig isoleret fra andre?		
	Sjældent	En gang imellem	Ofte
Alle unge	77,5%	17,8%	4,8%
Unge mænd	*** 80,3%	*** 15,4%	*** 4,3%
Unge kvinder	*** 74,6%	*** 20,2%	*** 5,2%
15-19-årige	78,7%	16,5%	4,8%
20-24-årige	76,3%	19,0%	4,8%
	Hvor ofte føler du, at du savner nogen at være sammen med?		
	Sjældent	En gang imellem	Ofte
Alle unge	66,3%	25,0%	8,7%
Unge mænd	67,7%	24,0%	8,3%
Unge kvinder	65,0%	26,0%	9,1%
15-19-årige	* 67,9%	* 23,8%	* 8,3%
20-24-årige	* 64,6%	* 26,1%	* 9,3%
	Hvor ofte føler du dig holdt udenfor?		
	Sjældent	En gang imellem	Ofte
Alle unge	88,2%	9,9%	1,8%
Unge mænd	** 89,8%	** 8,8%	** 1,4%
Unge kvinder	** 86,6%	** 11,0%	** 2,4%
15-19-årige	* 87,6%	* 9,9%	* 2,4%
20-24-årige	* 88,9%	* 9,8%	* 1,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Der er imidlertid visse forskelle mellem kønnene: 5,2 pct. af de unge kvinder mod 4,3 pct. af de unge mænd føler sig ofte isolerede. 2,4 pct. af de unge kvinder mod 1,4 pct. af de unge mænd føler sig ofte holdt udenfor. Der er dog ingen statistiske forskelle mellem kønnene, når det drejer sig om ofte at savne nogen at være sammen med. Her er der til gengæld aldersforskelle: Lidt flere af de 20-24-årige (9,3 pct.) end af de 15-19-årige (8,3 pct.) angiver således, at de ofte savner nogen at være sammen med. Til gengæld er der flere af de 15-19-årige (2,3 pct.) end af de 20-24-årige (1,3 pct.), der angiver, at de føler sig holdt udenfor. Disse forskelle kan handle om de transitionsprocesser, som man gennemgår i

ungdomslivet: Mens den yngste aldersgruppe i vid udstrækning stadig befinder sig i institutionelle sammenhænge som skole, fritidsinstitutioner osv., hvor der er institutionaliserede fællesskaber, de kan opleve at blive holdt udenfor, er de ældre unge måske gået ud af skolen og flyttet hjemmefra, hvorfor de i højere grad kan opleve, at de svæver alene i det blå og ikke engang kan få øje på fællesskaber, de kan blive holdt udenfor.

Ét er dog de unges svar på, hvor hyppigt de oplever følelserne isolation, savn eller udenfor-skab. Noget andet er deres svar på, hvor hyppigt de oplever én, to eller alle tre af disse ensomhedsfølelser. Jo flere følelser, den enkelte unge er bærer af, og jo hyppigere det er tilfældet, desto alvorligere må den unges ensomhedsproblematik siges at være. Som det fremgår af tabel 2, svarer hovedparten af de unge heldigvis sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål. 56,8 pct. af de unge i undersøgelsen må altså siges ikke at have nogen nævneværdige ensomhedsproblematikker inde på livet.

Tabel 2: Unges besvarelse af de tre ensomhedsspørgsmål	
Har svaret ofte til alle tre spørgsmål	0,6 %
Har svaret ofte til to af spørgsmålene	2,6 %
Har svaret ofte til ét af spørgsmålene	8,2 %
Har svaret en gang i mellem til tre spørgsmål	2,7 %
Har svaret en gang i mellem til spørgsmål og sjældent til et spørgsmål	8,2 %
Har svaret en gang i mellem til et spørgsmål og sjældent til to spørgsmål	20,7 %
Lav følelse af ensomhed (sjældent til alle 3 spørgsmål)	56,8 %
Total	100,0 %

Men mere end hver tiende ung (12,4 pct.) har ikke desto mindre svaret, at de ofte har mindst én af de tre ensomhedsfølelser: 8,2 pct. har således svaret ja til, at de ofte har én af følelserne, 2,6 pct. har tilkendegivet, at de ofte har to af følelserne, mens 0,6 pct. af de unge har svaret, at de ofte har alle tre ensomhedsfølelser. Disse unge må alle siges at have en mindre eller større ensomhedsproblematik inde på livet.

Derudover er der en større gruppe af unge (31,6 pct.), der har svaret, at de en gang imellem oplever en eller flere af ensomhedsfølelserne. Hovedparten (20,7 pct.) har dog kun svaret ja til at have en af følelserne en gang imellem, mens 2,7 pct. har tilkendegivet, at de har alle følelserne en gang imellem. Denne sidste gruppe kan også siges at have en ensomhedsproblematik inde på livet, om end den ikke har samme gennemgribende karakter som hos de unge, der har svaret, at de ofte har alle ensomhedsfølelserne.

3. De unges samtalepartnere

Vi har suppleret de tre spørgsmål om unges subjektive oplevelse af ensomhed med to spørgsmål, der handler om, hvor mange venner og voksne, de unge oplever de har at tale med, hvis de har problemer og er kede af det, samt hvem de rent faktisk taler med i sådanne situationer. Disse spørgsmål skal dels give os en større viden om omfanget af de sociale relationer, de unge oplever som nære, og dels give os indblik i, hvor brugbare disse relationer er eller forekommer at være, når det virkelig gælder for de unge. Spørgsmålene fortæller os dog ikke noget om, hvor mange venner de unge rent faktisk har og omgås med i deres hverdag.

Umiddelbart ser det ud til, at de unge har ganske mange fortrolige venner. Som det fremgår af tabel 3, angiver majoriteten af de unge (62,3 pct.) således, at de har fire eller flere venner, de oplever de kan tale med, hvis de har problemer eller er kede af det. Halvt så mange (31,5 pct.) har to til tre fortrolige venner. Og kun ganske få har ingen (1,8 pct.) eller én fortrolig ven (3,5). De fleste unge angiver også, at de oplever, de har voksne at betrosig til, hvis de har problemer eller er kede af det, om end de ikke har så mange fortrolige voksne som fortrolige venner. 42,4 pct. af de unge har fire eller flere voksne at tale med, hvis de har problemer eller er kede af det. Lige så mange (42,8 pct.) har to til tre voksne, hver 10,3 pct. har kun én voksen at tale med, og 4,5 pct. har slet ingen voksne at tale med, hvis de har problemer eller er kede af det.

Tabel 3: Antal venner og voksne unge har at tale med, hvis de har problemer eller er kede af det				
	Antal venner			
	Ingen	En	To til tre	Flere
Alle unge	1,8%	3,5%	31,5%	63,2%
Unge mænd	2,1%	3,7%	29,6%	64,6%
Unge kvinder	1,5%	3,3%	33,4%	61,8%
15-19 år	** 1,9%	** 2,9%	** 29,8%	** 65,4%
20-24 år	** 1,8%	** 4,1%	** 33,3%	** 60,8%
	Antal voksne			
	Ingen	En	To til tre	Flere
Alle unge	4,5%	10,3%	42,8%	42,4%
Unge mænd	*** 4,3%	*** 8,2%	*** 41,5%	*** 45,9%
Unge kvinder	*** 4,4%	*** 12,6%	*** 44,3%	*** 38,8%
15-19 år	3,8%	10,0%	44,5%	41,6%
20-24 år	5,1%	10,7%	41,0%	43,2%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Mens lidt flere af de unge kvinder end af de unge mænd angav, at de følte isolation og blev holdt udenfor, hvilket indicerede, at de unge kvinder i højere grad end de unge mænd har en subjektiv oplevelse af ensomhed, er mønstret mere modsætningsfuldt, når man kønsopdeler de unges svar på spørgsmålet om antallet af fortrolige samtalepartnere. Som det ligeledes fremgår af tabel 3, er der flere unge mænd end kvinder, der oplever, de har mange venner, de kan tale med, hvis de har problemer eller er kede af det. Og omvendt oplever flere unge kvinder end mænd, at de kun har én voksen at tale med. Dette mønster gentager

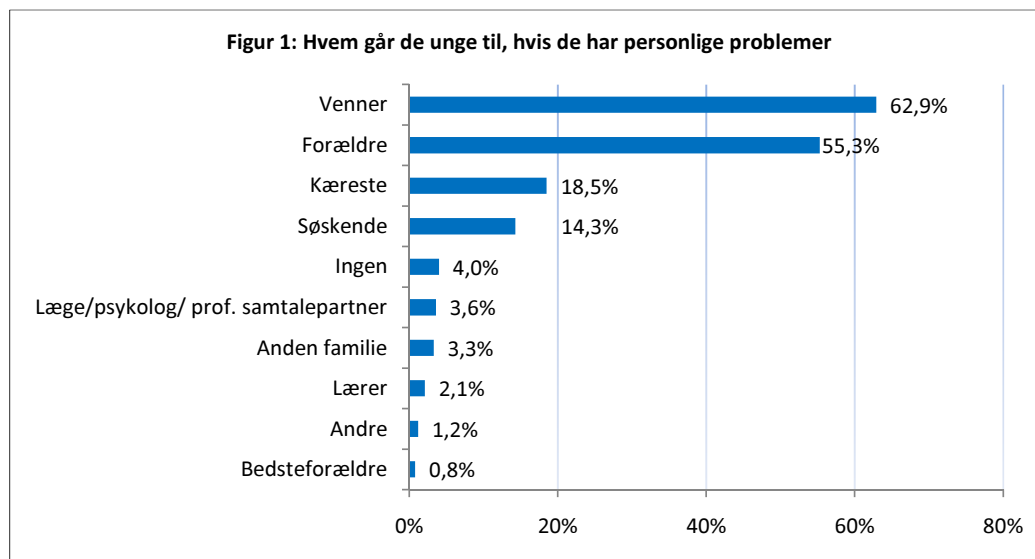
sig kun delvist, når vi ser på antallet af fortrolige venner. Lidt flere unge mænd end kvinder fortæller, at de har mange venner at tale med. Men der er også flere mænd end kvinder som kun har én eller slet ingen venner at tale med. Disse kønsforskelle er imidlertid ikke signifikante.

Der er kun få aldersforskelle: Lidt flere af de 15-19-årige end af de 20-24-årige har fire eller flere venner, de kan tale med, hvis de har problemer eller er kede af det. Antallet af fortrolige venner er m.a.o. større blandt de yngste end blandt de ældste, der da også i højere grad angav, at de savnede nogen at være sammen med, da vi spurgte til de unges subjektive oplevelse af ensomhed. Det kan være fordi de omgås færre unge i deres hverdag, men muligvis også fordi de unge med alderen stiller større krav til intimitet med deres venner.

Der er en vis sammenhæng mellem det antal af voksne og det antal af venner, som de unge angiver, de kan tale med, hvis de har problemer eller er kede af det. Som det fremgår af tabel 4, har 33,5 pct. af de unge både fire eller flere venner og voksne at tale med. 23,4 pct. af de unge har to til tre voksne og fire eller flere venner at tale med. 7,6 pct. af de unge har fire eller flere voksne og to til tre venner at tale med. Og 17,4 pct. har både to til tre venner og voksne at tale med. Kun 2,1 pct. af de unge har et meget begrænset netværk, bestående af højst én ven og én voksen. 3,3 pct. har mere end 2-3 voksne at tale med, men ingen eller kun én ven at tale med. Og så er der to grupper på 6,4 pct. af de unge, der har intet eller kun et meget begrænset voksennetværk, men henholdsvis har to til venner og et stort netværk af flere end tre venner, de kan tale med om personlige problemer eller hvis de er kede af det.

		Voksne			
		Ingen	1	2-3	Flere
Venner	Ingen	0,7%	0,3%	0,6%	0,3%
	1	0,3%	0,8%	1,4%	1,0%
	2-3	1,7%	4,7%	17,4%	7,6%
	Flere	1,8%	4,6%	23,4%	33,5%

Men ét er at de unge oplever de har nogle fortrolige venner og voksne at gå til, hvis de har problemer eller er kede af det, noget andet er, hvem de rent faktisk går til, når det brænder på. Dét spørgsmål har vi også stillet de unge, som vi i den forbindelse har givet en række forskellige svarmuligheder, der fremgår af figur 1. Svarene samler sig dog især omkring to svarkategorier: 62,9 pct. af de unge bruger således deres venner til at tale med, når de har personlige problemer, mens 55,3 pct. bruger forældrene. Men selvom vennerne og forældrene indtager en suveræn top 2, viser tallene ligeledes, at 37,1 pct. af de unge ikke går til deres venner, mens 44,7 ikke går til deres forældre, hvis de har personlige problemer. 18,5 pct. går til deres kæreste, mens 14,3 pct. går til deres søskende. 3,6 pct. går til en professionel, mens 2,1 pct. går til en lærer. Mest bekymrende er det, at 4 pct. af de unge fortæller, at de ikke går til nogen, hvis de har personlige problemer.

Tallene skjuler dog visse køns- og aldersforskelle, hvilket fremgår af tabel 5. Mens 65,7 pct. af de unge kvinder går til deres venner, hvis de har problemer, er det samme tilfældet for 60,4 pct. af de unge mænd. 59 pct. af de unge kvinder angiver endvidere, at de taler med deres forældre, mens det samme kun gælder for 51,9 pct. af de unge mænd. Men selvom det stadig er flertallet af de unge mænd, er det mere end hele syv procentpoint færre unge mænd end kvinder.

Tabel 5: Hvem går unge til, hvis de har personlige problemer.

Udvalgte variable:	Alle unge	Unge mænd	Unge kvinder	15 - 19 år	20 - 24 år
Venner	62,9%	** 60,4%	**65,7%	63,9%	61,8%
Forældre	55,3%	*** 51,9%	*** 59,0%	*** 60,1%	*** 50,1%
Kæreste	18,5%	** 16,6%	** 20,6%	*** 12,0%	*** 25,7%
Ingen	4,0%	*** 5,3%	*** 2,4%	3,9%	4,2%
Læge/psykolog/ prof. samtalepartner	3,6%	** 2,8%	** 4,5%	* 3,0%	* 4,3%

Chi square test: * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Ser vi på alder, er der imidlertid hele 10 procentpoints forskel på, hvor stor en andel af de 15-19-årige (60,1 pct.) og de 20-24-årige (50,1 pct.), der går til deres forældre ved personlige problemer, hvilket naturligvis kan skyldes almindelig løsrivelse fra forældrene, at man er flyttet hjemmefra mv. Til gengæld er der mere end dobbelt så mange af de 20-24-årige (25,7 pct.) end af de 15-19-årige (12 pct.), der går til deres kæreste i tilfælde af personlige problemer. Vi ved ikke, hvor mange af de unge, der rent faktisk har en kæreste, men sandsynligvis skyldes denne forskel bl.a., at der er flere af de ældste end af de yngste unge, der har en kæreste. Der er dog flere unge kvinder end mænd, der går til deres kæreste, når de har personlige problemer. De unge kvinder går også i højere grad end de unge mænd til professionelle samtalepartnere end de unge mænd.

I det hele taget er der flere af de unge kvinder end af de unge mænd, der går til en af de nævnte samtalepartnere. 5,3 pct. af de unge mænd går således ikke til nogen, når de har personlige problemer, mens det samme kun er tilfældet for 2,4 pct. af de unge kvinder. Og det er på trods af, at vi i tabel 3 ikke kunne se nogen entydig tilbøjelighed til, at de unge mænd oplever de har færre samtalepartnere at gå til end de unge kvinder. Det er også på trods af, at vi i tabel 1 så, at unge kvinder i højere grad end unge mænd havde en subjektiv oplevelse af ensomhed.

I tabel 6 zoomer vi ind på de to vigtigste samtalepartnere – vennerne og forældrene – og undersøger sammenhængen mellem dem.

Tabel 6: De unges brug af forældre og venner, hvis de har personlige problemer	
Går til forældrene (men ikke venner)	23,6%
Går til vennerne (men ikke forældre)	31,2%
Går både til forældre og venner	31,7%
Går hverken til forældre eller venner	13,5%
Total	100,0%

Og her kan vi konstatere, at knap en tredjedel (31,7 pct.) af de unge går til begge disse samtalepartnere, når de har personlige problemer. Stort set samme andel (31,2 pct.) går til deres venner, men ikke til deres forældre. Det modsatte er tilfældet for knap en fjerdedel af de unge (23,6 pct.), der altså går til deres forældre, men ikke til deres venner. Mere end hver ottende ung (13,5 pct.) går imidlertid hverken til deres venner eller deres forældre.

Kønsopdeler vi tallene, kan vi imidlertid konstatere, at de unge kvinder er mere tilbøjelige til at gå til begge disse samtalepartnere end de unge mænd: Mens 36,2 pct. af de unge kvinder går til både vennerne og forældrene, når de har personlige problemer, er det samme kun tilfældet for 27,4 pct. af de unge mænd. Til gengæld er de unge mænd en anelse mere tilbøjelige til at gå til enten vennerne eller forældrene, når de har personlige problemer, end de unge kvinder: Mens 33 pct. af de unge mænd går til vennerne, men ikke til forældrene, er det samme tilfældet for 29,5 pct. af de unge kvinder. Og mens 24,5 pct. af de unge mænd går til forældrene, men ikke til vennerne, er det samme tilfældet for 22,8 pct. af de unge kvinder. Til gengæld er der noget flere unge mænd end unge kvinder, der ikke går til nogle af disse samtalepartnere, når de har personlige problemer: 15,2 pct. af de unge mænd går således hverken til vennerne eller forældrene, mens det samme kun er tilfældet for 11,5 pct. af de unge kvinder.

Opdeler vi tallene på alder, kan vi se, at de yngste (34,2 pct.) i højere grad end de ældste (29 pct.) går til både deres venner og forældre. Vi kan også se, at de yngste (25,9 pct.) i højere grad end de ældste (21,1 pct.) går til forældrene, men ikke til vennerne, mens de ældste (32,8 pct.) i højere grad end de yngste (29,6 pct.) går til vennerne, men ikke til forældrene. Den aldersbetingede tilbøjelighed til løsrivning fra forældrene forklarer dog ikke

alene, at de ældste (17,1 pct.) i langt højere grad end de yngste (10,2 pct.) hverken går til deres venner eller forældre. Her kunne et bredere blik på de unges aldersbetingede transitionsprocesser, der ikke bare handler om at løsrive sig fra forældrene men også om at flytte væk fra venner, behovet for at få nye venner osv., måske være med til at give en forklaring.

Men hvem går de unge til, når de har problemer, hvis de hverken går til deres forældre eller venner? Går vi bag om tallene i tabel 6, kan vi konstatere, at 29,7 pct. af de unge, der hverken går til forældrene eller vennerne, ikke går til nogen som helst, når de har personlige problemer. Det svarer til 4 pct. af alle de unge i undersøgelsen, dvs. ca. dobbelt så mange som de 2,1 pct. af alle de unge, som i tabel 4 angav, at de ikke havde noget eller blot et meget begrænset netværk af venner og voksne. 70,3 pct. af de unge, der hverken går til deres forældre eller venner, går dog til en række forskellige andre samtalepartnere: 33,1 pct. går til en kæreste, 22,1 pct. går til søskende, 8,5 pct. går til professionelle samtalepartnere, 5,5 pct. går til anden familie, 5,3 pct. går til andre, 4,7 pct. går til lærere, mens 1,7 pct. går til bedsteforældre. Så det at de ikke går til de to mest benyttede samtalepartnere, er ikke ensbetydende med, at de ikke har nogen eller rent faktisk ikke går til nogen, når de har personlige problemer.

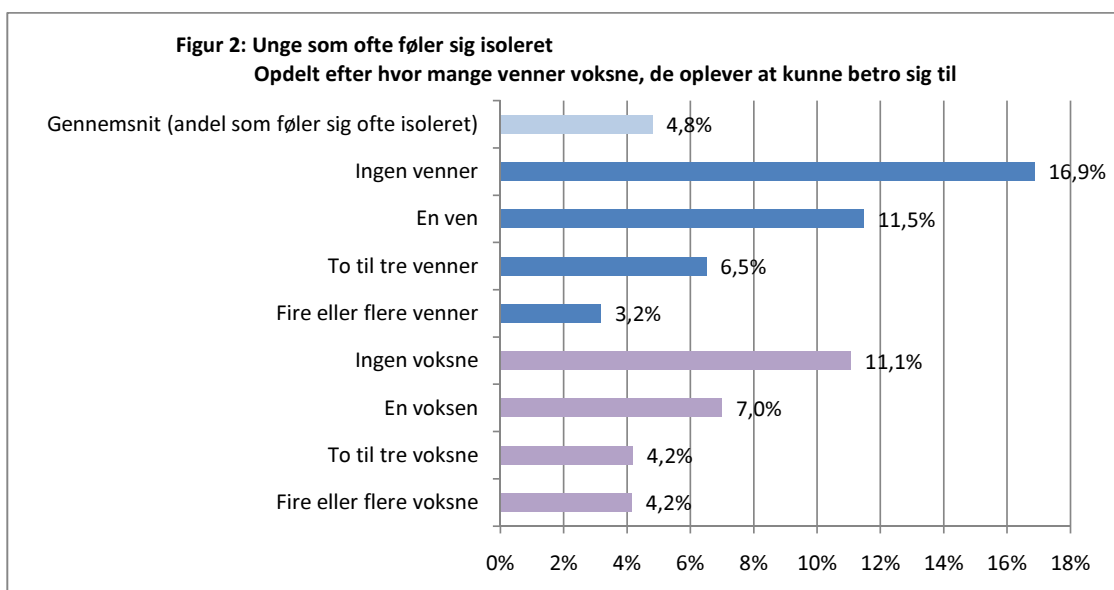
4. Samtalepartnere og ensomhed

At de unges subjektive oplevelse af ensomhed, som vi udforskede i tabel 1, hænger sammen med antallet af deres fortrolige venner og voksne, fremgår tydeligt af figur 2 – 4, hvor vi krydser de unges svar på hver af de tre ensomhedsspørgsmål fra UCLA Loneliness Scale med deres svar på, hvor mange venner og voksne de oplever de kan tale med, hvis de har problemer eller er kede af det.

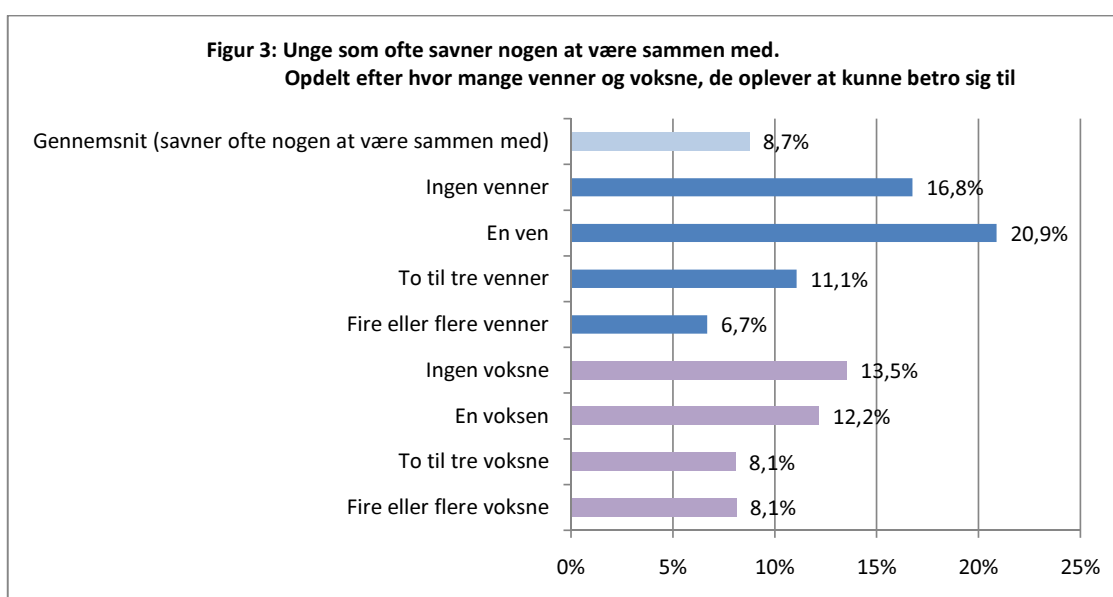
I figur 2, hvor vi fokuserer på oplevelsen af isolation, kan vi således konstatere, at 16,9 pct. af de unge, der oplever, at de ingen venner har at tale med, ofte føler sig isoleret, mens det samme kun gælder for 2,3 pct. af de unge, som har fire eller flere venner at tale med.

Selv blandt de unge, der har to til tre venner, de kan tale med, er der flere, der ofte føler sig isolerede, end blandt gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen. Den samme tendens gælder i forhold til antallet af voksne, man kan gå til, når man har problemer eller er ked af det. 11 pct. af de unge, der ikke har nogen voksne at gå til, føler sig ofte isolerede. Har man flere voksne at gå til, formindskes risikoen for isolation.

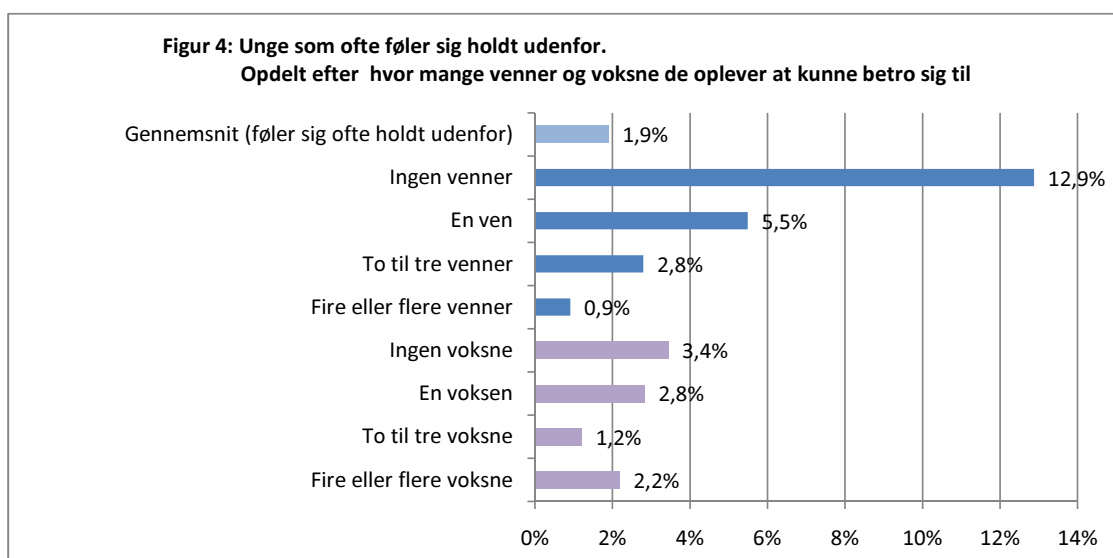
Det gør dog ikke nogen forskel, om man har to til tre eller flere voksne at gå til. Det ser altså ud til at være mindre vigtigt for de unge at have mange voksne end at have mange venner at gå til. Det vigtigste er tilsyneladende, at man overhovedet har nogen voksne at gå til. Med tanke på, at det kun er 11 pct. af de unge uden voksne men 16,9 pct. af de unge uden venner at gå til, som ofte føler sig isolerede, ser det i det hele taget ud til, at det er vigtigere at have venner end voksne at gå til, hvis man vil undgå at føle sig isoleret ofte.

Ovenstående tendenser forstærkes i figur 3, hvor vi ser på sammenhængen mellem antallet af venner og voksne, man oplever man kan gå til, når man har personlige problemer og er ked af det, og oplevelsen af at savne nogen at være sammen med. Som vi så i tabel 1, savner 8,7 pct. af de unge ofte nogen at være sammen med. Og de unge skal have hele fire eller flere venner at gå til, før andelen, der ofte savner nogen at være sammen, bliver lavere end dette gennemsnit. Omvendt er andelen dobbelt stor, hvis man kun har én (20,9 pct.) eller ingen (16,8 pct.) venner at betro sig til.

Der er også flere, der ofte savner nogen at være sammen med, blandt de unge, der oplever at de ikke har nogen voksne (13,5 pct.) eller at de kun har én voksen (12,5 pct.) at gå til, hvis de har personlige problemer eller er kedede af det. Men som det fremgår af tallene, er denne andel mindre end, hvis man kun har én eller ingen venner at gå til, så det forekommer igen værre ikke at have fortrolige venner end fortrolige voksne i sit liv. Har man flere end én voksen at gå til, formindskes andelen af unge, der ofte savner nogen at være sammen, om end kun en lille smule. Således savner både 8,1 pct. af de unge med to eller tre fortrolige voksne og de unge med tre eller flere voksne ofte nogen at være sammen med, hvilket er en anelse mindre end gennemsnittet på 8,7 pct. blandt alle de unge i undersøgelsen.

Mønstret gentager sig også i forhold til det sidste spørgsmål fra UCLA Loneliness Scale, der handler om, hvor ofte man føler sig holdt udenfor (figur 4). Føler man sig ofte holdt udenfor, er der hele syv gange så mange unge, der ikke har nogen fortrolige venner (12,9 pct.) end for gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen (1,9 pct.). Hvis man kun har én fortrolig ven, er der stadig mere end dobbelt så mange, der føler sig holdt udenfor (5,5 pct.), end vi finder blandt gennemsnittet. Det er først, hvis man har fire eller flere fortrolige venner, at der bliver færre. Blot 0,9 pct. af disse unge føler sig ofte holdt udenfor.

Det har til gengæld meget ringere betydning for oplevelsen af ofte at være holdt udenfor, hvor mange fortrolige voksne de unge har i deres liv, om end de unge, der ikke har nogen eller blot én fortrolig voksen har en større sandsynlighed for også at føle sig holdt udenfor: hhv. 3,4 og 2,8 pct. af disse unge føler sig således ofte holdt udenfor.

Krydser vi de tre spørgsmål fra UCLA Loneliness Scale med spørgsmålet om, hvem de unge rent faktisk går til, når de har personlige problemer, ser det endnu engang ud til, at venner er vigtigere end voksne (her: forældre), hvis man som ung skal undgå at føle sig ensom.

Som det fremgår af tabel 7, føler 11,3 pct. af de unge, der hverken går til deres forældre eller venner, når de har personlige problemer, sig ofte isolerede, mens det samme kun er tilfældet for 2,8 pct. af de unge, der både går til deres forældre og venner. 3,5 pct. af de unge, der går til deres venner men ikke til deres forældre føler sig ofte isolerede, mens det samme er tilfældet for 5,4 pct. af de unge, som bruger deres forældre men ikke deres venner.

Det har ikke signifikant betydning for oplevelsen af ofte at savne nogen at være sammen med, hvem man går til, når man har personlige problemer. Dog er der 11,7 pct. af de unge, der hverken går til deres venner eller deres forældre, som ofte svaner nogen at være sammen med, hvor det blandt alle unge er 8,8 pct.

Tabel 7: Sammenhæng mellem ofte at føle sig ensom og de unges brug af forældre og venner, hvis de har personlige problemer			
	Ofte isoleret fra andre	Savner ofte nogen at være sammen med	Ofte holdt udenfor
Alle unge	4,8%	8,8%	1,9%
Går til forældre (men ikke venner)	***5,4%	8,2%	***3,9%
Går til venner (men ikke forældre)	***3,5%	8,3%	***0,7%
Går både til forældre og venner	***2,8%	8,3%	***1,5%
Går hverken til forældre eller venner	***11,3%	11,7%	***2,1%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Til gengæld har det stor betydning for ens oplevelse at blive holdt udenfor, hvem man går til, når man har personlige problemer. 3,9 pct. af de unge, der taler med deres forældre men ikke med deres venner om personlige problemer, føler sig således ofte holdt udenfor, hvilket er flere end gennemsnittet af alle unge på 1,9 pct. Til sammenligning er det kun 0,7 pct. af de unge, der taler med deres venner men ikke med deres forældre om personlige problemer, som ofte føler sig holdt udenfor. 1,5 pct. af de unge, der både går til forældre og venner, føler sig ofte holdt udenfor, mens det samme er tilfældet for 2,1 pct. af de unge, der hverken går til forældre eller venner.

Ikke overraskende tyder tallene på, at det at tale med sine venner om personlige problemer minimerer sandsynligheden for at føle sig holdt udenfor ganske betragteligt. Til gengæld virker det overraskende, at det at tale med sine forældre og ikke med sine venner ser ud til at være værre end det hverken at tale med sine forældre eller sine venner. Det tyder på, at når vi ser på de unge, der ofte føler sig holdt udenfor, har vi fat i en heldigvis lille gruppe med et problem, der udspiller sig i deres relationer til andre unge, og som fortrolige forældre ikke kan forhindre. Men dermed på ingen måde sagt, at forældrenes fortrolighed ikke kan være værdifuld i forhold til at støtte disse unge.

5. Ensomhed og mobning

Både ensomheds- og mobbeforskningen peger på, at der er en sammenhæng mellem ensomhed og mobning. Rabøl Hansen peger eksempelvis på, at mobningen kan være så gennemgribende en eksklusionsproces, at både mobberne og den mobbede kan ende med at opfatte den mobbedes isolation som naturlig og selvvalgt, selv efter den egentlige mobning er overstået. I en sådan situation er den mobbede ikke længere 'mobbeoffer' men 'ensom' (Rabøl Hansen 2005).

Sådanne kvalitative processer kan vi ikke forfølge i denne undersøgelse, men vi kan undersøge sammenhængen mellem de unges oplevelse af ensomhed og deres tidligere erfaringer med mobning i løbet af deres skoletid. Det gør vi i tabel 8, hvor vi har krydset de unges svar på de tre ensomhedsspørgsmål fra UCLA Loneliness Scale med deres tilkendegivelser af ofte at være blevet mobbet.

Tabel 8: Hvor stor en andel af unge med forskellige ensomhedskarakteristika er ofte blevet mobbet		
		Er ofte blevet mobbet i løbet af deres skoletid (0.-10-kl.)
Føler sig isoleret fra andre	Sjældent	16,2 %
	En gang imellem	25,1 %
	Ofte	36,7 %
Savner nogen at være sammen med	Sjældent	16,2 %
	En gang imellem	21,5 %
	Ofte	31,6 %
Føler sig holdt udenfor	Sjældent	16,2 %
	En gang imellem	37,6 %
	Ofte	47,7 %
Alle unge		18,9 %
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen		

Og her fremgår det bl.a., at 47,7 pct. af de unge, der angiver, at de ofte føler sig holdt udenfor, ligeledes angiver, at de ofte har været udsat for mobning i deres skoletid. 37,6 pct. af de unge, der angiver, at de en gang imellem føler sig holdt udenfor, angiver også, at de ofte har været udsat for mobning. Til gengæld angiver kun 16,2 pct. af de unge, der sjældent føler sig holdt udenfor, at de ofte er blevet mobbet, hvilket er under det gennemsnit på 18,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen, der angiver, at de ofte har været udsat for mobning i løbet af deres skoletid.

Selvom tendensen er en anelse svagere, når man kigger på spørgsmålene om at føle sig isolerede fra andre og at savne nogen at være sammen med, er mønstret det samme: Jo oftere de unge føler ensomhed, desto flere er ofte blevet mobbet. Sammenhængen er uomtvistelig.

Deler vi mobningen op i de fire mobbepositioner, som vi gjorde rede for i kapitel 4, fremkommer nye nuancer i sammenhængen mellem mobning og ensomhed.

Som det fremgår af tabel 9, er unge i minus-gruppen underrepræsenteret i forhold til alle tre ensomhedsspørgsmål. Mens denne gruppe udgør 28,8 pct. af alle de unge i undersøgelsen, udgør den kun 18,2 pct. af de unge, der har tilkendegivet, at de ofte føler sig isolerede, savner nogen at være sammen med og ofte føler sig holdt udenfor.

Andelen af unge der ofte føler sig ensomme minimeres også for unge, der har mobbet andre. Gruppen af udøvere udgør 20,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen, mens den kun udgør 12,1 pct. af de unge, der ofte føler sig isoleret fra andre, 14,6 pct. af de unge, der ofte føler, de savner nogen at være sammen med samt 1,5 pct. af de unge, der ofte føler sig holdt udenfor. At mobbe – frem for at blive mobbet – ser også ud til at minimere risikoen for at man ofte føler sig holdt udenfor ganske markant.

Tabel 9: Sammenhæng mellem ofte at føle sig ensomhed og mobbeerfaringer				
	Udsatte	Udøvere	Mobfre	Minus-gruppen
Alle unge	24,9%	20,5%	25,9%	28,8%
Føler sig ofte isoleret fra andre	36,4%	12,1%	33,3%	18,2%
Føler ofte man savner nogen at være sammen med?	35,1%	14,6%	32,1%	18,2%
Føler sig ofte holdt udenfor	59,1%	1,5%	21,2%	18,2%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen				

Det er sikkert også årsagen til, at mobfrene ligeledes er underrepræsenteret blandt de unge, der ofte føler sig holdt udenfor. Mens de udgør 25,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen, udgør de kun 21,2 pct. af de unge, der ofte føler sig holdt udenfor. Til gengæld er der en større andel der ofte føler sig isoleret fra andre (33,1 pct.), ligesom der er flere som ofte savner nogen at være sammen med (32,1 pct.), hvilket nok skyldes, at de ikke kun mobber men også har været udsat for mobning.

I hvert fald ser vi blandt de udsatte, der udgør 24,9 pct. af alle unge, en større andel der ofte savner nogen at være sammen med (35,1 pct.) og ofte føler sig isoleret (36,4 pct.). Mest grelt ser det dog ud for de mobbede, når vi ser på dem, der ofte føler sig holdt udenfor. Her finder vi 59,1 pct. udsatte. Så unge, der ofte føler sig holdt udenfor, har med stor sandsynlighed været udsat for mobning, men ikke selv udøvet mobning i løbet af deres skoletid. Vi kan dog ikke entydigt pege på, at mobningen fører til ensomhed, da det også kan være at de unge også tidligere har følt sig ensomme og måske endda manglede væsentlige sociale kompetencer, der betyder at de har været mere tilbøjelige til at blive udsat for mobning.

6. Ensomhed og helbred

Ensomhedsforskning peger på, at ensomhed er forbundet med symptomer på psykiske og fysiske lidelser (Frydenberg 2008 og Lasgaard & Kristensen 2009). Som det fremgår af tabel 10, bekræftes dette også i vores undersøgelse: Jo oftere man føler sig ensom, desto større er risikoen for, at man ligeledes vurderer sit helbred negativt (dårligt eller meget dårligt). Og omvendt: Hvis man sjældent har en følelse af ensomhed, øges sandsynligheden for, at man vurderer sit helbred positivt (godt eller meget godt).

Især spørgsmålet om at føle sig isoleret relaterer sig til en negativ vurdering af eget helbred: 5,6 pct. af alle de unge føler sig isolerede, men allerede blandt de unge, der føler sig isoleret en gang imellem, stiger andelen til 9,3 pct., og blandt de unge, der ofte har følelsen af isolation, har 17,6 pct. en negativ vurdering af deres helbred. Dette er mere end fire gange så mange som hos de unge, der sjældent føler sig isoleret (3,9 pct.). 10,5 pct. af de unge, der ofte savner nogen, har en negativ vurdering af deres helbred. Her er der imidlertid ikke samme stigning, hvis man kun savner nogen en gang imellem: 5,6 pct. af de unge, der en gang imellem savner nogen, vurderer således deres helbred negativt, hvilket er det samme som gennemsnittet for alle unge.

Tabel 10: Sammenhæng mellem ensomhedsfølelse og negativ vurdering af eget helbred		
		Dårligt eller meget dårligt helbred
Føler sig isoleret	Sjældent	3,9 %
	En gang imellem	9,3 %
	Ofte	17,6 %
Savner nogen at være sammen med	Sjældent	4,9 %
	En gang imellem	5,6 %
	Ofte	10,5 %
Føler sig holdt udenfor	Sjældent	5,2 %
	En gang imellem	6,7 %
	Ofte	15,4 %
Alle unge		5,6 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

På spørgsmålet om, hvor ofte de unge føler sig holdt udenfor, finder vi igen en lidt større andel med en negativ helbredsvurdering blandt de unge, der svarer, at de en gang imellem har denne følelse (6,7 pct.). Andelen mere end fordobles blandt de unge, der angiver, at de ofte føler sig holdt udenfor (15,4 pct.).

I tabel 11 fortsætter vi i samme spor og ser nærmere på de to centrale indikatorer på unges psykiske velbefindende, følelsen af stress og meningsløshed, og her tegner der sig lignende mønstre: Jo oftere, man føler sig ensom, desto større er risikoen for, at man ofte føler sig stresset eller ofte at føle, at de ting, man foretager i hverdagen, er uden mening. Og igen:

Tabel 11: Sammenhæng mellem ensomhedsfølelse, stress og meningsløshed			
		Unge der ofte føler sig stressede	Unge der ofte føler, at de ting de foretager sig i hverdagen er meningsløse
Føler sig isoleret	Sjældent	17,2%	9,3%
	En gang imellem	31,5%	17,2%
	Ofte	47,3%	44,2%
Savner nogen at være sammen med	Sjældent	18,6%	9,8%
	En gang imellem	22,2%	14,0%
	Ofte	37,2%	26,8%
Føler sig holdt udenfor	Sjældent	19,2%	10,9%
	En gang imellem	33,7%	21,8%
	Ofte	40,6%	29,7%
Alle unge		21,1%	12,3%

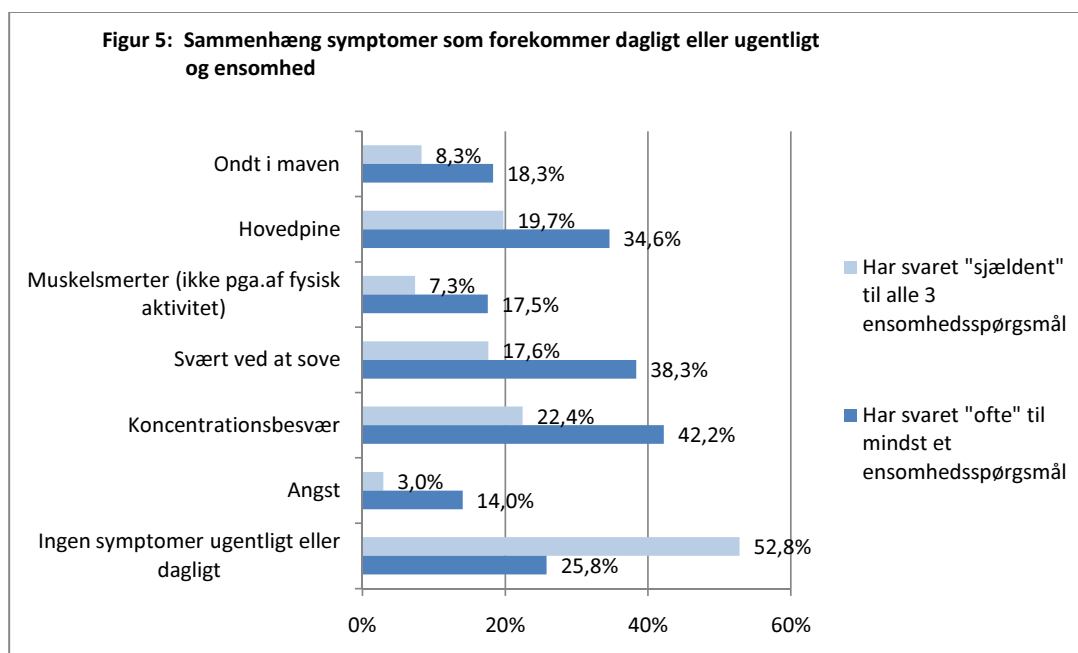
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Svarer man sjældent på ensomhedsspørgsmålene, så er ens risiko for at føle stress og meningsløshed lavere end blandt gennemsnittet blandt alle unge.

Blandt alle unge er der 21,1 pct., der ofte føler sig stressede. Blandt de unge, der ofte føler sig isolerede fra andre, finder vi imidlertid hele 47,3 pct., dvs. næsten halvdelen, der ofte føler sig stressede. Der er også en større andel af de unge, der engang imellem har følelsen af isolation (31,5 pct.), som ofte føler sig stressede. Blandt unge, der ofte føler sig holdt udenfor, føler 40,6 pct. sig ofte stressede, hvilket også gør sig gældende blandt 33,7 pct. af de unge, der en gang imellem føler sig holdt udenfor. På spørgsmålet om, hvor ofte man savner nogen at være sammen med, øges risikoen for ofte at føle sig stresset først, hvis savnet af andre er en følelse, man ofte har (37,2 pct.).

Mønsteret gentager sig, når vi sammenholder de unges svar på ensomhedsspørgsmålene med deres angivelser af, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Mens 12,3 pct. af alle de unge føler, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening, er det samme tilfældet for hele 44,2 pct. af de unge, der ofte føler sig isolerede. 26,8 pct. af de unge, der ofte savner nogen at være sammen med, føler ofte meningsløshed, mens det samme er tilfældet for 29,7 pct. af de unge, der ofte føler sig holdt udenfor. Det peger alt i alt på, at de unge, der ofte føler ensomhed, har en relativt stor risiko for at opleve psykisk mistrivsel. Disse unge har således oftere en følelse af stress og en følelse af, at det de foretager sig i hverdagen, er uden mening.

Dette understøttes i figur 5, hvor vi har set på sammenhængen mellem ensomhed og forskellige tilstande eller symptomer, der er forbundet til de unges oplevelse af psykisk trivsel.

Forskellene mellem de unge, der har svaret sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål, og de unge, der har svaret ofte til mindst ét af spørgsmålene er markant – ikke mindst når man zoomer ind på spørgsmålet om angst: 3 pct. af de unge, der har svaret sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål, har således angivet, at de ofte lider af angst, mens det samme gælder for hele 14 pct. af de unge, der har svaret ofte til mindst et af ensomhedsspørgsmålene. Der er også mere end tre gange så mange af de unge, der har svaret ofte til et af ensomhedsspørgsmålene, der har angivet, at de har ondt i mave, har svært ved at sove og har muskelsmerter. Ser vi samlet på de to grupper, kan vi ydermere konstatere, at dobbelt så mange af de unge, der har svaret ofte på mindst et af ensomhedsspørgsmålene (52,8 pct.), som af de unge, der har svaret sjældent på alle spørgsmålene (25,8 pct.), har mindst en af de nævnte tilstande eller symptomer ugentligt eller oftere.

7. Ensomhed og de unges oplevelse af sig selv og deres liv

Også i dette kapitel vil vi afslutningsvis undersøge, hvordan de unges oplevelse af sig selv og deres liv hænger sammen med det tema, vi belyser i kapitlet, dvs. ensomhed. Først fæstner vi blikket på sammenhængen mellem de unges vurdering af deres liv som helhed og deres erfaringer med ensomhed, hvorved det hurtigt viser sig, at en væsentligt større andel af de unge, der oplever ensomhed, vurderer deres liv neutralt eller ligefrem negativt.

Følelsen af isolation fra andre er den form for ensomhed, der tydeligst viser dette udslag: Mens 3,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen har en negativ helhedsvurdering af deres liv, gælder det samme for mere end fire gange så mange af de unge, der ofte føler sig isolerede fra andre, dvs. 12,9 pct. Der er endvidere tre gange så mange af disse unge (41

pct.) som af alle de unge (13,6 pct.), der hverken karakteriserer deres liv som godt eller dårligt, hvilket indebærer, at en majoritet af de unge, der ofte føler sig isolerede fra andre, ikke har en positiv helhedsvurdering af deres liv. Helt så galt ser det ikke ud, når man ser på de to øvrige ensomhedsspørgsmål. En majoritet af de unge, der ofte savner nogen at være sammen med og føler sig holdt udenfor, har trods alt en positiv helhedsvurdering af livet, om end det er færre end blandt alle de unge i undersøgelsen. Det er derfor heller ikke overraskende, at de unge, der har svaret sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål, er mindre tilbøjelige end gennemsnittet af alle unge til at have en neutral eller negativ helhedsvurdering af deres liv (hhv. 2 pct. og 8,4 pct.). Man kan derfor også sige, at de unge, der sjældent oplever ensomhed, er tilbøjelige til at have en positiv helhedsvurdering af deres liv.

Tabel 12: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres liv lige nu og ensomhed			
Hvordan er dit lige nu – alt i alt?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Alle unge	3,1%	13,6%	83,3%
Ofte isoleret	***12,9%	***41,0%	***46,0%
Ofte savner venner	***7,0%	***30,9%	***62,1%
Ofte holdt udenfor	***7,9%	***33,4%	***58,7%
Sjældent ensom på alle til 3 spm.	***2,0%	***8,5%	***89,6%
Ingen venner at tale med	***11,2%	***27,3%	***61,4%
Ingen voksne at tale med	***6,0%	***21,0%	***73,0%
4+venner og 2+ voksne at tale med	***2,6%	***10,1%	***87,4%
Går til forældre (men ikke venner)	**3,3%	**11,2%	**85,5%
Går til venner (men ikke forældre)	**2,6%	**14,7%	**82,7%
Går både til forældre og venner	**2,8%	**12,3%	**84,9%
Går hverken til forældre eller venner	**4,5%	**18,3%	**77,2%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Et andet aspekt af at føle sig ensom er det antal af samtalepartnere, man oplever at have til rådighed, når man har problemer eller er ked af det, og hvem man rent faktisk går til, når man er i en sådan situation.

Og her viser det sig først og fremmest, at det er værre at opleve, at man ikke har nogen venner at kunne tale med end man ikke har nogen voksne samtalepartnere. 6 pct. af de unge, der ikke har nogle voksne samtalepartnere, har således en negativ vurdering af deres liv, mens 21 pct. har en neutral vurdering. Men 11,2 pct. af de unge, der ikke oplever de har nogen venner at tale med om deres personlige, har en negativ vurdering af deres liv, mens 27,3 pct. af dem har en neutral vurdering. Omvendt er det sådan, at der meget få der vurderer deres liv negativt blandt de unge, der oplever, de har et stort netværk af unge og voksne de kan tale med om personlige problemer, hvis de er kede af det. Her er der blot 2,6 pct. med en negativ vurdering og 10,6 pct. med en neutral vurdering.

Samme tilbøjelighed ses, når man fokuserer på, hvem de unge rent faktisk går til, når de har personlige problemer. Det er værre ikke at gå til venner end ikke at gå til foræl-

dre. Det er dog værst hverken at gå til forældre eller venner, om end også en stor majoritet af disse unge (77,2 pct.) har en positiv helhedsvurdering af deres liv.

Retter vi blikket mod de unges selvtillid, bliver det ligeledes tydeligt, at unge, der ofte føler ensomhed, har lavere selvtillid end andre unge. Det er især udslagsgivende for de unge, der ofte føler sig holdt udenfor eller isoleret. Mens 73,5 pct. af alle de unge i undersøgelsen har en høj eller meget høj selvtillid, gælder det kun for hhv. 44,8 pct. og 40,4 pct. af de unge i disse grupper. Tallet er højere – nemlig 56,5 pct. – for de unge, der ofte savner nogen at være sammen med. Det er dog langt fra så højt som de 80,2 pct. af den gruppe af unge, der sjældent oplever nogen af de tre former for ensomhed

Tabel 13: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres selvtillid og ensomhed			
Hvordan er din selvtillid?			
	Lav eller meget lav	Hverken høj eller lav	Høj eller meget høj
Alle unge	6,0%	20,5%	73,5%
Ofte isoleret	***29,3%	***30,3%	***40,4%
Ofte savner venner	***18,5%	***25,0%	***56,5%
Ofte holdt udenfor	***29,7%	***25,5%	***44,8%
Sjældent ensom (på alle til 3 spm.)	***2,6%	***17,3%	***80,2%
Ingen venner at tale med	***14,0%	***37,1%	***48,8%
Ingen voksne at tale med	***9,6%	***28,2%	***62,2%
4+venner og 2+ voksne at tale med	***3,5%	***17,4%	***79,1%
Går til forældre (men ikke venner)	**7,1%	**18,9%	**74,0%
Går til venner (men ikke forældre)	**4,6%	**21,3%	**74,0%
Går både til forældre og venner	**4,9%	**21,3%	**73,8%
Går hverken til forældre eller venner	**9,8%	**20,2%	**70,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Kun 2,6 pct. af denne gruppe giver endvidere udtryk for, at de har lav eller meget lav selvtillid, hvilket er langt under de 6 pct. af alle de unge i undersøgelsen, der har en tilsvarende karakteristik af deres selvtillid. Risikoen for, at ens selvtillid er i den lave ende, er tre gange højere end gennemsnittet hos de unge, der ofte savner nogen at være sammen med (18,5 pct.), og næsten fem gange så stor hos de unge, der hhv. ofte føler sig isoleret (29,3 pct.) og ofte føler sig holdt udenfor (29,5 pct.).

Risikoen for at have lav eller meget lav selvtillid øges også, hvis de unge ingen samtalepartnere har at betro sig til, når de er kede af det eller har problemer. Igen forekommer det værre ikke at have nogen venner (14 pct.) end ikke at have nogle voksne (9,5 pct.) at betro sig til. Ikke overraskende er forekomsten af lav selvtillid væsentligt sjældnere hos de unge, der både oplever de har mange unge og voksne, de kan henvende sig til, hvis de har personlige problemer (3,5 pct.).

På samme måde er det værre kun at gå til sine forældre (7,1 pct.) end kun at gå til sine venner (4,6 pct.), når man har personlige problemer. Værst ser det dog ud for de unge,

der hverken går til deres forældre eller deres venner: Hele 9,8 pct. af disse unge har således lav eller meget lav selvtillid. Det er også i denne gruppe, at den laveste andel med høj eller meget høj selvtillid findes.

Umiddelbart skulle man formode, at ensomme unge måtte opleve, at de er mindre populære end andre unge. Og denne formodning bekræftes da også, når man ser på de unge, der ofte føler sig holdt udenfor: Mens 6,8 pct. af alle de unge i undersøgelsen vurderer, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder, gælder det samme for hele 47,7 pct. af de unge, der ofte føler sig holdt udenfor. Tilsvarende føler blot 3,1 pct. af disse unge sig mere populære end andre unge på deres egen alder, hvilket er væsentligt lavere end de 14,3 pct. af alle de unge i undersøgelsen, der har denne positive vurdering af deres popularitet.

Tabel 14: Sammenhæng mellem vurdering af egen popularitet og ensomhed			
Hvor populær er du i forhold til andre unge på din alder?			
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle unge	6,8%	78,9%	14,3%
Ofte isoleret	***25,5%	***60,9%	***13,7%
Ofte savner venner	***18,5%	***62,7%	***18,8%
Ofte holdt udenfor	***47,7%	***49,2%	***3,1%
Sjældent ensom (på alle til 3 spm.)	***3,1%	***81,3%	***15,6%
Ingen venner at tale med	***27,4%	***64,5%	***8,1%
Ingen voksne at tale med	**10,1%	**75,0%	**14,9%
4+venner og 2+ voksne at tale med	***4,1%	***80,6%	***15,4%
Går til forældre (men ikke venner)	***10,1%	***78,2%	***11,7%
Går til venner (men ikke forældre)	***4,9%	***80,6%	***14,5%
Går både til forældre og venner	***5,3%	***78,9%	***15,8%
Går hverken til forældre eller venner	***10,1%	***75,1%	***14,8%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Billedet bliver dog mere diffust, når vi ser på de to andre ensomhedsspørgsmål fra UCLA Loneliness Scale: Når det gælder følelsen af isolation, er der stadigvæk langt flere (25,5 pct.), der føler sig mindre populære, men samtidig stort set lige så mange, der føler sig lige så populære (13,7 pct.). Og når det drejer sig om ofte at savne nogen at være sammen med, er der faktisk flere end gennemsnittet (18,8 pct.), der vurderer, at de er mere populære end andre unge på deres egen alder, og andelen som føler sig mindre populære (18,5 pct.), er ikke nær så høj som for de to andre ensomhedsspørgsmål, om end den også for dette spørgsmål er langt højere end gennemsnittet. Det at savne nogen at være sammen med er således forbundet til i højere grad både at opleve, at man er mindre og mere populær end andre jævnaldrende unge. Derimod finder vi ikke overraskende ganske få (3,1 pct.), der oplever at være mindre populære blandt de unge, der har svaret sjældent på alle tre ensomhedsspørgsmål. Faktisk er der under halvt så mange som der er blandt alle unge. Men kun en smule flere, der oplever at være mere populære (15,6 pct.) end der gennemsnitligt er blandt de unge.

Vender vi endnu engang blikket mod, hvor mange samtalepartnere de unge har, ser vi, at det er værst for unges popularitetsoplevelse at opleve, at man ikke har nogen venner man kan betro sig til. 27,4 pct. af disse unge angiver således, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder. Blandt unge med ingen voksne til at tale med om personlige problemer, finder vi også en forhøjet andel med lavere popularitetsoplevelse (10,1 pct.), mens antallet af voksne imidlertid ikke ser ud til at have betydning for, hvor mange vi finder med en højere popularitetsoplevelse. Igen er der til gengæld en mere positiv effekt, hvis man har fire eller flere venner og to eller flere voksne som man oplever man vil kunne gå til med personlige problemer. Kun 4,1 pct. oplever at være mindre populære end deres jævnaldrende. Samtidigt er det kun en lidt større andel, der oplever at være mere populære.

Ser vi på om de unge går til deres forældre og/eller til deres venner, når de har det svært, viser det sig igen, at det er venner der for alvor tæller. Taler de unge med deres venner, men ikke med forældrene, finder vi færrest som oplever at være mindre populære (4,9 pct.). Der er lidt flere (5,3 pct.) blandt de der både snakker med deres venner og forældre om deres personlige problemer, men det er stadig færre end blandt alle unge. De unge, der kun går til deres forældre eller som hverken går til deres forældre eller venner, har en øget tilbøjelighed til at føle sig mindre populære. Andelen blandt begge disse grupper, der oplever at være mindre populære end deres jævnaldrende, er 10,1 pct. Derimod er det kun blandt gruppen, der alene går til deres forældre, at der er færre end blandt alle unge, som oplever de er mere populære end deres jævnaldrende (11,7 pct.).

Også når vi ser på, hvilke unge der har problemer, som gør det svært at klare hverdagen, kan vi konstatere en sammenhæng med at føle ensomhed: kun 4,3 pct. af de unge, der har svaret sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål fra UCLA Loneliness Scale, oplever ligeledes ofte, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, hvilket er halvt så mange som det er tilfældet blandt alle undersøgelsens unge (8,8 pct.).

Fokuserer vi på de enkelte ensomhedsspørgsmål, kan vi se, at hele 23,7 pct. af de unge, der har svaret, at de ofte savner nogen at være sammen med, ligeledes ofte har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Det er tre gange så mange som af alle de unge i undersøgelsen. Tallene vokser dog endnu mere, når vi ser på de øvrige ensomhedsspørgsmål: Næsten fire gange så mange af de unge, der ofte føler sig ofte holdt udenfor (34,1 pct.), og mere end fire gange så mange af de unge, der ofte føler sig isolerede (38,1 pct.), har således ofte problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen.

Og her ser det faktisk ud til at have stor betydning, om man har voksne at tale med, når man er ked af det eller har problemer: 21,7 pct. af de unge, der ingen voksne har at betro sig til, har således ofte eller altid problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Men igen ser det dog ud til, at det har større betydning, om man har venner at betro sig til. Hele 30,3 pct. af de unge, der ikke har nogen venner at betro sig til, har således ofte eller altid problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen.

Derfor kan det heller ikke overraske, at det har en ganske positiv effekt, hvis de unge oplever de har et stort netværk af unge og voksne, de kan tale med om de problemer og forhold, der berører dem. Har de unge fire eller flere venner og to eller flere voksne, de oplever de har mulighed for at bruge som samtalepartnere, er det kun 6,6 pct. der også ofte synes de har problemer, der gør det svært at håndtere deres hverdag.

Tabel 15: Sammenhæng mellem oplevelsen af problemer der gør det svært at klare hverdagen og ensomhed			
Hvor ofte har du problemer, der gør det svært at klare hverdagen?			
	Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller sjældent	Ofte eller altid
Alle unge	78,5%	12,7%	8,8%
Ofte isoleret	***43,8%	***18,1%	***38,1%
Ofte savner venner	***54,6%	***21,7%	***23,7%
Ofte holdt udenfor	***47,1%	***18,8%	***34,1%
Sjældent ensom (på alle til 3 spm.)	***86,6%	***9,1%	***4,3%
Ingen venner at tale med	***61,8%	***7,9%	***30,3%
Ingen voksne at tale med	***61,5%	***16,8%	***21,7%
4+venner og 2+ voksne at tale med	***81,6%	***11,8%	***6,6%
Går til forældre (men ikke venner)	***78,9%	***13,3%	***7,9%
Går til venner (men ikke forældre)	***78,4%	***12,3%	***9,3%
Går både til forældre og venner	***81,0%	***12,6%	***6,5%
Går hverken til forældre eller venner	***72,6%	***12,9%	***14,4%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Til gengæld har en mindre andel af de unge, der rent faktisk går til deres forældre (7,9 pct.), end af de unge, der går til deres venner (9,3 pct.), når de har personlige problemer, ofte eller altid problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Værst er det dog for de unge, der hverken går til deres forældre eller venner: 14,4 pct. af denne gruppe har således problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen.

6

Unges overvejelser om og forsøg
på at tage deres eget liv

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

Dette kapitel belyser udbredelsen af selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt unge. Vi beskæftiger os således med et område af ungdomslivet, hvor de unges mistrivsel i yderste konsekvens kan få fatale konsekvenser. Heldigvis er det dog langt fra alle selvmordstanker, der fører til selvmordsforsøg, ligesom det langt fra er alle selvmordsforsøg, der ender med et selvmord.

Mens selvmordsforsøg må siges at være et utvetydigt tegn på mistrivsel, er selvmordstanker i højere grad et gråzonefænomen, der både kan tage form som forbigående tanker, der hurtigt går over af sig selv, og som vedvarende tanker, det kan være svært for den unge at skubbe fra sig. Ikke desto mindre øger selvmordstanker markant risikoen for selvmordsforsøg og selvmord (Nielsen m.fl. 2010 og Andersen Ejdesgaard m.fl. 2009). Det springende punkt er ifølge overlæge og selvmordsforsker Merete Nordentoft, om selvmordstanker udvikler sig til egentlige planer for, hvordan man rent faktisk vil udføre selvmordet (Nielsen m.fl. 2010).

Kapitlet fokuserer indledningsvis på, hvor udbredt det er blandt unge henholdsvis at have overvejet at tage sit eget liv og have forsøgt det en eller flere gange. Derefter sættes fokus på, hvilke motiver de unge angiver for deres selvmordsforsøg. I forlængelse heraf rettes blikket mod, hvordan selvmordstanker og selvmordsforsøg er forbundet til andre former for mistrivsel: Vi undersøger, om der er en sammenhæng mellem selvmordstanker og selvmordsforsøg på den ene side og mobning og ensomhed på den anden side. Og vi undersøger, hvilke sammenhænge der måtte være mellem selvmordstanker og selvmordsforsøg og problemer med helbredet og det psykiske velbefindende.

Allersidst i kapitlet belyser vi sammenhængene mellem de unges selvmordstanker og selvmordsforsøg og deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som den kommer til udtryk i de fire spørgsmål fra kapitel 2, som vi ligeledes har belyst i de øvrige kapitler.

2. De fleste unge har aldrig overvejet at tage deres eget liv

Når vi spørger de unge, om de nogensinde har overvejet at tage deres eget liv, svarer langt de fleste (se tabel 1 på næste side), at de aldrig har gjort sig sådanne overvejelser: 83,5 pct. svarer således nej til dette spørgsmål, hvilket dog samtidig betyder, at 16,5 pct. bekræfter, at de har overvejet at tage deres eget liv.

Vi ved dog ikke, hvor seriøse disse overvejelser har været, når vi ser bort fra de unge, der rent faktisk har forsøgt at begå selvmord. Vi ved heller ikke, om det er overvejelser, de unge har haft i længere eller kortere tid, og måske endda stadig har. Ifølge selvmordsforskningen er selvmordstanker dog et faresignal, hvorfor det under alle omstændigheder er værd

at være opmærksom på trivslen blandt de unge, der giver udtryk for, at de har tanker om at begå selvmord (Nielsen m.fl. 2010).

Tabel 1: Andelen af unge der har forsøgt at tage deres eget liv			
Har du nogensinde overvejet at tage dit eget liv?			
	Nej	Ja	Total
Unge mænd	86,4%	13,6%	100%
Unge kvinder	80,5%	19,5%	100%
Alle unge	83,5%	16,5%	100%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Der viser sig at være forskel på andelen af unge mænd og kvinder med selvmordsovervejelser. Væsentligt flere unge kvinder end unge mænd har således overvejet at tage deres eget liv. Andelene for de to køn er henholdsvis 19,5 og 13,6 pct. Denne kønsforskel gør sig også gældende i andre undersøgelser, hvor unge er blevet spurgt om selvmordstanker (Nielsen m.fl. 2010, Andersen Ejdesgaard m.fl. 2009 og Frydenberg 2008).

Spørgsmålet er nu, hvor stor en andel af de 16,5 pct. af de unge i undersøgelsen, der har overvejet at begå selvmord, som ligeledes har forsøgt at begå selvmord. I tabel 2 fremgår det, at tre ud af fire unge (75,6 pct.), der har haft selvmordsovervejelser, aldrig har forsøgt at begå selvmord. Det betyder omvendt, at en fjerdedel (24,4 pct.) af de unge, der har overvejet at begå selvmord, ligeledes har forsøgt at begå selvmord. Det svarer til 4 pct. af alle de unge i undersøgelsen.

Der er ingen kønsforskel på, hvor stor en andel af de unge, der har haft selvmordsovervejelser, som ligeledes har forsøgt at begå selvmord. Risikoen for, at unge med selvmordsovervejelser forsøger at tage deres eget liv, er med andre ord lige stor for unge mænd og kvinder. Men da der jo er flere unge kvinder end mænd, der har overvejet at begå selvmord, er der også en større andel af de unge kvinder (4,8 pct.) end af unge mænd (3,3 pct.), der har forsøgt at tage deres eget liv.

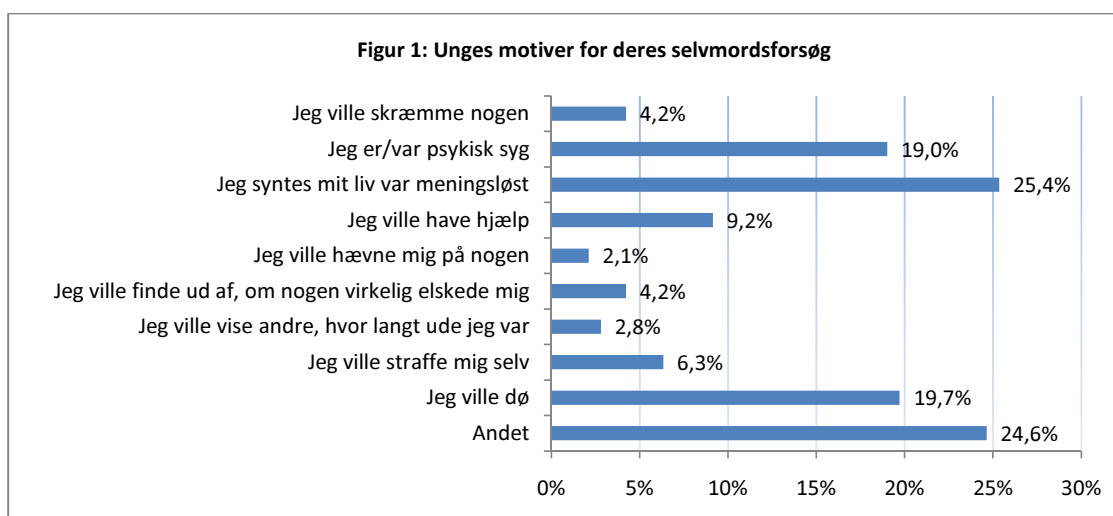
Tabel 2: Andelen af unge der har forsøgt at tage deres eget liv (ud af unge med selvmordstanker)				
Tal i parentes angiver andel ud af alle unge	Har ikke forsøgt selvmord	Har forsøgt selvmord	Har forsøgt en gang	Har forsøgt mere end en gang
Unge mænd	75,6 % (10,3 %)	24,4 % (3,3 %)	12,1 % (1,6 %)	12,3 % (1,7 %)
Unge kvinder	75,9% (14,8 %)	24,1% (4,8 %)	13,6 % (2,7 %)	10,5% (2,1 %)
Alle unge	75,8% (12,5 %)	24,2% (4,0 %)	12,7% (2,1 %)	11,5% (1,9 %)

Chi square test: P < 0,0001 for alle sammenhænge i tabellen

Det er naturligvis alvorligt, når et ungt menneske forsøger at tage sit eget liv. Og det bliver ikke mindre alvorligt, hvis den unge forsøger det mere end en gang. 2,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen har forsøgt at begå selvmord en gang, mens lidt færre – 1,9 pct. – har forsøgt at gøre det flere gange. At det for flest unge er et enkeltstående tilfælde, skyldes især de unge kvinder. Blandt de unge kvinder med selvmordstanker er andelen, der har forsøgt selvmord én gang (13,6 pct.), noget større end andelen, der har forsøgt det flere gange (10,5 pct.). Hos de unge mænd er der næsten lige mange i hver gruppe. Fra selvmordsforskningen ved vi endvidere, at selvom flere unge kvinder end unge mænd har selvmordstanker og -forsøg, så ender flere unge mænd rent faktisk med at begå selvmord (Nielsen m.fl. 2010 og Andersen Ejdesgaard m.fl. 2009).

3. Hvad får unge til at ville forsøge at tage deres eget liv?

Men hvilke begrundelser angiver de unge for deres forsøg på at begå selvmord? I undersøgelsen har de unge haft mulighed for at angive en eller flere på forhånd opstillede begrundelser for deres selvmordsforsøg. Som det fremgår af figur 1, er den mest udbredte begrundelse for at have forsøgt selvmord, at man synes, at ens liv var meningsløst. Det angiver hele 25,4 pct. af de unge, som har forsøgt at begå selvmord.

Næsten lige så mange (24,6 pct.) angiver imidlertid, at deres begrundelse var en anden end de begrundelser, de havde mulighed for at angive i undersøgelsen. Nu er det selvfølgelig svært at vide, hvad de unge har tænkt. Men måske kan årsagen til, at så mange svarer andet findes i det forhold, at mange af de unge, der forsøger at begå selvmord, har svært ved at overskue deres situation og kan handle ganske impulsivt, hvorfor det givetvis kan være svært for dem overhovedet at udpege bestemte grunde til, at de har forsøgt at begå selvmord.

Selvordsforskningen peger i den forbindelse på, at de unge sjældent har tænkt konsekvenserne af deres handlinger igennem. De vil på den ene side gerne slippe væk fra de problemer, de har, men har på den anden side ikke nødvendigvis et egentligt dødsønske (Nielsen m.fl. 2010). Derfor er det heller ikke så mærkeligt, at det kun er en femtedel (19,7 pct.), der direkte angiver, at de ønskede at dø.

Næsten lige så mange (19 pct.) angiver psykisk sygdom som begrundelse, hvilket vi vil vende tilbage senere i kapitlet, når vi ser på sammenhængen mellem de unges helbred og deres selvmordsovervejelser og -forsøg. 9,2 pct. af de unge angiver endvidere, at deres selvmordsforsøg var motiveret af et ønske om at få hjælp, hvorfor selvmordsforsøget kan betragtes som et forsøg på at kommunikere dette behov. Få af de unge begrundede derimod deres selvmordsforsøg med, at de ville hævne sig på nogen (2,1 pct.), at de ville vise andre hvor langt ude de var (2,8 pct.), og at de ville finde ud af, om der var nogen der virkelig elskede dem (4,2 pct.).

Når vi går bagom tallene, er der enkelte kønsforskelle: Flere unge kvinder end unge mænd angiver således, at de ville have hjælp (12,5 mod 1,7 pct.), og at de ville skræmme nogen (7,5 mod 0 pct.). Der er også svage, om end ikke statistisk signifikante, tendenser til, at flere unge kvinder angiver psykisk sygdom som begrundelse (21,3 mod 16,9 pct.), og at flere unge mænd angiver, at deres liv var meningsløst (27,1 mod 22,5 pct.), og at de ville dø (23,7 mod 17,5 pct.). Vi kan dog ikke på den baggrund konkludere, at de unge mænds selvmordsforsøg i højere grad end de unge kvinders er præget af en dødsorientering, og at det er grunden til, at flere unge mænd end kvinder ender med at begå selvmord, til trods for, at der er flere kvinder, der forsøger at gøre det.

4. Mobning øger risikoen

Men hvilken betydning har andre tegn på mistriivsel for de unges risiko for at opleve selvmordstanker og selvmordsforsøg? I tabel 3 kan vi se, at der er en tydelig sammenhæng mellem det at have været udsat for mobning og disse selvmordsrelaterede oplevelser: En langt større andel af de unge, der har overvejet at begå selvmord (40,4 pct.), end af de, der aldrig har overvejet det (14,6 pct.), er således ofte blevet udsat for mobning i løbet af deres skoletid. Over halvdelen (54,4 pct.) af de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord, har heller aldrig været udsat for mobning, mens det samme er tilfældet for under en fjerdedel (23,3 pct.) af de unge, der har overvejet at begå selvmord.

Hvis de unge rent faktisk har forsøgt at begå selvmord, øges sandsynligheden for, at de ofte er blevet udsat for mobning i deres skoletid ligeledes betydeligt. Og har de unge forsøgt at begå selvmord flere gange, forøges sandsynligheden endnu mere: Blandt de unge, der har forsøgt at tage deres liv flere gange, er det således næsten to ud af tre unge, der ofte har været udsat for mobning, og kun 13,4 pct. af disse unge har aldrig været udsat for mobning. Har man ikke været udsat for mobning i sin skoletid, er risikoen for, at man forsøger at begå selvmord, endsige overvejer det, således væsentligt mindre end, hvis man har været udsat for mobning.

Tabel 3: Sammenhæng mellem selvovertjekninger og selvmordsforsøg og mobning				
Er du blevet mobbet i løbet af din skoletid (0.-10. kl.)?				
		Nej, aldrig	Ja, af og til	Ja, ofte
Overvejet selvmord	Nej	54,4%	31,1%	14,6%
	Ja	23,3%	36,3%	40,4%
Forsøgt selvmord	Nej	25,0%	39,2%	35,8%
	En gang	21,3%	32,0%	46,7%
	Flere gange	13,4%	22,4%	64,2%
Alle unge		49,2%	31,9%	18,9%
Chi square test: P < 0,0001 for alle sammenhænge i tabellen				

I tabel 4 belyser vi sammenhængen mellem de unges erfaringer med forskellige mobbepositioner på den ene side og deres erfaringer med selvmordsovertjekninger og -forsøg på den anden side. Og her fremgår det, at gruppen af mobbeudøvere og minusgruppen er overrepræsenteret blandt de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord, mens gruppen af udsatte og mobfre er underrepræsenteret. Ikke overraskende er det modsatte tilfældet, når vi ser på de unge, der har overvejet at begå selvmord. Her er hele 39,4 pct. mobfre og 37,2 pct. udsatte, hvilket skal ses i lyset af, at disse grupper udgør 25,9 og 24,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen.

Tabel 4: Sammenhæng mellem unge selvmordsovertjekninger og -forsøg og mobbeerfaringer					
		Udsatte	Udøvere	Mobfre	Minus-gruppen
Overvejet selvmord	Nej	*** 22,4%	*** 22,4%	*** 23,2%	*** 32,0%
	Ja	*** 37,2%	*** 10,9%	*** 39,4%	*** 12,5%
Forsøgt selvmord	Nej	37,1%	11,2%	37,8%	14,0%
	Ja	37,6%	9,9%	44,7%	7,8%
Alle unge		24,9%	20,5%	25,9%	28,7%
Chi square test: * p<0,0** p< 0,01 *** p< 0,0001					

Retter vi blikket mod, om de unge rent faktisk har forsøgt at begå selvmord, er forskellene ikke signifikante, når vi opdeler de unge efter mobbepositioner. Men tallene indikerer, at andelen af mobfre stiger yderligere med selvmordsforsøg (44,7 pct.), mens andelen af udsatte til gengæld holder sig på samme niveau (37,6 pct.). Også her er både minusgruppen og udøverne underrepræsenterede, om end det i højere grad gælder minusgruppen end udøverne. Det overhovedet ikke at have været involveret i mobning minimerer altså i højere grad end det at være mobbeudøver risikoen for at have erfaringer med selvmordsovertjekninger og -forsøg.

5. Hvilken rolle spiller ensomhed?

Med henblik på at finde ud af, hvordan ensomhed relaterer sig til selvmordsovervejelser og -forsøg, vender vi tilbage til de tre ensomhedsspørgsmål, som vi i kapitel 5 brugte til at indkredse unges subjektive oplevelse af ensomhed, og undersøger, hvor stor en andel af de unge med selvmordsovervejelser og -forsøg i bagagen, der ofte føler sig isoleret fra andre, ofte savner nogen at være sammen med og ofte føler sig holdt udenfor. Desuden undersøger vi, om der er sammenhænge mellem selvmordsovervejelser og -forsøg og så antallet af fortrolige, man hhv. kan betro sig til og rent faktisk går til med sine problemer.

Som det fremgår af tabel 5, er den subjektive oplevelse af ensomhed væsentligt mere udbredt blandt de unge, der har overvejet at tage deres liv, end blandt de unge, der ikke har haft sådanne overvejelser: Mens 4,8 pct. af alle de unge i undersøgelsen ofte føler sig isolerede, gælder det kun for 2,7 pct. af de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord. Til gengæld er det hele 15,2 pct. af de unge, der har haft selvmordstanker, som ofte føler sig isolerede.

Tabel 5: Sammenhæng mellem selvmordsovervejelser og -forsøg og ensomhed				
		Føler sig ofte isoleret fra andre	Savner ofte nogen at være sammen med	Føler sig ofte udenfor
Overvejet selvmord	Nej	*** 2,7%	*** 6,2%	*** 1,1%
	Ja	*** 15,2%	*** 21,7%	*** 5,5%
Forsøgt selvmord	Nej	14,9%	* 18,9%	** 3,7%
	Ja	16,3%	* 30,3%	** 11,4%
Alle		4,8%	8,7%	1,9%
Chi square test: * p<0,05 ** p< 0,01 *** p< 0,0001				

Dette mønster gentager sig, når vi ser på spørgsmålet om at savne nogen at være sammen med: 6,2 pct. af alle de unge i undersøgelsen savner ofte nogen at være sammen med, hvilket på den ene side er flere end de 6,2 pct., vi kan konstatere blandt de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord, men på den anden side er langt færre end de 21,7 pct., som vi kan konstatere blandt de unge, der har haft selvmordsovervejelser.

Ikke overraskende er der også flere, faktisk fem gange så mange, der ofte føler sig holdt udenfor, blandt unge, der har overvejet selvmord (5,5 pct.), end blandt unge, der aldrig har overvejet det (1,1 pct.). Og det er hele tre gange mere end tallet for alle unge i undersøgelsen (1,9 pct.).

Men hvilken forskel er der på ensomheden blandt de unge, der blot har selvmordstanker, men aldrig udfører et selvmordsforsøg, og de unge, der rent faktisk udfører et selvmordsforsøg? Som det ligeledes fremgår af tabel 5, er der lidt flere af de unge, der har forsøgt at begå selvmord (16,3 pct.), som ofte føler sig isolerede, end blandt de unge, der har haft

selvmordstanker (14,9 pct.), men aldrig har foretaget et selvmordsforsøg. Forskellen er dog så lille, at den ikke er statistisk signifikant.

Ser vi på de unge, der ofte savner nogen at være sammen med, øges forskellen dog markant: Således savner tre ud af ti unge (30,3 pct.), der har forsøgt at tage deres eget liv, ofte nogen at være sammen med, mens det samme gælder for 18,9 pct. af de unge, der kun har overvejet det.

Forskellen er også betydelig, når man ser på de unge, der ofte føler sig holdt udenfor: 11,4 pct. af de unge, der har forsøgt at begå selvmord, føler sig således ofte holdt udenfor, mens det samme kun er tilfældet for 3,7 pct. af de unge, der har haft selvmordstanker, men aldrig har udført et selvmordsforsøg. Vi har tidligere set, at en meget stor andel af de unge, der har forsøgt at begå selvmord, ofte er blevet mobbet i deres skoletid. Nu kan vi tillige konstatere, at følelsen af ofte at være blevet holdt udenfor ligeledes øger risikoen for selvmordsforsøg.

På baggrund af den øgede tilbøjelighed til at føle sig ensomme blandt unge, der har haft selvmordstanker og har forsøgt at begå selvmord, forekommer det ikke overraskende, at der også er en større andel af disse unge, der oplever, at de ingen eller kun en ven eller voksen har, de kan tale med om personlige problemer (tabel 6).

Tabel 6: Sammenhæng mellem unges selvmordsovervejelser og -forsøg og antallet af venner og voksne, de har at tale med, hvis de har problemer eller er kede af det					
		Antal venner			
		Ingen	En	To til tre	Flere
Overvejet selvmord	Nej	*** 1,5%	*** 2,8%	*** 30,6%	*** 65,1%
	Ja	*** 3,8%	*** 7,1%	*** 35,7%	*** 53,4%
Forsøgt selvmord	Nej	* 2,5%	* 6,2%	* 36,0%	* 55,3%
	Ja	* 7,7%	* 9,9%	* 34,5%	* 47,9%
		Antal voksne			
		Ingen	En	To til tre	Flere
Overvejet selvmord	Nej	*** 3,9%	*** 9,1%	*** 43,6%	*** 43,4%
	Ja	*** 7,4%	*** 16,4%	*** 39,1%	*** 37,1%
Forsøgt selvmord	Nej	7,3%	15,6%	41,7%	35,3%
	Ja	7,7%	19,0%	31,0%	42,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Blandt unge, der har overvejet selvmord, er der 3,8 pct., som oplever, at de ingen venner har at betro sig til ved problemer etc., mens det kun er tilfældet for 1,5 pct. af de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord. Har de rent faktisk forsøgt at begå selvmord, stiger andelen, der oplever ikke at have nogen venner at betro sig til ved problemer etc., til 7,7 pct., mens det samme kun er tilfældet for 2,5 pct. blandt de unge, der har haft selvmordsovervejelser, men ikke har forsøgt selvmord. Der er også væsentligt flere af de unge, som har overvejet selvmord (7,1 pct.), end af de, som ikke har (2,8 pct.), der oplever, de kun har en ven at betro sig til ved problemer etc. Det indikerer, at unge, der har haft selv-

mordstanker inde på livet og måske endda også har forsøgt at begå selvmord, kan mangle fortrolige venner etc. Det er dog stadig de fleste af de unge, der har haft selvmordsovervejelser, der oplever, at de har flere end tre venner at betroe sig til ved problemer etc.

Men ikke bare er der en øget andel af de unge, der hhv. har overvejet og forsøgt at begå selvmord, som ikke har nogen fortrolige venner. Der er også en øget andel af disse unge, der ingen voksne har at tale med om personlige problemer eller søge trøst hos, hvis de er kede af det. 7,4 pct. af de unge, der har haft selvmordsovervejelser, har ingen voksne at tale med om personlige problemer, mens vi kun finder 3,9 pct. blandt de unge, der ikke har gjort sig overvejelser om at tage deres eget liv. Stadig er det værd at bemærke, at de fleste unge der har haft selvmordsovervejelser, rent faktisk oplever, de har voksne, de vil kunne gå til, hvis de har personlige problemer eller er kede af det. Vi kan dog ikke vide, om det også har været tilfældet, da selvmordsovervejelser var aktuelle.

Når vi i tabel 7 ser nærmere på, hvem de unge rent faktisk går til, hvis de har personlige problemer, er der for det første ikke forskel på om unge, der hhv. har og ikke har overvejet at begå selvmord, går til deres venner eller jeg. Der er lidt færre af de unge med selvmordsovervejelser, der taler med deres forældre, end det er tilfældet for de unge, der ikke har haft sådanne overvejelser. Forskellen er dog ikke signifikant. Til gengæld er der langt flere af de unge, der har haft selvmordsovervejelser, som har en professionel samtalepartner (9,7 pct.), end det er tilfældet for de øvrige unge (2,4 pct.). Igen kan vi ikke vide, om de har fået denne samtalepartner før eller efter, at selvmordsovervejelserne dukkede op hos dem.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges selvmordsovervejelser og -forsøg og hvem de unge henvender sig til, hvis de har personlige problemer					
		Venner	Forældre	Kæreste	Professionel samtalepartner
Overvejet selvmord	Nej	62,7	56,0	18,0	*** 2,4
	Ja	63,7	51,8	21,2	*** 9,7
Forsøgt selvmord	Nej	* 66,1%	51,3%	** 23,8%	*** 7,1%
	Ja	* 56,3%	53,5%	** 13,4%	*** 17,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

I gruppen af unge med selvmordsovervejelser er der også stor forskel på andelen af unge, der har en professionel samtalepartner alt efter, om de har forsøgt at begå selvmord eller ej. 17,6 pct. af de unge, der har forsøgt at begå selvmord, har en professionel samtalepartner, de kan henvende sig til, hvis de har personlige problemer. Mens vi finder væsentligt færre blandt de unge, der kun har ladet det blive ved overvejelserne (7,1 pct.). Derimod er der væsentligt færre af de unge, der har forsøgt at begå selvmord, som går til deres venner, hvis de har personlige problemer (56,3 pct.), end det er tilfældet for de unge, der alene har haft overvejelser om selvmord (66,1 pct.). Der er også en langt større andel af de sidstnævnte unge, der har en kæreste, de taler med om personlige problemer (23,8 pct.), end det er tilfældet for de unge, der har forsøgt selvmord (13,8 pct.). Det kunne pege på, at der blandt unge, der

har forsøgt at tage deres eget liv, er en øget tilbøjelighed til ikke at have fortrolige og intime relationer, de kan dele deres personlige problemer med.

6. Hvordan er helbredet blandt unge i selvmordsrisiko?

Nu vil vi se nærmere på, hvordan helbredet er blandt de unge, der har overvejet at begå selvmord, og de unge, der har forsøgt at gøre det. Vi fokuserer på, hvordan de unge vurderer deres helbred, hvor ofte de føler sig stressede, hvor ofte de oplever deres hverdag som meningsløs, samt hvilke lidelser og symptomer de angiver, at de har.

Fæstner vi først blikket på de unges vurdering af eget helbred, finder vi ikke overraskende den største andel med en positiv vurdering af deres helbred blandt de unge, der aldrig har haft selvmordstanker. Som det fremgår af tabel 8, har hele 84,4 pct. af disse unge – mod 82,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen – således en positiv vurdering af deres eget helbred.

Tabel 8: Sammenhæng mellem selvmordsovervejelser og -forsøg og vurdering af eget helbred			
	Hvordan er dit helbred?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Alle unge	5,6%	12,3%	82,1%
Har ikke overvejet selvmord	***3,9%	***11,7%	***84,4%
Har overvejet selvmord	***14,0%	***15,7%	***70,3%
Men ikke forsøgt selvmord	**11,2%	**15,6%	**73,2%
Forsøgt selvmord	**21,8%	**15,5%	**62,7%
Forsøgt selvmord en gang	***13,2%	***13,2%	***73,7%
Forsøgt selvmord to eller flere gange	***31,8%	***18,2%	***50,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Blandt de unge, der har overvejet at begå selvmord, er dette tal 70,3, mens det er nede på 62,7 blandt de unge, der har forsøgt at begå selvmord. Kun halvdelen af de unge, der har forsøgt at tage deres eget liv flere gange, har en positiv vurdering af deres helbred. Til gengæld er der her 31,8 pct., der har en negativ vurdering af deres helbred, hvilket er mere end otte gange så mange som blandt de unge, der aldrig har overvejet at tage deres eget liv (3,9 pct.). Men også blandt de unge, der har overvejet at begå selvmord, er der over tre gange så mange (14 pct.), der har en negativ vurdering af deres helbred.

På den baggrund er det måske ikke så overraskende, at unge, der har overvejet at begå selvmord, som der fremgår af tabel 9, meget oftere end unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord, har forskellige lidelser eller symptomer som mavepine, hovedpine osv. Det samme gælder, heller ikke så overraskende, for unge, der har forsøgt at begå selvmord. Har

man forsøgt at begå selvmord er der langt større tilbøjelighed til, at man også har ondt i maven, hovedpine, muskelsmerter, svært ved sove og svært ved at koncentrere sig.

Tabel 9: Sammenhæng mellem unges selvmordsovervejelser og -forsøg og daglige/ugentlige symptomer							
	Ondt i maven	Hovedpine	Muskel-Smerter	Svært ved at sove	Svært ved at koncentrere sig	Angst	Ingen
Alle unge	***10,0%	***22,2%	***9,8%	***22,4%	***27,1%	***5,0%	***46,3%
Aldrig overvejet	***7,5%	***19,6%	***7,4%	***19,4%	***23,8%	***2,7%	***50,6%
Har overvejet	***22,3%	***35,1%	***21,6%	***37,3%	***43,6%	***16,6%	***25,3%
Ikke forsøgt	**20,4%	*31,8%	23,3%	**36,2%	**40,6%	**14,2%	***28,0%
Et forsøg	**19,7%	*39,5%	14,5%	**35,5%	**40,8%	**18,4%	***18,7%
Flere forsøg	**37,9%	*53,0%	18,2%	**47,8%	**66,7%	**30,3%	***14,9%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Den mest markante forskel finder vi på andelen af unge, der angiver, at de ofte har angstsymptomer. Blandt unge, der har overvejet at tage deres eget liv, er der 16,6 pct., som ugentligt eller oftere har angstsymptomer. Det er fem gange så mange som blandt de unge, der aldrig har haft selvmordsovervejelser. Samtidigt er det dog kun knap halvt så mange som blandt unge, der flere gange har forsøgt at begå selvmord. Her er andelen hele 30,3 pct. Det er da også velkendt indenfor selvmordsforskningen, at der er en klar sammenhæng mellem psykiske lidelser og selvmordstanker og -forsøg (Nielsen m.fl. 2010).

Denne sammenhæng viser sig til fulde i tabel 10, der belyser sammenhængen mellem selvmordsovervejelser og -forsøg og psykisk sygdom. 7,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen har tilkendegivet, at de har eller har haft en psykisk lidelse. Dette tal halveres, når vi ser på de unge, der aldrig har overvejet at tage deres eget liv (3,9 pct.), mens det er tre gange så højt blandt de unge, der har overvejet at tage deres eget liv (30,3 pct.). Også dette tal overgås dog af unge, der har forsøgt at tage deres eget liv og i særdeleshed af de unge, der har forsøgt flere gange. 57,6 pct. – og dermed en majoritet – af disse unge tilkendegiver således, at de har eller har haft en psykisk sygdom.

Tabel 10: sammenhængen mellem selvmordsovervejelser og -forsøg og psykisk sygdom		
		Psykisk sygdom (fx depression, OCD/tvangstanker osv.)
Overvejet selvmord	Nej	3,9%
	Ja	27,6%
Forsøgt selvmord	Nej	22,5%
	En gang	30,3%
	Flere gange	57,6%
Alle unge		7,9%

Chi-square test : P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Selvordsforskning peger på, at unge der er i fare for at begå selvmord, ofte er særligt dårlige til at finde ud af, hvad de skal gøre i en presset situation og derfor ofte vil vise tegn på stressreaktioner (Nielsen m.fl. 2010). I tabel 11 kan vi da også se, at der er dobbelt så mange, der ofte eller altid har stress, blandt de unge, der har overvejet at tage deres liv (35,4 pct.), end blandt de unge, der aldrig har haft sådanne overvejelser (18,3 pct.).

Tabel 11: Sammenhæng mellem unges selvmordsovervejelser og -forsøg og hvor ofte de føler sig stressede				
Hvor ofte føler du dig stresset?				
		Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Overvejet selvmord?	Nej	*** 57,4%	*** 24,3%	*** 18,3%
	Ja	*** 39,2%	*** 25,4%	*** 35,4%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	40,1%	24,8%	35,1%
	Forsøgt	35,7%	28,0%	36,4%
Alle unge		54,4%	24,5%	21,1%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Men andelen stiger en smule overraskende ikke yderligere, når vi ser på de unge, der har forsøgt at begå selvmord. Umiddelbart ser de unge, der har forsøgt at begå selvmord, således ikke er mere stressede end de unge, der lader det blive ved overvejelserne.

Det sidste spørgsmål om unges helbred går på, hvor ofte de unge oplever, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Dette spørgsmål er ikke mindst interessant, fordi følelsen af, at livet er meningsløst, var det motiv, som flest unge gav som begrundelse for at forsøge at begå selvmord. Og tabel 12 viser da også tydeligt, at der en overrepræsentation blandt de unge, som har forsøgt eller overvejet at begå selvmord, der ofte eller altid føler, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Blandt alle de unge i undersøgelsen er dette tal 12,4 pct., mens det er 10,5 pct. blandt de unge, der aldrig har overvejet at tage deres liv. Til gengæld er det 22,9 pct. - og dermed dobbelt så stort - blandt de unge, der har overvejet at tage deres eget liv.

Tabel 12: Sammenhæng mellem unges selvmordsovervejelser og -forsøg og hvor ofte vurderer man de ting man foretager sig i hverdagen som meningsløse				
Hvor ofte føler du, at de ting du foretager dig i hverdagen er meningsløse?				
		Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Alle unge		71,1%	16,6%	12,4%
Overvejet selvmord?	Nej	***73,3%	***16,5%	***10,2%
	Ja	***60,1%	***17,0%	***22,9%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	*61,4%	*16,9%	*21,7%
	Forsøgt en gang	*65,8%	*18,4%	*15,8%
	Forsøgt flere gange	*44,8%	*16,4%	*38,8%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Zoomer vi ind på de unge, der har forsøgt at tage deres eget liv, viser det sig, at det først og fremmest er de unge, der har forsøgt at tage deres eget liv flere gange, der ofte eller altid føler, at de ting de foretager sig i hverdagen er meningsløse. Her er andelen 38,8 pct. Selvom det er vigtigt at huske på, at det er de færreste unge, der forsøger at tage deres eget liv, ser følelsen af meningsløshed således umiskendeligt ud til at være forbundet til en øget risiko for at forsøge at begå selvmord.

7. Unge i risiko for selvmord – hvordan oplever de sig selv og deres liv?

Nu vil vi undersøge udbredelsen af selvmordsovervejelser og -forsøg blandt de unge i forhold til rapportens første trivselsspør, hvor vi sætter fokus på den trivsel, der knytter sig til de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv. Vi vil igen fremdrage de fire centrale spørgsmål fra kapitel 2: 1) Hvordan er dit liv lige nu – samlet set? 2) Hvordan er din selvtilid? 3) Hvor populær er du i forhold til jævnaldrende unge? Og endelig 4) Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare din hverdag?

Som det fremgår af tabel 13, har det stor betydning for de unges helhedsvurdering af deres liv, om de har overvejet at tage deres eget liv eller ej. Halvt så mange af de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord (1,3 pct.), som af alle de unge i undersøgelsen (3 pct.), har en negativ vurdering af deres liv. Blandt de unge, der har overvejet at begå selvmord, er dette tal 11,6 pct., hvilket er otte gange så stort som tallet for de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord.

Tabel 13: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres liv nu og selvmordsovervejelser og -forsøg				
Hvordan er livet lige nu – alt i alt?				
		Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Overvejet selvmord?	Nej	*** 1,3%	*** 11,5%	*** 87,2%
	Ja	*** 11,6%	*** 24,2%	*** 64,2%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	* 9,4%	* 23,6%	* 67,0%
	Forsøgt	* 19,0%	* 25,4%	* 55,6%
	En gang	* 14,5%	* 26,3%	* 59,2%
	Flere gange	* 24,2%	* 24,2%	* 51,5%
Alle unge		3,0%	13,6%	83,4%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Denne tilbøjelighed fortsætter, når vi så ser på de unge, der rent faktisk har forsøgt at tage deres eget liv: Her er der 19 pct., som har en negativ vurdering af deres liv. Og tallet bliver endnu højere - 24,2 pct. - når vi fokuserer på de unge, der har forsøgt at begå selvmord flere gange.

Selv blandt disse unge er det dog en majoritet, der samlet set vurderer deres nuværende ungdomsliv positivt (51,5 pct.). Det indikerer, at selv ganske alvorlig mistrivelsesrelateret adfærd som selvmordsforsøg ikke nødvendigvis betyder, at de også har en negativ vurdering af deres liv. Det kan evt. skyldes, at de i dag har det bedre, end det var tilfældet, da deres selvmordsforsøg fandt sted. Men det kan også pege på, at der ikke altid er en entydig sammenhæng mellem de unges vurdering af deres liv og de konkrete former for mistrivelsesrelateret adfærd, som det fx kan komme til udtryk i selvmordsovervejelser og forsøg på at tage deres eget liv. Andelen med en positiv vurdering af deres liv stiger dog imidlertid betydeligt, hvis vi fokuserer på de unge, der har overvejet at begå selvmord, men ikke forsøgt at realisere disse overvejelser (67 %). Denne andel kan dog ikke måle sig med den massive majoritet med positive vurderinger af deres liv, som vi finder blandt unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord (87,2 pct.).

Unge selvmordsovervejelser og -forsøg kan hænge sammen med, at de oplever, at de selv og deres liv mangler mening og værdi. Det er derfor ikke overraskende, at tilbøjeligheden til at have lav eller meget lav selvtillid er betydeligt større hos de unge, der har overvejet at tage deres eget liv, og særligt stor hos unge, der har forsøgt at gøre det. Som det fremgår af tabel 14 har kun 4 pct. af de unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord, lav eller meget lav selvtillid. Har de unge overvejet at tage deres liv, firdobles dette tal og bliver 16,1 pct., hvilket dog stadig er lavere end tallet for de unge, der har forsøgt at begå selvmord. Her giver 27,5 pct. udtryk for, at de har en lav eller meget lav selvtillid. Blandt de unge, der har forsøgt flere gange, er der endda så mange som 31,3 pct.

Tabel 14: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres selvtillid og selvmordsovervejelser og -forsøg

		Hvordan er din selvtillid?		
		Lav eller meget lav	Hverken lav eller høj	Høj eller meget høj
Overvejet selvmord?	Nej	4,0%	18,7%	77,3%
	Ja	16,1%	30,2%	53,7%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	12,4%	29,1%	58,5%
	Forsøgt	27,5%	33,8%	38,7%
	En gang	24,0%	33,3%	42,7%
	Flere gange	31,3%	34,3%	34,3%
Alle unge		6,0%	20,6%	73,4%
Chi square test: P <0,001 for alle sammenhænge				

Det er en minoritet af de unge, der har forsøgt at begå selvmord (38,7 pct.), der vurderer deres selvtillid som høj eller meget høj, hvilket er halvt så mange som blandt de unge, der aldrig har overvejet selvmord (77,3 pct.). Allerbærrest unge med en selvtillid i top finder vi dog hos de unge, der flere gange har forsøgt at tage deres eget liv (34,3 pct.). Ikke helt så markant er udsvinget for unge, der har ladet det blive ved overvejelserne. Her er det stadig en majoritet af de unge, der giver udtryk for, at deres selvtillid er i top (58,3 pct.), men stadig væsentligt færre end blandt unge, der aldrig har overvejet at begå selvmord.

Når vi i tabel 15 ser på, hvordan de unge vurderer deres popularitet sammenlignet med andre unge, viser det sig, at der er en markant større andel af de unge, der har overvejet at begå selvmord (13,7 pct.), end af de unge, der ikke har overvejet at begå selvmord (5,6 pct.), som føler sig mindre populære end andre unge.

Tabel 15: Sammenhæng mellem de unges vurdering af egen popularitet og selvmordsovervejelser og -forsøg				
Hvor populær er du i forhold til andre unge på din egen alder?				
		Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Overvejet selvmord?	Nej	*** 5,6%	*** 79,9%	*** 14,5%
	Ja	*** 13,7%	*** 73,2%	*** 13,1%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	* 13,1%	* 73,9%	* 12,9%
	Forsøgt	14,8%	71,9%	13,3%
	En gang	* 12,3%	* 82,2%	* 5,5%
	Flere gange	* 19,4%	* 58,1%	* 22,6%
Alle unge		6,9%	78,8%	14,3%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Det har dog ikke umiddelbart nogen statistisk signifikant betydning, om de har forsøgt at realisere overvejelserne eller ej. Går vi bagom tallene, kan vi imidlertid konstatere, at de unge, der har forsøgt at begå selvmord flere gange (19,4 pct.), i højere grad end de unge, der har forsøgt at begå selvmord én gang (12,3 pct.), føler sig mindre populære end andre unge.

Billedet bliver til gengæld mere mudret, når vi ser på andelen af unge, der oplever at være mere populære end andre unge. Der er således kun en lille forskel på de unge, der aldrig har overvejet selvmord (14,5 pct.) og de unge, der har haft sådanne overvejelser (13,1 pct.). Det har tilsyneladende heller ikke nogen betydning, om man har ladet det blive ved tankerne (12,9 pct.) eller forsøgt at begå selvmord (13,3 pct.).

Men blandt de 13,3 pct., der har forsøgt at begå selvmord, men som ikke desto mindre betragter sig selv som mere populære end andre unge, er der dog en bemærkelsesværdig forskel: Fire gange så mange af de unge, der har forsøgt at begå selvmord flere gange (22,6 pct.), som af de unge, der kun har forsøgt én gang (5,5 pct.), betragter sig som mere populære end andre unge. De unge, der har forsøgt selvmord flere gange, spreder sig således i højere grad end de unge, der kun har forsøgt selvmord én gang. De oplever sig i højere grad som både mindre og mere populære end andre unge. Det er da værd at bemærke, at også i dette kapitel, er oplevelsen af at være mere populær på ingen måde uløseligt bundet sammen med et problemfrit ungdomsliv. Også blandt disse unge er det imidlertid et flertal, der vurderer, at de er lige så populære som andre unge på deres egen alder.

Også når vi ser på, hvor ofte de unge oplever problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, kan vi konstatere en sammenhæng med deres selvmordstanker og -forsøg. Som det fremgår af tabel 16, er det kun 5,3 pct. af de unge, der aldrig har overvejet at begå selv-

mord, der ofte eller altid føler, at de har problemer, der gør det svært for dem at håndtere deres hverdag. Har de unge overvejet at begå selvmord, femdobles denne andel imidlertid til 26,3 pct.

Endnu engang er forskellen mellem det at overveje og forsøge selvmord kun synlig, når man ser på de unge, der har forsøgt at begå selvmord flere gange. Her finder vi til gengæld hele 41,8 pct., der ofte eller altid oplever, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Det er også kun i denne gruppe, at det ikke er en majoritet, som svarer, at det sjældent eller aldrig er tilfældet.

Tabel 16: Sammenhæng mellem oplevelsen af problemer, der gør det svært at klare hverdagen og selvmordsovervejelser og -forsøg				
		Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Overvejet selvmord?	Nej	*** 83,3%	*** 11,4%	*** 5,3%
	Ja	*** 54,5%	*** 19,2%	*** 26,3%
Forsøgt selvmord?	Ikke forsøgt	* 56,0%	* 19,8%	* 24,2%
	En gang	* 59,7%	* 13,9%	* 26,4%
	Flere gange	* 38,8%	* 19,4%	* 41,8%
Alle unge		78,5%	12,7%	8,8%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Når vi over én kam kigger på de fire spørgsmål, vi har brugt til at indkredse de unges syn på sig selv og deres liv, kan vi konstatere, at det at have erfaringer med selvmordsovervejelser og -forsøg generelt hænger sammen med, at de unges syn på livet og sig selv er mere tilbøjelige til at være negative. Selvom de unge, der har forsøgt at begå selvmord flere gange, i højere grad end unge, der har forsøgt at begå selvmord én gang, oplevede sig som mere populære end andre unge, synes netop denne gruppe imidlertid i særlig grad at have et negativt syn på sig selv og deres liv. De oplever i højere grad end alle andre grupper, at deres liv er dårligt eller meget dårligt, at deres selvtillid er lav eller meget lav, at de er mindre populære end andre unge, og at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Det er ikke mange unge, der befinder sig i denne gruppe, men de unge, der gør, oplever til gengæld en betydelig mistrivsel.

Cutting – når unge snitter og skærer i egen krop

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

Selvskadende handlinger er ikke noget nyt fænomen. Man har længe kunnet konstatere selvskadende handlinger blandt psykotiske og depressive patienter og blandt unge med en ustabil og problematisk barndom. De senere år har der imidlertid været en øget opmærksomhed på selvskadende handlinger, der menes at være et eskalerende problem blandt bredere grupper af unge – herunder tilsyneladende helt veltilpassede unge.

Der er mange slags selvskadende handlinger. Man kan med vilje tage en overdosis piller, narkotika eller alkohol. Man kan også brænde sig med cigaretter eller slå og bide sig selv. I denne undersøgelse har vi dog valgt at stille skarpt på en bestemt form for selvskade, nemlig cutting. Cutting består i, at man skærer i sig selv med barberblade, knive, glasskår eller lignende. Et fænomen, der af flere eksperter vurderes at have en nærmest epidemisk karakter, omend der ikke er foretaget større samlede analyser af fænomenet herhjemme (Møhl 2006). Et stort internationalt studie af selvskade blandt 15-16-årige i Australien, Belgien, England, Holland, Irland, Norge og Ungarn viser dog, at cutting er den langt mest udbredte form for selvskade (Madge m.fl. 2008). I Norge har 74,1 pct. af de unge, der har foretaget en selvskadende handling, således skåret i deres egen krop (Ystgaard m.fl. 2003).

Det er en åben diskussion, om cutting er den samme type selvskade som fx at tage en overdosis, da det er tvivlsomt, om det i samme grad kan forbindes med et ønske om at begå selvmord. Fx påpeger chefspsykolog på Rigshospitalets Psykiatriske Klinik, Bo Møhl, at cutting i højere grad kan ses som selvmedicinering og en måde at håndtere problemer på, uagtet det kan siges at være en uhensigtsmæssig copingstrategi (Nielsen m.fl. 2010).

Kapitlet tager først fat på, hvor udbredt cutting er blandt de unge i undersøgelsen. Vi ser samtidigt på, hvornår de unge senest har skåret sig, dvs. hvor aktuell en problematik det er, og om cutting har været en engangsforeteelse for de unge, eller om de har skåret sig gentagne gange. Så stiller vi skarpt på, hvilke motiver de unge har for at skære sig, og hvordan de reagerer efter, at de har skåret sig. Derefter tager vi fat på, hvordan cutting relaterer sig til de unges vurdering af deres helbred og psykiske trivsel, ensomhedsfølelser og erfaringer med mobning. Endelig undersøger vi, hvordan unges cutting er forbundet til de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som det er formuleret i de fire spørgsmål fra kapitel 2.

1. Hvor mange unge cutter sig?

De unge i undersøgelsen er blevet spurgt, om de nogensinde har skåret i sig selv med vilje, hvornår de sidst skar i sig selv, og hvor mange gange de har skåret i sig selv. I tabel 1 ser vi på, hvor mange der har skåret i sig selv, og om det sket for under et halvt år siden. Og vi

kan konstatere, at 8,9 pct. af de unge i undersøgelsen har skåret i sig selv med vilje, og at 1,2 pct. har gjort det indenfor det seneste halve år.

Tabel 1: Udbredelse af cutting blandt unge mænd og kvinder		
	Har nogensinde skåret i sig selv	Har skåret sig for under et halvt år siden
Alle unge	8,9%	1,2%
Unge mænd	6,5%	0,8%
Unge kvinder	11,3%	1,6%

Chi-square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Som det fremgår af tabellen, er der stor forskel på, hvor stor en andel af de unge mænd og kvinder der nogensinde har skåret i sig selv. Næsten dobbelt så mange unge kvinder som mænd har gjort det – tallene for de to køn er henholdsvis 11,3 og 6,5 pct. Og der er endvidere dobbelt så mange unge kvinder som unge mænd, der har gjort det indenfor det sidste halve år – her er tallene henholdsvis 1,6 og 0,8 pct.

Disse kønsforskelle er ikke overraskende. Internationale studier af selvskade viser nemlig, at det generelt er langt mere udbredt blandt unge kvinder end blandt unge mænd (fx Madge m.fl. 2008). Et norsk studie af 15-16-årige unge pegede endog på, at selvskadende handlinger var tre gange så udbredt blandt de unge kvinder, ligesom det var mere end tre gange så udbredt blandt de unge kvinder at have skadet sig selv i løbet af det seneste år (Ystgaard m.fl. 2003). Sammenlignet med disse undersøgelser er tallene for de unge mænd i denne undersøgelse relativt høje, uagtet cutting stadig er langt mere udbredt blandt de unge kvinder.

Bo Møhl, der har beskæftiget sig indgående med cutting, peger i den forbindelse på, at unge kvinder generelt har en mere selvdestruktiv adfærd end unge mænd, når de mistrives, hvilket også kan aflæses i antallet af depressioner og spiseforstyrrelser. Unge mænd reagerer ifølge Bo Møhl mere udadvendt, fx ved at drikke uhæmmet og komme i slagsmål. Han er af den opfattelse, at vi let kan falde tilbage i nogle basale kønspositioner, når vi har det svært. Endvidere vurderer han, at cutting blandt unge mænd i højere grad kan være udtryk for en udadreagerende adfærd (Nielsen m.fl. 2010).

Går vi bagom tallene i tabellen og ser på aldersfordelingen, kan vi endvidere se, at andelen af unge, der har cuttet sig, stiger frem til de 17 år, men derefter er konstant eller svagt faldende. Umiddelbart skulle man tro, at andelen, der havde prøvet at skære i sig selv, burde stige med alderen. Det er svært at sige, om det skyldes, at cutting er et fænomen, der især finder sted blandt de yngste i undersøgelsen, dvs. i en særlig fase af ungdomslivet, eller om det skyldes, at det er et fænomen, som først for alvor er blevet udbredt de seneste par år.

2. De fleste cutter sig flere gange

Vi har også undersøgt, om de unge har skåret i sig selv en gang, et par gange eller flere gange.

Og det ser ud til, at cutting ikke bare er en engangsforsæelse: 71,2 pct. af de unge, der har cuttet sig, svarende til 6,2 pct. af alle de unge i undersøgelsen, har således gjort det mere end én gang.

Og det mest normale for begge køn er at have cuttet sig tre eller flere gange: 49 pct. af de unge, der har cuttet sig, har således gjort det tre eller flere gange, svarende til 54,7 pct. af de unge kvinder og 39,4 pct. af de unge mænd. 22,2 pct. af de unge, der har cuttet sig, har gjort det to gange – det gælder 29 pct. af de unge mænd og 21 pct. af de unge kvinder. Endelig har 28,6 pct. af de unge, der har cuttet sig, gjort det én gang – her er der lidt flere unge mænd end kvinder. Vi kan således konstatere, at der ikke blot er flere unge kvinder end unge mænd, som har cuttet sig. Der er også flere unge kvinder, som gentagne gange har gjort det.

Tabel 2: Hvor ofte har de unge skåret i sig selv. Kønsfordelt			
Tal i parentes angiver andel ud af alle unge	En gang	To gange	Tre eller flere gange
Unge mænd	30,7 % (2,0%)	29,8 % (1,9%)	39,4 % (2,6%)
Unge kvinder	27,6 % (3,1%)	17,7 % (2,0%)	54,7 % (6,2%)
Alle unge	28,8 % (2,5%)	22,2 % (2,0%)	49,0 % (4,3%)

Chi square test: $P < 0,05$ for alle sammenhænge

For at blive defineret som en 'cutter', skal man have skåret i sig selv flere gange. Har man kun skåret i sig selv én gang, har man nok prøvet cutting men er ikke en egentlig cutter. Den gentagne handling, og i værste fald besættelsen af at skære i sig selv, er et af cutterens tydeligste kendetegn. Når man er cutter, lider man med andre ord af en afhængighed, der kan minde om ludomani, alkoholisme og narkomani (Møhl 2006). Som det er tilfældet med brug af narkotika (Nielsen m.fl. 2010), tyder noget imidlertid på, at afhængigheden ikke udvikler sig lige hurtigt hos alle – nogle udvikler hurtigt en afhængighed af cutting, mens det går langsommere for andre (Møhl 2006).

Selvom de fleste unge i undersøgelsen har skåret sig selv flere gange, er der en del, som kun har skåret i sig selv en enkelt gang uden at have gentaget handlingen – i hvert fald indtil videre. Spørgsmålet er, om cutting for nogle af disse unge har karakter af et modefænomen, der ikke i nævneværdig grad bunder i dybere psykologiske problemstillinger, men snarere er en adfærd, de har tilegnet sig, fordi der er et øget fokus på cutting i ungdoms- og massekulturen? Og hvis det er tilfældet, kan man i samme åndedrag spørge, om cutting stadig kan defineres som noget kulturelt uacceptabelt blandt unge, selvom netop det kulturelt uacceptable, ligesom afhængighed, ofte er blevet fremhævet som et afgørende træk ved det at være en cutter (se fx Eilenberg Søgaard m.fl. 2009)?

Spørgsmål som disse, der udfordrer definitionen af det at cutte sig og være en cutter, får stadig mere plads i den offentlige debat om disse spørgsmål. Bo Møhl advarer dog mod at se cutting som et rent modefænomen og at tage for let på det at være en cutter. Han understreger, at unge, der skærer i sig selv, som regel har det svært og mistrives (Nielsen m.fl. 2010). Og det gælder sandsynligvis også, selvom de kun har skåret i sig selv én gang og dermed ikke engang kan defineres som en egentlig cutter.

3. Cutting er mest aktuel blandt de yngste

Vi har allerede undersøgt, hvor mange unge der har skåret i sig selv indenfor det seneste halve år. I tabel 3 ser vi nærmere på, hvor aktuel en problematik de unges cutting er. Og det er her værd at bemærke, at ingen af undersøgelsens unge har skåret i sig selv indenfor den seneste uge, ligesom det er et fåtal af de unge, der har skåret i sig selv indenfor den seneste måned. 4,8 pct. af de unge, der har skåret i sig selv, har gjort det indenfor den seneste måned, og 9,0 pct. har gjort det indenfor det seneste halve år – men for mere end en måned siden. For langt de fleste unge gælder det altså, at det er mere end et halvt år siden, de har skåret sig – 86,2 pct. af de unge, som har skåret i sig selv, har således gjort det for mere end et halvt år siden.

Tabel 3: Aktualitet for cutting – hvornår har den unge senest cuttet sig? Fordelt på køn og alder			
Hvornår har du senest skåret i dig selv?			
Tal i parentes angiver andel ud af alle unge	Over en uge siden men inden for den seneste måned	Over en måned siden men inden for det seneste halve år	Over et halvt år siden
Unge mænd	3,6 % (0,2 %)	8,9 % (0,6 %)	87,5 % (5,6 %)
Unge kvinder	5,7 % (0,6 %)	8,8 % (1,0 %)	85,5 % (9,7 %)
15-19 år	* 6,4 % (0,6 %)	* 11,6 % (1,1 %)	* 82,0 % (7,8 %)
20-24 år	* 2,9 % (0,2 %)	* 5,9 % (0,5 %)	* 91,2 % (7,5 %)
Alle unge	4,8 % (0,4%)	9,0 % (0,8 %)	86,2 % (7,6 %)

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Aktualiteten hænger sammen med alder. Vi kan således se, at en væsentligt større andel af de yngste end af de ældste unge, der har skåret i sig selv, har gjort det inden for det seneste halve år. Cutting er m.a.o. mest aktuel blandt de yngste og mindst aktuel blandt de ældste unge. Da vi ikke kan konstatere, at de unge i undersøgelsen får flere erfaringer med cutting med alderen, kan vi ikke alene tolke det som et tegn på, at cutting først er blevet udbredt de seneste par år. Det må sandsynligvis også forstås som et udtryk for, at cutting overvejende finder sted i en bestemt aldersgruppe – nemlig blandt de yngste unge.

På den anden side kan vi dog ikke vide, om cutting er et overstået kapitel for de unge i undersøgelsen, for hvem cutting ikke er et aktuelt fænomen, eller om de atter vil kunne finde på at skære i sig selv, hvis de fx kommer i en presset livssituation. Vi kan heller ikke vide, om de unge i stedet har udviklet eller vil udvikle andre former for mistrivsel-

ler risikoadfærd. Senere i kapitlet vil vi dog se nærmere på, hvilke sammenhænge der måtte være mellem det at have skåret sig og have andre former for mistrivsel- eller risikoadfærd.

4. Svært at forklare, hvorfor man cutter sig

Men hvilke begrundelser angiver de unge selv for, at de har skåret i sig selv? I undersøgelsen har de haft mulighed for at angive en eller flere på forhånd opstillede begrundelser for at have skåret sig (jf. tabel 4).

Den hyppigst angivne begrundelse er ønsket om at flygte fra personlige problemer – 37,5 pct. af de unge giver således denne begrundelse for at skære i sig selv. Derefter følger kategorien andet, som angives af hele 23 pct. af de unge. Det er naturligvis svært at vurdere, hvad denne kategori dækker over. Bo Møhl peger imidlertid på, at når man spørger unge, der har skåret sig, hvorfor de gjorde det, vil mange af dem have svært ved at sætte ord på og begrunde deres adfærd. De oplever i vid udstrækning, at de følger en pludselig indskydelse, men har ikke reflekteret nærmere over, hvorfor den opstår (Møhl 2006 og Nielsen m.fl. 2010). På den baggrund er det måske ikke så overraskende, at de unge i så høj grad vælger det uspecifikke andet som en begrundelse for at skære i sig selv.

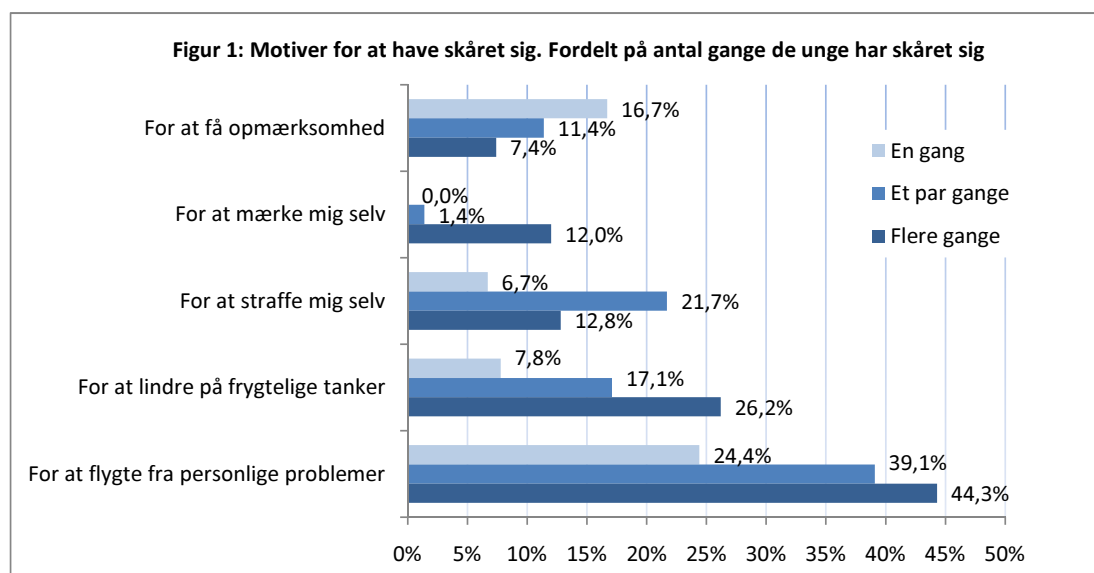
På de efterfølgende pladser kommer med 18,8 pct. ønsket om at ville lindre på frygtelige tanker og med 12,9 pct. ønsket om at straffe sig selv, hvilket ligger fint i tråd med både dansk og international forskning, der peger på, at forsøg på at flygte fra personlige problemer, håndtere og lindre frygtelige tanker og at straffe sig selv ofte er motiver bag cutting (Madge 2008 og Møhl 2006). Det er også værd at bemærke, at det er en relativ lille gruppe på 11,3 pct., der angiver ønsket om at få opmærksomhed som begrundelse for at have skåret i sig selv. Hovedparten af de unge, der har angivet ønsket om at få opmærksomhed som begrundelse, har til gengæld kun angivet netop denne begrundelse (74,3 pct.).

Tabel 4: Hvilke motiver angiver unge for at have skåret sig?			
	Alle unge	Unge mænd	Unge kvinder
For at skræmme nogen	1,9 %	2,6 %	2,1 %
For at få opmærksomhed	11,3 %	8,8 %	12,5 %
For at mærke mig selv	6,1 %	4,4 %	7,3 %
For at hævne mig på nogen	2,6 %	1,8 %	2,6 %
For at finde ud af, om nogen virkelig elskede mig	3,5 %	**7,0 %	**1,0 %
For at vise andre, hvor langt ude jeg var	5,5 %	7,9 %	4,2 %
For at straffe mig selv	12,9 %	15,8 %	11,5 %
For at dø	2,6 %	*5,3 %	*1,0 %
For at lindre på frygtelige tanker	18,8 %	15,8 %	20,8 %
For at flygte fra personlige problemer	37,5 %	*28,9 %	*42,5 %
Andet	23,0 %	23,7 %	22,4 %
Ved ikke	3,6 %	3,5 %	3,1 %
Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001			

Der er både ligheder mellem og forskelle på de begrundelser, som de unge mænd og kvinder i undersøgelsen angiver for at skære i sig selv. På den ene side er top tre identisk hos begge køn. På den anden side angiver flere unge kvinder end unge mænd, at de ville flygte fra personlige problemer, mens unge mænd i højere grad end unge kvinder angiver, at de ville dø, og at de ville finde ud af, om nogen virkelig elskede dem. Pga. de unges besvær med at sætte ord på, hvorfor de skærer i sig selv, skal man dog være varsom med at drage for bombastiske konklusioner om de unges grunde til at skære i sig selv med udgangspunkt i undersøgelsens på forhånd opstillede svarkategorier – også om de ligheder og forskelle, som de to køn måtte give udtryk for i undersøgelsen. Tallene må i vid udstrækning tolkes i sammenhæng med de perspektiver, som eksperter på området anlægger på de unges motiver for at skære i sig selv.

5. Erfarne cuttere flygter fra personlige problemer

Men ser vi nærmere på, hvordan de unge begrundelser ændrer sig i henhold til, hvor mange gange de har skåret sig, kan vi ikke desto mindre blive lidt klogere på, hvilke mønstre de unges begrundelser for at skære i sig selv følger, og om der er tendenser til, at de unge, der kun har cuttet sig en gang, giver andre begrundelser end de unge, der har cuttet sig flere gange.

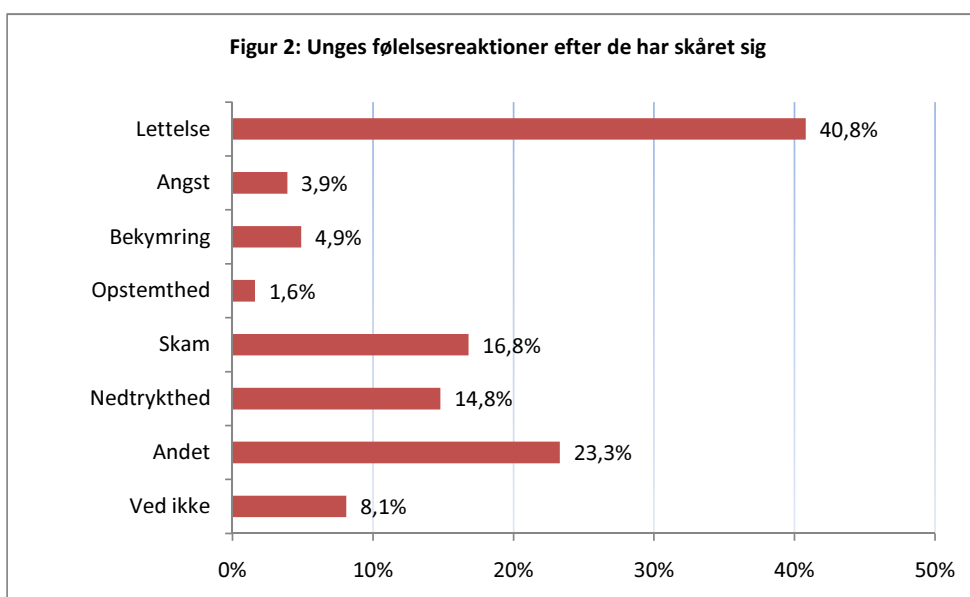

Som det fremgår af figur 1, er ønsket om at få opmærksomhed især udbredt blandt unge, der kun har skåret sig én gang (16,7 pct.), men ikke så udbredt blandt de unge, der har skåret sig flere gange (7,4 pct.). Det er dog værd at fastholde, at det ikke nødvendigvis handler om at få en ”se-mig-opmærksomhed”, det kan i lige så høj grad handle om at få opmærksomhed på de mistvivelsproblemer, de ifølge Bo Møhl i vid udstrækning ligger bag cutting, også selvom det måtte være et engangsfænomen.

Omvendt kan vi se, at jo flere gange, de unge har skåret sig, desto flere giver udtryk for, at de flygter fra personlige problemer. Vi kan også se, at ønsker om at lindre frygtelige tanker og at mærke sig selv er langt mere udbredte motiver blandt de unge, der har skåret sig tre eller flere gange, end blandt de øvrige, der har skåret sig. Det er måske ikke så overraskende, da det at skære sig selv gentagne gange ifølge selvskadeforskningen jo dels er knyttet til en afhængighed, og dels udgør en copingstrategi i forhold til mistrivsel.

6. Cutting skaber en følelse af lettelse

Vi har i undersøgelsen også set nærmere på, hvilke følelsesmæssige reaktioner de unge har haft efter at have skåret i sig selv (figur 2). Igen har de unge haft mulighed for at angive en eller flere på forhånd opstillede reaktioner på at have skåret i sig selv.

Den reaktion, de unge hyppigst har angivet, er en følelse af lettelse (40,8 pct.), hvilket stemmer overens med de reaktionsmønstre, som Bo Møhl har identificeret blandt cuttere. Ifølge Bo Møhl skyldes lettelsen, at cuttingen umiddelbart letter de indre spændinger, som får cutterne til at skære i sig selv (Møhl 2006).

Derefter følger endnu engang kategorien andet – det har 23,3 pct. af de unge har angivet som reaktion, hvilket endnu engang peger på udfordringen i at indfange følelser, der kan være svære at sætte ord på, i en spørgeskemaundersøgelse som denne.

På den anden side ligger reaktionerne skam (16,8 pct.) og nedtrykthed (14,8 pct.), der kommer på tredje og fjerdepladsen, helt i tråd med den eksisterende viden på området. Det er eksempelvis velkendt, at mange cuttere føler sig skamfulde noget tid efter, at de har skåret sig. Skamfølelsen går både på, at de har skåret sig, fordi de føler, at det er forkert, og

på, at de har skamferet og skæmmet deres krop. For nogle kan skammen føre til en ond cirkel, hvor skamfølelsen øger selvhadet og forstærker trangen til at skære sig (Møhl 2006).

Der er ikke store forskelle på unge mænd og kvinders reaktioner på at have skåret sig, om end vi kan se, at flere unge kvinder end mænd giver udtryk for, at de føler skam efter at have skåret sig, ligesom flere unge kvinder giver udtryk for efterfølgende at føle sig nedtrykte.

7. Flere cuttere har oplevet selvmordstanker og -forsøg

Kun 2,6 pct. af de unge i vores undersøgelse angiver ønsket om dø som begrundelse for at skære i sig selv, hvilket ligger noget under tallet i det internationale studie, vi fortalte om i starten af kapitlet (Madge 2006). Vores tal stemmer imidlertid overens med hovedparten af forskningen i selvskade, der understreger, at cutting er noget ganske andet end selvmordstanker og -forsøg. Mens selvskade i vid udstrækning handler om at ændre sin følelsesmæssige tilstand ved at fjerne sin psykiske smerte, handler selvmordsforsøg snarere om definitivt og permanent at komme væk fra sin smerte ved livet og problemerne (Walsh 2008 og Møhl 2006).

Men selv om ønsket om at dø – og dermed en orientering mod selvmord – sjældent angives som den direkte årsag til cutting, kan vi dog konstatere, at en stor andel af de unge, som har skåret i sig selv, på et tidspunkt i livet ligeledes har haft selvmordstanker. Mens 12 pct. af de unge, der ikke har skåret i sig selv, har haft selvmordstanker, er det tilfældet for hele 64,2 pct. af de unge, der har skåret sig (tabel 5).

Og jo flere gange, den unge har skåret i sig selv, desto større ser sandsynligheden ud til at være for, at vedkommende ligeledes har haft selvmordstanker. 55,6 pct. af de unge, der har skåret sig selv én gang, har således haft selvmordstanker, mens det samme er tilfældet for 62,9 pct. af de unge, der har skåret sig selv to gange, og for hele 70 pct. af de unge, der har skåret sig selv tre eller flere gange.

Retter vi blikket mod de unge, der rent faktisk har forsøgt at begå selvmord, bliver sammenhængene endnu tydeligere. Mens 2 pct. af de unge, der aldrig har skåret i sig selv, har forsøgt at begå selvmord, gælder det for hele 25,5 pct. af de unge, der har skåret i sig selv. Dvs., at selvmordsforsøg er mere end tolv gange så udbredt blandt de unge, der har prøvet at skære i sig selv, end blandt de unge, der ikke har prøvet det.

Igen kan vi ydermere se, at jo flere gange, de unge har skåret sig, desto større er risikoen ligeledes for, at de har forsøgt at begå selvmord. 12,2 pct. af de unge, der har skåret sig én gang, har således forsøgt at begå selvmord, mens det samme er tilfældet for 21,4 pct. af de unge, der har skåret sig to gange, og 35,3 pct. af de unge, der har skåret sig tre gange.

Tabel 5: Andel unge som har haft selvmordsovervejelser eller har forsøgt selvmordsforsøg		
	Selvmordsovervejelser	Selvmordsforsøg
Unge som aldrig har skåret sig	***12,0 %	***2,0 %
Unge som har skåret sig en eller flere gange	***64,2 %	***25,5 %
Har skåret sig en enkelt gang	55,6 %	***12,2 %
Har skåret sig to gange	62,9 %	***21,4 %
Har skåret sig tre eller flere gange	70,0 %	***35,3 %
Alle unge	16,5 %	4,0 %
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001		

Selvom risikoen for at have selvmordstanker eller for at have forsøgt at tage ens eget liv således er betydeligt større blandt de unge, der har skåret sig, er det vigtigt at fastholde, at cutte-handlingen kun sjældent er en selvmordshandling. Samtidig er det dog værd at være opmærksom på, at mange af de unge, der cutter sig, udviser tegn på en mistrovisel, som kan være forbundet til såvel selvmordstanker som selvmordsforsøg.

8. Cuttere har dårligere helbred og psykisk trivsel

Når vi ser nærmere på sammenhænge mellem cutting og nogle af de væsentligste indikatorer på de unges helbred, som vi belyste i kapitel 3, viser der sig et tydeligt mønster. Har de unge cuttet sig, er der en forhøjet risiko for, at de også vurderer deres helbred negativt, ofte føler sig stressede og ofte oplever, at de ting de beskæftiger sig med i hverdagen er uden mening. Dertil kommer, at de også i langt højere grad angiver, at de ofte føler angst.

Som det fremgår af tabel 6, har 4,7 pct. af de unge, der aldrig har skåret sig, en negativ vurdering af deres helbred. Det samme gælder imidlertid for mere end tre gange så mange – 14,2 pct. – af de unge, der har prøvet at skære i sig selv. Og jo flere gange, de har skåret i sig selv, og jo mere aktuel adfærden er, desto flere af dem har en negativ vurdering af deres helbred.

Og dette mønster går igen på alle områder. 19,8 pct. af de unge, der ikke har skåret sig, føler ofte eller altid stress, mens tallet er hele 35,3 pct. for de unge, der har skåret sig. Det samme gør sig gældende for oplevelsen af meningsløshed. 11,6 pct. af de unge, der ikke har skåret sig, oplever ofte eller altid, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening. Det samme gør sig gældende for 19,5 pct. af de unge, der har skåret sig. Og for hele 31 pct. af de unge, der har gjort det inden for det seneste halve år.

Tabel 6: Sammenhæng mellem unges erfaring med cutting og vurdering af helbredsspørgsmål				
	Negativ vurdering af eget helbred	Føler sig ofte/altid stresset	Føler ofte/altid, at gøremål i hverdagen er uden mening	Angst dagligt/ugentligt
Har aldrig skåret i sig selv	*** 4,7%	*** 19,8%	*** 11,6%	*** 3,9%
Har skåret i sig selv	*** 14,2%	*** 35,3%	*** 19,5%	*** 16,8%
Har skåret sig en enkelt gang	10,0%	32,2%	22,5%	** 5,5%
Et par gange	13,0%	34,3%	17,4%	** 15,7%
Flere gange	18,0%	37,3%	18,8%	** 24,2%
Under et halvt år siden	18,6%	*35,7%	31,0%	* 28,6%
Over et halvt år siden	13,9%	*34,7%	17,4%	* 15,1%
Alle unge	5,6%	21,2%	12,3%	5,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Tallene for angst er endnu tydeligere. 3,9 pct. af de unge, der ikke har skåret sig, føler ugentligt eller oftere angst. Har de skåret sig, er tallet imidlertid 16,8 pct., dvs. mere end fire gange så stort. Og det bliver hele 24,2 pct., hvis vi ser på de unge, der har skåret sig flere gange, og 28,6 pct., hvis vi ser på dem, der har skåret sig indenfor det seneste halve år. Disse tal giver en klar indikation af, at cutting er forbundet med dårligt helbred og psykisk mistrivsel. Og at jo hyppigere og mere aktuelt fænomenet er, desto dårligere er helbredet og den psykiske mistrivsel.

9. Sammenhænge mellem cutting, ensomhed og mobning

Det er dog ikke bare helbredet og den psykiske trivsel, der ser ud til at være dårligere hos de unge, der har skåret sig. Også flere af disse unge føler sig ofte ensomme og har ofte været udsat for mobning i løbet af deres skoletid.

Tallene i tabel 7 viser, at cuttere oftere har erfaringer med at være udsatte for mobning end andre unge. Har man ikke skåret sig, er der 17,1 pct. der tilkendegiver, at de ofte har været udsat for mobning, men har man skåret sig er der 36,2 pct. og mere end dobbelt så mange, der ofte har været udsat for mobning i løbet af deres skoletid.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges erfaring med cutting og mobning	
	Ofte blevet mobbet i løbet af skoletiden (0.-10.kl.)
Har aldrig skåret i sig selv	*** 17,1%
Har skåret i sig selv	*** 36,2%
Har skåret sig en enkelt gang	28,9%
Et par gange	35,7%
Flere gange	41,6%
Under et halvt år siden	42,9%
Over et halvt år siden	35,5%
Alle unge	18,8%

Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001

Og blandt dem, der har skåret sig gentagne gange, finder vi endda 41,6 pct., der ofte har været udsatte for mobning, og næsten lige så mange som de 42,9 pct. blandt dem, der aktuelt har skåret sig indenfor det seneste halvår. Det peger på, at cuttere har en øget tilbøjelighed til at have problematiske sociale relationer. Og dette ser da også ud til at være tilfældet, når vi i tabel 8 ser på oplevelsen af ensomhed blandt unge, der har skåret sig.

Tabel 8: Sammenhæng mellem erfaring med cutting og ofte føle sig ensom			
	Ofte isoleret	Savner ofte nogen at være sammen med	Ofte holdt udenfor
Har aldrig skåret i sig selv	*** 4,0%	*** 7,4%	***1,5%
Har skåret i sig selv	*** 12,3%	*** 21,8%	***5,9%
Har skåret sig en enkelt gang	** 8,9%	* 26,7%	*3,3%
Et par gange	** 8,8%	* 12,9%	*0,0%
Flere gange	** 16,0%	* 23,0%	*9,5%
Under et halvt år siden	* 23,8%	* 37,2%	**16,3%
Over et halvt år siden	*10,2%	* 19,4%	**3,8%
Alle unge	4,8%	8,7%	1,9%

Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001

Har man aldrig skåret sig er der 4 pct., der ofte føler sig isolerede, men har man skåret sig er tallet tredoblet til 12,3 pct. og er det sket flere gange er tallet firdoblet til 16 pct. Blandt unge, der har skåret sig indenfor det seneste halve år, er tallet endda så højt som 23,8 pct.

Dette mønster gentager sig for følelsen af ofte at savne nogen at være sammen med. Andelen med denne ensomhedsfølelse blandt unge, der har prøvet at cutte sig, er 21,8 pct. Til sammenligning er der kun 7,4 pct. blandt dem, der ikke har skåret sig. Igen finder vi den største andel unge blandt dem, der har skåret sig indenfor det seneste halvår. Her er det mere end hver tredje (37,2 pct.) af de unge, der ofte savner nogen at være sammen med.

Vender vi så blikket mod unge, der føler at de ofte holdes udenfor, tegner der sig det samme billede. Har man skåret sig, er der en øget tilbøjelighed til ofte at føle sig holdt udenfor. Der er næsten fire gange så mange, der ofte har denne ensomhedsfølelse, blandt de der har skåret sig (5,9 pct.) sammenlignet med dem, der ikke har gjort det (1,5 pct.). Og blandt dem, der har cuttet sig indenfor det seneste halve år, er denne tilbøjelighed endnu højere. 16,3 pct. af disse unge føler sig ofte holdt udenfor.

Koblingen mellem de tre ensomhedsspørgsmål fra UCLA Loneliness Scale og unges erfaringer med at skære sig, indikerer en sammenhæng mellem cutting og ensomhed. Selvom det kan være svært entydigt at pege på, at det er ensomme, der skærer sig, så kan der formentligt være et råb om hjælp og et enormt behov for social kontakt blandt unge, der cutter sig.

Det viser sig da også, at der er en øget tilbøjelighed blandt cuttere til at opleve, at de ingen venner eller voksne har, som de kan tale med om personlige problemer eller som de kan søge trøst hos, hvis de er kede af det (tabel 9).

Blandt unge, der har skåret sig, er der 4,2 pct., som oplever, at de ikke har nogen venner, de kan betro sig til om personlige problematikker, hvor det kun gælder for 1,6 pct. af de unge, der aldrig har skåret sig. Dette mønster gentager sig, når vi ser på andelen, der oplever, at ingen voksne har at betro sig til. Det gælder for 10,7 pct. af de unge, der har cuttet sig, mod 3,9 pct. af de unge, der ikke har cuttet sig. Derfor kan det heller ikke overraske, at der er færre blandt cutterne (47,9 pct.) end blandt de unge, der aldrig har cuttet sig (57,8 pct.), der oplever, at de har et stort netværk af venner og voksne – dvs. både to eller flere voksne og fire eller flere venner – de oplever de kan betro sig til om personlige problemer. Det er således en majoritet blandt de unge, der aldrig har skåret sig, der oplever de har et stort netværk, hvor det er under halvdelen og altså en minoritet blandt de unge, der har skåret sig.

Tabel 9: Sammenhæng mellem erfaring med cutting og antallet af venner og voksne man oplever at kunne tale med om personlige problemer			
	Ingen venner at tale med	Ingen voksne at tale med	Stort netværk (min. 2 voksne og min. 4 venner)
Har aldrig skåret i sig selv	**1,6%	***3,9%	**57,8%
Har skåret i sig selv	**4,2%	***10,7%	**47,9%
Alle unge	1,8%	4,5%	56,9%
Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001			

Sammenhængene mellem de unges følelse af ensomhed og cutting peger på vigtigheden af en opmærksomhed på, hvor stærke og gode unges sociale relationer til andre unge er. Især blandt de unge, der viser tegn på mistrivsel.

10. De unge cutteres oplevelse af sig selv og deres liv

Vi vil nu se nærmere på, hvilken betydning cutting har for de unges oplevelse af sig selv og deres eget liv. Vi vil igen tage udgangspunkt i de fire spørgsmål fra kapitel to, hvor de unge er blevet bedt om at tage stilling til følgende: 1) Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt? 2) Hvordan er din selvtillid? 3) Hvor populær er du i forhold til unge på din egen alder? Og endelig 4) Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært for dig at klare hverdagen?

Det er værd at bemærke, at et flertal – 62,5 pct. – af de unge, der har skåret sig, betegner deres liv lige nu som godt eller meget godt. Dette tal er ikke desto mindre hele 23 procentpoint lavere end tallet for de unge, der ikke har cuttet sig. Her er det hele 85,5 pct.,

som tiltænder, at deres liv lige nu er godt eller meget godt. Tilsvarende er det kun 2,3 pct. af de unge, der aldrig har skåret sig, der mener, at deres liv er dårligt eller ligefrem meget dårligt, mens det samme tal for de unge, der har skåret sig, er på 11,3 pct. og dermed fem gange så højt. Om end sammenhængen ikke er statistisk signifikant, indikerer tallene, at jo flere gange, de unge har skåret sig, desto dårligere synes de, at livet er.

Størst betydning har dog aktualitet. 20,9 pct. af de unge, der har skåret sig indenfor det seneste halve år, har således en negativ vurdering af deres liv. Det samme gælder for halvt så mange – 10,2 pct. – af de unge, der har skåret sig for mere end et halvt år siden.

Tabel 10: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres eget liv nu og erfaring med cutting			
Hvordan er dit liv lige nu?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller Dårligt	Godt eller meget godt
Har aldrig skåret i sig selv	*** 2,3 %	*** 12,2 %	*** 85,5 %
Har skåret sig	*** 11,3 %	*** 26,2 %	*** 62,5 %
En enkelt gang	8,9 %	22,2 %	68,9 %
Et par gange	11,4 %	25,7 %	62,9 %
Flere gange	13,3 %	28,7 %	58,0 %
Under et halvt år siden	20,9 %	30,2 %	48,8 %
Over et halvt år siden	10,2 %	25,9 %	63,9 %
Alle unge	3,1 %	13,5 %	83,4 %
Chi square test: * p < 0,05 / ** p < 0,01 / *** p < 0,001			

Et tilsvarende mønster viser sig, når vi ser på de unges vurdering af deres egen selvtillid. Har man aldrig skåret sig, giver man som oftest udtryk for, at man har en høj eller meget høj selvtillid (75,7 pct.), og meget sjældent udtryk for, at man har en lav eller meget lav selvtillid (4,8 pct.). Har man derimod prøvet at cutte sig, giver en væsentlig større andel – 18,4 pct. – at man har en lav eller meget lav selvtillid. Og under halvdelen af de unge, der har skåret sig, giver udtryk for, at de har en høj eller meget høj selvtillid (49,7 pct.).

Tabel 11: Sammenhæng mellem unges selvtillid og erfaring med cutting			
Hvordan er din selvtillid?			
	Lav eller meget lav	Hverken lavt eller højt	Høj eller meget høj
Har aldrig skåret i sig selv	4,8 %	19,5 %	75,7 %
Har skåret sig	18,4 %	31,9 %	49,7 %
En enkelt gang	11,1 %	22,2 %	66,7 %
Et par gange	18,6 %	28,6 %	52,9 %
Flere gange	22,8 %	39,6 %	37,6 %
Under et halvt år siden	39,5 %	27,9 %	32,6 %
Over et halvt år siden	15,0 %	32,3 %	52,6 %
Alle unge	6,0 %	20,6 %	73,4 %
Chi square test: P < 0,001 for alle sammenhænge i tabellen			

Og igen kan vi konstatere, at jo flere gange, de unge har skåret sig, og jo kortere tid, det er siden sidste gang, desto større andel af dem giver udtryk for, at de har lav eller meget lav selvtillid, og jo mindre andel af dem giver udtryk for, at de har en høj eller meget høj selvtillid. Blandt de unge, der har skåret sig for under et halvt år siden, er der endog flere, som giver udtryk for, at de har lav selvtillid (39,5 pct.) end høj selvtillid (32,5 pct.). Lav selvtillid og cutting ser altså umiskendeligt ud til at være forbundne størrelser: jo mere cutting desto lavere selvtillid.

Unge, der cutter sig, er også mindre tilbøjelige til at føle sig populære. Næsten dobbelt så mange unge, der har skåret i sig selv (12,7 pct.), som unge, der ikke har gjort det (6,4 pct.), føler sig mindre populære end andre på deres egen alder. Der er derfor også tilsvarende færre, der føler sig mere populære og lige så populære som andre unge.

Tabel 12: Sammenhæng mellem unges vurdering af egen popularitet og erfaring med cutting			
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?			
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Aldrig skåret sig	6,4%	79,1%	14,6%
Har skåret sig	*** 12,7%	75,9%	11,4%
Alle unge	6,9%	78,8%	14,3%

Chi square test: P <0,001 for alle sammenhænge i tabellen

Endelig er der en større andel af de unge, der har skåret sig, der ofte eller altid oplever at have problemer, som gør det svært for dem at klare hverdagen. Det gælder således for 27 pct. af de unge, som har skåret sig, mod kun 7 pct. at de unge, der ikke har skåret sig. Og væsentligt færre af de unge, der har skåret sig (52 pct.), end af de unge, der ikke har (81,2 pct.), oplever aldrig eller sjældent problemer, der gør det svært at håndtere deres hverdag. Her er der dog ikke signifikant forskel på, hvor mange gange de unge har cuttet sig, og hvor aktuel cuttingen er.

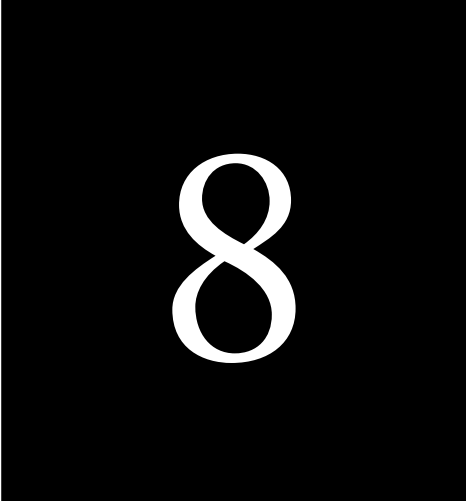
Tabel 13: Sammenhæng mellem unges oplevelse af problemer, der gør hverdagen svær at klare og deres erfaring med cutting			
Hvor ofte føler du, at du har problemer, det gør det svært at klare hverdagen?			
	Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller Sjældent	Ofte eller altid
Aldrig skåret sig selv	81,2 %	11,8 %	7,0 %
Har skåret i sig selv	52,0 %	21,1 %	27,0 %
Alle unge	78,6 %	12,6 %	8,8 %

Chi square test: P <0,001 for alle sammenhænge i tabellen

Samlet tegner der sig dog et billede af både aktualitet og hyppighed som størrelser, der har sammenhæng med, hvordan de unge oplever sig selv og deres liv. Et mønster, vi også kunne konstatere i samspillet med den mistrivsel på andre fronter, vi har belyst i kapitlet.

Selvom vi kan konstatere, at cutting i sig selv er forbundet med en mere negativ selv- og livsoplevelse samt mere mistrivsel på andre fronter, ser vi derfor også, at unge, der kun har cuttet sig én gang har en mere positiv selv- og livsoplevelse og mindre mistrivsel på andre fronter end unge, der har cuttet sig flere gange, ligesom vi ser, at selv- og livsoplevelsen bliver mere positiv, og at mistrivslen på andre fronter aftager, når de unge ikke længere cutter sig.

Det laver dog ikke om på, at også unge, der kun har cuttet sig én gang, og det endda for et stykke tid siden, har en mere negativ selv- og livsoplevelse og mere mistrivsel på andre fronter end andre unge. Og dette gælder både for de unge mænd og unge kvinder. Har man cuttet sig, er man mere tilbøjelig til at give udtryk for mistrivsel på de fire spørgsmål om selvet og livet.

8

Krop og ydre

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

Nutidens unge vokser op omgivet af perfekte kroppe. Hvor de end befinder sig, er der billeder af veltrimmede, velplejede og velklædte kroppe, der er klinisk rensset for alle synlige fejl og mangler (Sørensen & Knudsen 2006, Nielsen m.fl. 2010). Det kan være noget af en udfordring at forlige sig med sin egen krop, når idealkroppen således udgør en allestedsnærværende reference. Det gælder for mennesker i alle aldersgrupper. Men der er nogle særlige ting på spil i ungdomsårene.

Den identitetsmæssige udvikling i ungdomsårene er nært forbundet med den kropslige udvikling, der i disse år kan tage pusten fra de fleste: Inden puberteten var man måske en langlemmet pige uden et gram fedt på kroppen, og pludselig viser ens spejlbillede både hofter og lår. Eller man var måske en af klassens fremmeligste drenge, som nu distanceres af de fleste af kammeraterne, der har fået længere og kraftigere kroppe (Frisén 2006).

Der er intet nyt i, at det kan være svært for unge at finde sig til rette med disse kropslige forandringer og de identitetsmæssige brydninger, som følger med dem. Når man vokser op i en tid, hvor kropsidealerne både er blevet snævrere og fylder mere, er der imidlertid visse problemstillinger, som forstærkes og udbredes. Undersøgelser viser således, at nutidens unge i stigende grad kæmper med lidelser, der har kroppen og det ydre som omdrejningspunkt. Udover velkendte lidelser som anoreksi, bulimi og overspisning, har der i de senere år været en voldsom vækst i antallet af unge, der ikke direkte kan påhæftes en egentlig diagnose, men som bakser med voldsomme problemstillinger, der i vid udstrækning minder om disse lidelser (Waadegaard 2010 og 2010a, Lunn m.fl. 2010, Nielsen m.fl. 2010 og Orbach 2009).

Denne undersøgelse er ikke tilrettelagt med henblik på at indfange unges spiseforstyrrelser og de dertil relaterede problemstillinger. Hensigten er snarere at indkredse orienteringer og adfærdsmønstre i de unges forhold til krop og det ydre, som kan være forbundet til en større eller mindre trivsel. Det gør vi først ved at udforske de unges forhold til kroppen og det ydre meget bredt: vi undersøger, hvor optaget de er af disse størrelser, hvordan de ser på deres egne kroppe osv.

Dernæst indkredser vi forskellige adfærdsformer i forhold til kroppen og det ydre. Vi skelner mellem spiserelaterede og ikke-spiserelaterede adfærdsformer og bevæger os fra slankekur over opkastninger til brug af anabolske steroider, dvs. fra adfærdsformer, der umiddelbart forekommer ganske harmløse, til adfærdsformer, der tydeligvis er problematiske. Når vi har belyst sammenhængene mellem disse problemstillinger og de problemstillinger, vi har beskæftiget os med i de øvrige kapitler i rapporten, undersøger vi slutteligt, hvordan de unges forhold til krop og ydre er forbundet til deres subjektive oplevelser af sig selv og deres liv, som de kommer til udtryk i de unges svar på vores fire trivselsspørgsmål fra kapitel 2.

2. Forhold til krop og ydre

Med henblik på at indkredse, hvilken rolle kroppen og det ydre spiller i de unges liv, har vi indledningsvis spurgt dem, hvor stor betydning de tillægger udseendet.

Som det fremgår af tabel 1, er der en massiv majoritet af de unge, som svarer, at de tillægger udseendet nogen, stor eller meget stor betydning (84,7 pct.), mens kun en lille del af de unge (15,2 pct.) svarer, at de tillægger udseendet lille eller meget lille betydning. Der er således intet usædvanligt i at gå op i sit udseende – snarere tværtimod. Næsten halvdelen af de unge (49,5 pct.) i undersøgelsen svarer således, at de tillægger deres udseende stor eller meget stor betydning.

Tabel 1: Hvor stor en betydning tillægger unges deres udseende? Køns- og aldersfordelt.			
Hvor stor betydning har dit udseende for dig?			
	Lille eller meget lille betydning	Hverken stor eller lille betydning	Stor eller meget stor betydning
Unge mænd:	***19,2%	***36,2%	***44,6%
15-19-årige mænd	**21,2%	**37,9%	**40,9%
20-24-årige mænd	**17,1%	**34,2%	**48,7%
Unge kvinder:	***11,2%	***34,4%	***54,4%
15-19-årige kvinder	*13,0%	*32,1%	*54,9%
20-24-årige kvinder	*9,2%	*36,9%	*53,9%
Alle unge	15,2%	35,2%	49,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Deler vi svarene på køn, kan vi dog konstatere, at der er signifikant flere unge kvinder (54,4 pct.) end unge mænd (44,6 pct.), der tillægger udseendet stor eller meget stor betydning.

Deler vi yderligere hvert køn på alder, ser vi imidlertid store forskelle på de yngste og de ældste unge mænd: mens andelen af de 15-19-årige mænd, der tillægger udseendet stor eller meget stor betydning, blot er på 40,9 pct., gælder det samme for hele 48,7 pct. af de 20-24-årige mænd.

Der er m.a.o. en signifikant forskel på de to mandlige aldersgrupper, som vi ikke genfinder hos de unge kvinder: her er der faktisk lidt færre blandt de ældre (53,9 pct.) end blandt de yngre (54,9 pct.), der angiver, at de tillægger udseendet stor eller meget stor betydning, men denne forskel er ikke signifikant. Så mens de unge mænds optagethed af udseendet ser ud til at være tiltagende med alderen, ligger de unge kvinders optagethed på et stabilt niveau.

Vi kan således konstatere, at de unge kvinders optagethed af det ydre samlet set overstiger de unge mænds, men at kønnene tilnærmer sig hinanden med alderen. Og at det vel at mærke er en tilnærmelse, der i højere grad skyldes bevægelser hos de unge mænd end hos de unge kvinder.

Vil man forstå, hvilken betydning kroppen og det ydre har for de unge, er det ikke tilstrækkeligt blot at spørge til den grad af betydning, de tillægger udseendet. Set i lyset af det øgede ansvar, de unge oplever for selv at udforme deres kroppe, samt de snævre kropsidealer, som udgør en stadig vigtigere reference for denne udformning, vil det også være relevant at spørge mere specifikt til, hvordan de har det med deres egne kroppe.

Vi har derfor også spurgt de unge i undersøgelsen, hvor tilfredse eller utilfredse de er med deres egne kroppe. Som det fremgår af tabel 2, angiver ca. to tredjedele af de unge, at de er tilfredse eller meget tilfredse med deres egne kroppe, mens kun en tiendedel er utilfreds eller meget utilfreds. Så det ser ikke umiddelbart ud som om de snævre kropsidealer har medført en generel utilfredshed med kroppen blandt de unge i undersøgelsen, selvom der er en del unge, som ikke er helt tilfredse med deres kroppe.

Tabel 2: Hvor tilfredse er unge med deres egen krop? Køns- og aldersfordelt.			
Hvor tilfreds eller utilfreds er du med din krop?			
	Utilfreds eller meget utilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Tilfreds eller meget tilfreds
Unge mænd:	***7,7%	20,1%	***72,2%
15-19-årige mænd	**6,1%	**18,4%	**75,5%
20-24-årige mænd	**9,4%	**22,1%	**68,5%
Unge kvinder:	***14,2%	25,2%	***60,5%
15-19-årige kvinder	*14,4%	*22,2%	*63,4%
20-24-årige kvinder	*14,0%	*28,6%	*57,5%
Alle unge	10,9%	22,6%	66,5%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Som det ligeledes fremgår af tabellen, er der dog også her betydelige køns- og aldersforskelle. Der er således signifikant flere unge mænd (72,2 pct.) end unge kvinder (60,5 pct.) i gruppen af tilfredse eller meget tilfredse, mens der er signifikant flere unge kvinder (14,4 pct.) end unge mænd (7,7 pct.) i gruppen af utilfredse eller meget utilfredse.

Hos begge køn ser vi desuden, at tilfredsheden er mindre blandt de 20-24-årige end blandt de 15-19-årige. Der er således færre i den ældste aldersgruppe hos begge køn, som er tilfredse eller meget tilfredse.

Sammenholder vi tilfredsheds mønstrene med optagetheds mønstrene, kan vi se, at en større eller mindre tilfredshed med egen krop i vid udstrækning optræder de samme steder som en større eller mindre optagethed af udseendet: de unge kvinder er generelt mere optagede af deres udseende end de unge mænd og er tilsvarende mere tilfredse med deres krop, ligesom de 20-24-årige unge mænd er mere optagede af deres udseende end de yngste og tilsvarende mere utilfredse med deres kroppe.

Hos kvinderne er den ældste aldersgruppe dog mere utilfredse med deres egen krop end den yngste, uagtet at den ældste aldersgruppe går en anelse mindre op i udseendet end de yngste. Så her brydes tilbøjeligheden til, at tilfredshed og optagethed svinger op og ned

på samme måde. Den ældste gruppe af unge kvinder viser tværtimod, at en højere grad af utilfredshed med kroppen kan være forbundet med en lavere grad af optagethed af udseendet.

Den slanke, hårde krop, hvor fedtet er minimeret og musklerne er trimmet, er blevet et kropsideal for både unge kvinder og mænd (Sørensen, N.U. 2008, Nielsen m.fl. 2010). Den enkeltes kropsvægt er en blandt flere indikatorer på, hvordan den enkeltes krop placerer sig i forhold til dette ideal. Det er derfor ikke overraskende, at vægt og vægtsvingninger er genstand for megen opmærksomhed i disse år. Ens vægt er således i sig selv blevet et tegn på, om man har en god eller en dårlig krop.

Med henblik på at få et indblik i, hvor meget vægten fylder i den enkelte unges bevidsthed og hverdagsliv, har vi derfor spurgt de unge om, hvor ofte de tænker på deres vægt. Af tabel 3 fremgår det, at omkring hver tredje ung (33 pct.) ofte eller altid tænker på sin vægt, mens halvdelen (49,9 pct.) sjældent eller aldrig gør det. Resten – svarende til 17,1 pct. af de unge – angiver, at de tænker på deres vægt engang imellem.

Tabel 3: Hvor ofte tænker unge på, hvad de vejer? Køns- og aldersfordelt			
Hvor ofte tænker du på din vægt?			
	Ofte eller altid	Hverken ofte eller sjældent	Sjældent eller aldrig
Unge mænd:	***24,8%	15,2%	***60,0%
15-19-årige mænd	***20,9%	***14,6%	***64,5%
20-24-årige mænd	***29,1%	***15,8%	***55,1%
Unge kvinder:	***41,6%	19,0%	***39,5%
15-19-årige kvinder	39,1%	19,0%	42,0%
20-24-årige kvinder	44,3%	19,0%	36,7%
Alle unge	33,0%	17,1%	49,9%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Også her spiller køn og alder dog en betydelig rolle. Der er således signifikant flere unge kvinder end mænd, der ofte eller altid tænker på deres vægt. Det gælder dog især i gruppen af 15-19-årige, hvor andelen af kvinder (39,1 pct.), der ofte eller altid tænker på deres vægt, er næsten dobbelt så stor som andelen af mænd (20,9 pct.). Blandt gruppen af 20-24-årige er forskellen mellem kønnene en anelse mindre: her tænker 44,3 pct. af kvinderne ofte eller altid på deres vægt, mens det samme er tilfældet for 29,1 pct. af mændene.

Samtidig er andelen af unge mænd på begge alderstrin, der sjældent eller aldrig tænker på deres vægt, signifikant højere end andelen af kvinder: 64,5 pct. af de 15-19-årige mænd tænker sjældent eller aldrig på deres vægt, mens det samme er tilfældet for 42 pct. af kvinderne. Blandt de 20-24-årige er tallene faldet nogenlunde lige meget hos begge køn: mens 55,1 pct. af mændene i denne aldersgruppe sjældent eller aldrig tænker på deres vægt, gælder det for 36,7 pct. af kvinderne.

Hos begge køn kan vi således konstatere, at der i den ældste aldersgruppe på den ene side er flere, der ofte eller altid tænker på deres vægt, mens der på den anden side er fær-

re, som sjældent eller aldrig gør det. Der er en klar tendens til, at de ældste unge i undersøgelsen uanset køn kærer sig mere om deres vægt end de yngste unge. Det er dog kun blandt de unge mænd, at tendensen er statistisk signifikant.

Ser vi alene på tilkendegivelsen af, at man tænker meget eller altid på vægten, kan vi dog konstatere, at springet fra de yngste til de ældste mænd er større end springet fra de yngste til de ældste kvinder. Så selvom kvinderne i begge aldersgrupper ligger på et højere niveau end mændene, dvs. at en større andel af dem tænker meget eller altid på deres vægt, så er afstanden mindre i den ældste aldersgruppe end i den yngste. Hermed genfinder vi de kønsmønstre, vi også så i forhold til de unges optagethed af udseendet og tilfredshed med kroppen, hvor de unge mænd, populært sagt, også nærmede sig de unge kvinder med alderen.

Det er yderligere værd at notere, at kvindernes optagethed af vægten, trods den mindskede afstand til mændene, ser ud til at øges med alderen – ganske som det var tilfældet med deres utilfredshed med kroppen, men modsat deres optagethed af udseendet generelt, der som bekendt faldt med alderen. Spørgsmålet er, om den øgede utilfredshed med kroppen, som vi ser hos kvinderne, således med alderen i højere grad forbindes med et øget fokus på et særligt aspekt ved kroppen – nemlig vægten – end til en optagethed af udseendet generelt?

Tøj er et vigtigt aspekt af det at gå op i sin krop og det ydre. Med tøjet kan man fremhæve bestemte aspekter af kroppen, iscenesætte denne, så den tager sig bedst muligt ud.

Men tøjet handler også i videre forstand om at iscenesætte sig selv: gennem tøjet kan man sende et signal til omverdenen om, hvem man er som individ. Mens tøj tidligere overvejende blev brugt til at udtrykke, hvilken samfundsgruppe man tilhørte, er forventningen i dag således, at tøjet har karakter af et selvudtryk.

Selvudtrykket udformes dog i et komplekst samspil med en markering af et gruppetilhørsforhold. Gennem tøjet udtrykker man altså ikke bare sig selv men også en forbindelse til bestemte sociale og kulturelle grupper, hvis stillkoder danner udgangspunkt for selvudtrykket, som dog helst ikke må ligge for tæt på koderne, da det så mister sin karakter af selvudtryk.

Denne dobbelthed kan være svær at mestre, så selvom det ofte siges, at i dag er ”alt tilladt”, kræver det betydelige kompetencer for unge mennesker i dag at iføre sig det rigtige tøj (Illeris m.fl. 2009). Vi har derfor spurgt de unge, om de synes, det er et pres at gå i det rigtige tøj.

Som det fremgår af tabel 4, oplever omkring 42 pct. af de unge i denne undersøgelse, at presset for at gå i det rigtige tøj er af nogen betydning (24 pct.), stort eller meget stort (18,1 pct.). Hele 57,1 pct. oplever dog kun et lille eller meget lille pres.

Tabel 4: Unges vurdering af i hvilket omfang, det er et pres for dem at skulle gå i det rigtige tøj			
Hvor stort et pres er det for dig at gå i det rigtige tøj (bestemte mærker tøj eller tøjmoder osv.)?			
	Lille eller meget lille pres	Hverken stort eller lille pres	Stort eller meget stort pres
Unge mænd:	57,4%	23,6%	19,1%
15-19-årige mænd	58,2%	22,4%	19,4%
20-24-årige mænd	56,4%	24,9%	18,7%
Unge kvinder:	56,7%	26,1%	17,2%
15-19-årige kvinder	*55,2%	*25,1%	*19,8%
20-24-årige kvinder	*58,3%	*27,3%	*14,4%
Alle unge	57,1%	24,8%	18,1%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Mens de unge kvinder på de andre områder ligger over de unge mænd, ser vi her en ganske ligelig kønsfordeling: mens 43,3 pct. af de unge kvinder oplever, at presset for at gå i det rigtige tøj er af nogen betydning, stort eller meget stort, gælder det samme for 42,7 pct. af de unge mænd.

Lidt flere unge mænd (57,4 pct.) end kvinder (56,7 pct.) oplever derfor også et lille eller meget lille pres for at gå i det rigtige tøj.

Skelner vi mellem kategorierne pres af nogen betydning og stort/meget stort pres, ser det ud til, at flere unge mænd (19,1 pct.) end unge kvinder (17,2 pct.) oplever et stort eller meget stort pres. Forskellen er ikke statistisk signifikant, men indikerer dog, at de unge mænd er mere tilbøjelige til at befinde sig i ekstremerne end de unge kvinder.

Alder synes at være af mindre betydning for oplevelsen af pres blandt de unge som helhed, selvom vi dog kan konstatere, at der er en mindre andel af de ældste unge end af de yngste, der oplever, at presset for at gå i det rigtige tøj er af nogen betydning, stort eller meget stort. Dvs., at presset, populært sagt, ser ud til at aftage en smule med alderen.

Disse forskelle er dog ikke signifikante – bortset fra de forskelle, der gør sig gældende hos kvinderne. Blandt de yngste kvinder er det således 19,8 pct., der oplever således et stort eller meget stort pres, mens det samme blot er tilfældet for 14,4 pct. af de ældste kvinder.

Presset for at gå i det rigtige tøj falder på flere måder ved siden af de øvrige områder. Ikke mindst fordi det – i modsætning til udseendets betydning, utilfredsheden med kroppen og optagetheden af vægt – er lige stort hos de unge kvinder og de unge mænd. De to køn føler sig m.a.o. lige pressede til at gå i det rigtige tøj.

Det er dog ikke det samme som, at de føler sig pressede på samme måde. I undersøgelsen har vi ikke videre udforsket, hvori det oplevede pres består. Kvalitativ forskning peger imidlertid på, at unge mænd er mere optaget af mærketøj end unge kvinder og i højere grad vurderer sig selv og hinanden på, om mærkerne er rigtige, dyre mv. Kvinderne blander i højere grad end mændene dyre og billige tøjmærker men er til gengæld mere optagede af,

om det tøj, de ifører sig, rammer et selvudtryk, som på én og samme tid adskiller sig fra og refererer til stilkoderne i de sociale og kulturelle grupper, de forbinder sig med (fx Nielsen m.fl. 2010).

I det omfang, det er sådanne tilbøjeligheder, presset blandt de unge i undersøgelsen refererer til, kan man konstatere, at begge dele giver et nogenlunde lige stort pres, men at det er pres, som i nogen grad kan handle om forskellige ting.

Men hvilke sammenhænge er der mellem det at føle et stort pres for at gå i det rigtige tøj, ofte at tænke på sin vægt og tillægge udseendet stor på den ene side og det at være utilfreds med kroppen op den anden side? Som det fremgår af tabel 5, tillægger 59,1 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres kroppe, udseendet stor eller meget stor betydning, mens det samme er tilfældet for 49,6 pct. af alle de unge. På samme måde tænker 66,8 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres kroppe, ofte eller altid på deres vægt, mens det samme er tilfældet for 33,1 pct. af alle de unge.

På den anden side synes kun 17 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres kroppe, at det er et stort eller meget stort pres at gå i det rigtige tøj, mens det samme er tilfældet for 18,3 pct. af alle de unge i undersøgelsen. Og endnu flere – nemlig 19,5 pct. – af de unge, der er tilfredse eller meget tilfredse med deres kroppe, synes det er et stort eller meget stort pres at gå i det rigtige tøj. Så det er altså ikke alle slags fokus på krop og ydre, der ser ud til at være forbundet med kropsproblematikker som utilfredshed med egen krop.

Tabel 5: Sammenhæng mellem unges tilfredshed med deres krop og deres vurderinger af 1) betydningen af eget udseende, 2) hvor stort et pres det er at skulle gå i det rigtige tøj og 3) hvor ofte de tænker på deres egen vægt			
	Synes udseendet har stor eller meget stor betydning	Synes det er et stort eller meget stort pres at gå i det rigtige tøj	Tænker ofte eller altid på sin vægt
Utilfreds eller meget utilfreds	59,1%	17,0%	66,8%
Hverken tilfreds eller utilfreds	46,2%	15,6%	42,5%
Tilfreds eller meget tilfreds	49,2%	19,5%	24,4%
Alle unge	49,6%	18,3%	33,1%
Chi square test : P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen			

Tallene i tabel 5 indikerer derimod, at de slags fokus, der er mest udbredte blandt de unge kvinder i undersøgelsen – det at tillægge udseendet stor betydning og ofte at tænke på sin vægt – er forbundet med større utilfredshed end de slags fokus, der er mere ligeligt fordelt blandt de unge kvinder og mænd – det at opleve et stort eller meget stort pres for at gå i det rigtige tøj.

Går man bag om tallene, kan man imidlertid konstatere, at der ikke er nævneværdig forskel på de unge mænd og kvinder, der giver udtryk for, at de har de pågældende slags fokus. De unge kvinder, der tillægger udseendet stor eller meget stor betydning og ofte

tænker på deres vægt, er således ikke mere tilbøjelige til at være utilfredse eller meget utilfredse med deres krop end de unge mænd, der gør det samme, ligesom de unge mænd, der oplever et stort eller meget stort pres for at gå i det rigtige tøj, ikke er mere tilbøjelige til at være tilfredse eller meget tilfredse med deres krop end de unge kvinder, der oplever samme pres. Sammenhængen mellem det at have et bestemt fokus på krop og ydre og det at være tilfreds eller utilfreds med kroppen er altså tilsyneladende relativt uafhængig af køn. Har man et bestemt fokus på kroppen, er man mere tilbøjelig til at være tilfreds eller utilfreds med kroppen, uanset hvilket køn man har.

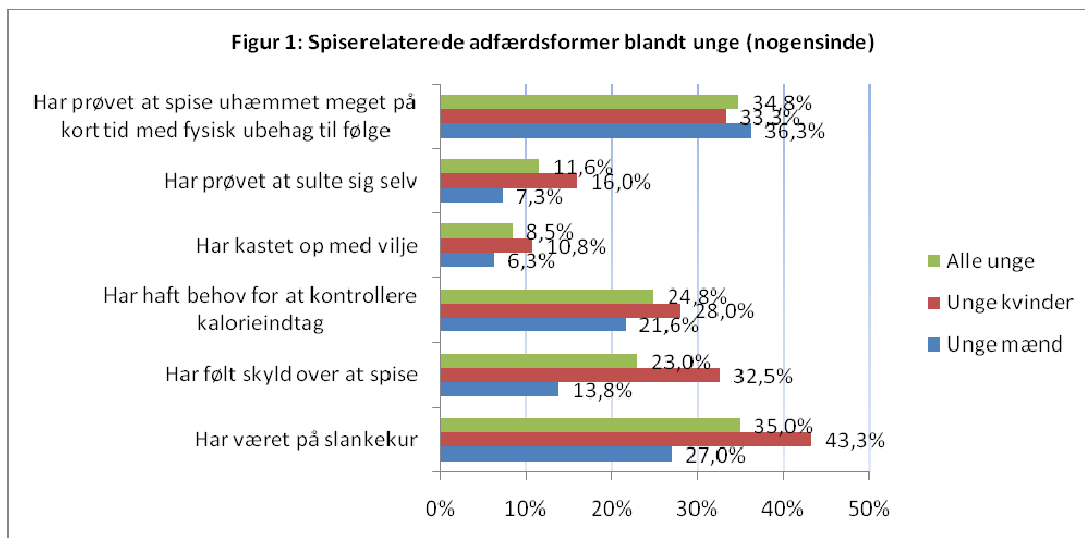
3. Spiserelaterede adfærdsformer

Men ét er, hvordan de unge forholder sig til og oplever forskellige aspekter af krop og ydre, som vi har belyst ovenfor. Noget andet er, hvordan de unge handler i forhold til disse størrelser. I de næste to afsnit vil vi derfor belyse nogle af de adfærdsformer, som de unge har i forhold til krop og ydre.

I dette afsnit vil vi sætte fokus på en række spiserelaterede adfærdsformer, som slankekur og opkastninger. I det efterfølgende afsnit vil vi så sætte fokus på en række adfærdsformer, der ikke er spiserelaterede, som fitnessstræning og brug af doping. I begge afsnit bevæger vi os fra adfærdsformer, der umiddelbart fremstår ganske uproblematisk, til adfærdsformer, der tydeligvis er problematiske. Afsnittene kan dog ikke indkredse diagnostiske lidelser som anoreksi, bulimi, megareksi osv. blandt de unge. Sidst i kapitlet vil vi dog undersøge, om der er sammenhænge mellem de forskellige adfærdsformer og forskellige aspekter af de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv.

Figur 1 giver et overblik over, hvilke spiserelaterede adfærdsformer, de unge i undersøgelsen nogensinde har haft. Som det fremgår af figuren, er slankekuren den mest udbredte form for spiserelateret adfærd blandt de unge i undersøgelsen: 35 pct. af de unge har således prøvet at være på slankekur. Næsten lige så mange – 34,9 pct. – har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge. Hver fjerde – 24,7 pct. – har prøvet at tælle kalorier, mens lidt under hver fjerde – 23 pct. – har følt skyld over at spise. Lidt over hver tiende – 11,6 pct. – har prøvet at sulte sig selv, mens 8,5 pct. af de unge har prøvet at kaste op med vilje.

Deler vi disse tal på køn, kan vi se, at fem ud af de seks spiserelaterede adfærdsformer er mere udbredte blandt de unge kvinder end blandt de unge mænd. At have spist uhæmmet meget på kort tid er den eneste spiserelaterede adfærdsform, som er mest udbredt blandt de unge mænd. Og det er faktisk den adfærdsform, hvor kønsforskellen er mindst. Næsten lige så mange unge kvinder (33,3 pct.) som unge mænd (36,3 pct.) har således prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid.

Ser vi på de øvrige adfærdsformer, ligger kvinderne imidlertid på en klar førsteplads. Der er eksempelvis over dobbelt så stor andel af de unge kvinder (32,5 pct.) som af de unge mænd (13,8 pct.), der har prøvet at føle skyld over at spise. Også mere end dobbelt så mange unge kvinder (16 pct.) som unge mænd (7,3 pct.) har prøvet at sulte sig selv. Lidt under dobbelt så mange unge kvinder (10,8 pct.) som mænd (6,3 pct.) har prøvet at kaste op med vilje. Det samme gælder for de unge, der har prøvet at være på slankekur (43,3 pct. kvinder mod 27 pct. mænd).

Kønssforskellen er ikke helt så stor for de unge, der har prøvet at have behov for at kontrollere kalorieindtag (28 pct. kvinder mod 21,6 pct. mænd). Men det ændrer ikke ved, at de unge kvinder i vores undersøgelse i langt højere grad end de unge mænd ser ud til at orientere sig mod krop og ydre gennem spiserelaterede adfærdsformer.

Tallene ser lidt anderledes ud, når vi fokuserer på de spiserelaterede adfærdsformer, som de unge i undersøgelsen har praktiseret indenfor den seneste uge. Som det fremgår af tabel 6, ligger kaloretælling, der lå på en tredjeplads på nogensinde-listen, nu på førstepladsen: 9,1 pct. af de unge i undersøgelsen har således haft behov for at kontrollere kalorier indenfor den seneste uge. Lidt færre – 8,8 pct. – har følt skyld over at spise indenfor den seneste uge, hvorved denne adfærdsform rykker fra en fjerdeplads på nogensinde-listen til en andenplads. På tredjepladsen med 8,1 pct. følger slankekuren, der er rykket to pladser ned. Det samme gælder nogensinde-listens to'er – at have spist uhæmmet meget på kort tid – som nu ligger på en fjerdeplads med 5,3 pct. De to sidste spiserelaterede adfærdsformer – at have sultet sig og kastet op med vilje – ligger stadig på femte- og sjettepladsen med hhv. 0,9 pct. og 0,5 pct.

Deler vi disse tal på køn, kan vi ydermere konstatere, at alle de seks spiserelaterede adfærdsformer er mere udbredt blandt de unge kvinder end blandt de unge mænd. Det gælder endog det at have spist uhæmmet meget på kort tid, der var den eneste adfærdsform på nogensinde-listen, som var mere udbredt blandt de unge mænd end blandt de unge

kvinder. Og ikke nok med det: forskellen mellem kønnene er generelt større her end på nogensinde-listen. Størst forskel kan ses på den andel af de to køn, der har kastet op med vilje indenfor den seneste uge – det gælder for mere end fire gange så mange unge kvinder som unge mænd. Mere end tre gange så mange unge kvinder som mænd har endvidere følt skyld over at spise indenfor den seneste uge. Dobbelt så mange unge kvinder som mænd har sultet sig, og næsten dobbelt så mange har været på slankekur indenfor den seneste uge. Lidt mindre er forskellen på de unge kvinder og mænd, der har haft behov for at kontrollere kalorier indenfor den seneste uge.

Tabel 6: Spiserelaterede adfærdsformer blandt unge indenfor den seneste uge			
	Unge mænd	Unge kvinder	Alle unge
Slankekur indenfor en den seneste uge	***5,7%	***10,5%	***8,1%
Skyld over at spise indenfor den seneste uge	***4,2%	***13,5%	***8,8%
Har haft behov for at kontrollere kalorier indenfor den seneste uge	***7,1%	***11,2%	***9,1%
Har kastet op med vilje indenfor den seneste uge	***0,2%	***0,9%	***0,5%
Har sultet sig indenfor den seneste uge	***0,6%	***1,2%	***0,9%
Har spist uhæmmet indenfor den seneste uge	*4,7%	*5,8%	*5,3%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Det er ikke alle de spiserelaterede adfærdsformer, der er fremstillet i figur 1 og tabel 6, som i sig selv kan siges at være problematiske at have prøvet. Umiddelbart forekommer det eksempelvis ganske uproblematisk at have prøvet at være på slankekur eller have oplevet behov for at kontrollere sit kalorieindtag, om end graden af alvor naturligvis beror på de nærmere omstændigheder omkring disse handlinger, samt hvor mange gange den enkelte unge har udført dem i sit liv. Det samme gælder for det at have sultet sig selv, om end denne handling i sig selv må formodes at være forbundet med en vis alvor.

Ser vi på sammenhængen mellem de spiserelaterede adfærdsformer og utilfredshed med kroppen, kan vi da også konstatere, at alle spiserelaterede adfærdsformer er forbundet med en øget utilfredshed med kroppen, men at visse adfærdsformer ikke desto mindre er forbundet med mere utilfredshed end andre.

Af tabel 7 fremgår det, at gennemsnitligt 10,9 pct. af de unge er utilfredse med kroppen. Blandt de unge, der har prøvet at sulte sig selv, er utilfredshedstallet 24,8 pct. Blandt de unge, der har følt skyld over at spise, er tallet lidt lavere: 23,8 pct.. Og blandt de unge, der har været på slankekur, er tallet 19,4 pct. Det laveste tal – 12,3 pct. – finder vi blandt de unge, der har prøvet at spise uhæmmet meget på ganske kort tid med fysisk utilfredshed til følge. Men også dette tal ligger lidt højere end gennemsnitstallet for alle de unge i undersøgelsen.

Det er derfor heller ikke overraskende, at utilfredshedstallet for de unge, der ikke har prøvet nogen af de spiserelaterede adfærdsformer, ligger et godt stykke under gennemsnitstallet for alle de unge i undersøgelsen: her er blot 5,2 pct. utilfredse med kroppen.

Utilfredshedstallet er også lavere blandt de unge, der kun har prøvet én af de nævnte adfærdsformer: her er kun 7 pct. utilfredse.

Jo friskere den pågældende spiseadfærdsform er, desto mere utilfredshed er den imidlertid forbundet med. En dobbelt så stor andel af de unge (14,3 pct.), der har prøvet én af de nævnte adfærdsformer indenfor den seneste uge, er således utilfredse med kroppen. Blandt de unge, der har prøvet to af de nævnte adfærdsformer indenfor den seneste uge, er hele 38 pct. utilfredse med kroppen, dvs., at utilfredsheden er næsten fire gange så stor blandt disse unge som blandt alle de unge i undersøgelsen.

Interessant er det yderligere, at alle spiseadfærdsformerne uden undtagelse får utilfredsheden til at vokse mere hos de unge kvinder end hos de unge mænd. Dvs., at det at sulte sig selv, føle skyld over at spise, gå på slankekur eller noget helt fjerde i højere grad er forbundet til utilfredshed med kroppen blandt de unge kvinder end blandt de mænd. Når vi samtidig kan se, at utilfredsheden bliver større, jo flere adfærdsformer, man har prøvet, og at adfærdsformerne klumper sig mere sammen hos de unge kvinder, tegner der sig efterhånden et billede af de spiserelaterede adfærdsformer som noget, der ikke bare har større udbredelse men også har en mere alvorlig karakter hos de unge kvinder end hos de unge mænd.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges tilfredshed med kroppen og spiserelaterede adfærdsformer			
	Utilfreds/ meget utilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Tilfreds/ meget tilfreds
Alle unge	10,9%	22,5%	66,6%
Har været på slankekur	***19,4%	***31,0%	***49,5%
Har følt skyld over at spise	***23,8%	***30,8%	***45,4%
Har følt behov for at kontrollere det antal kalorier man spiser	***17,8%	***28,3%	***53,9%
Har kastet op med vilje	***19,3%	***33,4%	***47,3%
Har sultet sig selv	*24,8%	***27,3%	***47,9%
Har spist uhæmmet meget på ganske kort tid med fysisk ubehag til følge	12,3%	*24,3%	*63,4%
Har ikke erfaring med nogen af delene	***5,2%	***15,6%	***79,2%
Har svaret ja til at have gjort én af tingene nogensinde	***7,0%	***21,2%	***71,8%
Har erfaring med én af tingene indenfor den seneste uge	***14,3%	***29,3%	***56,4%
Har erfaring med to af tingene indenfor den seneste uge	***33,8%	***29,1%	***37,1%
Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001			

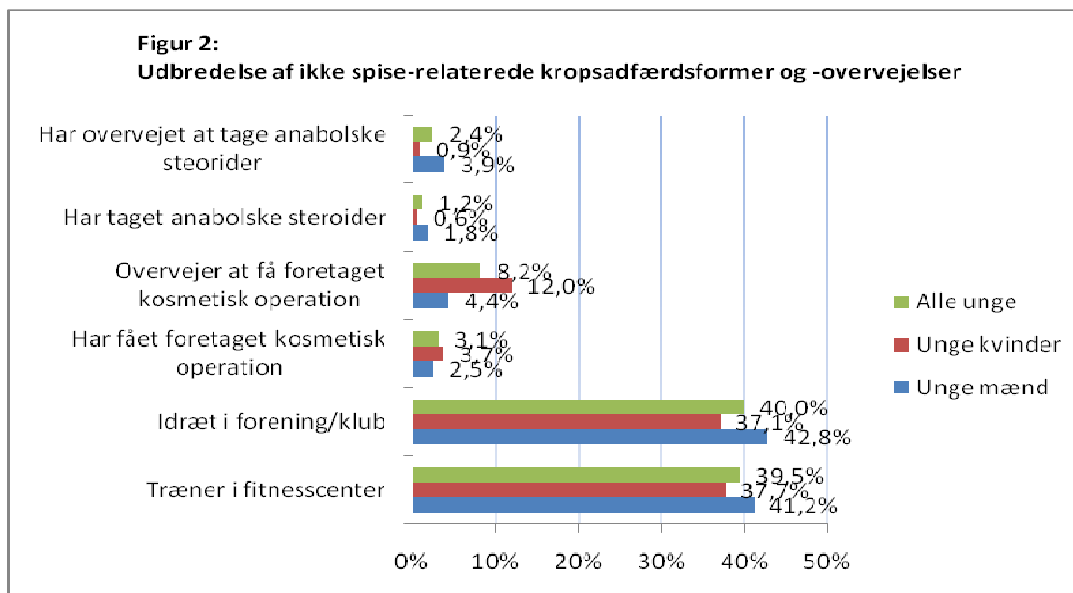
Selvom vores tal ikke direkte kan sammenlignes med tal fra andre undersøgelser, da vores spørgsmål ikke fuldstændig er tilpasset de spørgekategorier, der normalt bruges, fx til at indkredse spiserelaterede diagnoser som anoreksi og bulimi, synes de i vid udstrækning at være i samklang med anden forskning på området (Nielsen m.fl. 2010). Eksempelvis konkluderer Waadegaard i sin undersøgelse af unges risikoadfærd i relation til spiseforstyrrelser, at unge kvinder havde signifikant højere forekomster af slankeadfærd, dårlig samvittighed, frygt for kontroltab og utilfredshed med sig selv end unge mænd (Waadegaard 2002, 2003, 2010 og 2010a).

4. Ikke-spiserelaterede adfærdsformer

Slankekur, opkast, kalorietælling mm. er dog ikke de eneste adfærdsformer, de unge gør brug af i forhold til krop og ydre. I dette afsnit vil vi beskrive en række adfærdsformer, som på andre måder er rettet mod kroppen og det ydre: træning i fitnesscenter, doping og plastiske operationer.

Som det fremgår af figur 2, træner ca. 40 pct. af alle de unge i undersøgelsen i fitnesscenter. I figuren kan vi ligeledes se, at det gælder for en større andel af de unge mænd (41,2 pct.) end de unge kvinder (37,7). Deler vi tallene på alder, kan vi endvidere se, at flere af de 20-24-årige (41,4 pct.) end af de 15-19-årig (37,7 pct.) træner i fitnesscenter, omend det for begge aldersgrupper gælder, at andelen af unge mænd er signifikant højere end andelen af unge kvinder. Uanset alder og køn er det dog relativt høje tal. Ifølge tal fra Idrættens Analyseinstitut (Pilgaard 2008 og Kirkegaard 2007) er det således blot 20 pct. af hele befolkningen, der træner i fitnesscenter.

De unge har således i høj grad taget fitnesskulturen til sig. Kvalitativ forskning viser, de unge især sætter pris på, at de kan træne, når de har lyst og tid (Illeris m.fl. 2009, Nielsen m.fl. 2004 og Kofod & Sørensen 2006). Mens træning i en fodboldklub eller badmintonforening indebærer, at man skal dukke op på særlige dage og bestemte tidspunkter, rummer træning i fitnesscentret i højere grad mulighed for improvisation, også selvom man går til holdtimer, da man ofte kan melde sig til i sidste øjeblik, og det ikke har de store konsekvenser for andre, hvis man alligevel ikke dukker op.

Det er dog ikke ensbetydende med, at det sociale samvær ikke betyder noget for de unge fitnessdyrkere, eller at disse unge skulle være særligt individualistisk orienterede. Det er således velkendt, at mange unge tager i fitnesscentret og træner med en kammerat eller en gruppe venner (Illeris m.fl. 2009), og i denne undersøgelse kan vi endvidere se, at hele 40 pct. af de

unge, der træner i fitnesscenter, også dyrker sport i en klub eller en forening, om end tallet falder med alderen – blandt de 15-19-årige gælder det 45,8 pct., mens det blot gælder for 33,5 pct. af de 20-24-årige.

Det er dog ikke enestående for fitnessdyrkerne. Også blandt de unge, der ikke træner i fitnesscenter, falder andelen, der dyrker idræt i forening eller klub, i takt med at ungdomslivet fyldes op af andre gøremål – uddannelse, nye venner, arbejde, kæreste, fester osv. (Nielsen m.fl. 2004).

Visse ungdomsforskere peger på, at fitnesskulturen rummer en idealisering af den perfekte krop, der får fitnessdyrkerne til at fokusere på fejl og mangler ved deres egne kroppe (fx Johansson 1998 og Nielsen m.fl. 2010). Der har i den forbindelse været megen fokus på unges brug af ulovlige og sundhedsfarlige medikamenter, som kan være med til at optimere det kropslige udbytte af fitnessstræningen, fx anabolske steroider, der bidrager til muskelopbygningen.

Vi har derfor spurgt de unge i undersøgelsen, om de har taget eller har overvejet at tage anabolske steroider. Som det fremgår af figur 2, har 1,2 pct. af de unge taget anabolske steroider, mens 2,4 pct. har overvejet det. Det gælder dog signifikant flere unge mænd end kvinder: tre gange så mange unge mænd (1,8 pct.) som unge kvinder (0,6 pct.) har taget anabolske steroider, og mere end fire gange så mange unge mænd (3,9 pct.) som unge kvinder (0,9 pct.) har overvejet at tage dem.

Mogensen (2005), der har undersøgt brugen af doping blandt unge i fitnesscentre, giver flere forklaringer på forskellene mellem kønnene – bl.a. peger han på sammenhængen mellem maskulinitet og risikoadfærd. En anden forklaring kan være, at det mandlige kropsideal i højere grad end det kvindelige kropsideal fokuserer på muskler og muskelvolumen, som de anabolske steroider netop bidrager til at udvikle (fx Bach 2005 og Sørensen, A. 2008).

Retter vi blikket mod plastiske operationer, vender kønsfordelingen imidlertid. Af samtlige unge i undersøgelsen har 3,1 pct. fået foretaget en kosmetisk operation, mens 8,2 pct. overvejer at få det. Det gælder dog for signifikant flere unge kvinder end mænd: mens 3,7 pct. af de unge kvinder har fået foretaget en kosmetisk operation, er det samme tilfældet for 2,4 pct. af de unge mænd. Ydermere overvejer næsten tre gange så mange unge kvinder (12 pct.) som unge mænd (4,4 pct.) at få en kosmetisk operation.

For begge køn gælder, at flere af de 20-24-årige end de 15-19-årige svarer ja til de to spørgsmål, hvilket endnu engang understreger den intensiverede relation til krop og ydre, som vi løbende har kunnet konstatere blandt de ældste unge. Her må denne tendens dog også ses i lyset af, at visse operationer først er mulige, når man er fyldt 18 år.

Og hvilke operationer har de unge så fået? De fleste af de unge, der angiver at have fået en operation, nævner operation i ansigtet (40,6 pct.), derefter følger andet (33 pct.),

brystreduktion (12,3 pct.), brystforstørrelse (8,5 pct.) og fedtsugning og penisoperation (3,8). Anderledes ser det ud med de operationer, de unge overvejer at få: her er brystforstørrelse på en klar førsteplads (40 pct.), så kommer operation i ansigtet (22 pct.), fedtsugning (14,4 pct.), andet (13,4 pct.), brystreduktion (5,2 pct.) og til sidst penisoperation (0,5 pct.).

De unge, der enten har fået foretaget eller overvejer at få en operation, er ikke blevet spurgt nærmere ind til begrundelsen for deres operationer. I tabel 8 kan vi imidlertid se, hvilke sammenhænge der måtte være mellem de unges utilfredshed med kroppen og deres tilbøjelighed til at få eller overveje at få kosmetiske operationer.

Som vi også så i tabel 2, 5 og 7, er 10,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen utilfredse eller meget utilfredse med kroppen. Zoomer vi ind på de unge, der har fået eller overvejer at få en kosmetisk operation, bliver tallet imidlertid signifikant højere: 22,3 pct. af de unge, der overvejer at få lavet en kosmetisk operation, er således utilfredse eller meget utilfredse med kroppen, mens det samme gælder for 20,6 pct. af dem, der har fået lavet en kosmetisk operation. Dette kunne indicere, at en operation har en tilbøjelighed til at mindske den utilfredshed, der er forbundet med at overveje en operation. Men utilfredshedstallet blandt de opererede er stadig dobbelt så højt som utilfredshedstallet for alle de unge i undersøgelsen, så man kan langt fra sige, at en operation får utilfredsheden ned på et gennemsnitligt niveau.

I tabel 8 kan vi endvidere se, at utilfredshedstallet for unge, der har overvejet eller har taget anabolske steroider ligger meget tættere på utilfredshedstallet for alle de unge i undersøgelsen. 12,9 pct. af de unge, der har taget anabolske steroider er således utilfredse med deres krop, mens det samme gælder for 9,4 pct. af de unge, der overvejer at tage det. De unge, der overvejer at tage anabolske steroider synes endog i højere grad end alle unge i undersøgelsen at være tilfredse eller meget tilfredse med kroppen: mens gennemsnitstallet for alle unge er 66,6 pct., er hele 75,8 pct. af de unge, der overvejer at tage anabolske steroider tilfredse eller meget tilfredse med kroppen. De unge, der rent faktisk har prøvet at tage anabolske steroider, er dog ikke mere tilfredse end gennemsnittet.

Tabel 8: Sammenhæng mellem unges tilfredshed med kroppen og ikke-spiserelaterede adfærdsformer				
		Utilfreds eller meget utilfreds	Hverken utilfreds eller tilfreds	Tilfreds eller meget tilfreds
Har du fået foretaget en kosmetisk operation?	Nej	***9,5%	***21,8%	***68,7%
	Har overvejet det	***22,3%	***28,8%	***48,8%
	Har fået	***20,6%	***28,0%	***51,4%
Har du taget eller overvejer at tage anabolske steroider?	Ja – har taget	12,9%	20,8%	66,3%
	Ja - overvejer at tage	9,4%	14,8%	75,8%
	Nej	10,9%	22,8%	66,3%
Træner i fitnesscenter	Ja	**9,4%	**20,3%	**70,2%
	Nej	**11,9%	**24,0%	**64,2%
Alle unge		10,9%	22,5%	66,6%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

De unge, der træner i fitnesscenter, er til gengæld både mindre utilfredse og mere tilfredse end de unge i undersøgelsen, der ikke træner i fitnesscenter. 9,4 pct. af de unge, der træner i fitnesscenter er således utilfredse eller meget utilfredse med kroppen (mod 11,9 pct. af de unge, der ikke træner i fitnesscenter), mens 70,2 pct. af dem er tilfredse eller meget tilfredse med kroppen (mod 64,2 pct. af alle de unge, der ikke træner i fitnesscenter). Så i modsætning til plastikoperationer, der er omgærdet af en relativt høj utilfredshed med egen krop, og anabolske steroider, der ikke virker nævneværdigt ind på tilfredshedsgraden, er træning i fitnesscenter forbundet med lidt en større tilfredshed med egen krop. Den utilfredshed med egen krop, som fitnesskulturens idealisering af den perfekte krop ofte forbindes med, kan vi således ikke genfinde i vores undersøgelse. Tværtimod bryder træning i fitnesscenter med den tilbøjelighed, vi har konstateret i forhold til såvel spiserelaterede som ikke-spiserelaterede adfærdsformer i dette kapitel, nemlig at det i vid udstrækning er forbundet med en øget utilfredshed med egen krop at handle i forhold til krop og ydre. Træning i fitnesscenter er den eneste af de undersøgte handle måder, der rent faktisk minimerer utilfredsheden. Det er undtagelsen, der bekræfter reglen.

5. Kropsorienteringer og cutting

Men i hvilken udstrækning og på hvilke måder er de unges forhold til krop og ydre, som vi har beskrevet ovenfor, forbundet til de temaer, vi har belyst i rapportens øvrige kapitler?

I tabel 9 belyser vi den forbindelse, der er mellem de unges forhold til krop og ydre på den ene side og cutting på den anden side. Og her ses bl.a. en sammenhæng mellem utilfredshed med kroppen og cutting: Mens 8,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen har erfaringer med at skære i sig selv, er det samme tilfældet for hele 20,9 pct. af de unge, som er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop, mod blot 6,4 pct. af de unge, som er tilfredse eller meget tilfredse med kroppen.

Tabel 9: Sammenhæng mellem unges forhold til krop og ydre og erfaring med cutting		
		Har skåret i sig selv
Tilfredshed med kroppen	Utilfreds eller meget utilfreds	20,9%
	Tilfreds eller meget tilfreds	6,4%
Har prøvet at sulte sig selv		32,7%
Har taget anabolske steroider		7,3%
Alle unge		8,9%
Chi square test: P <0,001 for alle sammenhænge		

Endnu tydeligere er sammenhængen mellem det at have sultet sig selv og cutting: Hele 32,7 pct. af de unge, der nogensinde har prøvet at sulte sig selv, har ligeledes prøvet at skære i sig selv, mens det samme blot er tilfældet for 6,4 pct. af de unge, der ikke har prøvet at sulte sig selv. Og det at have sultet sig selv er ikke enestående. Går vi bagom tallene i tabellen,

viser det sig nemlig, at alle de spiserelaterede adfærdsformer, vi har belyst i dette kapitel, er forbundet til en øget tilbøjelighed til at skære i sig selv.

Det er dog ikke tilfældet for de ikke-spiserelaterede adfærdsformer. Som det fremgår af tabellen, har 7,3 pct. af de unge, som har taget anabolske steroider, ligeledes skåret i sig selv, hvilket er lavere end tallet for alle de unge i undersøgelsen. Så det at tage anabolske steroider ser tværtimod forbundet ud til at være forbundet med en mindsket tilbøjelighed til at skære i sig selv. Men går man bagom tallene og tager forbehold for, at der er væsentligt flere unge mænd end kvinder, der har erfaring med anabolske steroider, så mindskes denne tilbøjelighed dog ikke.

6. Kropsorienteringer og selvmordsadfærd

I tabel 10 belyser vi forbindelseslinjerne mellem de unges forhold til krop og ydre og deres selvmordsadfærd. Også her ses betydelige sammenhænge: Mens 16,6 pct. af alle de unge i undersøgelsen på et tidspunkt i livet har overvejet at tage deres eget liv, er det samme tilfældet for hele 37,5 pct. af de unge, som er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop. Væsentligt færre af de unge, som er tilfredse eller meget tilfredse med kroppen, nemlig 12,5 pct., har overvejet at tage deres liv.

		Har nogensinde overvejet at tage sit eget liv	Har nogensinde forsøgt at tage sit eget liv (ud af alle)
Tilfredshed med kroppen	Utilfreds eller meget utilfreds	37,5%	12,1%
	Tilfreds eller meget tilfreds	12,5%	2,7%
Har prøvet at sulte sig selv		43,7%	12,9%
Har taget anabolske steroider		39,0%	7,1%
Alle unge		16,6%	4,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

12,1 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop, har endvidere forsøgt at tage deres eget liv, mod 4,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen og blot 2,7 pct. af de unge, der er tilfredse eller meget tilfredse med kroppen.

Der er også en tydelig sammenhæng mellem det at have sultet sig og selvmordsadfærd: 43,7 pct. af de unge, der har sultet sig, har således overvejet at tage deres eget liv, mens det samme er tilfældet for 12,6 pct. af de unge, der ikke har sultet sig. 12,9 pct. af de unge, der har sultet sig, har endvidere forsøgt at begå selvmord, mens det samme gælder for 4,1 pct. af de unge, der ikke har sultet sig.

Vi kan ydermere konstatere en betydelig sammenhæng mellem det at tage anabolske steroider og selvmordsadfærd: 39 pct. af de unge, der har taget anabolske steroider, har overvejet at tage deres eget liv, mens 7,1 pct. har forsøgt at gøre det – begge disse tal er signifikant højere end tallene for alle de unge i undersøgelsen.

7. Kropsorienteringer og mobning

I tabel 11 kan vi yderligere konstatere en sammenhæng mellem de unges forhold til krop og ydre og deres erfaringer som mobbeofre. Mens 18,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen tilkendegiver, at de ofte er blevet mobbet i skolen, gælder det for hele 29,6 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop, og for blot 16,5 pct. af de unge, der er tilfredse eller meget tilfredse med kroppen. Hele 31,5 pct. af de unge, der har sultet sig selv, er ofte blevet mobbet, og det samme gælder for 25 pct. af de unge, der har taget anabolske steroider.

Tabel 11: Sammenhæng mellem unges forhold til krop og ydre og erfaring med mobning			
		Er ofte blevet mobbet i løbet af skoletiden (0.-10.kl.)	Har ofte mobbet andre i løbet af skoletiden (0.-10.kl.)
Tilfredshed med kroppen	Utilfreds eller meget utilfreds	***29,6%	5,3%
	Tilfreds eller meget tilfreds	***16,5%	5,8%
Har prøvet at sulte sig selv		***31,5%	4,7%
Har taget anabolske steroider		25,0%	***22,0%
Alle unge		18,9%	5,6%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Der er ikke nogen signifikant sammenhæng mellem det ofte at have mobbet andre på den ene side og det at være utilfreds med kroppen og have sultet sig selv på den anden side, om end lidt færre af de unge, der har prøvet at sulte sig selv, ofte har mobbet andre.

Anderledes ser det dog ud, når man kigger på det at have taget anabolske steroider. Næsten fire gange så mange af de unge, der har taget anabolske steroider (22 pct.), som af alle de unge i undersøgelsen (5,6 pct.), har således ofte mobbet andre. Så det at have taget anabolske steroider er både forbundet til det at være mobbeoffer og mobber, om end sammenhængen med det at være mobber er særligt udpræget.

8. Kropsorienteringer og ensomhed

Som det fremgår af tabel 12 er sammenhængen mellem det at have taget anabolske steroider og ensomhed imidlertid noget mere kompleks. På den ene side minimerer det at have taget anabolske steroider tilbøjeligheden til ofte at føle sig isoleret og ofte at føle sig holdt udenfor. På den anden side øger det at have taget anabolske steroider tilbøjeligheden til ofte at savne nogen at være sammen med. Der er dog ingen af disse sammenhænge, som er statistisk signifikante.

Sammenhængen mellem det at have sultet sig selv og ensomhed er til gengæld klokkeklar: 12,3 pct. af de unge, der har prøvet at sulte sig selv, har ofte følt sig isoleret, hvilket er næsten tre gange så mange som tallet for alle de unge i undersøgelsen. 18,9 pct. af de unge, der har prøvet at sulte sig selv, savner ofte nogen at være sammen med – et tal, der

er dobbelt så stort som tallet for alle de unge i undersøgelsen. Og endelig føler 4 pct. af de unge, der har prøvet at sulte sig selv, at de ofte bliver holdt udenfor, hvilket også er dobbelt så mange som andelen af alle de unge i undersøgelsen.

		Føler sig ofte isoleret	Føler ofte savn af samvær med andre	Føler sig ofte holdt udenfor
Tilfredshed med kroppen	Utilfreds eller meget utilfreds	***12,2%	***16,2%	***5,3%
	Tilfreds eller meget tilfreds	***3,4%	***7,5%	***1,5%
Har prøvet at sulte sig selv		***12,3%	***18,9%	***4,0%
Har taget anabolske steroider		2,4%	17,1%	0,0%
Alle unge		4,8%	8,8%	1,9%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Samme tilbøjelighed kan vi se i forhold til utilfredshed med kroppen: Næsten tre gange så mange af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop (12,2 pct.), som af alle de unge i undersøgelsen, føler sig således ofte isolerede. Næsten dobbelt så mange (16,2 pct.) savner ofte nogen at være sammen med. Og endelig føler mere end dobbelt så mange (5,3 pct.) sig ofte holdt udenfor. Til gengæld kan vi se en mindre – om end statistisk signifikant – tilbøjelighed til, at tilfredshed med kroppen mindsker tallene på alle tre ensomhedsparametre.

9. Kropsorienteringer og helbred

Utilfredshed med kroppen er ligeledes forbundet med en mere negativ vurdering af eget helbred. Som det fremgår af tabel 13, angiver 5,6 pct. af alle de unge i undersøgelsen, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt, mens det samme er tilfældet for hele 13,2 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres kroppe. Endvidere tilkendegiver 82,1 pct. af de unge i undersøgelsen, at deres helbred er godt eller meget godt, mens det samme er tilfældet for 68,9 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen.

		Hvordan vurderer du dit eget helbred?		
		Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Tilfredshed med kroppen	Utilfreds eller meget utilfreds	***13,2%	***17,9%	***68,9%
	Tilfreds eller meget tilfreds	***4,5%	***9,8%	***85,7%
Har prøvet at sulte sig selv		***11,4%	***16,1%	***72,5%
Har taget anabolske steroider		10,0%	15,0%	75,0%
Har overvejet		9,1%	18,2%	72,7%
Har hverken taget eller overvejet		5,4%	12,1%	82,5%
Alle unge		5,6%	12,3%	82,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Som det ligeledes fremgår af tabellen, er tilfredshed med kroppen omvendt forbundet til en mere positiv vurdering af eget helbred. 85,7 pct. af de unge, der er tilfredse eller meget tilfredse med deres kroppe, tilkendegiver således, at deres helbred er godt eller meget godt, hvilket er flere end tallet for alle de unge i undersøgelsen. Ydermere tilkendegiver 4,5 pct. af de unge, der er tilfredse eller meget tilfredse med deres kroppe, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt, hvilket er signifikant færre end tallet for alle de unge i undersøgelsen.

Det at have sultet sig selv slår næsten lige så negativt igennem i de unges helbreds-vurderinger som det at være utilfreds med kroppen. 11, 4 pct. af de unge, der har sultet sig selv, angiver således, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred – et tal, der er dobbelt så højt som tallet for alle de unge. 72,5 pct. af de unge, der har sultet sig selv, angiver, at de har et godt eller meget godt helbred, hvilket er lavere end tallet for alle de unge i undersøgelsen.

Også det at have taget anabolske steroider er forbundet til mere negative – og tilsvarende mindre positive – helbreds-vurderinger. Disse tal er dog ikke statistisk signifikante, men understreger ikke desto mindre, at de unges kropsproblematikker er vævet sammen med deres oplevelse af deres helbred.

10. De unges oplevelse af sig selv og deres liv

Vi vil nu se nærmere på, hvilken betydning de unges forhold til krop og ydre har for deres oplevelse af sig selv og deres liv. Igen vil vi tage udgangspunkt i de fire spørgsmål fra kapitel 2, hvor de unge er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål: 1) om de har et godt liv, 2) om de har selvtillid, 3) om de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen, og endelig 4) om, hvor populære de er i forhold til andre unge på deres egen alder.

Læser man på tværs af tabel 14-17, hvor vi krydser de unges svar på disse spørgsmål med deres svar på spørgsmål om deres krop og ydre, kan man hurtigt konstatere, at der ikke er stor forskel på, hvordan de unges forhold til krop og ydre spiller sammen med de fire forskellige aspekter af de unges oplevelse af sig selv og deres liv, som gribes af de fire spørgsmål. Man kan eksempelvis se, at det at føle et stort pres for at gå i det rigtige tøj, det at ofte tænke på sin vægt og det at spise uhæmmet meget på kort tid kun i yderst begrænset omfang giver udsving på de fire trivselsforhold.

Til gengæld kan man se, at det at være utilfreds med sin egen krop, at have sultet sig selv, at have prøvet at kaste op, at have følt skyld over at spise, at have fået eller overvejet at få en kosmetisk operation samt det at have taget anabolske steroider slår overordentligt negativt ud på alle fire trivselsforhold. Unge, der har haft en af disse oplevelser angiver m.a.o. i langt højere grad end gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen, at de har et dårligt liv, lav selvtillid, ofte har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, samt at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder. Dét vil vi se lidt nærmere på.

3,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen angiver, at deres liv er dårligt eller meget dårligt lige nu. Af tabel 14 fremgår imidlertid, at det samme er tilfældet for hele 14,6 pct. af de unge, der har prøvet at tage anabolske steroider, og for 12 pct. af de unge, der har fået en kosmetisk operation. Derefter kommer unge, der har prøvet at sulte sig selv (11,2 pct.), der er utilfredse med kroppen (8,1 pct.), der har overvejet at få en kosmetisk operation (7,5 pct.), der har følt skyld over at spise (5,9 pct.) og unge, der har prøvet at kaste op med vilje (4,4 pct.).

Tabel 14: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres liv lige nu og deres forhold til krop og ydre			
	Hvordan er dit liv lige nu?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Alle unge	3,1%	13,6%	83,3%
Utilfreds/meget utilfreds med kroppen	***8,1%	***23,3%	***68,6%
Oplever det som et stort pres at gå i det rigtige tøj	4,0%	11,6%	84,4%
Tænker ofte på egen vægt	***4,1%	***16,6%	***79,3%
Har fået en kosmetisk operation	***12,0%	***13,9%	***74,2%
Har overvejet at få en kosmetisk operation	***7,5%	***17,6%	***74,9%
Har taget anabolske steroider	***14,6%	***22,0%	***63,4%
Har på et tidspunkt været på slankekur	***4,1%	***16,2%	***79,7%
Har været på slankekur i løbet af den seneste uge	***6,2%	***19,2%	***74,6%
Har prøvet at føle skyld over at spise	***5,9%	***19,5%	***74,6%
Har følt skyld over at spise i løbet af den seneste uge	***7,9%	***21,7%	***70,4%
Har prøvet at føle behov for at kontrollere kalorieindtag	***4,3%	***15,5%	***80,2%
Har følt behov for at kontrollere kalorieindtag indenfor seneste uge	**5,8%	**17,2%	**77,0%
Har prøvet at kaste op med vilje	***4,4%	***22,0%	***73,6%
Har kastet op med vilje i løbet af den seneste uge	***21,3%	***34,1%	***44,6%
Har prøvet at sulte sig selv	***11,2%	***24,3%	***64,5%
Har sultet sig selv indenfor den seneste uge	***24,3%	***11,8%	***63,9%
Har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge	***4,2%	***14,8%	***81,0%
Har spist uhæmmet meget i løbet af den seneste uge	***8,3%	***15,7%	***76,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Spørgsmålene om spiserelateret adfærd har vi endnu engang opdelt på tid. Og her kan vi se, at tidsaspektet især er vigtigt for de unge, der har sultet sig selv, og unge, der har kastet op med vilje. Hele 24,3 pct. af de unge, der angiver at have sultet sig indenfor den seneste uge, betegner således deres liv lige nu som dårligt eller meget dårligt. Dette tal er ikke bare over dobbelt så stort som nogensinde-tallet, det er næsten otte gange så stort som tallet for alle de unge i undersøgelsen.

Tallet for de unge, der har kastet op med vilje indenfor den seneste uge – 21,3 pct. – er næsten syv gange så stort som tallet for alle de unge i undersøgelsen. Da tallet er næsten fem gange så stort som nogensinde-tallet, kan vi imidlertid konstatere en endnu større aktualitetseffekt af det at have kastet op med vilje end af det at have sultet sig selv.

De øvrige spiserelaterede adfærdsformers sammenhæng med de unges negative oplevelse af livet nu og her, forstærkes også af aktualiteten – men slet ikke i samme omfang som det at have sultet sig eller kastet op med vilje. Her er det virkelig afgørende, om handlingerne har fundet sted nogensinde eller indenfor den seneste uge.

I tabel 15 sætter vi fokus på selvtillid. Vi kan se, at 6 pct. af alle de unge i undersøgelsen angiver, at de har lav eller meget lav selvtillid. Det samme gælder imidlertid for hele 24,2 pct. af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen, 20,1 pct. af de unge, der har fået en kosmetisk operation, 19,6 pct. af de unge, der har sultet sig selv og 15,4 pct. af de unge, der har prøvet at kaste op med vilje. Derefter følger de unge, der har følt skyld over at spise (13,2 pct.), der har taget anabolske steroider (12,2 pct.), og endelig de unge, der ofte tænker på deres vægt (10,3 pct.).

Tabel 15: Sammenhæng mellem unges selvtillid og deres forhold til krop og ydre			
	Hvordan er din selvtillid?		
	Lav eller meget lav	Hverken høj eller lav	Høj eller meget høj
Alle unge	6,0%	20,6%	73,4%
Utilfreds/meget utilfreds med kroppen	***24,2%	***32,7%	***43,1%
Oplever det som et stort pres at gå i det rigtige tøj	6,1%	19,8%	74,1%
Tænker ofte på egen vægt	***10,3%	***25,1%	***64,6%
Har fået en kosmetisk operation	***20,1%	***17,0%	***62,9%
Har overvejet at få en kosmetisk operation	***10,0%	***23,6%	***66,4%
Har taget anabolske steroider	***12,2%	***4,9%	***82,9%
Har på et tidspunkt været på slankekur	***8,8%	***24,8%	***66,4%
Har været på slankekur i løbet af den seneste uge	***12,8%	***23,1%	***64,1%
Har prøvet at føle skyld over at spise	***13,2%	***25,3%	***61,5%
Har følt skyld over at spise i løbet af den seneste uge	***15,3%	***26,7%	***58,0%
Har prøvet at føle behov for at kontrollere kalorieindtag	***7,7%	***21,8%	***70,5%
Har følt behov for at kontrollere kalorieindtag i løbet af den seneste uge	***12,4%	***20,7%	***66,9%
Har prøvet at kaste op med vilje	***15,4%	***25,9%	***58,7%
Har kastet op med vilje i løbet af den seneste uge	***51,7%	***27,2%	***21,1%
Har prøvet at sulte sig selv	***19,6%	***25,1%	***55,3%
Har sultet sig selv indenfor den seneste uge	***25,5%	***22,3%	***52,2%
Har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge	**7,2%	**21,7%	**71,1%
Har spist uhæmmet meget i løbet af den seneste uge	***11,8%	***20,7%	***67,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Også her ser vi, at sammenhængen mellem lav selvtillid og det at have sultet sig selv og have kastet op med vilje, der i forvejen er ganske stærk, påvirkes voldsomt af aktualitet. Endnu engang er sammenhængen dog stærkest blandt de unge, der har kastet op med vilje. Faktisk er andelen af unge med lav eller meget lav selvtillid større blandt de unge, der har kastet op indenfor den seneste uge (51,7), end blandt de unge, der har sultet sig indenfor den seneste uge (25,5 pct.), selvom det modsatte gjorde sig gældende for nogensinde-tallene.

6,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen angiver, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder. Tallet er, som det fremgår af tabel 16, imidlertid mere end dobbelt så stort blandt de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen (15,6 pct.), hvilket endnu engang fremtræder som stærkest forbundet med mistrivselindikatorerne, når aktualitet ikke tages i betragtning.

Også her ses en forstærket sammenhæng med det at have sultet sig selv og det at have kastet op indenfor den seneste uge, om end den slet ikke matcher den stærkere sammenhæng til det at have et dårligt liv eller lav selvtillid. Til gengæld ser vi her, at det at have

kastet op indenfor den seneste uge også har en positiv sammenhæng med trivslsen. Mens 15,8 pct. af de unge, der har prøvet at kaste op nogensinde, angiver, at de er mere populære end andre unge på deres egen alder, gælder det for hele 36,8 pct. af de unge, der har prøvet at kaste op indenfor den seneste uge.

Tabel 16: Sammenhæng mellem unges vurdering af egen popularitet og deres krop og ydre

	Hvor populær er du i forhold til andre unge på din egen alder?		
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle unge	6,9%	78,8%	14,3%
Utilfreds/meget utilfreds med kroppen	***15,6%	***75,2%	***9,2%
Oplever det som et stort pres at gå i det rigtige tøj	***4,3%	***74,0%	***21,7%
Tænker ofte på egen vægt	***9,5%	***75,7%	***14,9%
Har fået en kosmetisk operation	7,5%	69,8%	22,6%
Har overvejet at få en kosmetisk operation	8,3%	76,9%	14,8%
Har taget anabolske steroider	**7,5%	**65,0%	**27,5%
Har på et tidspunkt været på slankekur	6,9%	79,1%	14,0%
Har været på slankekur i løbet af den seneste uge	8,0%	77,9%	14,1%
Har prøvet at føle skyld over at spise	**9,5%	**75,8%	**14,7%
Har følt skyld over at spise i løbet af den seneste uge	9,6%	74,8%	15,6%
Har på et tidspunkt følt behov for at kontrollere kalorieindtag	7,2%	80,7%	12,2%
Har følt behov for at kontrollere kalorieindtag i løbet af den seneste uge	6,5%	80,8%	12,7%
Har prøvet at kaste op med vilje	7,4%	76,8%	15,8%
Har kastet op med vilje i løbet af den seneste uge	**15,8%	**47,4%	**36,8%
Har prøvet at sulte sig selv	***12,8%	***73,0%	***14,1%
Har sultet sig selv indenfor den seneste uge	16,7%	70,0%	13,3%
Har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge	7,8%	78,0%	14,2%
Har spist uhæmmet meget i løbet af den seneste uge	8,7%	72,3%	19,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Så det at have kastet op med vilje er altså ikke bare forbundet med følelsen af at være upopulær – også med følelsen af popularitet. En sådan dobbeltsammenhæng forekommer ligeledes i svag grad hos unge, der har fået en kosmetisk operation, og blandt unge, der har prøvet at tage anabolske steroider.

I tabel 17 zoomer vi ind på problemer, der gør det svært at klare dagligdagen. Her ser vi, at 8,8 pct. af alle de unge i undersøgelsen angiver, at de ofte eller altid har sådanne problemer. Andelen er imidlertid mere end dobbelt så stor blandt de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen (21,6 pct.). Det samme er tilfældet blandt de unge, der har prøvet at sulte sig selv (20,3 pct.). Lidt under halvdelen af de unge, der har fået en kosmetisk operation, angiver, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen. Derefter følger de unge, der har prøvet at kaste op med vilje (17,7 pct.), overvejet at få en kosmetisk operation (15,9 pct.), følt skyld over at spise (15,5 pct.), og de unge, der har taget anabolske steroider (14,6 pct.).

Også her ses en generel negativ sammenhæng med aktualitet – igen dog først og fremmest hos de unge, der har prøvet at sulte sig selv og kaste op med vilje indenfor den

seneste uge. 40 pct. af de unge, der har sultet sig selv indenfor den seneste uge, angiver således, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen. Dette tal er næsten dobbelt så stort som nogensinde-tallet. 31,7 pct. af de unge, der har kastet op med vilje indenfor den seneste uge, svarer ligeledes, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen. Et tal, der er cirka halvanden gang så stort som nogensinde-tallet.

Tabel 17: Sammenhæng mellem unges oplevelse af at have problemer, der det svært at klare hverdagen og deres krop og ydre			
	Hvor ofte har du problemer, der gør det svært at klare hverdagen?		
	Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller ofte	Ofte eller altid
Alle unge	78,6%	12,7%	8,8%
Utilfreds/meget utilfreds med kroppen	***58,4%	***20,0%	***21,6%
Oplever det som et stort pres at gå i det rigtige tøj	*74,3%	*14,5%	*11,2%
Tænker ofte på egen vægt	***72,6%	***15,2%	***12,2%
Har fået en kosmetisk operation	***58,5%	***23,0%	***18,6%
Har overvejet at få en kosmetisk operation	***70,7%	**13,5%	***15,9%
Har taget anabolske steroider	73,2%	12,2%	14,6%
Har på et tidspunkt været på slankekur	***74,1%	***15,1%	***10,9%
Har været på slankekur i løbet af den seneste uge	***66,7%	***17,3%	***16,0%
Har prøvet at føle skyld over at spise	***67,8%	***16,7%	***15,5%
Har følt skyld over at spise i løbet af den seneste uge	***59,6%	***19,5%	***20,9%
Har på et tidspunkt følt behov for at kontrollere kalorieindtag	**75,1%	**14,1%	**10,7%
Har følt behov for at kontrollere kalorieindtag i løbet af den seneste uge	***67,7%	***17,9%	***14,4%
Har prøvet at kaste op med vilje	***57,8%	***24,5%	***17,7%
Har kastet op med vilje i løbet af den seneste uge	***41,0%	***27,4%	***31,7%
Har prøvet at sulte sig selv	***57,9%	***21,6%	***20,6%
Har sultet sig selv indenfor den seneste uge	***40,2%	***19,5%	***40,3%
Har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge	***74,5%	***13,3%	***12,2%
Har spist uhæmmet meget i løbet af den seneste uge	***71,1%	***9,7%	***19,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Går vi bag om tallene i de fire tabeller, viser der sig nogle interessante kønsforskelle. De fleste af de unges måder at forholde sig til krop og ydre på, som vi har listet i tabellerne, ser i højere grad ud til at koble sig med unge kvinders negative oplevelse af sig selv og deres liv end med unge mænds. Mens det at have prøvet at være på slankekur, at tælle kalorier, og at have prøvet at spise uhæmmet meget således ser ud til at virke negativt ind på alle fire indfaldsvinkler til oplevelsen af sig selv og deres liv hos de unge kvinder, har de så godt som ingen betydning hos de unge mænd.

Kønsopdeler vi tallene for kropslig utilfredshed, der ovenfor ikke mindst har vist sig at hænge sammen med en øget oplevelse af lav selvtillid, af at være mindre populær end andre jævnaldrende samt oplevelsen af ofte eller altid at have problemer, sker der noget tilsvarende. Godt nok synes det at være utilfreds med sin krop i samme omfang at være forbundet med lav selvtillid hos både mænd og kvinder. Til gengæld slår utilfredshed med kroppen i langt højere grad over i en oplevelse af at være mindre populær end jævnaldrende samt ofte at have problemer hos de unge kvinder end hos de unge mænd i undersøgelsen.

Det at have prøvet eller at have overvejet at prøve anabolske steroider virker entydigt ind på alle fire indfaldsveje til de unge kvinders oplevelse af sig selv og deres liv. Nok forekommer der en negativ sammenhæng hos de unge mænd, hvis vi alene ser på oplevelsen af at have et dårligt eller meget dårligt liv lige nu, men sammenhængen er klart svagere end hos de unge kvinder. Til gengæld har det ingen indvirkning på de unge mænds oplevelse af at have problemer, der gør det svært at klare dagligdagen. Og det at have overvejet at tage doping ser ligefrem ud til at få de unge mænd til at vurdere deres selvtillid højere end de unge mænd, der ikke har gjort sig sådanne overvejelser.

En undtagelse gælder i forhold til det at have fået eller overveje at få en kosmetisk operation, der i højere grad er forbundet med oplevelsen af at have et dårligt liv, problemer og lav selvtillid hos de unge mænd end hos de unge kvinder. Kvinder, der alene har overvejet at få en kosmetisk operation, har derimod ikke lavere selvtillid end andre kvinder, det gælder kun de kvinder, der rent faktisk har fået en kosmetisk operation.

To spiserrelaterede adfærdsformer – det at føle skyld over at spise og det at kaste op – er i lige høj grad forbundet med mistrivsel hos de unge kvinder og de unge mænd.

Kønseffekterne er således komplekse og umiddelbart svære at tolke. På den ene side ser det ud til, at nogle adfærdsformers grad af normalitet hos et køn er med til at minimere kønnets tilbøjelighed til negative vurderinger af sig selv og sit liv. Det gælder fx i forhold til kosmetiske operationer, hvor den negative vurdering hos de unge mænd er større end hos de unge kvinder, der i højere grad benytter sig af kosmetiske operationer end mænd. Man kan måske her tale om, at jo længere væk fra normalen en adfærd er, desto mere præges den af en marginaliseringsproblematik, der forværrer dens konsekvenser. På den anden side ser det også ud til, at normaliseringen af andre typer adfærd i en vis forstand udgør et pejlemærke for deres vigtighed, hvorved implikationerne af dem øges, som vi fx kan konstatere i forhold til slankeadfærd, kalorietælling osv., der har færre implikationer for de unge mænd end for de unge kvinder, der ikke blot oftere praktiserer disse adfærdsformer end de unge mænd, men for hvem de altså også i højere grad synes at være forbundet med vigtighed og konsekvenser.

Unges seksualitet

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I massemedierne fremstilles unges seksualitet ofte som uhæmmet og grænseløs. De unge lever i en stadig mere seksualiseret ungdomskultur, lyder det, og de afsøger i en stadig tidligere alder diverse afkroge af det seksuelle grænseland, hvor den står på gruppesex, analsex og diverse avancerede sexlege.

Det billede af unges seksualitet, som tegnes i forskningen, er knap så entydigt. Nok viser undersøgelser, at nutidens unge har flere "one night stands" og dyrker sex med flere forskellige partnere end tidligere ungdomsgenerationer (Herlitz 2001). Men forskningen peger også på, at den seksuelle debutalder ikke har rokket sig nævneværdigt siden 1980'erne, og at det faktisk kun er et fåtal af nutidens unge, der har erfaringer med de avancerede seksuelle praksisser, der beskrives som hverdagskost i medierne (Rasmussen 2000, Nielsen 2007).

I dette kapitel vil vi afsøge nogle centrale linjer ved seksualiteten, som den fremtræder blandt de unge i vores undersøgelse. I kapitlets første del spørger vi de unge om deres seksuelle debutalder, seksuelle orientering, seksuelle partnere samt om en række forskellige seksuelle erfaringer. Vi går ikke mindst tæt på de unges erfaringer med diverse seksuelle risici – fx sex uden beskyttelse, kønssygdomme og seksuelt pres – idet vi har en antagelse om, at sådanne erfaringer kan være forbundet til mistrivsel.

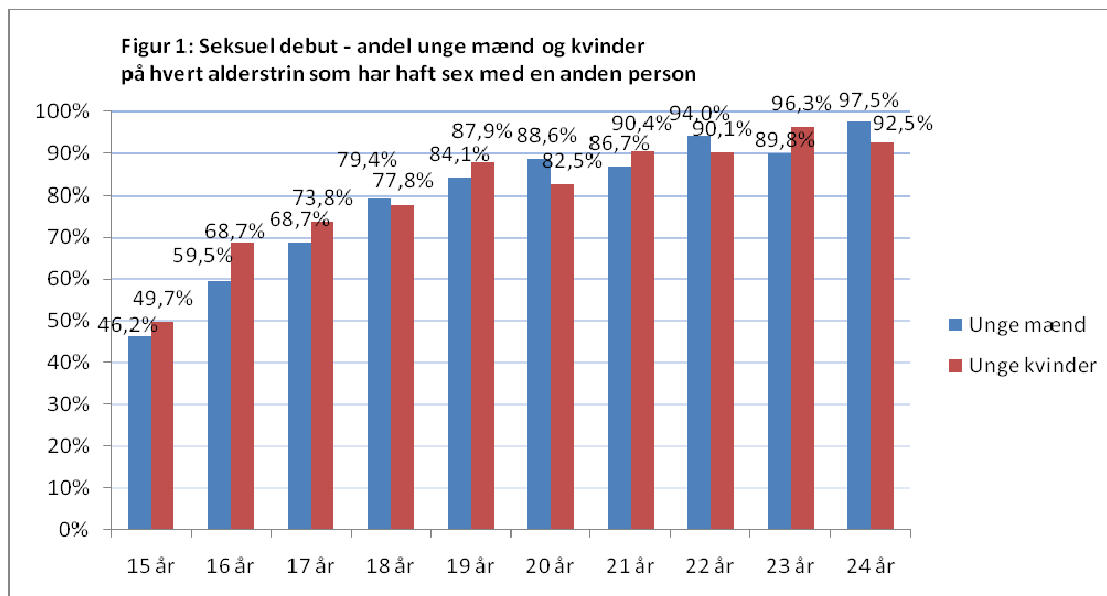
I kapitlets anden del undersøger vi så, hvordan de unges svar på ovenstående spørgsmål er relateret til deres tilkendegivelser af, hvordan de har det med sig selv og deres liv. Også i dette kapitel tager vi udgangspunkt i de fire spørgsmål, vi udfoldede i kapitel 2 – nemlig om de unge 1) har et godt liv, 2) selvtillid, 3) problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, og slutteligt om 4) deres popularitet i forhold til andre unge på deres egen alder.

2. Den seksuelle debut

Samtlige unge i undersøgelsen er blevet spurgt: "Har du nogensinde haft sex med en anden person?". Det har 79,5 pct. svaret ja og 20,5 pct. nej til. En stor majoritet af de unge i undersøgelsen har således haft deres seksuelle debut. Debutalderen ligger på 15,6 år - hvilket ligger i tråd med de fleste andre undersøgelser på området siden 1980'erne (Rasmussen 2000, Nielsen 2007).

Figur 1 viser fordelingen af unge kvinder og unge mænd på hvert alderstrin, der har debuteret seksuelt. Som ventet stiger andelen af unge, der har debuteret seksuelt, med alderen. Desuden ses det, at andelen af debuterede unge kvinder og mænd er nogenlunde lige stor på de forskellige alderstrin, hvilket svarer til en anden nyere undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen (Nielsen 2007). Der er dog lidt flere 15-, 16- og 17-årige unge kvinder end unge mænd, der har debuteret.

Det er også værd at bemærke, at det faktisk er en majoritet af både 15-årige unge kvinder og unge mænd, der ikke har haft deres seksuelle debut, om end det for begge køn er nær ved halvdelen der omvendt har haft den.

3. Bekymring over seksuel debut

I en tid, hvor seksualiserede billeder er tilgængelige for unge i alt fra pornofilm til musikvideoer og reklamer i det offentlige rum (Sørensen & Knudsen 2006; Sørensen 2006, 2007), og hvor diskussioner af kommende eller overståede seksuelle præstationer debatteres livligt i tv programmer og ungdomsblade, synes det ideal om 'det gode ungdomsliv', der spredes i medierne, ikke mindst at være defineret ved et aktivt og spændende seksualliv.

Vi har derfor fundet det relevant at undersøge, hvordan de unge, der ikke har debuteret seksuelt - og dermed ikke lever op til dette ideal, forholder sig til deres manglende debut. De i alt 20,5 pct. af de unge, der ikke har angivet at have haft sex med en anden person, er derfor blevet spurgt: "Er det noget, som bekymrer dig?".

Som det fremgår af tabel 1, angiver majoriteten (87,5 pct.), at det slet ikke - eller blot i lav grad - bekymrer dem (hhv. 67,8 og 19,6 pct.). Omvendt angiver sammenlagt 12,6 pct., at den "manglende" debut bekymrer dem forskellige grader, men blot 0,4 pct. er i meget høj grad bekymrede. Og der er ingen signifikante forskelle i graden af bekymring, når man ser på køn og alder.

Tabel 1: Andel af unge der ikke er debuteret seksuelt					
Ikke seksuelt debuteret: Er det noget som bekymrer dig?					
Slet ikke	I lav grad	I nogen grad	I høj grad	I meget høj grad	Total
67,8%	19,7%	9,6%	2,6%	0,4%	100%

Trods massemediernes massive fokus på seksualitet og seksuelle præstationer ser en manglende seksuel debut altså ikke ud til at være en væsentlig kilde til bekymring hos majoriteten af de unge.

Andre undersøgelser om massemediernes og unges seksualitet (Sørensen & Knudsen 2006 og Sørensen 2006) viser da også, at nutidens unge forholder sig kritisk og reflekteret til den seksualisering af ungdomslivet, som spredes gennem massemediernes, og at de lægger afgørende vægt på at skelne mellem de billeder af det seksuelle, massemediernes præsenterer dem for, og deres egen seksualitet.

Selvom undersøgelserne ligeledes viser, at det på visse punkter kan være udfordrende for unge at fastholde en distance til mediebilderne, synes det at lykkes for de unge i denne undersøgelse, der ikke har debuteret seksuelt - i hvert fald når man ser isoleret på deres manglende seksuelle debut.

4. Seksuel orientering

At udforske sin seksuelle orientering - dvs. hvor man placerer sig i forhold til kategorierne heteroseksuel, homoseksuel og biseksuel - er en vigtig del af den seksuelle rejse, som man begiver sig ud på i ungdomsårene.

Selvom kategorierne de seneste årtier er blevet mere flertydige, og grænserne mellem dem sværere at trække, er det stadig afgørende for, hvordan man opfatter sig selv og bliver opfattet af andre, om man definerer sig som det ene, det andet eller det tredje. At finde ud af, hvordan ens seksuelle orientering er, udgør således en central dimension i de identitetsprocesser, man gennemgår som ung.

I undersøgelsen er samtlige unge, uanset om de har haft deres seksuelle debut eller ej, derfor blevet spurgt om de opfatter sig som heteroseksuel, biseksuel, homoseksuel, uafklaret eller andet. Fordelingen på køn og alder er vist på tabel 2.

Som det fremgår af tabellen, definerer majoriteten af de unge sig som heteroseksuelle (94,5 pct.), herefter kommer biseksuel (2,7 pct.), og blot 0,6 pct. definerer sig som homoseksuelle. Kategorierne "uafklaret" eller "andet" rummer sammenlagt 2,2 pct. (hhv. 1,8 og 0,4 pct.). Andelen af kvinder, der definerer sig som heteroseksuelle, er signifikant mindre end andelen af unge mænd, mens der til gengæld er signifikant flere unge kvinder end mænd, definerer sig som biseksuelle (hhv. 4 pct. og 1,4 pct.).

Tabel 2: Unges seksuelle orientering					
Opfatter du dig som...?					
	Heteroseksuel	Biseksuel	Homoseksuel	Uafklaret	Andet
Unge mænd	95,9%	1,4%	0,7%	1,7%	0,4%
Unge kvinder	93,1%	4,0%	0,5%	2,0%	0,4%
Alle seksuelt debuterede	94,5%	2,7%	0,6%	1,8%	0,4%
Chi-square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen					

Dykker man nærmere ned i sammenhængen mellem alder og seksuel observans, kan man konstatere et signifikant fald i andelen af ”uafklarede” hos begge køn, når man sammenligner gruppen af 15 til 19-årige med gruppen af 20 til 24-årige (hhv. 2,3 pct. og 1,2 pct.). Ligeledes er der signifikant færre i den ældste end i den yngste gruppe, der definerer sig som ”andet”.

Samtidig med, at andelen af uafklarede falder, stiger andelen af biseksuelle signifikant hos begge køn med alderen - mest markant hos de unge mænd (0,9 pct. til 1,7 pct.). Yderligere er der en stigning i andelen af mænd, der betegner sig som homoseksuelle og en lille stigning i andelen af kvinder, der identificerer sig som heteroseksuelle – sidstnævnte stigning er dog ikke signifikant.

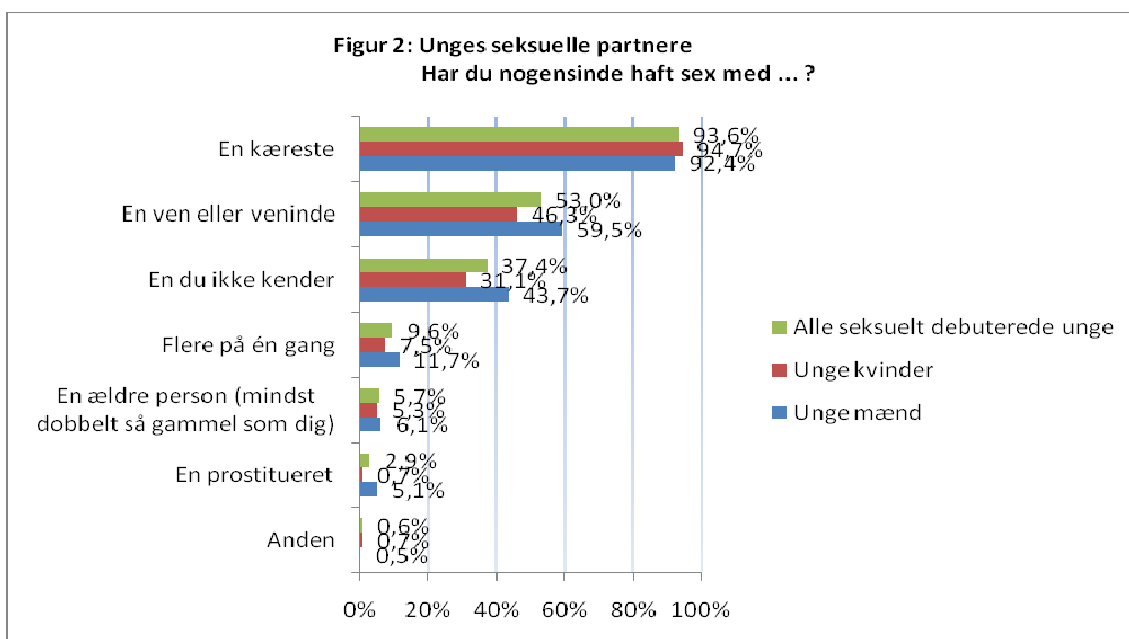
Sammenfattet kan man dermed konstatere, at identifikationen med de tilgængelige kategorier øges med alderen. De unge i undersøgelsen bliver m.a.o. mere afklarede med, hvor de vil placere sig i det seksuelle landskab, jo ældre de bliver. I den forbindelse er det interessant, at identifikationen med kategorierne biseksuel og homoseksuel hos begge køn vokser mere med alderen end identifikationen med kategorien heteroseksuel.

Det skal givetvis ses i lyset af, at heteroseksualitet stadig udgør normen i vores samfund. Selvom den seksuelle afklaringsproces er en del af ungdomsårene, ligger det stadig i vid udstrækning i kortene, at denne proces ender med en positionering som heteroseksuel. Det kræver i højere grad et aktivt valg – og derfor også flere overvejelser og sandsynligvis længere tid - at definere sig som homoseksuel eller biseksuel.

Interessant er det i den forbindelse, at andelen af unge kvinder i begge aldersgrupper, der definerer sig som homoseksuelle og biseksuelle, er signifikant større end andelen af unge mænd, der gør det samme. Her kan det spille ind, at unge mænd ifølge undersøgelser (fx Johansson & Lalander 2003 og Johansson 2005) har et mere negativt syn på homoseksualitet end unge kvinder. Normen om heteroseksualitet er m.a.o. mere rodfæstet blandt unge mænd end blandt unge kvinder, hvorfor det kan tænkes, at unge mænd i højere grad end unge kvinder oplever det som problematisk at afvige fra en heteroseksuel selvdefinition.

5. Seksuelle partnere

Når de unge begynder at udforske seksualiteten, begynder de også at få seksualpartnere. Det kan være kærester, venner eller nogle helt andre. Da de unges valg af seksualpartnere må antages at have en betydelig indflydelse på, hvilke seksuelle oplevelser de får, har vi indledningsvis spurgt alle unge, der har svaret ja til at have haft sex: "Har du nogensinde haft sex med "en kæreste", "en ven" osv. På dette spørgsmål har det været muligt at give flere svar.

Som det fremgår af figur 2, har 93,6 pct. af de unge haft sex med en kæreste, hvilket gør kæresten til den allermest udbredte seksualpartner. Som nummer to kommer en ven eller veninde med 53 pct., mens en, man ikke kender, er nummer tre med 37 pct. Derefter er rækkefølgen: flere på en gang (9,6 pct.), en ældre person (5,7 pct.), en prostitueret (2,9 pct.) samt kategorien "anden" (0,6 pct.), hvis indhold er ukendt.

Hvis man ser bort fra de to mindst udbredte svar - en prostitueret og en anden - er rækkefølgen fuldstændig ens for begge køn. Der er altså næsten ingen forskel på, hvilke seksualpartnere de to køn har erfaringer med.

Ser man på kønsfordelingen på de enkelte svar, er der imidlertid visse nuancer: lidt flere unge kvinder end unge mænd angiver således "kæreste" som seksualpartner (hhv. 94,7 pct. og 93,6 pct.). Til gengæld er andelen af unge mænd signifikant højere, når det gælder seksuelle erfaringer med en ven eller veninde (hhv. 59,5 pct. og 46,4 pct.), med en man ikke kender (43,8 pct. mod 31,1 pct.), med flere på en gang (hhv. 11,7 pct. og 7,5 pct.) samt med en prostitueret (5,1 pct. mod 0,7 pct.). Stort set lige mange fra begge køn har prøvet at have sex med en ældre person.

At kæresten er den absolutte topscorer blandt alle seksualpartnere hos begge køn, er helt i tråd med anden forskning: Flere empiriske undersøgelser blandt unge i Norden peger således på, at nutidens unge kvinder og mænd i vid udstrækning synes, at sex bør finde sted i en relation med to mennesker, der er forelskede i hinanden. Forelskelsen indenfor rammerne af et parforhold legitimerer seksualiteten, der fortsat risikerer at fremstå lidt ”beskidt” eller ”klam” uden denne legitimerende ramme (fx Johansson & Lalander 2003, Löfgren-Mårtenson & Månsson 2006).

Det gælder ikke mindst for unge kvinder, der i særlig grad opdrages til at ”emotionalisere” deres seksuelle lyst, dvs. at forstå den som noget, der bør være forbundet til og motiveret af følelser (Helmius 1990 og 2000). Når de unge kvinder i en smule højere grad end de unge mænd udpeger kæresten som seksualpartner nummer et, kan det være forbundet til denne tilbøjelighed til at emotionalisere den seksuelle lyst.

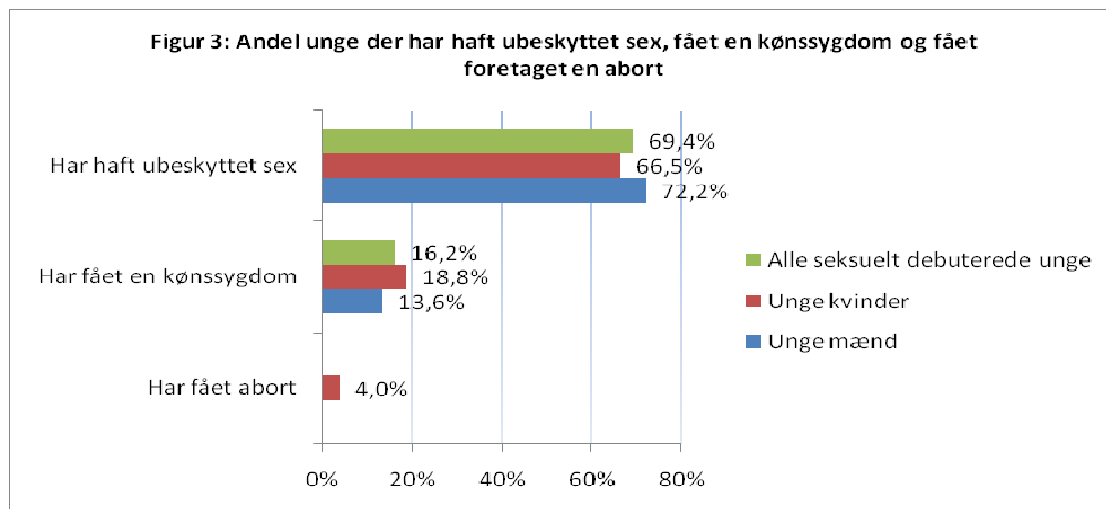
Samtidig ser vi dog hos begge køn, at kæresten langt fra er den eneste seksualpartner. Går man bag om tallene, kan man endog se, at det er en minoritet af såvel de unge mænd (30,2 pct.) som de unge kvinder (44 pct.), der udelukkende har haft sex med en kæreste. Principperne om parforhold, forelskelse osv. er tilsyneladende ikke helt ligetil at oversætte til hverdagsvirkeligheden. De svenske seksualitetsforskere Thomas Johansson og Nils Hammarén (Johansson 2007 og Johansson & Hammarén 2007) peger i den forbindelse på, at principperne ofte er genstand for forhandlinger og forskydninger i hverdagsvirkeligheden, og at de unge, trods principperne, i praksis har en ganske pragmatisk indstilling til løse seksuelle forbindelser.

Det kan i den forbindelse være værd at hæfte sig ved, at mere end en tredjedel af både de unge kvinder og mænd i denne undersøgelse har prøvet at have sex med en seksualpartner, som de ikke kender. Selvom de fleste undersøgelser viser, at farerne for at blive stemplet som ”billig”, ”klam” osv. er større for piger end for drenge (fx Bergström 2006), er anonym sex altså udbredt hos såvel kvinder som mænd. Selvom en større andel af de unge mænd end af de unge kvinder har prøvet anonym sex, er det heller ikke for kvindernes vedkommende en undseelig minoritet.

6. Ubeskyttet sex

Som figur 3 viser, har over to tredjedele af de unge mænd og kvinder (69,4 pct.), der er debuteret seksuelt, haft ubeskyttet samleje på et eller andet tidspunkt. Det er med andre ord en majoritetsadfærd blandt seksuelt aktive unge. De unge er dog ikke blevet spurgt til, hvor ofte eller hvornår de har haft ubeskyttet sex, hvorfor vi ikke kan sige, om det er noget, de har gjort jævnligt, om det er noget, de kun har gjort en enkelt gang, eller om det er noget, de gør i nogle bestemte sammenhænge men ikke i andre.

16,2 pct. af alle de unge, der er debuteret seksuelt, angiver at have fået en kønssygdom i forbindelse med sex. Fokuserer vi alene på de unge, der har haft ubeskyttet sex, bliver tallet hele 21,8 pct.

Ser man på kønsfordelingen, er det i første omgang bemærkelsesværdigt, at signifikant flere unge mænd end kvinder angiver at have haft ubeskyttet sex (72,2 pct. mod 66,2 pct. af de unge kvinder), mens der omvendt er signifikant flere unge kvinder, som angiver at have haft en kønssygdom (18,8 pct. unge kvinder mod 13,6 pct. unge mænd). Disse tal svarer til tallene Sundhedsstyrelsens nyeste undersøgelse fra 2007, hvor det endvidere pointeres, at en mulig forklaring på den relativt højere andel af unge kvinder, der har fået konstateret en kønssygdom, kan være, at disse hyppigere lader sig teste for kønssygdomme i forbindelse med rutineundersøgelser hos den praktiserende læge eller ved fornyelse af recepter på p-piller, hvorfor der er større sandsynlighed for at sygdommen bliver opdaget (Nielsen 2007). Hos både unge kvinder og mænd må man dog regne med, at der forekommer et uvist antal ukonstaterede sexsygdomme, idet så stor en andel har ubeskyttet sex.

Set i lyset af de mange kampagner om seksuelt overførte sygdomme og den udvidede adgang til oplysning om samme, kan man undre sig over, at de unge alligevel i så høj grad vælger at dyrke ubeskyttet sex. Burde de ikke vide bedre?

Der kan tænkes flere forklaringer på dette paradoks. En mulig forklaring kan være, at denne adfærd er en måde at vende det blinde øje til de mange skræmmekampagner og velmenende råd, der til tider kan give både overvældende og divergerende oplysninger samt være med til at forbinde beskyttelse med noget ulystfuldt, man helst vil undlade at tænke på under seksualakten (Nielsen m.fl. 2010). Frem for at forholde sig til det hele og veje for og imod samtlige risici, tager man derfor chancen. Eventuelle konsekvenser kommer først bagefter, når symptomerne melder sig, og man må til lægen, hvorved ansvaret for selv at beskytte sig på en måde udsættes eller måske ligefrem forskydes til de medicinske autoriteter.

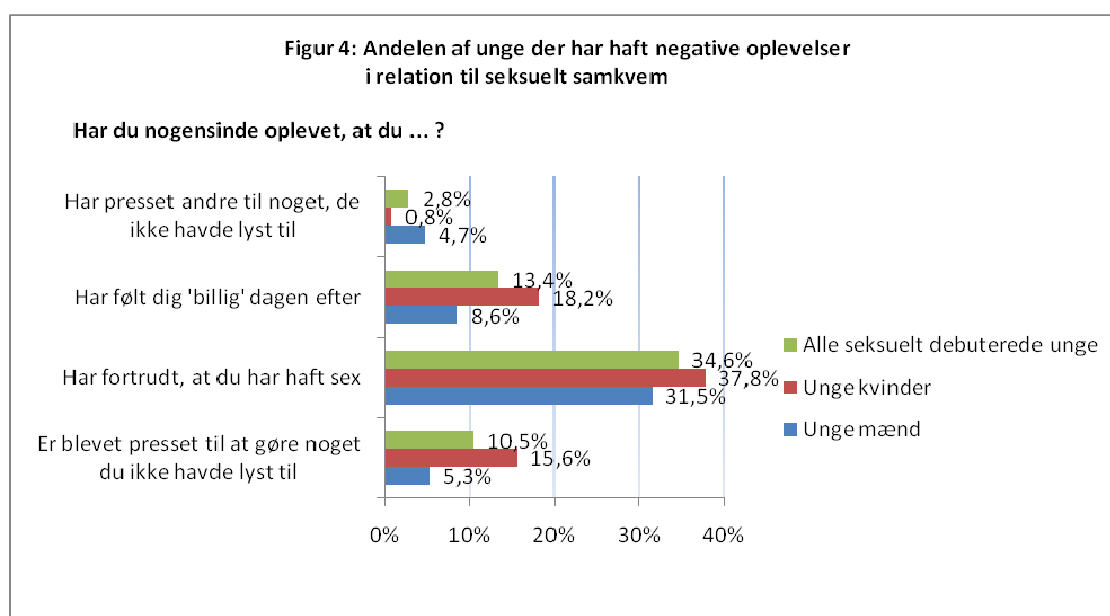
En anden konsekvens af ubeskyttet sex kan være uønskede graviditeter. 4 pct. af de unge seksuelt aktive kvinder i undersøgelsen har svaret ja til, at de har fået en abort. Det svarer til 5,9 pct. af de unge kvinder, der har haft ubeskyttet sex, hvilket altså sjældnere fører til uønsket graviditet end kønssygdomme, der således udgør den store risikofaktor ved ubeskyttet sex.

7. Negative oplevelser i forbindelse med sex

Det seksuelle har andre negative konsekvenser end kønssygdomme og uønskede graviditeter. Uanset hvem man dyrker sex med, har seksualakten således karakter af et møde mellem mennesker, der interagerer med hinanden omkring det seksuelle. Denne interaktion kan bidrage positivt til det seksuelle, men den kan også ytre sig negativt som magtkampe, pres osv., der kan præge den enkeltes oplevelser af det seksuelle.

Disse oplevelser kan ikke ses isoleret fra resten af livet. Ligesom hverdagslivet har en afsmittende effekt på det seksuelle, har det seksuelle også en afsmittende effekt på hverdagslivet. Når oplevelsen har været positiv, kan man genkalde sig lysten og frydes ved den. Men også negative oplevelser sætter sig spor, og fortrydelse, skam osv. kan efterfølgende præge den enkelte.

I undersøgelsen har vi spurgt til en række forskellige negative oplevelser, som de unge har haft under eller efter et seksuelt samkvem. De unges svar fremgår af figur 4, hvor man bl.a. kan se, at lidt over en tredjedel af de unge (34,6 pct.) på et tidspunkt har fortrudt, at de har haft sex. Lidt over hver syvende (13,4 pct.) har følt sig billige dagen efter, de har sex, og ca. hver tiende ung (10,5 pct.) har følt sig presset til at gøre noget, de ikke ville. Mindst er andelen af unge, der føler, at de har presset andre til at gøre noget, de ikke ville (2,8 pct.).

Går vi bag om disse tal, kan vi se, at der er en samvarians mellem at have været udsat for de tre nævnte negative oplevelser i forbindelse med sex. De har simpelthen en tilbøjelighed til at klumpe sig sammen hos de samme personer. Unge, der på et tidspunkt har fortrudt, at de har haft sex, har således en øget sandsynlighed for på et tidspunkt at have følt sig billige dagen efter, samt på et tidspunkt at have følt, at de er blevet presset til at gøre noget, som de ikke har lyst til. Men også de unge, der har presset andre til noget, dvs. den mindst udbredte oplevelse, har en øget tilbøjelighed til også selv at have været udsat for at blive presset til at gøre noget, de ikke havde lyst til og til at have haft sex, de siden har fortrudt.

Anlægger man et kønsperspektiv ser man yderligere, at der er en større andel af de unge kvinder, der har prøvet de tre første negative oplevelser, mens der er en større andel af de unge mænd, der har haft den fjerde negative oplevelse. De unge kvinder er m.a.o. mere tilbøjelige end de unge mænd til at have fortrudt, at de har haft sex, har følt sig billige dagen efter og at være blevet presset til at gøre noget, de ikke havde lyst til. De unge mænd er derimod mere tilbøjelige end de unge kvinder til at angive, at de har prøvet at presse andre til at gøre noget, de ikke havde lyst til.

Forskellen kønnene imellem varierer dog fra oplevelse til oplevelse: mest markant er afstanden mellem kønnene, når det gælder at have følt sig presset til noget eller at have presset nogen til noget i forbindelse med sex. Andelen af unge kvinder, der har følt sig presset til at gøre noget, de ikke havde lyst til i forbindelse med sex, er således næsten tre gange så stor som andelen af unge mænd (hhv. 15, 6 pct. kvinder og 5,3 pct. mænd). Omvendt er andelen af unge mænd, der angiver at have presset nogen til at gøre noget de ikke havde lyst til, flere gange større end andelen af unge kvinder (hhv. 4,7 pct. af de unge mænd mod 0,8 pct. unge kvinder). Der er lidt over dobbelt så stor en andel af kvinderne (18,2 pct.) som af mændene (8,6 pct.), der har følt sig billig dagen efter. Der er også flere unge kvinder end mænd, der har fortrudt at have sex (37 pct. unge kvinder mod 31,5 pct. unge mænd), om end kønsforskellen her er betydeligt mindre end for de øvrige negative oplevelser i forbindelse med sex.

Kønsforskellene peger på, at de to køn oplever risiko ved det seksuelle på forskellige måder. Risiko synes for de unge kvinder i højere grad end for de unge mænd at være forbundet til at gå længere, end man egentlig ønsker (jf 'være blevet presset'), måske så langt, at man efterfølgende ønsker, at det aldrig var sket ('har fortrudt'), og indimellem endog så langt, hvor man oplever, at man har kompromitteret sig selv ('følt sig billig'). Unge mænd oplever ikke i så høj grad som de unge kvinder risiko for at kompromittere sig selv, fordi man har gået for langt ud i det seksuelle. Til gengæld synes der i højere grad for de unge mænd end for de unge kvinder at være risiko forbundet med at presse seksualpartneren til at gå for langt ud i det seksuelle (jf 'presset andre').

Trods disse forskelle – der kunne indicere, at de unge kvinder i højere grad end de unge mænd oplever, at de skal være agtpågivende og slå bremserne i overfor det seksuelle, og at de unge mænd i højere grad end de unge kvinder oplever, at de skal tage initiativ og være styrende i det seksuelle møde – er der også en række ligheder kønnene imellem: Selvom der er en større andel af de unge kvinder, der angiver, at de har oplevet de tre første negative ople-

velser, og en større andel af de unge mænd, der angiver, at de har oplevet den fjerde negative oplevelse, så er den indbyrdes rækkefølge mellem de negative oplevelser nøjagtigt den samme hos begge køn. For begge køn gælder således, at den mest udbredte negative oplevelse er at have fortrudt sex, den næstmest udbredte oplevelse er at have følt sig billig dagen efter osv. Så kønsforskellene sameksisterer altså med nogle betydelige fællestræk mellem kønnene, hvilket understreger, at de negative oplevelser i forbindelse med sex også bare handler om det at være ung i dag og være i færd med at tage de første skridt på livets seksuelle rejse med alle de udfordringer og risici, det nu engang indebærer. Dette illustreres også af, at den ovennævnte sammenklumpning gælder for begge køn, dvs. at de unge mænd der har negative seksuelle oplevelser af den ene eller anden art i lige så høj grad som de unge kvinder har større (statistisk) sandsynlighed for også at have erfaringer med en af de andre former for negative oplevelser.

8. Anonym sex, negative oplevelser og ubeskyttet sex

Et af de træk, der går igen hos såvel de unge kvinder som de unge mænd, er, at tilbøjeligheden til at have negative oplevelser samt sex uden beskyttelse – med dertil knyttede risici for kønssygdom, uønsket graviditet osv. – er forbundet med det at have anonym sex. Det fremgår tydeligt af tabel 3, hvor vi viser forskellen på de unge, der har svaret ja til, at de har haft sex med en, de ikke kender, og de unge, der ikke har. Selvom de negative oplevelser og sex uden beskyttelse også optræder hos unge, der ikke har haft anonym sex, øges risikoen massivt, hvis man har anonym sex.

Tabel 3: Sammenhæng mellem negative seksuelle oplevelser blandt unge og erfaring med anonym sex			
Negative seksuelle oplevelser:	Har haft anonym sex	Har ikke haft anonym sex	Alle unge
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	14,0%	8,3%	10,4%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	5,6%	1,1%	2,8%
Har haft ubeskyttet samleje	85,7%	59,6%	69,4%
Har fortrudt, at du har haft sex	52,7%	23,9%	34,7%
Har følt sig 'billig' dagen efter	21,3%	8,7%	13,4%
Har fået en kønssygdom	25,1%	10,7%	16,1%
Har fået en abort	8,0%	2,2%	4,0%
Ingen af delene	8,0%	31,2%	22,5%

Chi-square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Også her sameksisterer dog kønslige fællestræk og forskelle. Der er fx en større andel af de unge kvinder end de unge mænd, der føler sig billige, hvis de har dyrket anonym sex, men disse kønsforskelle tager i vid udstrækning udgangspunkt i de forskelle, vi allerede har belyst. Og uanset disse forskellige udgangspunkter indebærer det at dyrke anonym sex for begge køn en øget risiko for at have negative oplevelser samt udsætte sig selv for kønssygdomme mv.

9. Sex og utilfredshed med kroppen

Men i hvilken udstrækning og på hvilke måder er de unges erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser forbundet med de problemstillinger, vi har sat fokus på i de øvrige kapitler i rapporten?

I tabel 4 belyser vi sammenhængen mellem de unges erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser på den ene side og deres tilfredshed med kroppen på den anden side. Hvis vi starter med erfaringerne med seksuelle risici, kan vi konstatere, at der er en signifikant sammenhæng mellem det at være utilfreds eller meget utilfreds med kroppen og det at have fået en kønssygdom eller en abort. Der er også en sammenhæng mellem det at være utilfreds eller meget utilfreds med kroppen og det have haft ubeskyttet samleje, men denne sammenhæng er mindre signifikant.

Vi kan ligeledes konstatere en signifikant sammenhæng mellem det at være utilfreds eller meget utilfreds med kroppen og tre ud af de fire negative seksuelle oplevelser, vi har belyst i dette kapitel: at have fortrudt sex, at have følt sig billig dagen efter og at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til. Der er til gengæld ingen signifikant sammenhæng mellem graden af kropslig tilfredshed og det at have presset andre til noget, de ikke havde lyst til. I det omfang, vi ikke desto mindre kan se en sammenhæng, vender den modsat de sammenhænge, vi kan konstatere i forhold til de første tre negative oplevelser: Det at have presset andre til noget, de ikke havde lyst til, synes således ikke at være forbundet til en forøget utilfredshed men nærmere til en forøget tilfredshed med egen krop. Det er her naturligvis værd at erindre, at denne negative oplevelse i modsætning til de øvrige negative oplevelser i langt højere grad forekommer hos unge mænd end hos unge kvinder, der generelt set er mere utilfredse med deres kroppe end de unge mænd.

Tabel 4: Sammenhæng mellem unges erfaring med negative seksuelle oplevelser og tilfredshed med kroppen

	Utilfreds eller meget utilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Tilfreds eller meget tilfreds
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***23,7%	***24,0%	***52,3%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	7,8%	16,9%	75,3%
Har haft ubeskyttet samleje	**11,6%	**24,2%	**64,2%
Har fortrudt, at du har haft sex	***16,2%	***26,7%	***57,1%
Har følt sig 'billig' dagen efter	***20,9%	***25,3%	***53,8%
Har fået en kønssygdom	***14,0%	***27,9%	***58,1%
Har fået en abort	***23,6%	***32,7%	***43,6%
Ingen af delene	***7,6%	***17,5%	***74,9%
Alle seksuelt debuterede	10,9%	22,5%	66,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

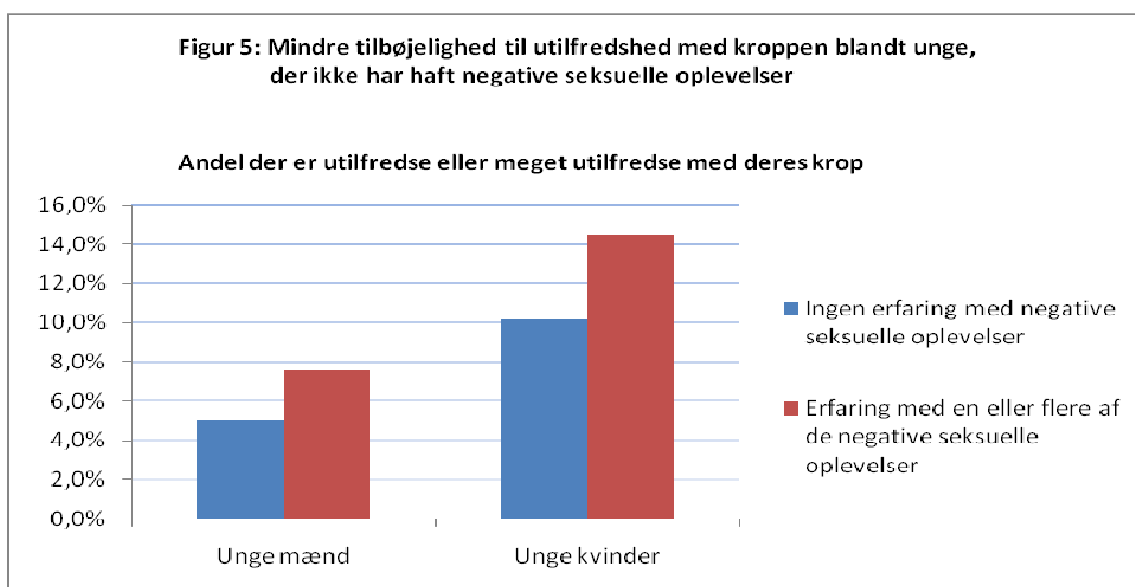
Interessant er det i den sammenhæng, at de højeste utilfredshedstal i tabellen er knyttet til det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til, og det at have fået en abort, dvs. udprægede pigefænomener. Mens 7,8 pct. af de unge, der havde oplevet at presse andre til

noget, de ikke havde lyst til, er utilfredse eller meget utilfredse med deres kroppe, gælder det samme for næsten 24 pct. af de unge, der har prøvet at være blevet presset til noget, de ikke havde lyst til, eller at have fået en abort. Det er over dobbelt så mange som de 10,9 pct. af alle undersøgelsens unge, der tilkendegiver, at de er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen.

Intet synes dog at være forbundet med mindre kropslig utilfredshed end det slet ikke at have erfaringer med de nævnte seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser: 7,6 pct. af de unge, der befinder sig i denne kategori, er således utilfredse eller meget utilfredse med kroppen, hvilket er endnu færre end andelen af unge, der har presset andre til noget, de ikke havde lyst til.

Næsten lige mange af de unge mænd (22 pct.) og unge kvinder (23 pct.) er i denne kategori, og som det fremgår af figur 5 er det at undgå erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser er altså, uanset køn, forbundet til en mindsket utilfredshed med kroppen.

Hvor der er 7,6 pct. af alle seksuelt debuterede unge mænd, der er utilfredse eller meget utilfredse med deres krop, er dette tal kun 5 pct. blandt de unge mænd, der ikke har haft nogen af de undersøgte negative seksuelle oplevelser og erfaringer. Og for de unge kvinders vedkommende er der blandt alle seksuelt debuterede 14,5 pct. med en negativ vurdering af egen krop, mens der kun er 10,2 pct. blandt de unge kvinder, der ikke har haft nogen af de nævnte negative seksuelle oplevelser.

10. Sex og cutting

Mange af de sammenhænge, vi netop har konstateret mellem det at have erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser på den ene side og det at være utilfreds med kroppen på den anden side, genfinder vi i tabel 5, hvor vi dog har erstattet utilfredshed med kroppen med cutting. Det får endda visse sammenhænge til at træde endnu tydeligere frem. Hvis vi endnu engang starter med de unges erfaringer med seksuelle risici, kan vi således konstatere en signifikant sammenhæng mellem cutting og alle de tre forskellige risici: dvs., at der ikke bare er en signifikant sammenhæng mellem cutting og abort og kønssygdomme. Der er også en signifikant sammenhæng mellem cutting og ubeskyttet samleje, der ikke var signifikant forbundet til utilfredshed med kroppen.

Tabel 5: Sammenhæng mellem unges erfaring med negative seksuelle oplevelser og cutting	
	Har skåret i sig selv
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***30,0%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	10,5%
Har haft ubeskyttet samleje	***12,0%
Har fortrudt, at du har haft sex	***16,7%
Har følt sig 'billig' dagen efter	***25,0%
Har fået en kønssygdom	***15,8%
Har fået en abort	***27,3%
Ingen af delene	***4,2%
Alle seksuelt debuterede	8,9%

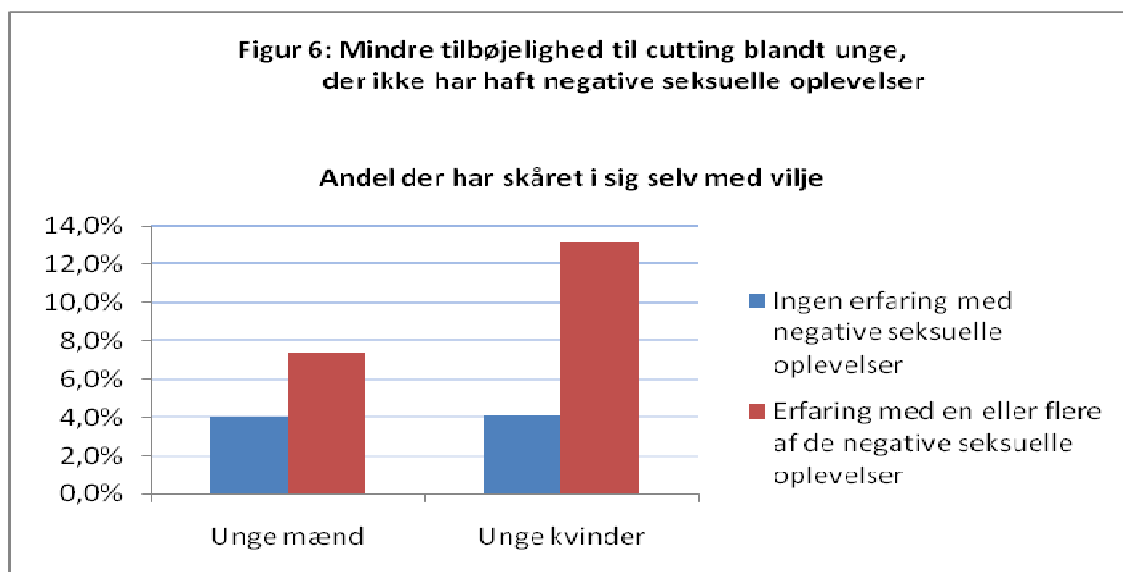
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Når vi retter blikket mod negative seksuelle oplevelser, kan vi ligeledes konstatere en signifikant sammenhæng mellem cutting og tre ud af fire af de negative seksuelle oplevelser, vi har belyst i kapitlet: det at have fortrudt sex, at have følt sig billig dagen efter, og det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til. Som det var tilfældet med utilfredshed med kroppen, er der dog ikke nogen signifikant sammenhæng mellem cutting og det at have presset andre til noget, men vi kan se, at lidt flere har skåret i sig selv blandt de unge, der har haft denne negative seksuelle oplevelse end blandt dem, der ikke har haft det.

Ser vi samlet på erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser, er det endnu engang det at være blevet presset til at gøre noget, man ikke havde lyst til, og det at have fået en abort, der slår mest ud: mens 8,9 pct. af alle de unge i undersøgelsen har erfaringer med cutting, gælder det samme for hele 30 pct. af de unge, der er blevet presset til at gøre noget, de ikke havde lyst til, og for 27,3 pct. af de unge, der har fået en abort. Disse tal står i skarp kontrast til de 10,5 pct., der har presset andre til at gøre noget, de ikke havde lyst til. Dette tal er således lavere end tallene for alle de øvrige erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser, der er nævnt i tabellen.

Her spiller det givetvis ind, at cutting ligesom utilfredshed med kroppen er mere udbredt blandt de unge kvinder end blandt de unge mænd i undersøgelsen, og at det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til og det at have prøvet at få en abort, i modsætning til det at presse andre til noget, de ikke havde lyst til, ligeledes er udprægede pigefænomener. Samtidig er det dog værd at understrege, at blot 4,2 pct. af de unge, der ikke har nogen erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, har prøvet cutting. Som nævnt er der nogenlunde lige mange unge mænd og kvinder, der ikke har sådanne erfaringer, og dette ser altså ud til at være lige så afgørende for tilbøjeligheden til cutting som køn. Eller man kan sige, at det ikke at have erfaringer med seksuelle risici er lige så forebyggende mod cutting som det at være ung mand.

Som det fremgår af figur 6, er andelen som har cuttet sig således lige omkring 4 pct. for både unge mænd og kvinder, som ikke har haft erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, hvor den stiger mere end tre gange for unge kvinder som har haft sådanne erfaringer eller oplevelser, mens det for de unge mænd ikke engang er dobbelt så mange.

11. Sex og mobning

Når vi retter blikket mod sammenhængen mellem sex og mobning, føjes nyt til de mønstre, vi allerede har set. Hvis vi endnu engang starter med de unges erfaringer med seksuelle risici, kan vi med det samme konstatere en signifikant sammenhæng mellem det ofte at være blevet mobbet og det at have haft ubeskyttet samleje og en kønssygdom. Der er også en signifikant sammenhæng mellem det at være blevet mobbet og det at have fået en abort, men signifikansen er her mindre.

På samme måde kan vi konstatere en signifikant sammenhæng mellem det ofte at have mobbet andre og det at have haft ubeskyttet samleje og kønssygdom. Signifikansen er imidlertid ikke bare mindre, når det drejer sig om sammenhængen mellem at mobbe og det at have fået en abort, den vendes også på hovedet: Der er således tale om, at færre af de unge, som har fået en abort, ofte har mobbet andre, end af de unge som har fået en abort.

Når vi retter fokus på de negative seksuelle oplevelser, kan vi konstatere, at der er en signifikant sammenhæng mellem det at være blevet mobbet og det at have mobbet andre på den ene side og det at have følt sig billig dagen efter sex og det at have fortrudt, at man har haft sex på den anden side. Der er også en signifikant sammenhæng mellem det at være blevet presset til at gøre noget, man ikke havde lyst til, og det at være blevet mobbet. Der er dog ingen signifikant sammenhæng mellem det at være blevet presset til at gøre noget, man ikke havde lyst til, og det at mobbe andre. Til gengæld er der en sammenhæng mellem det at presse andre til at gøre noget, de ikke havde lyst til, og det at mobbe andre.

Både det at være blevet mobbet og at mobbe andre er altså forbundet til diverse erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser. Igen skiller vandene sig dog ved det at være blevet presset til at gøre noget og det at presse andre til at gøre noget, der er knyttet til en øget forekomst af det at være blevet mobbet henholdsvis det at mobbe andre. Også her spiller køn givetvis ind: At være blevet presset til noget er, ligesom det at være blevet mobbet, kropstillfredshed og cutting et udpræget pigefænomen, mens at presse andre, ligesom det at mobbe andre og kropstillfredshed, i højere grad er drengefænomener.

Tabél 6: Sammenhæng mellem unges erfaring med negative seksuelle oplevelser og mobning		
	Er ofte blevet mobbet (i løbet af skoletiden)	Har ofte mobbet andre (i løbet af skoletiden)
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***30,7%	7,3%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	20,8%	***23,7%
Har haft ubeskyttet samleje	***20,5%	***7,3%
Har fortrudt, at du har haft sex	***21,6%	***7,4%
Har følt sig 'billig' dagen efter	***24,5%	**6,0%
Har fået en kønssygdom	***27,4%	***7,0%
Har fået en abort	*29,1%	*3,7%
Ingen af delene	***14,7%	***4,0%
Alle seksuelt debuterende	18,9%	5,5%
Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001		

Endnu engang kan vi konstatere, at unge, der ikke har prøvet nogle af de nævnte erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, også i mindre grad er blevet mobbet og har mobbet andre. Således tegner der sig efterhånden et billede af, at det overhovedet at have haft den slags seksuelle oplevelser er forbundet til diverse andre former for problematiske oplevelser på andre fronter.

12. Sex og ensomhed

At det også gælder for ensomhed, fremgår af tabel 7. De listede erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser er i vid udstrækning forbundet til en signifikant øget risiko for ensomhed, uanset hvilket af de tre ensomhedskriterier, man tager udgangspunkt i. Undtagelserne er det at have haft ubeskyttet samleje, der ikke giver nogle statistisk signifikante udsving overhovedet, og det have presset andre til noget, de ikke havde lyst til, hvis udsving kun er signifikant i forhold til ensomhedskriteriet ofte at være blevet holdt udenfor.

Igen er det at være blevet presset til at gøre noget, man ikke havde lyst til, det at have fået en abort og det at have følt sig billig dagen efter sex særligt udslagsgivende: Uanset hvilket ensomhedskriterium, man tager udgangspunkt i, afføder disse seksuelle forhold således en højsignifikant forøgelse af ensomheden. Det at have fortrudt sex er kun højsignifikant i forhold til ensomhedskriterierne ofte at føle sig isoleret og ofte at savne nogle at være sammen med, mens signifikansen er lavere i forhold til kriteriet ofte at føle sig holdt udenfor. Det at have fået en kønssygdom er slet ikke signifikant i forhold til dette ensomhedskriterium, men er til gengæld højsignifikant i forhold til de to øvrige ensomhedskriterier.

	Ofte isoleret	Savner ofte nogen at være sammen med	Ofte holdt udenfor
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***11,2%	***20,4%	***5,6%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	1,3%	13,2%	*2,6%
Har haft ubeskyttet samleje	5,1%	9,6%	1,6%
Har fortrudt, at du har haft sex	***8,2%	***15,0%	**2,6%
Har følt sig 'billig' dagen efter	***11,7%	***21,5%	***5,2%
Har fået en kønssygdom	***7,9%	***14,1%	2,9%
Har fået en abort	***14,5%	***29,6%	***5,5%
Ingen af delene	**2,6%	***5,7%	1,8%
Alle seksuelt debuterede	4,8%	8,8%	1,9%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Vi ser endnu engang, at de erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser, som overvejende er pigefænomener, giver større udsving end de erfaringer med seksuelle risici og negative oplevelser, der overvejende er drengefænomener. Til gengæld er det nyt, at ubeskyttet samleje for første gang ikke giver noget signifikant udsving i tabellen. Overraskende er det dog næppe, når man tænker på, at denne erfaring med seksuelle risici, som vi så tidligere i kapitlet, er majoritetsadfærd blandt de seksuelt aktive unge.

Fokuserer vi i forlængelse heraf på det ofte at være blevet holdt udenfor – dvs. det ensomhedskriterium, der tydeligst knytter sig til social eksklusion – kan vi endvidere konstatere, at denne form for ensomhed ikke minimeres hos de unge som svarer, at de har undgået alle de listede erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser. Så her brydes tendensen til, at det at have den slags seksuelle oplevelser er forbundet til problematiske oplevelser på andre fronter - som fx utilfredshed med kroppen, cutting og mobning.

Brydningen er dog en undtagelse: Inddrager vi de øvrige ensomhedskriterier, ser vi således, at det at undgå erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser statistisk set minimerer ensomhed. Så trods brydningen er der også her en overordnet tilbøjelighed til, at det at undgå erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser er forbundet til en minimering af ensomheden.

13. Sex og helbred

En tilsvarende tilbøjelighed ses i forhold til de unges angivelser af, hvordan deres helbred er. De unge, der ikke har haft nogen af de listede erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, har en signifikant lavere tilbøjelighed til at angive, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred, og en signifikant højere tilbøjelighed til at angive, at de har et godt eller et meget godt helbred end gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen.

Igen kan vi konstatere, at det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til, og det at have følt sig billig dagen efter giver de største negative udsving. Derefter følger det at have fået en kønssygdom, der da også må siges at være en direkte negativ indflydelse på de unges helbredssituation. Til gengæld ses ikke noget signifikant negativt udsving i forhold til det at have fået en abort. Tværtimod angiver en mindre andel af de unge, der har fået en abort, end af alle de unge i undersøgelsen, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred, mens en større andel af dem angiver, at de har et godt eller meget godt helbred. Andelen af de unge i undersøgelsen som har fået en abort er dog så lille, at denne umiddelbart overraskende sammenhæng må betragtes som tilfældig.

Tabel 8: Sammenhæng mellem erfaring med negative seksuelle oplevelser og vurdering af eget helbred

	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***15,7%	***17,1%	***67,2%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	9,2%	15,8%	75,0%
Har haft ubeskyttet samleje	***7,3%	***13,4%	***79,3%
Har fortrudt, at du har haft sex	***9,8%	***15,4%	***74,8%
Har følt sig 'billig' dagen efter	***13,8%	***14,4%	***71,8%
Har fået en kønssygdom	***9,5%	***14,2%	***76,4%
Har fået en abort	1,8%	12,7%	85,5%
Ingen af delene	***2,7%	***8,6%	***88,7%
Alle seksuelt debuterede	5,5%	12,3%	82,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Det at have presset andre til noget, de ikke havde lyst til, giver ikke på samme måde et direkte positivt udsving i forhold på de unges helbredssituation, men selvom flere end gennemsnittet af alle unge angiver, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred, og færre angiver, at de har et godt eller meget godt helbred, er ingen af disse tal statistisk signifikante. Selvom der altså ser ud til at være negative konsekvenser ved det at have at have presset

andre til at gøre noget, de ikke havde lyst til, er tallene således ikke krystalklare – og langt fra så klare som de negative tal, vi fx ser i forhold til det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til. Da de unge kvinder i undersøgelsen generelt har en mere negativ vurdering af deres helbred end de unge mænd er der atter en kønsfaktor i spil her.

14. De unges oplevelse af sig selv og deres liv

Vi vil nu se nærmere på, hvilken betydning de unges seksuelle adfærd og oplevelser har for deres oplevelse af sig selv og deres liv. Med henblik på at gøre det vil vi også i dette kapitel krydse spørgsmålene fra kapitlet med de fire spørgsmål fra kapitel 2, som går på: 1) om de unge har et godt liv; 2) hvordan deres selvtillid er; 3) hvor ofte de har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen; og endelig 4) hvor populære de er i forhold til andre jævnaldrende unge.

Som noget særligt vil vi i dette kapitel efterfølgende løfte et bestemt aspekt af de unges seksualitet frem - nemlig deres seksuelle observans - og sætte særligt spot på sammenhængen mellem dette aspekt og de unges oplevelse af sig selv og deres liv, som det kommer til udtryk i de fire spørgsmål fra kapitel 2. Dette særlige fokus tjener ikke mindst til at undersøge, om unge, der identificerer sig som andet end heteroseksuelle, har særlige problemer med trivslen, hvilket indiceres af flere nordiske studier om unge, sex og trivsel (Ungdomsstyrelsen 2007).

Læser vi først på tværs af tabel 9-12, hvor der ikke skelnes mellem de unges seksuelle identiteter, kan vi konstatere en vis konsistens: Der er generelt set ikke stor forskel på, hvordan de unges svar på de enkelte spørgsmål om deres seksuelle adfærd og oplevelser påvirker de forskellige dimensioner af deres oplevelse af sig selv og deres liv, som belyses i tabellerne. Påvirker et svar på et bestemt sex-spørgsmål fx de unges tilkendegivelser af, om de har et godt liv i en positiv retning, er der m.a.o. en tilbøjelighed til, at svaret ligeledes påvirker deres tilkendegivelser af, om de har selvtillid, problemer og er populære i en positiv retning.

I tabel 9, hvor vi belyser sammenhængen mellem sex og de unges vurderinger af, om de har et godt liv, lægger vi således de første brikker til et mønster, som vil blive fuldendt i de resterende tabeller. Fx ser vi, at det at have haft ubeskyttet samleje ikke i særlig høj grad påvirker de unges vurderinger af, om de har et godt liv eller ej. De unge, der har prøvet denne erfaring med seksuelle risici, fordeler sig således gennemsnitligt på svarmulighederne 'dårligt eller meget dårligt', 'hverken eller' og 'godt eller meget godt', hvilket spejler den gennemsnitlige fordeling, vi ligeledes kan se i de øvrige tabeller.

Spørgsmålet om abort – den tredje seksuelle risiko, der belyses i tabellerne – afviger dog fra disse spørgsmål, idet svarene ikke bare bryder med den gennemsnitlige fordeling i den enkelte tabel, men ligeledes gør det på forskellige måder i de forskellige tabeller. I denne

tabel kommer det til udtryk ved, at langt færre af de unge, der har fået en abort, tilkendegiver, at de har et godt eller meget godt liv. De bevæger sig dog ikke mod et dårligt eller meget dårligt liv men mod mellemlgruppen, der tilkendegiver, at deres liv hverken er godt eller dårligt, som her er næsten dobbelt så stor som gennemsnittet.

Tabel 9: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres liv lige nu og negative seksuelle oplevelser			
	Hvordan er dit liv lige nu?		
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken dårligt eller godt	Godt eller meget godt
Alle seksuelt debuterede	3,4%	14,0%	82,6%
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	*** 9,4%	*** 24,5%	*** 66,1%
Har fortrudt, at du havde sex	*** 5,3%	*** 19,7%	*** 74,9%
Har følt dig 'billig' dagen efter	*** 6,0%	*** 23,1%	*** 70,9%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	3,9%	18,4%	77,6%
Haft ubeskyttet samleje	*** 3,9%	*** 15,5%	*** 80,7%
Har fået en kønssygdom	*** 5,8%	*** 22,5%	*** 71,7%
Har fået en abort	* 1,9%	* 27,8%	* 70,4%
Ingen af delene	*** 1,1%	*** 9,0%	*** 89,8%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

I den forbindelse kan det være værd at holde sig for øje, dels at det er en lille gruppe i undersøgelsen som har fået abort, dels at alle sex-spørgsmålene, der belyses i dette kapitel, er nogensinde-spørgsmål – de er m.a.o. ikke er inddelt på aktualitet, hvorfor vi ikke har mulighed for at vurdere, hvilken betydning det har, om det seksuelle er sket for nylig eller for lang tid siden. Det betyder bl.a., at tabellerne ikke giver noget billede af, om en abort, der er udført for nylig, påvirker de unges vurderinger af deres liv i mere negativ retning, end aborter, der ligger tidsmæssige længere tilbage.

De tre negative seksuelle oplevelser, vi i forrige afsnit kobled til andre problematiske forhold i livet, er også koblet til mere negative svarmønstre i tabel 9 – 12. I tabel 9 kan vi således konstatere, at især det at være blevet presset til at gøre noget, man ikke havde lyst til, og det at føle sig billig dagen efter sex, øger tilbøjeligheden til at vurdere sit liv som dårligt eller meget dårligt, og minimerer tilbøjeligheden til at vurdere det som godt eller meget godt. Det samme gælder det at have fortrudt sex og det at have fået kønssygdom, omend fordelingen her dog ligger tættere på gennemsnittet af alle unge.

Som i forrige afsnit ser vi imidlertid, at den fjerde negative oplevelse skiller sig ud: Der er således en mindre andel af de unge, der har presset andre til noget, de ikke havde lyst til, end af alle de unge i undersøgelsen, som finder livet dårligt eller meget dårligt. Og der er ligeledes flere af dem, der finder livet godt eller meget godt. Så det at presse andre til noget i sex er altså forbundet til en mere positiv vurdering af livet som helhed. Og faktisk er tallene så positive, at de slår tallene for de unge, der ikke har haft nogen erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, selvom disse tal også er signifikant mere positive end gennemsnitstallene for alle unge i undersøgelsen.

Samme mønster ser vi i forhold til de unges selvtillid, som vi sætter fokus på i tabel 10. På den ene side hænger det at være blevet presset til noget, man ikke havde lyst til, at have følt sig billig dagen efter sex og at have fortrudt sex sammen med en signifikant øget tilbøjelighed til at vurdere ens selvtillid som lav eller meget lav og en signifikant nedsat tilbøjelighed til at vurdere den som høj eller meget høj.

Tabel 10: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres selvtillid og negative seksuelle oplevelser			
Hvordan er din selvtillid?			
	Lav eller meget lav	Hverken lav eller høj	Høj eller meget høj
Alle seksuelt debuterede	5,7%	19,9%	74,4%
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***16,3%	***31,3%	***52,4%
Har fortrudt, at du havde sex	***8,0%	***24,9%	***67,1%
Har følt dig 'billig' dagen efter	***14,6%	***26,7%	***58,7%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	*2,5%	*9,1%	*88,3%
Haft ubeskyttet samleje	5,7%	20,5%	73,8%
Har fået en kønssygdom	*8,3%	*20,4%	*71,3%
Har fået en abort	***5,6%	***41,4%	***53,1%
Ingen af delene	**4,1%	**16,7%	**79,2%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

På den anden side er det at have presset andre til noget, de ikke havde lyst til, forbundet til en forøget tilbøjelighed til at angive høj eller meget høj selvtillid og en mindsket tilbøjelighed til at angive lav eller meget lav selvtillid. Og disse tal er faktisk så positive, at de igen slår tallene for de unge, der ikke har haft nogen erfaringer med seksuelle risici eller negative seksuelle oplevelser, selvom også disse tal er signifikant mere positive end gennemsnitstallene for alle unge.

Samtidig ser vi ligesom i tabel 9 en vandring fra positiv-gruppen til mellem-gruppen blandt de unge, der har fået en abort: Færre af de unge, der har fået en abort, angiver således, at de har høj eller meget høj selvtillid, mens flere angiver, at deres selvtillid hverken er høj eller lav. Tallet for lav eller meget lav selvtillid er derimod på niveau med tallet for gennemsnittet for alle unge.

Tallene for de unge, der har haft ubeskyttet samleje og har fået en kønssygdom, ligger også i denne tabel tæt på tallene for alle de unge i undersøgelsen, selvom der hvad angår kønssygdom er en svag tilbøjelighed til, at der på den ene side er lidt færre med høj selvtillid og på den anden side lidt flere med en middel og lav selvtillid.

Billedet ændrer sig en smule i tabel 11, hvor vi ser på sammenhængen mellem sex og problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Mest bemærkelsesværdigt er det, at alle fire negative seksuelle oplevelser her følger samme mønster. For en gangs skyld har det at presse andre til at gøre noget, de ikke havde lyst til, således ikke en statistisk set positiv effekt på de unges oplevelse af sig selv og deres liv.

Tabel 11: Sammenhæng mellem de unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og negative seksuelle oplevelser			
Hvor ofte har du problemer der gør det svært at klare hverdagen?			
	Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller sjældent	Ofte eller altid
Alle seksuelt debuterede	78,3%	12,6%	9,1%
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	***57,8%	***17,5%	***24,7%
Har fortrudt, at du havde sex	***69,1%	***16,4%	***14,5%
Har følt dig 'billig' dagen efter	***58,2%	***22,3%	***19,5%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	**64,1%	**19,4%	**16,5%
Haft ubeskyttet samleje	77,2%	12,9%	9,9%
Har fået en kønssygdom	***73,8%	***11,5%	***14,7%
Har fået en abort	69,0%	12,9%	18,1%
Ingen af delene	***85,2%	***9,4%	***5,4%
Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001			

Tværtimod tilkendegiver signifikant flere af disse unge end af alle de unge i undersøgelsen, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, ligesom signifikant færre af dem giver udtryk for, at de sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen.

Nok er den negative effekt ikke så stor som hos de unge, der er blevet presset til at gøre noget, de ikke havde lyst til, eller hos de unge, der har fortrudt sex, men den er til gengæld større end hos de unge, der har følt sig billige efter sex.

Igen ser vi derimod ingen betydelig sammenhæng med at have haft ubeskyttet samleje, der endnu engang følger gennemsnittet for alle de unge i undersøgelsen. Det at have fået en abort ser til gengæld ud til at være forbundet med unges vanskeligheder med at mestre de problemer, de møder i hverdagen, men denne sammenhæng er ikke statistisk signifikant. Det er tallene for de unge med kønssygdomme til gengæld – og de er ligeledes forbundet med en øget til tilbøjelighed til at mangle evnen til at klare problemerne i hverdagen.

Det eneste, der ser ud til at forbedre de unges evne til at håndtere de problemer, de møder i hverdagen, er simpelthen at undgå alle de erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser, som er listet i tabellen. De unge, der angiver, at de aldrig har prøvet nogle af disse erfaringer og oplevelser, har således en signifikant mindre tilbøjelighed til ofte eller altid at have problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, mens de har en signifikant større tilbøjelighed til sjældent eller aldrig at have sådanne problemer.

I tabel 12, hvor vi ser på forholdet mellem sex og de unges popularitet i forhold til jævnaldrende unge, forskyder billedet sig endnu mere. Nok ser vi som i tabel 9 og 10 endnu engang en negativ kobling til det selv at opleve pres og en positiv kobling til det at presse andre: Flere unge, der er blevet presset til at gøre noget, de ikke har lyst til, oplever sig således som

mindre populære end jævnaldrende unge, og færre oplever sig som mere populære, mens det modsatte er tilfældet for unge, der har presset andre til at gøre noget, de ikke har lyst til.

Til gengæld ser vi en hidtil uset tilbøjelighed blandt de unge, der har følt sig billige dagen efter sex, og de unge, som har fortrudt, at de har haft sex. For begge grupper gælder nemlig, at der på samme tid er en øget andel, der føler sig mindre populære end gennemsnittet af alle unge i undersøgelsen, og en øget andel, der føler sig mere populære end gennemsnittet. Dvs., at det at have følt sig billige dagen efter sex og det at have fortrudt sex hos nogle ser ud til at være forbundet med en oplevelse af større popularitet, mens det hos andre ser ud til at være forbundet med en oplevelse af mindre popularitet.

Tabel 12: Sammenhæng mellem de unges vurdering af deres popularitet i forhold til andre på deres egen alder og negative seksuelle oplevelser			
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?			
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle seksuelt debuterede	4,9%	79,4%	15,7%
Er blevet presset til at gøre noget, du ikke havde lyst til	**8,8%	**77,7%	**13,5%
Har fortrudt, at du havde sex	***6,5%	***74,1%	***19,4%
Har følt dig 'billig' dagen efter	***9,7%	***70,9%	***19,4%
Har presset andre til noget, de ikke havde lyst til	**5,1%	**63,6%	**31,3%
Haft ubeskyttet samleje	4,6%	78,8%	16,6%
Har fået en kønssygdom	6,3%	76,7%	17,0%
Har fået en abort	2,7%	72,0%	25,3%
Ingen af delene	4,0%	82,6%	13,5%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Det samme gælder tallene for de unge, der hverken har prøvet nogle af de erfaringer med seksuelle risici eller de negative seksuelle oplevelser. Også disse tal bryder med de tal, vi har set i de øvrige tabeller. For første gang ser vi således ikke her en entydig positiv sammenhæng, men derimod en sammenklumpning på midten, der går stik imod den polarisering vi ser flere andre steder i tabellen: En mindre andel af de unge, der ikke har prøvet nogle af de erfaringer med seksuelle risici eller de negative seksuelle oplevelser, der er listet i tabellen, oplever sig således som mindre og mere populære end andre jævnaldrende. Til gengæld er der en større andel, der oplever sig som lige så populære.

På flere fronter adskiller sammenhængen mellem sex og de unges oplevelse af popularitet sig således fra sammenhængen med sex og de unges oplevelse af de øvrige dimensioner i deres forståelse af sig selv og deres liv. Hvis man ser bort fra det at presse andre til at gøre noget, de ikke har lyst til, er der således en gennemgående tilbøjelighed til, at erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser enten har en neutral eller negativ indvirkning på de unges oplevelse af sig selv og deres liv. Sådan er det imidlertid ikke, når man fokuserer på de unges oplevelse af deres egen popularitet, der både øges og mindskes af erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser.

Går vi bagom de tal, vi kan se i tabellerne, kan vi imidlertid konstatere visse forskelle mellem kønnene, der skaber yderligere opbrud i dette billede. Bl.a. kan vi se, at det at

have haft en kønssygdom afføder en signifikant polarisering i de unge kvinders popularitet, men ikke i de unge mænds. Blandt unge kvinder som har haft en kønssygdom findes lidt flere som føler sig mere populære end blandt de unge kvinder der ikke har haft en kønssygdom (15,5 mod 12,8 pct.), men også væsentligt flere som føler sig mindre populære (8,3 mod 4,9 pct.).

Noget tilsvarende ser vi for sammenhængen mellem det at have erfaringer med en kønssygdom og evnen til at håndtere hverdagslivets problemer. Mens vi ikke kunne konstatere nogen betydelig sammenhæng, da vi belyste de to køn samlet (jf. tabel 11), kan vi se, at næsten dobbelt så mange af de kvinder, der har haft en kønssygdom ofte eller altid har problemer, der gør det svært at klare hverdagen, som blandt de kvinder der ikke har haft en kønssygdom (17,6 mod 9,2 pct.). Hos mændene er der ikke denne signifikante sammenhæng.

15. Den seksuelle orienterings betydning

Det er dog ikke kun køn, der har betydning for, hvordan erfaringer med seksuelle risici og negative seksuelle oplevelser påvirker den unges oplevelse af sig selv og sit liv. Seksuel identitet spiller ligeledes ind. Som det fremgår af tabel 13, er unge, der identificerer sig som heteroseksuelle, mere positive overfor sig selv og deres liv, end unge, der ikke identificerer sig som sådan. Og det gælder uanset hvilken af de fire dimensioner af selvet og livet, vi sætter spot på.

Tabel 13: Sammenhæng mellem seksuel orientering og de unges vurdering af deres liv og trivsel				
		Seksuel observans		
		Ikke heteroseksuel	Heteroseksuel	Alle unge
Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt?	Dårligt eller meget godt	5,2%	2,9%*	3,1%
	Hverken godt eller dårligt	18,1%*	13,3%*	13,6%
	Godt eller meget godt	76,8%*	83,8%*	83,3%
Hvordan er din selvtillid?	Lav eller meget lav	8,7%**	5,8%**	6,0%
	Hverken lav eller høj	27,1%**	20,2%**	20,6%
	Høj eller meget høj	64,1%**	74,0%**	73,4%
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?	Mindre populær	13,8%***	6,5%***	6,9%
	Lige så populær	73,0%***	79,2%***	78,8%
	Mere populær	13,2%***	14,3%***	14,3%
Hvor ofte føler du at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen?	Sjældent eller aldrig	69,0%***	79,2%***	78,5%
	Hverken sjældent eller ofte	15,4%***	12,5%***	12,7%
	Ofte eller altid	15,7%***	8,3%***	8,8%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

De heteroseksuelle unge er mere tilbøjelige til at betragte deres liv som godt eller meget godt end ikke-heteroseksuelle unge, ligesom de er mindre tilbøjelige til at betragte det som dårligt eller meget dårligt. De er også mere tilbøjelige til at opfatte deres selvtillid som høj eller meget høj og mindre tilbøjelige til at betragte den som lav eller meget lav. De hetero-

seksuelle unge oplever også sjældnere end de ikke-heteroseksuelle unge, at de har problemer, som gør det svært for dem at klare hverdagen. Og endelig betragter de heteroseksuelle unge sig i højere grad end de ikke-heteroseksuelle unge, at de er mere populære end andre unge på deres egen alder, mens de i lavere grad oplever sig selv som mindre populære.

Går man bagom tallene i tabellen og deler dem på køn, kan man konstatere, at de unges seksuelle identitet ikke i nævneværdig grad påvirker de to køn forskelligt. Der er m.a.o. ikke stor forskel på, hvordan det at være heteroseksuel eller ikke-heteroseksuel påvirker unge kvinder og unge mænd. For begge køn gælder det mønster, vi så i tabel 13: Heteroseksuelle har oftere en positiv og sjældnere en negativ oplevelse af sig selv og deres liv.

Der er dog en undtagelse, som fremgår af tabel 14, hvor vi belyser de unges oplevelse af deres popularitet fordelt på seksualitet og køn.

Tabel 14: Sammenhæng mellem unge mænd og kvinders seksuelle orientering og deres vurdering af egen popularitet i forhold til jævnaldrende unge				
		Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?		
		Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Unge mænd	Ikke heteroseksuel	13,4%*	65,9%*	20,7%*
	heteroseksuel	7,3%*	77,5%*	15,2%*
	Alle unge mænd	7,6%	77,0%	15,5%
Unge kvinder	Ikke heteroseksuel	14,5%***	77,4%***	8,1%***
	heteroseksuel	5,6%***	81,4%***	13,2%***
	Alle unge kvinder	6,3%	80,9%	12,9%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Mens de unge kvinder følger det dominerende mønster – en større andel af de unge ikke-heteroseksuelle kvinder oplever således at være mindre populære end unge heteroseksuelle kvinder og en mindre andel af dem oplever at være mere populære - bryder de unge mænd med dette mønster: De unge ikke-heteroseksuelle mænd er således både mere tilbøjelige til at føle sig mindre og mere populære end andre unge på deres egen alder. Til gengæld er der færre af de ikke-heteroseksuelle, der føler sig lige så populære som andre unge. Så det at være ikke-heteroseksuel skaber altså ikke en entydig oplevelse af ringere popularitet blandt de unge mænd. Der sker snarere end polarisering af oplevelsen af popularitet: Der er færre i mellemgruppen og flere i ydergrupperne.

10

Unge og rusmidler

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

Dette kapitel belyser unges brug af rusmidler. Vi beskæftiger os således med et område af ungdomslivet, som voksenverdenen ofte ser på med bekymring. Ikke mindst forældre kan blive urolige, når de i dagspressen kan læse om danske unge, der har europarekord i druk, om stigende hashmisbrug blandt 14-årige unge og lignende historier om unges brug af rusmidler.

I kapitlet ser vi på flere forskellige slags rusmidler. Først belyser vi de unges rygevaner. Vi undersøger i den forbindelse, hvor mange unge der betegner sig selv som ikke-rygere, faste rygere og festrygere. Dernæst ser vi på de unges alkoholvaner – her belyser vi, hvor mange unge der drikker alkohol, og hvor ofte de drikker så meget, at de oplever at være fulde. Endelig ser vi på unges brug af illegale rusmidler, hvor vi undersøger, hvor mange unge der har erfaringer med hash og andre euforiserende stoffer, og hvornår de senest har gjort sig disse erfaringer.

Efter at have gennemgået rusmidlerne hver for sig, undersøger vi sammenhænge mellem de unges brug af disse tre former for rusmidler og deres oplevelser af ensomhed. Vi ser tilsvarende på sammenhænge mellem unges rusmiddelbrug og deres vurdering af eget helbred. Ydermere sætter vi fokus på, hvor mange af de unge der har haft ubehagelige eller risikobetonede oplevelser i sammenhæng med brugen af alkohol, hash og narko – fx det at blive udpumpet, være involveret i slagsmål eller at have kørt sprit- eller narkotikakørsel.

Allersidst i kapitlet belyser vi sammenhængene mellem de unges brug af rusmidler og deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som det kommer til udtryk i de fire spørgsmål fra kapitel 2, som vi ligeledes har belyst i de øvrige kapitler: 1) hvordan deres liv er lige nu, 2) hvordan deres selvtillid er, 3) hvor populære de er i forhold til andre unge, samt 4) hvor ofte de føler, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen.

2. Unges rygevaner

Rygning er skadeligt for helbredet, og de fleste unge kender godt de helbredsskadende virkninger af rygning, men de kan for mange unge virke som ganske fjerne og langt ude i fremtiden, mens fordelene kan være mere nærværende her og nu (Illeris m.fl. 2009). Rygning kan fx være adgangsgivende til sociale fællesskaber (Nielsen & Sørensen 2006). Rygningen kan samtidigt have den symbolske kvalitet for den unge, at de fremstår sejere og mere voksne (Pedersen 2006). Men der er dog ikke kun fordele – for selv om det kan være sejt at ryge, så er det ikke sejt at være afhængig af nikotin: Hvor en ryger, der ikke er afhængig, fremstår som en, der har sociale kompetencer og demonstrerer risikovillighed, så fremstår den afhængige ryger som en, der ikke har kontrol over sig selv og sin tilværelse (Filges m.fl. 2006). I den forstand kan det også være identitetsgivende at definere sig selv som ikke-ryger.

I undersøgelsen spørger vi de unge, om de ryger, og hvis det er tilfældet, om de er faste rygere eller festrygere. Svarene bygger på de unges egne vurderinger, så vi kan ikke med sikkerhed sige, om de er afhængige af at ryge eller ej, men vi vil senere se nærmere på, om der er forskel på, hvordan ikke-rygere, faste rygere og festrygere vurderer deres helbred, sociale integration og trivsel.

I tabel 1 er svarfordelingen vist for alle unge og fordelt på køn. Det er en klar majoritet af de unge, der ikke ryger. 68,5 pct. af de unge mellem 15 og 24 år er således ikke-rygere, mens 21,5 pct. er faste rygere, og 10 pct. er festrygere.

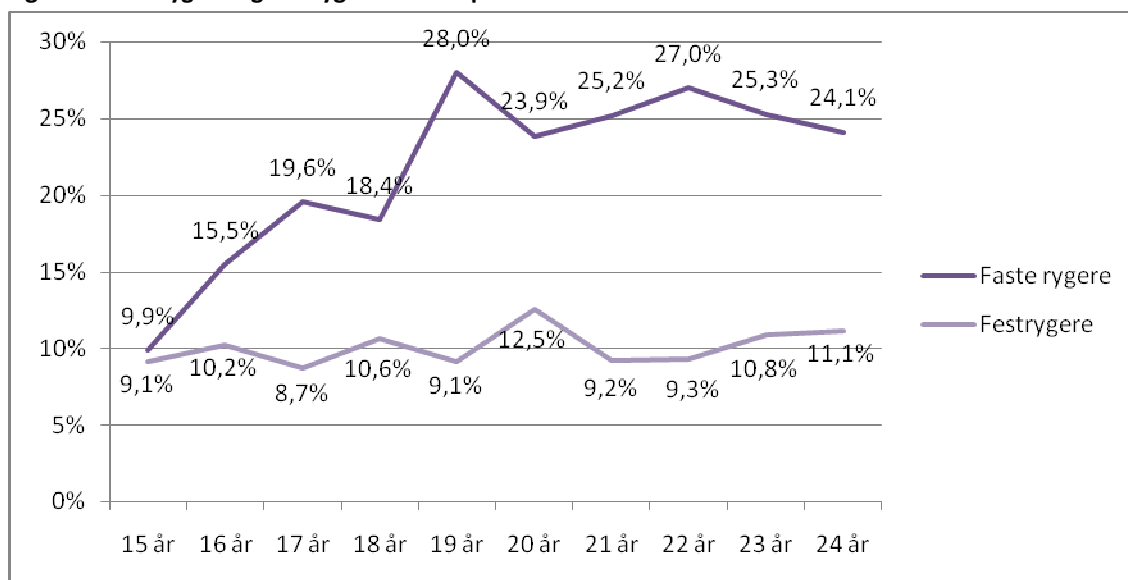
Tabel 1: 15-24-årige unges rygevaner			
	Ikke-ryger	Festryger	Fast ryger
Unge mænd	66,0 %	10,4 %	23,6 %
Unge kvinder	71,1 %	9,6 %	19,3 %
Alle unge	68,5 %	10,0 %	21,5 %

Chi square test : P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Flere unge mænd end kvinder ryger. Det gælder især blandt de unge, der ryger fast. Hvor 23,6 pct. af de unge mænd ryger fast, er det samme tilfældet for 19,3 pct. af de unge kvinder. Også lidt flere unge mænd end kvinder er festrygere. Andelen er hhv. 10,4 og 9,6 pct. Det er dog stadig en klar majoritet blandt begge køn, der ikke ryger.

Når vi ser nærmere på de unge rygeres alder (figur 1), viser det sig, at andelen af festrygere er nogenlunde jævnt fordelt på alle alderstrin svarende til omkring en tiendedel af de unge.

Figur 1: Faste rygere og festrygere fordelt på alderstrin

Til gengæld er der større variation blandt de unge, der ryger fast. Hos de 15-årige er andelen af faste rygere lavest med 9,9 pct. og stort set svarende til andelen af festrygere, men hos de 16-årige er andelen af faste rygere steget til 15,5 pct. Og andelen stiger yderligere hos de 17- og de 18-årige, hvor der er hhv. 19,6 og 18,4 pct. faste rygere – dvs. dobbelt så mange som blandt de 15-årige. Det er dog slet ikke så mange, som vi finder blandt de 19-årige, hvor andelen af faste rygere toppe med hele 28 pct. Herefter falder andelen en smule, om end den stadig ligger på omkring en fjerdedel af de unge på hvert alderstrin fra 20 til 24 år.

Bortset fra den generelle tendens til, at der er lidt flere unge mænd end kvinder, der ryger, er kønsfordelingen på alderstrinnene den samme for begge køn. Det er således værd at bemærke, at selvom rygning er udbredt blandt en del af de unge, så er det faktisk en minoritetsadfærd på alle alderstrin både blandt unge mænd og kvinder.

3. Unges alkoholvaner

Hvor rygning er en minoritetsadfærd blandt de unge, så er forbruget af alkohol en majoritetsadfærd. Hvilket ikke burde overraske, da det er velkendt, at de fleste unge betragter alkohol som en naturlig bestanddel af ungdomslivet. Det gælder endog blandt de forholdsvis få unge, der ikke drikker alkohol. Denne holdning til alkohol afspejler i vid udstrækning voksenverdens holdning til alkohol, for selvom mange voksne ser med bekymring på de unges alkoholvaner, er alkohol også et vidt accepteret og udbredt rus- og nydelsesmiddel blandt voksne (Nielsen & Sørensen 2006). Mange unge ser da derfor også brugen af alkohol som en integreret del af deres voksentilblivelse og tilegnelse af voksenvaner (Hendry & Kloep 2002).

9 ud af 10 af såvel de unge mænd som kvinder i undersøgelsen drikker da også alkohol (tabel 2). Ser vi på de enkelte alderstrin, kan vi dog se nogle forskydninger. Mest markant er udviklingen fra de 15-årige, hvor 79,4 pct. drikker alkohol, til de 16-årige, hvor 92,8 pct. drikker alkohol. Denne udvikling kan bl.a. afspejle, at selvom de fleste unge har prøvet at drikke alkohol allerede i grundskolens sidste år (Bach Ludvigsen & Nielsen 2008), så er det ved overgangen til ungdomsuddannelse, at alkohol for alvor kommer til at spille en vigtig rolle for samværet (Illeris m.fl. 2009, Pedersen 2006 og Pedersen & Kolind 2010). Desuden er det lovligt for 16-årige at købe alkohol i supermarkedet, hos købmanden eller i kiosken. Vi kan desuden se, at andelen, der drikker alkohol, er allerstørst blandt de 20-årige. Her er det kun 4,7 pct., der ikke drikker alkohol. I den anden ende af aldersskalaen er det desuden interessant, at andelen, der drikker alkohol, falder blandt de 24-årige.

Vi har ikke bare spurgt de unge, om de drikker alkohol, men også om hvor ofte, de drikker så meget, at de føler sig fulde. Ligesom det var tilfældet med rygning, kan det også være noget af en balanceakt. Brugen af alkohol kan på den ene side positivt signalere, at den unge ikke er tilbageholdende, men aktivt tør kaste sig ud i ungdomslivet med de fællesskaber og samværsformer, der knytter sig hertil.

Tabel 2: Andelen af unge der drikker alkohol. fordelt på køn og alder			
Alder	Unge mænd	Unge kvinder	Alle unge
15	77,2 %	81,5 %	79,4 %
16	92,6 %	92,8 %	92,8 %
17	94,0 %	90,7 %	92,2 %
18	90,0 %	90,4 %	89,7 %
19	90,4 %	90,2 %	90,4 %
20	96,6 %	93,4 %	95,3 %
21	95,2 %	92,2 %	93,5 %
22	90,6 %	93,2 %	91,9 %
23	86,3 %	93,9 %	90,1 %
24	92,6 %	79,9 %	86,4 %
Alle unge	90,5 %	89,8 %	90,2 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

På den anden side kan alkohol også skabe afhængighed og social isolation (Nielsen m.fl. 2010, Pedersen 2006 og Balvig m.fl. 2005). Det er ikke sjovt at være den unge, der ikke kan styre det, og som gang på gang er så fuld, så det er pinligt.

Udover de knap 10 pct., der ikke drikker alkohol, finder vi også 4,4 pct., der aldrig drikker sig fulde. I den anden grøft er der til gengæld 5,2 pct., der flere gange om ugen drikker sig fulde. Og 16,4 pct. drikker sig fulde hver uge. Den største gruppe af undersøgelsens unge ser dog ud til at have et mere moderat forbrug: 43 pct. drikker sig fulde en til to gange om måneden, og 21,1 pct. gør det endda sjældnere.

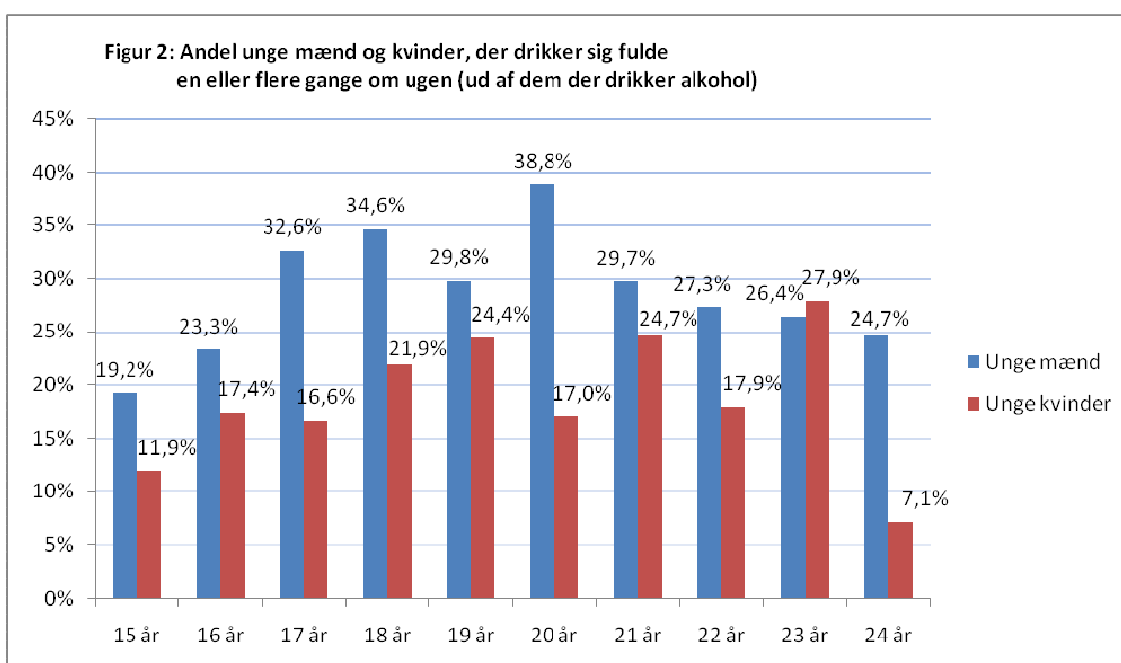
Tabel 3: Hvor ofte drikker de unge sig fulde?						
Hvor ofte drikker du så meget, at du føler dig fuld?						
	Drikker ikke alkohol	Aldrig	Sjældnere end 1-2 gange om måneden	1-2 gange om måneden	Hver uge	Flere gange om ugen
Unge mænd	9,5 %	4,0 %	18,6 %	41,8 %	19,5 %	6,7 %
Unge kvinder	10,3 %	4,8 %	23,6 %	44,4 %	13,3 %	3,6 %
Alle unge	9,9 %	4,4 %	21,1 %	43,0 %	16,4 %	5,2 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Ser vi nærmere på kønsfordelingen, viser det sig, at der er væsentligt flere unge mænd end unge kvinder, der ofte drikker sig fulde. 3,6 pct. af de unge kvinder drikker sig fulde flere gange om ugen, mens det samme gælder for 6,7 pct. af de unge mænd. Tilsvarende er der 13,3 pct. af de unge kvinder, der drikker sig fulde hver uge, mod 19,5 pct. af de unge mænd. Når unge mænd således er mere tilbøjelige unge kvinder til at drikke sig fulde, kan det hænge sammen med alkoholens mere fremtrædende rolle i unge mænds fællesskaber og de kulturelle forventninger, der i videre forstand er til unge mænds brug af alkohol.

Vi har også undersøgt, om der er aldersforskelle på andelen af unge, der ofte drikker sig fulde – her defineret som en eller flere gange om ugen (figur 2). Ikke overraskende er der færrest blandt de 15-årige, der drikker sig fulde hver uge eller oftere. Blandt de 15-årige unge kvinder er tallet 11,9 pct., og blandt de 15-årige unge mænd er det 19,2 pct. Og det på trods af, at vi i tabel 2 så, at der faktisk er flere af de 15-årige kvinder end mænd, der overhovedet drikker alkohol. Den højeste andel unge mænd, som ofte drikker sig fulde, finder vi blandt de 20-årige, hvor hele 38,8 pct. mindst en gang om ugen drikker så meget, at de føler sig fulde. Blandt de ældste af vores unge finder vi dog hos begge køn et fald i andelen, der hyppigt drikker sig fulde.

Igen skiller de 24-årige kvinder sig særligt ud. Ikke nok med, at der er færre, som drikker alkohol, der er også langt færre, som ofte drikker sig fulde. Kun 7,1 pct. drikker sig fulde en eller flere gange om ugen, hvilket er en ganske lav andel sammenlignet med de øvrige alderstrin. Andelen er således lavere blandt 24-årige kvinder end blandt 15-årige kvinder.

3. Unge og euforiserende stoffer

En stor del af de danske unge har prøvet illegale stoffer – ikke mindst er der mange, som har prøvet hash. I vores undersøgelse er det dog et flertal af begge køn, der hverken har prøvet hash eller andre stoffer – det gælder således for 68 pct. af de unge kvinder og 56,4 pct. af de unge mænd (se tabel 5).

Tabel 5: Unges erfaringer med hash og stoffer					
Har du nogensinde taget hash eller andre stoffer?					
		Nej	Ja, har røget hash	Ja, jeg har både røget hash og taget andre stoffer	Ja, har taget andre stoffer, men ikke hash
Unge mænd	15-19 år	66,5%	23,3%	9,5%	0,8%
	20-24 år	45,3%	31,6%	21,2%	1,9%
	Alle	56,4%	27,2%	15,1%	1,3%
Unge kvinder	15-19 år	76,7%	17,4%	5,4%	0,5%
	20-24 år	58,5%	31,8%	8,8%	0,9%
	Alle	68,0%	24,3%	7,0%	0,6%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Ikke desto mindre er der en stor gruppe af de unge, der har prøvet hash eller andre stoffer. 25,8 pct. af de unge har alene prøvet at ryge hash, 11,1 pct. har både prøvet at ryge hash og tage andre stoffer fx kokain, ecstasy eller amfetamin, og endelig har 1 pct. af prøvet at tage andre stoffer, men ikke røget hash, hvilket altså er et relativt sjældent fænomen.

Andre undersøgelser viser da også, at hash ofte er et springbræt til andre stoffer, og at der som regel er en klar sammenhæng mellem at have brugt hash og at have brugt andre stoffer (Pedersen 2006 og Nielsen m.fl. 2010). Brugen af hårdere stoffer er i langt de fleste tilfælde sidste stadie på et længere udviklingsforløb, der starter med brugen af alkohol og cigaretter og bevæger sig over hash for at ende med eksperimenter med eller regelmæssig brug af hårde stoffer som kokain eller heroin (Pedersen 2006). Det er dog værd at bemærke, at et flertal af de i alt 36,9 pct., der har røget hash, *ikke* har prøvet andre former for illegale stoffer. Dette gælder også i andre undersøgelser (Pedersen 2006 og Nielsen m.fl. 2010).

Som det fremgår af tabellen, har lidt flere unge mænd end kvinder alene prøvet at ryge hash. Det gælder således for 27,2 pct. af de unge mænd mod 24,3 pct. af de unge kvinder. Kønsforskellen er mere markant, når vi ser på dem, der både har prøvet at ryge hash og tage andre stoffer. Det er tilfældet for 15,1 pct. af de unge mænd, hvilket er mere end dobbelt så mange som de 7 pct., vi finder blandt de unge kvinder. Unge mænd er således væsentligt mere tilbøjelige til også at bruge andre former for illegale stoffer. Denne tilbøjelighed finder vi også, når vi ser på de unge, der udelukkende har taget andre former for illegale stoffer. Det gælder for 1,3 pct. af de unge mænd mod kun 0,6 pct. af de unge kvinder.

Når vi nærlæser tallene, kan vi se store aldersforskelle. Blandt de 15-19-årige er der hhv. 76,7 pct. af de unge kvinder og 66,5 pct. af de unge mænd, der aldrig har røget hash eller taget andre former for illegale stoffer. Men blandt de 20-24-årige er det hhv. 58,5 pct. af de unge kvinder og 45,3 pct. af de unge mænd, der aldrig har gjort sig erfaringer med stoffer. Blandt de 20-24-årige unge mænd er det således et majoritetsfænomen at have prøvet hash. Dog er det værd at bemærke, at der er flere af de 20-24-årige kvinder end 15-19-årige unge mænd, der har erfaringer med hash. Så for bekendtskabet med hash ser alder ud til at spille en større rolle end køn.

Dette gælder dog ikke, når vi ser på erfaringer med andre former for stoffer. Her har en større andel af de 15-19-årige mænd (10,3 pct.) end af de 20-24-årige kvinder (9,7 pct.) sådanne erfaringer. Køn ser ud til at være mere afgørende end de unges alder, når vi ser på deres erfaringer med andre former for narkotika end hash. Alder har dog stadig betydning, og de således blandt de 20-20-årige unge mænd, at flest har taget andre stoffer end hash (22,1 pct.).

Et er, at mange unge har erfaringer med hash eller stoffer. Noget andet er imidlertid, om de har et aktuelt forbrug, hvilket kan føje yderligere nuancer til forståelsen af forbrugets omfang. Tabel 6 giver et overblik over, hvornår de unge sidst har gjort sig erfaringer med hash eller andre former for illegale stoffer. Det viser sig, at det er relativt få unge, som har et aktuelt forbrug. For et flertal af de unge, der har røget hash eller taget andre stoffer, ligger forbruget således mindst et halvt år tilbage i tiden. Blandt de unge mænd i undersøgelsen er der imidlertid 5,6 pct., der har gjort det inden for den seneste uge, mens det samme kun gælder for 2,4 pct. af de unge kvinder. Der er således ikke kun flere unge mænd, der har gjort sig erfaringer med stoffer, men også væsentligt flere, der har aktuelle erfaringer.

Fæstner vi blikket på de unges alder, kan vi se, at der blandt de 15-19-årige er 3,5 pct., der har røget hash eller taget andre former for narkotiske stoffer inden for den seneste uge. Det er færre end blandt de 20-24-årige, hvor 4,7 pct. har gjort det inden for den seneste uge.

Tabel 6: Hvornår har unge senest røget hash eller taget narkotika?					
Hvornår har du sidst røget hash eller taget stoffer?					
	Har ikke røget hash eller taget stoffer	Over et halvt år siden	Over en måned siden men inden for det seneste halve år	Over en uge siden men inden for den seneste måned	I løbet af den seneste uge
Unge mænd	56,4%	24,3%	9,2 %	4,6 %	5,6 %
Unge kvinder	68,1%	19,4%	6,6 %	3,4 %	2,4 %
15-19-årige	71,6%	14,5%	7,0%	3,4%	3,5%
20-20-årige	52,0%	29,8%	8,9%	4,6%	4,7%
Alle unge	62,2%	21,8%	7,9%	4,0%	4,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

Men hvis vi udelukkende ser på de unge, der har gjort sig erfaringer med stoffer, er der faktisk en større andel af de 15-19-årige, der aktuelt har røget hash eller taget stoffer. Mens der er et markant flertal af de 20-24-årige, hvis erfaringer med stoffer ligger mindst et halvt år tilbage i tiden, så er det flertal af de 15-19-årige med stof erfaringer, der har haft erfaringer med stoffer indenfor seneste halve år. Det peger på, at godt nok er der et stigende antal af de unge, der med alderen får prøvet og gjort sig erfaringer med hash og narkotika, men der er en stor del af disse unge, hvor stofbruget ikke forekommer aktuelt, og måske er det endda noget, de har lagt bag sig.

4. Sammenhænge mellem brug af rusmidler

Nu vil vi se på, hvilke sammenhænge vi kan spore mellem brug af de forskellige rusmidler. Først undersøger vi sammenhængen mellem de unges rygevaner og, hvor ofte de unge drikker sig fulde.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges rygevaner og hvor ofte de drikker sig fulde						
Hvor ofte drikker du så meget, at du føler dig fuld?						
	Drikker ikke alkohol	Aldrig	Sjældnere end 1-2 gange om måneden	1-2 gange om måneden	Hver uge	Flere gange om ugen
Ikke-ryger	11,9%	6,0%	22,9%	44,0%	12,2%	3,1%
Festryger	4,0%	1,1%	12,6%	47,1%	28,9%	6,3%
Fast ryger	6,3%	1,1%	19,3%	38,1%	24,1%	11,2%
Alle unge	9,9%	4,4%	21,1%	43,0%	16,4%	5,2%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge

Og her tegner sig et tydeligt mønster: Jo mere etablerede de unges rygevaner er, desto oftere drikker de sig fulde. Blandt de faste rygere er der 11,2 pct., der flere gange om ugen drikker så meget, at de føler sig fulde, mens det samme er tilfældet for 6,3 pct. af festrygerne, hvilket blot er en smule flere end af gennemsnittet af alle unge. Halvt så mange (3,1 pct.) finder vi blandt ikke-rygerne, hvor der således er færrest som drikker sig fulde flere gange om ugen. Ligeledes er der færrest af ikke-rygerne, der drikker sig fulde hver uge (12,2 pct.). Her er den største andel at finde blandt festrygerne (28,9 pct.). Blandt de unge, der ryger fast, er lidt færre, om end stadig ganske mange, fulde hver uge (24,1 pct.).

Ikke overraskende finder vi til gengæld flest ikke-rygere blandt de unge, der ikke drikker alkohol (11,9 pct.), mens der lidt overraskende er en smule flere, som aldrig drikker, blandt de faste rygere (4 pct.) end blandt festrygere (6,3 pct.). Men i begge rygegrupper er andelen, der forsøger alkohol, lavere end blandt alle unge. Ikke-rygerne har den største andel af unge, der nok drikker alkohol, men som aldrig drikker sig fulde. Det gælder for 6 pct., hvilket er mere end fem gange så mange som de 1,1 pct., vi finder hos såvel festrygere og faste rygere. Selvom rygning øger tilbøjeligheden til ofte at drikke sig fuld og ikke-rygning til aldrig at drikke sig fuld endsigne drikke alkohol, drikker hovedparten af både ikke-rygerne og rygerne sig fulde en til to gange om måneden.

Hvordan forholder det sig så med sammenhængen mellem de unges erfaringer med hash og narkotika og deres alkoholvaner? Tabel 8 viser, at blandt de unge, der hverken ryger hash eller tager andre stoffer, er der væsentligt færre, der drikker sig fulde flere gange om ugen. Det gælder kun for 1,9 pct. mod 7,6 pct. af de unge, der har røget hash, og hele 17,8 pct. af de unge, der både har røget hash og taget andre stoffer. I den sidstnævnte gruppe drikker hele 28,6 pct. sig fulde hver uge. Omvendt er det kun få af de unge, der har røget hash og taget andre stoffer, som aldrig drikker sig fulde (1,3 pct.). Og det gælder for endnu færre

(0,8 pct.) af de unge, der har røget hash, men ikke har prøvet andre former for stoffer. Det er også blandt disse unge, der er færrest, som aldrig drikker alkohol (3,5 pct.), men vi finder nogle flere, omend stadig langt færre end gennemsnittet af de unge, der både har prøvet hash og andre former for stoffer (6,7 pct.). Langt den største andel, der ikke har prøvet nogen former for illegale stoffer, finder vi dog blandt de unge, som ikke drikker alkohol (13,5 pct.) og aldrig drikker sig fulde (6,5 pct.).

Tabel 8: Sammenhæng mellem unges erfaring med hash og narkotika og hvor ofte de drikker sig fulde

Hvor ofte drikker du så meget, så du føler dig fuld?						
	Drikker ikke alkohol	Aldrig	Sjældnere end 1-2 gange om måneden	1-2 gange om måneden	Hver uge	Flere gange om ugen
Har hverken røget hash eller taget stoffer	13,3%	6,5%	24,8%	43,3%	10,2%	1,9%
Har røget hash	3,5%	0,8%	14,9%	47,8%	25,4%	7,6%
Har både røget hash og taget andre stoffer	6,7%	1,3%	14,7%	30,9%	28,6%	17,8%
Har røget hash eller taget stoffer i løbet af den seneste måned	4,3%	0,4%	5,7%	32,5%	39,6%	17,5%
Over en måned siden men inden for det seneste halve år	3,6%	0,0%	8,4%	41,8%	32,0%	14,2%
Over et halvt år siden	4,8%	1,5%	20,6%	46,8%	19,7%	6,7%
Alle unge	9,9%	4,4%	21,1%	43,0%	16,4%	5,2%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Retter vi fokus mod den betydning, som aktualiteten af de unges erfaringer med hash og andre former for narkotika har for deres alkoholvaner, kan vi i tabel 8 se, at jo mere aktuelt deres brug af stoffer er, desto større er sandsynligheden for, at de drikker sig fulde ugentligt eller oftere.

Blandt gruppen af unge, der har røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned, drikker 17,5 pct. sig fulde flere gange om ugen, og 39,6 pct. det en gang om ugen. Det er således en klar majoritet af disse unge, der ugentligt eller oftere er fulde. Tallene er stadig ganske høje, men dog noget lavere blandt de unge, der har gjort sig erfaringer med stoffer for over en måned siden, men indenfor det seneste halve år. Andelen af disse unge, der drikker sig fulde flere gange om ugen eller ugentligt, er hhv. 14,2 og 32 pct. Er de unges erfaringer med narkotika derimod over et halvt år gamle, nærmer deres alkoholvaner sig gennemsnittet af alle unge. 6,7 pct. af disse unge drikker sig således fulde flere gange ugentligt og 19,7 pct. en gang om ugen.

5. Rusmidler og ensomhed

Unge brug af rusmidler finder som regel sted sammen med andre unge og opfattes ofte som en del af deltagelsen i et socialt fællesskab. Derfor kan det fx være svært at blive integre-

ret i de af ungdomslivets fællesskaber, hvor alkohol kan spille en central rolle, hvis man ikke drikker. Undersøgelser viser også, at unge mænd, der ikke drikker, oftere end andre unge oplever sig som upopulære på deres uddannelse, har færre venner og oftere savner en intim fortrolighed med andre unge (Pedersen 2006).

Vi har i den sammenhæng set nærmere på, hvordan følelsen af ensomhed blandt unge måtte være forbundet til brugen af rusmidler. I tabel 9 retter vi blikket mod de unges rygevaner. Og her viser det sig, at færrest ikke-rygere ofte føler sig isoleret eller ofte savner nogen at være sammen med. Blandt festrygere er der en svag overrepræsentation af unge med disse ensomhedsproblematikker. Mest udbredt er problematikkerne dog hos de faste rygere, hvor 8,2 pct. ofte føler sig isolerede, og 12,2 pct. ofte savner nogen at være sammen med. På spørgsmålet om at føle sig holdt udenfor er forskellene mellem de tre grupper ganske små og varierer stort set ikke fra gennemsnittet.

Tabel 9: Sammenhæng mellem unges rygevaner og ensomhed			
	Føler sig ofte isoleret	Savner ofte nogen at være sammen med	Føler sig ofte holdt udenfor
Ikke-rygere	***3,7%	**7,4%	1,9%
Festrygere	***5,2%	**10,7%	1,7%
Faste rygere	***8,2%	**12,2%	2,0%
Alle unge	4,8%	8,8%	1,9%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Ser vi på forholdet mellem de unges alkoholvaner og følelsen af ensomhed, tegner der sig et mere sammensat mønster. I modsætning til rygning mindsker det at drikke alkohol, og endda det ofte at føle sig fuld, unges risiko for ofte at føle sig ensomme. Det skal nok snarere ses som et udtryk for, at de unge, der drikker alkohol, er godt integrerede i ungdomslivets fællesskaber, hvor alkohol spiller en betydelig rolle, end at alkoholen i sig selv modvirker ensomhed.

Blandt unge, som drikker sig fulde flere gange om ugen, er der kun 2,2 pct., der ofte føler sig isolerede, hvor tallet for alle unge er 4,8 pct. Andelen, der ofte føler sig isolerede, er ligeledes ganske lav hos unge, der drikker sig fulde hver uge (3,7 pct.). Derimod er der flere, som føler sig isolerede, blandt unge, der ikke drikker alkohol (5,8 pct.), og især blandt unge, der drikker sig fulde sjældnere end en til to gange om måneden (7,1 pct.).

Tabel 10: Sammenhæng mellem unges alkoholvaner og ensomhed			
	Føler sig ofte isoleret	Savner ofte nogen at være sammen med	Føler sig ofte holdt udenfor
Drikker ikke alkohol	5,8%	14,2%	4,6%
Drikker sig aldrig fuld	3,3%	7,8%	4,6%
Fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	7,1%	9,8%	2,3%
Fuld 1-2 gange om måneden	4,3%	7,4%	1,2%
Fuld hver uge	3,7%	8,8%	1,1%
Fuld flere gange om ugen	2,2%	5,6%	1,1%
Alle unge	4,8%	8,8%	1,9%
Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen			

Selvom det at drikke sig fuld ofte ser ud til at indvirke positivt på, hvor ofte de unge føler sig isolerede, så er det faktisk sådan, at blandt de unge, der aldrig drikker sig fulde, er andelen, der ofte har følelsen af isolation, kun 3,3 pct. Vi finder et tilsvarende mønster, når vi ser på andelen af unge, der ofte føler, at de savner nogen at være sammen med. Der er færrest med denne følelse blandt de, der drikker sig fulde flere gange om ugen. Men også en smule færre end gennemsnittet blandt de, der aldrig drikker sig fulde.

Det er dog blandt de unge, der ikke drikker alkohol, vi finder langt den største andel af unge, der ofte savner nogen at være sammen med, nemlig 14,2 pct. I modsætning til rygevaner finder vi også forskelle på andelen af unge, der ofte føler sig holdt udenfor alt efter, hvilke alkoholvaner de har. Her er det til gengæld tydeligt, at både blandt unge, der slet ikke drikker, og blandt unge, der aldrig drikker sig fulde, er der flest, som ofte føler sig holdt udenfor. Tallet for begge grupper er 4,6 pct. Omvendt er der meget få blandt de unge, der drikker sig fulde hver uge eller flere gange om ugen. 1,1 pct. af begge disse grupper af unge føler sig ofte holdt udenfor.

Når vi går bagom tallene, ses en tendens til en kønsforskel. Mens de unge mænd viser mindst tegn på ensomhed, hvis de drikker ugentligt eller oftere, så ser det blandt de unge kvinder ud til, at de har færrest tegn på ensomhed, hvis de drikker sig fulde en til to gange om måneden. Det kunne indicere, at alkohol spiller en vigtigere rolle for de unge mænds end de unge kvinders integration i sociale fællesskaber.

Endelig ser vi på sammenhængen mellem unges erfaringer med hash og stoffer på den ene side og ensomhed på den anden side (tabel 11). Her tegner der sig et billede af, at færrest af de unge, der aldrig har røget hash eller taget stoffer, føler sig ofte ensomme. Det gælder dog ikke for følelsen af at være holdt udenfor, hvor der er lidt flere end blandt gennemsnittet. Denne følelse er til gengæld mindst udbredt blandt de unge, der både har røget hash og taget stoffer. Men blandt de unge, der ofte føler sig isolerede og ofte savner nogen at være sammen med, er der en overrepræsentation af unge, der udelukkende har røget hash, eller som både har røget hash og prøvet andre stoffer. Og har brugen af nogen af disse stoffer fundet sted indenfor den seneste måned, stiger denne overrepræsentation yderligere.

Tabel 11: Sammenhæng mellem unges erfaring med hash og narkotika og ensomhed			
	Føler sig ofte isoleret	Savner ofte nogen at være sammen med	Føler sig ofte holdt udenfor
Aldrig røget hash/taget stoffer	4,1%	*7,8%	**2,2%
Røget hash	5,8%	*10,2%	**1,7%
Både røget hash og taget andre stoffer	5,5%	*10,9%	**1,0%
Røget hash/taget stoffer i løbet af den seneste måned	*9,0%	*13,9%	1,8%
Alle unge	4,8%	8,7%	1,9%
Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001			

Det ser ud til, at alkohol har en mere positiv indvirkning på de unges sociale liv end de øvrige rusmidler. I det ovenstående har vi dog argumenteret for, at det måske er lige omvendt. At det snarere er sådan, at de unge, der er velintegrerede i ungdomsfællesskaber, bruger alkohol, fordi alkoholen indgår som en naturlig komponent i disse fællesskaber. Andre undersøgelser viser da også, at unge selv betoner alkoholens positive indvirkning på deres fællesskaber – fx at man har det sjovere sammen og slapper mere af (Gundelach & Järvinen 2006 og Sande 2000).

6. Rusmidler og selv vurderet helbred

Gennem brugen af rusmidler udsætter de unge sig for en lang række sundhedsrisici både på kort og især længere sigt. Rygning er fx årsag til en lang række helbredsproblemer, ikke mindst en stærkt forøget risiko for udvikling af cancer, og fortsætter man som ryger gennem voksenalderen, kan man forvente, at ens levealder bliver forkortet med flere år. Også alkoholbrug medfører en øget risiko for helbredsproblemer, også selvom man ikke har et decideret misbrug eller ligefrem er afhængig af alkohol. Har man først fået problemer med alkohol, øges risikoen for at udvikle psykiske og fysiske lidelser betydeligt. De samme problemstillinger gør sig gældende i forhold til hash og andre former for illegale rusmidler. Dertil kommer risiko for indlæringsvanskeligheder og fare for at udvikle psykoser som følge af brugen af stoffer (fx Nordentoft m.fl. 2009, Pedersen 2006 og Nielsen m.fl. 2010).

I denne undersøgelse ser vi ikke direkte på sådanne mulige helbredskonsekvenser ved rusmiddelbrug, men på sammenhængen mellem de unges rusmiddelbrug og deres egen vurdering af deres eget helbred. Tabel 12 viser, at der blandt ikke-rygerne er færrest, der vurderer deres eget helbred negativt (3,7 pct.).

Tabel 12: Sammenhæng mellem unges rygevaner og vurdering af deres eget helbred			
Hvordan er dit helbred i øjeblikket?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Ikke-rygere	3,7%	11,3%	85,1%
Festrygere	4,3%	12,1%	83,6%
Faste rygere	12,1%	15,8%	72,1%
Alle unge	5,5%	12,3%	82,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

En lidt større andel af festrygerne (4,3 pct.) deler denne negative vurdering af eget helbred. Både andelen af ikke-rygere og festrygere ligger under gennemsnittet for alle unge, så det at være festryger ser ikke ud til at påvirke unges vurdering af eget helbred nævneværdigt. Derimod finder vi blandt de unge, der ryger fast, en langt større andel, der vurderer deres helbred negativt (12,1 pct.). Der er således tre gange så mange med en negativ vurdering af deres helbred blandt de faste rygere som blandt ikke-rygerne og festrygerne. For alle tre former for adfærd i relation til rygning, er der dog et markant flertal af de unge, der vurderer deres helbred positivt.

Fæstner vi derefter blikket på, hvordan unge med forskellige alkoholvaner vurderer deres eget helbred, viser det sig, at unge, der drikker alkohol, vurderer deres eget helbred mere positivt end unge, der ikke drikker alkohol (tabel 13). Færrest negative (3,8 pct.) og flest positive (84,8 pct.) vurderinger af eget helbred finder vi blandt de unge, der drikker sig fulde en til to gange om måneden. Denne store gruppe af unge har som den eneste en mere positiv opfattelse af deres eget helbred end gennemsnittet af alle unge. Blandt de unge, der drikker sig fulde sjældnere, er der lidt flere (5,7 pct.) med en negativ vurdering og lidt færre med en positiv vurdering (82,1 pct.). Tallene for disse unge er næsten identiske med tallene for alle unge. Blandt de unge, der drikker sig fulde hver uge, falder andelen af unge med positive helbredsbedømmelser endnu mere, og andelen med negative vurderinger stiger yderligere.

Tabel 13: Sammenhæng mellem unges alkoholvaner og vurdering af deres eget helbred			
Hvordan er dit helbred i øjeblikket?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Drikker ikke alkohol	7,5%	16,2%	76,2%
Drikker sig aldrig fuld	7,2%	13,1%	79,7%
Er fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	5,7%	12,1%	82,1%
Er fuld 1-2 gange om måneden	3,8%	11,4%	84,8%
Er fuld hver uge	6,5%	12,6%	80,9%
Er fuld flere gange om ugen	11,6%	11,0%	77,3%
Alle unge	5,6%	12,3%	82,1%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen.

Interessant er det, at denne udvikling af de negative og positive helbredsbedømmelser fortsætter blandt de unge, der drikker alkohol, men aldrig drikker sig fulde. Andelen af unge med en negativ vurdering af eget helbred overgås således kun af de unge, der aldrig drikker alkohol, og af de unge, der drikker sig fulde flere gange om ugen (11,6 pct.). Der er således flest unge med en negativ vurdering af helbredet blandt de unge, der oftest drikker sig fulde. Det er dog ikke i denne gruppe, at vi finder færrest unge med en positiv vurdering af eget helbred – det gør vi til gengæld blandt de unge, der ikke drikker alkohol. Igen skal det dog understreges, at der blandt alle grupper er en klar majoritet, der har en positiv vurdering af eget helbred.

Det er ligeledes interessant, hvordan de unges helbredsbedømmelser er forbundet til deres erfaringer med hash og andre former for stoffer. Ikke overraskende viser tabel 14, at der er færrest med en negativ helbredsbedømmelse blandt de unge, der ikke har gjort sig sådanne erfaringer (4,4 pct.). Har man erfaringer med at ryge hash, men ikke med andre stoffer, stiger denne andel noget (6,3 pct.), og har man både røget hash og prøvet andre stoffer, mere end fordobles andelen med en negativ vurdering af helbredet (9,8 pct.).

Tabel 14: Sammenhæng mellem unges erfaring med hash og narkotika og vurdering af deres eget helbred			
Hvordan er dit helbred i øjeblikket?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Har aldrig røget hash eller taget stoffer	4,4%	12,0%	83,6%
Har røget hash	6,3%	12,4%	81,3%
Har både røget hash og taget andre stoffer	9,8%	13,7%	76,5%
Har røget hash eller taget stoffer i løbet af den seneste måned	11,4%	18,9%	69,6%
Alle unge	5,6%	12,3%	82,1%
Chi square test: $P < 0,01$			

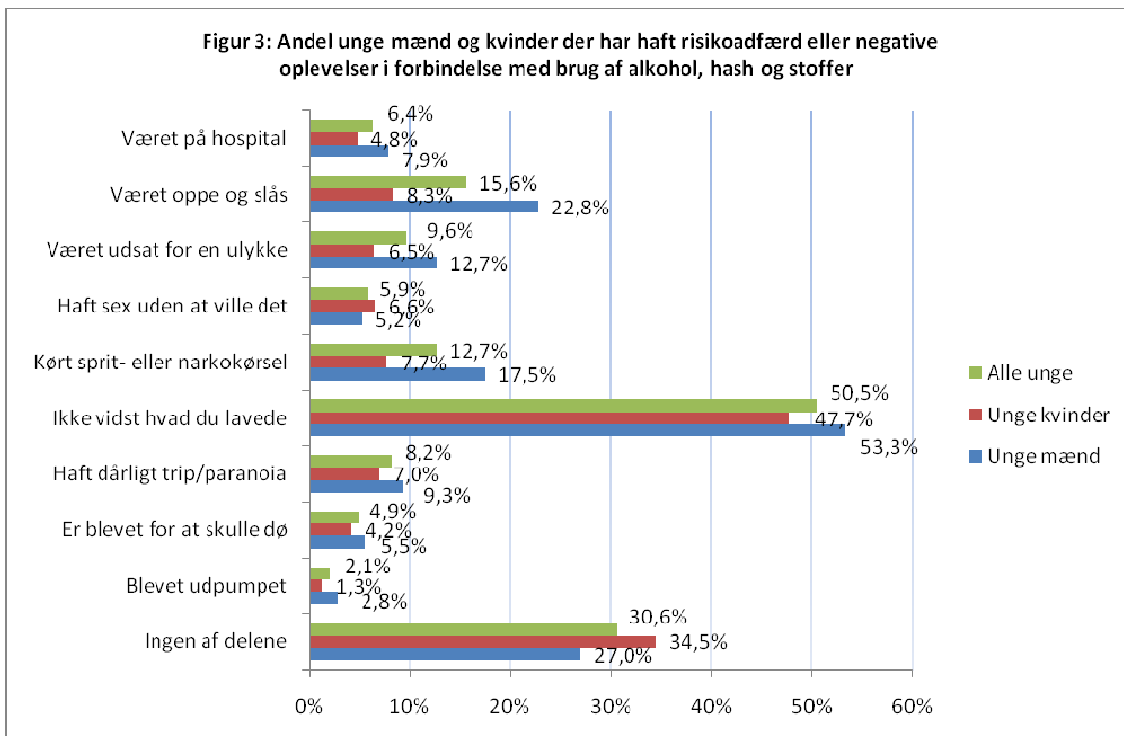
Vi har også set på helbredsbedømmelsen i relation til aktualiteten af de unges brug af hash eller andre stoffer. Og her har det især betydning, om man har røget hash eller taget andre former for stoffer indenfor den seneste måned. Andelen med en negativ vurdering i denne gruppe (11,4 pct.) overgår gruppen, der både har prøvet hash og andre former for narkotika, og der er også en væsentligt lavere andel med en positiv vurdering af helbredet (69,6 pct.). Men selv her er der dog langt over halvdelen af de unge, der ser positivt på deres helbred.

7. Negative oplevelser med alkohol, hash eller stoffer:

Udover risikoen for helbredsbedømmelse problemer, kan alkohol- og stofbrug også være forbundet til diverse negative oplevelser, som vi har spurgt ind til i undersøgelsen. Svarene fremgår af figur 3, hvor man kan se, at de unge mænds brug af alkohol og stoffer i langt højere grad end de unge kvinders er forbundet til sådanne negative oplevelser. Kun på spørgsmålet om, hvorvidt de unge har haft sex uden at ville det, giver en større andel af de unge kvinder (6,6 pct.) end af de unge mænd (5,2 pct.) bekræftende svar.

Den mest udbredte negative oplevelse blandt de unge er imidlertid ikke at vide, hvad de foretog sig i alkohol- eller stofpåvirket tilstand. Det gælder for mere end halvdelen af de unge mænd (53,3 pct.) og for lidt under halvdelen af de unge kvinder (47,7 pct.). Knap hver fjerde unge mand (22,8 pct.) har været involveret i slagsmål, mens det samme er tilfældet for hver tolvte (8,3 pct.) unge kvinde. Der er også en stor del af de unge, der har kørt sprit- eller narkokørsel. Det gælder for mere end hver sjettede unge mand (17,5 pct.) og for 7,7 pct. af de unge kvinder. Der er også flere unge mænd (12,7 pct.) end kvinder (6,5 pct.), der har været udsat for eller involveret i en ulykke.

Derfor er det heller ikke overraskende, at flere unge mænd (7,9 pct.) end unge kvinder (4,8 pct.) har været på hospitalet i forbindelse med brug af alkohol, hash eller stoffer. En del af disse hospitalsbesøg er formentligt knyttet til de 2,8 pct. unge mænd og 1,3 pct. unge kvinder, der har oplevet at blive udpumpet. Endeligt er der også flere unge mænd end kvinder, der i relation til rusmiddelbrug har oplevet at få paranoia eller et dårligt trip (hhv. 9,3 og 7 pct.), og som er blevet bange for at skulle dø (hhv. 5,5 og 4,2 pct.).

Når der generelt er flere unge mænd end unge kvinder, der er tilbøjelige til at have de forskellige negative oplevelser, vi har spurgt til i relation til indtagelse af alkohol og stoffer, er det ikke overraskende, at væsentligt flere unge kvinder (34,5 pct.) end mænd (27 pct.) aldrig har haft nogen af de nævnte negative oplevelser. For begge køn er det dog et markant flertal, der har haft mindst en af oplevelserne.

8. De unges oplevelse af sig selv og deres liv

Vi vil nu undersøge, hvilken betydning de unges erfaringer med rusmidler har for deres oplevelse af sig selv og deres liv. Som sædvanlig krydser vi spørgsmålene om de unges rusmiddelvaner med de fire spørgsmål fra kapitel 2. Først retter vi blikket mod sammenhængen mellem de unges vurderinger af deres liv som helhed og deres erfaringer med rusmidler. Tabel 15 viser, at der er en negativ sammenhæng mellem at være fast ryger og ens vurdering af, hvordan ens eget liv er. Selvom et klart flertal af de faste rygere (71,8 pct.) vurderer deres liv positivt, så er de i mindre grad end festrygere (83,6 pct.) og især ikke-rygere (86,9 pct.) tilbøjelige til at give denne vurdering. Det er værd at bemærke, at der faktisk er færrest blandt festrygerne, der vurderer deres liv negativt. Det gælder således kun for 1,2 pct. af festrygerne, hvor det samme er tilfældet for 5,6 pct. af de faste rygere. Festrygning ser således ikke ud til at påvirke den generelle trivsel, hvilket kan hænge sammen med, at den foregår i en social sammenhæng og kan opleves som et tilvalg der giver adgang til fællesskaber med andre unge festrygere (Illeris m.fl. 2009), hvor den faste ryger er mere afhængig

af sin rygning, der derfor ikke nødvendigvis har samme positive sociale funktion. Vi så også tidligere, at der var flest som ofte følte sig ensomme blandt de faste rygere.

Det er et sammensat billede, vi får, når vi ser på koblingen mellem unges alkoholvaner og deres vurdering af deres liv som helhed. Der er godt nok færrest af de unge, der drikker sig fulde flere gange om ugen (78 pct.), som vurderer deres liv positivt, men samtidig er der også færre end gennemsnittet, der har en negativ vurdering (2,6 pct.). Til gengæld er der flest med en positiv vurdering af livet blandt de unge, der aldrig drikker sig fulde (89 pct.), men også flere end gennemsnittet med en negativ vurdering (4,2 pct.). Færrest med en negativ vurdering finder vi hos de unge, der aldrig drikker alkohol (1,6 pct.), men andelen med positive vurderinger blandt disse unge (83,9 pct.) overgår dog kun akkurat andelen blandt alle unge. Både for de unge, der drikker sig fulde en til to gange om måneden, og de, der gør det sjældnere, svarer andelen med positive og negative karakteristikkere, til hvad vi finder blandt alle unge.

Når vi går bagom tallene, kan vi spore en mindre kønsforskel. Blandt unge kvinder, der drikker sig fulde flere gange om ugen, er der flere, som har en negativ vurdering af deres liv. Og flest med en positiv vurdering findes blandt de unge kvinder, der drikker sig fulde en til to gange om måneden.

Tabel 15: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres liv lige nu og deres brug af rusmidler og oplevelser med risici knyttet hertil			
Hvordan vurderer du livet lige nu?			
	Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårlig	Godt eller meget godt
Ikke ryger	***2,6%	***10,5%	***86,9%
Festryger	***1,2%	***15,3%	***83,6%
Fast ryger	***5,6%	***22,6%	***71,8%
Drikker ikke alkohol	*1,6%	*14,5%	*83,9%
Drikker sig aldrig fuld	*4,2%	*6,9%	*89,0%
Er fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	*3,1%	*13,5%	*83,5%
Er fuld 1-2 gange om måneden	*3,2%	*12,1%	*84,6%
Er fuld hver uge	*3,4%	*16,9%	*79,7%
Er fuld flere gange om ugen	*2,6%	*19,4%	*78,0%
Har aldrig taget stof	***2,6%	***10,1%	***87,3%
Har røget hash, men ikke prøvet andre stoffer	***2,7%	***18,0%	***79,2%
Har både røget hash og taget andre stoffer	***6,2%	***21,6%	***72,2%
Haft forbrug inden for den seneste måned	**6,4%	**23,9%	**69,6%
Været på hospitalet	*** 9,1%	*** 14,5%	*** 76,4%
Været oppe og slå	** 4,4%	** 16,6%	** 79,0%
Været udsat for en ulykke	4,1%	15,3%	80,5%
Haft sex uden at ville det	*** 10,2%	*** 22,4%	*** 67,3%
Kørt sprit- eller narkokørsel	*** 4,5%	*** 19,1%	*** 76,5%
Ikke vidst, hvad du lavede	* 3,8%	* 14,3%	* 81,9%
Haft dårligt trip/paranoia	*** 8,4%	*** 19,9%	*** 71,7%
Er blevet bange for du skulle dø	*** 8,2%	*** 26,9%	*** 64,9%
Blevet udpumpet	5,5%	15,1%	79,5%
Ingen af delene	*** 1,8%	*** 10,7%	*** 87,5%
Alle unge	3,1%	13,6%	83,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Billedet fremstår klarere, når vi ser på sammenhængene mellem de unges erfaringer med narkotika og deres vurdering af livet. Har man hverken røget hash eller taget andre former for stoffer, er der meget stor sandsynlighed for, at man har en positiv vurdering af livet (87,3 pct.), ligesom der er en lille sandsynlighed for, at man har en negativ vurdering (2,6 pct.). Det er også ganske få af de unge, der har erfaring med hash, men ikke med andre former for stoffer, som har en negativ vurdering af livet (2,7 pct.), omend ikke helt så mange som af de unge uden erfaringer med illegale rusmidler har en positiv vurdering (79,2 pct.).

Andelen med en negativ vurdering af livet er væsentligt højere hos de unge, der har gjort sig erfaringer både med hash og andre former for stoffer (6,2 pct.) – her er det mere end hver fjerde af de unge, der ikke har en positiv vurdering af deres liv. Alligevel er der også her en klar majoritet (72,2 pct.) med positive vurderinger. Disse tal overgås dog i negativ retning, når vi ser på unge, der har røget hash eller taget andre former for stoffer inden for den seneste måned. Her er der endnu færre med positive vurderinger (69,6 pct.) og lidt flere med negative vurderinger (6,4 pct.).

Går vi endnu engang bagom tallene, ser aktualiteten af unges stofbrug, uanset om det er hash, andre former for stoffer eller begge dele, ud til at have en betydning for, hvor positivt de unge vurderer deres liv: Jo længere tid de unges erfaringer med stofferne ligger tilbage, desto mere er de tilbøjelige til at vurdere deres liv positivt.

Vi har ikke bare undersøgt sammenhængene mellem de unges brug af rusmidler og de unges samlede vurdering af livet, men også sammenhængen mellem denne vurdering og de unges erfaringer med negative oplevelser i forbindelse med brug af alkohol eller stoffer. Som det ligeledes fremgår af tabel 15, synes nogle typer erfaringer at være tættere forbundet med en negativ vurdering af livet end andre. Flest finder vi blandt de unge, der i forbindelse med deres rusmiddelbrug har haft sex uden at ville det (10,2 pct.), og blandt de unge, der har været på hospitalet (9,1 pct.). Men også de unge, der har haft et dårligt trip eller har fået paranoia (8,4 pct.) og de unge, der er blevet bange for at skulle dø (8,2 pct.), har en forøget tilbøjelighed til at have en negativ vurdering af livet.

Det er endda sådan, at det er blandt de sidstnævnte, at vi finder færrest med en positiv vurdering af livet (64,9 pct.), men også for denne oplevelse er det dog en majoritet af de unge, der tilkender at deres liv er positivt. Det er dog værd at bemærke, at de unge, der slet ikke har haft nogen af de i tabellen nævnte negative oplevelser og hændelser, har en øget tilbøjelighed til at give en positiv vurdering af livet (87,5 pct.) og en mindre tilbøjelighed til at vurdere livet negativt (1,8 pct.).

Retter vi blikket mod de unges vurdering af deres selvtillid, ser rygning kun ud til at øge tilbøjeligheden til, at de unge giver udtryk for lav selvtillid, hvis de ryger fast (tabel 16). Faktisk er det sådan, at der er flere festrøgere (78,9 pct.) end ikke-rygere (73,7 pct.), der giver udtryk for at have en høj selvtillid. Det kan hænge sammen med, at man med festrøg-

ning demonstrerer, at man kan styre balancegangen mellem på den ene side at leve livet og tage de eftertragtede risici i ungdomslivets sociale sammenhænge og på den anden side at kunne undgå at blive afhængig.

For brugen af alkohol viser det sig, at jo hyppigere de unge drikker sig fulde, desto større er deres tilbøjelighed til at give udtryk for, at de har høj selvtillid. Blandt de unge, der drikker sig fulde mindst en til to gange om måneden, er der også færrest med lav selvtillid. Det at drikke sig fuld ofte fremtræder på trods af de forbundne sundhedsrisici således som positivt for de unges selvtillid. Sammenhængen er dog nok snarere den, at de unge med høj selvtillid også er de unge, der deltager i fester og by- og natteliv med andre unge, hvor alkoholen er udbredt. Den største andel unge med lille selvtillid finder vi hos de unge, der slet ikke drikker alkohol (9,3 pct.), og hos de unge, der drikker sig fulde, men sjældnere end en til to gange om måneden (8,2 pct.).

Det forekommer interessant, at andelen med en høj selvtillid er væsentligt større hos de unge, der godt nok drikker alkohol, men aldrig drikker sig fulde (73,3 pct.), end hos de unge, der sjældent drikker sig fulde (66,6 pct.). Selvtilliden hos de førstnævnte øges måske af, at de formår at håndtere ungdomslivets alkoholbrug på en måde, hvor de ikke mister selvkontrollen? Interessant er det, at det primært ser ud til at gælde for de unge kvinder, men ikke de unge mænd. De ser til gengæld ud til i endnu højere grad at kunne tanke selvtillid ved ofte at drikke sig fulde.

Tabel 16: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres selvtillid og deres brug af rusmidler og oplevelser med risici knyttet hertil			
	Hvordan er din selvtillid?		
	Lav eller meget lav	Hverken lav eller høj	Høj eller meget høj
Ikke ryger	**5,4%	**20,9%	**73,7%
Festryger	**5,1%	**16,1%	**78,9%
Fast ryger	**8,3%	**21,7%	**70,0%
Drikker ikke alkohol	***9,3%	***19,2%	***71,5%
Drikker sig aldrig fuld	***6,8%	***19,9%	***73,3 %
Er fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	***8,2%	***25,2%	***66,6%
Er fuld 1-2 gange om måneden	***4,8%	***19,6%	***75,6%
Er fuld hver uge	***4,7%	***19,0%	***76,3%
Er fuld flere gange om ugen	***4,4%	***18,9%	***76,7%
Har aldrig taget stoffer	6,4%	20,9%	72,6%
Har røget hash, men ikke prøvet andre stoffer	5,4%	20,1%	74,5%
Har både røget hash og taget andre stoffer	4,8%	20,1%	75,1%
Haft forbrug inden for den seneste måned	*8,2%	*22,9%	*68,9%
Været på hospitalet	8,6%	23,0%	68,5%
Været oppe og slås	** 4,2%	** 16,5%	** 79,3%
Været udsat for en ulykke	4,4%	19,2%	76,4%
Haft sex uden at ville det	*** 12,6%	*** 22,3%	*** 65,0%
Kørt sprit- eller narkokørsel	** 2,5%	** 19,6%	** 77,9%
Ikke vidst, hvad du lavede	** 5,0%	** 22,1%	** 72,9%
Haft dårligt trip/paranoia	* 9,1%	* 23,8%	* 67,1%
Er blevet bange for du skulle dø	*** 14,0%	*** 26,3%	*** 59,6%
Blevet udpumpet	5,5%	27,4%	67,1%
Ingen af delene	6,3%	19,5%	74,2%
Alle unge	6,0%	20,6%	73,4%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Når vi ser på sammenhængen mellem selvtillid og de unges erfaringer med stoffer, er der ikke nogen signifikante forskelle. Tallene viser dog en svag tendens til, at en større andel med høj selvtillid blandt de unge, der har erfaringer med stoffer. Aktualiteten i de unges brug af hash eller andre former for stoffer ser dog ud til at have en betydning, idet der er en større tilbøjelighed til at have en lav selvtillid blandt de unge, der har røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned. Men selv blandt disse unge giver de fleste udtryk for, at deres selvtillid er høj.

Ser vi så på sammenhængen mellem de unges vurdering af deres selvtillid og det at have været udsat for forskellige negative oplevelser i forbindelse med indtagelsen af rusmidler, er det de samme fire oplevelser, der ser ud til at være forbundet med negative vurderinger. Blandt de unge, der haft oplevelsen af at blive bange for at dø, er der allerflest, der vurderer deres selvtillid lavt (14 pct.). Derefter følger de unge, der har haft sex uden at ville det (12,6 pct.), de unge, der har haft et dårligt trip eller paranoia (9,1 pct.), og de unge, der har været på hospital (8,6 pct.).

Til gengæld er det ganske interessant, at de unge, der ikke har oplevet nogen af de listede negative oplevelser, ikke har en øget tilbøjelighed til positive vurderinger af deres selvtillid. Det kan hænge sammen med, at flere af de negative oplevelser især er udbredte blandt de unge mænd, der generelt vurderer deres selvtillid højere end de unge kvinder, men det kan også skyldes, at det at have erfaring med bestemte risici for unge mænd ser ud til at være særligt forbundet med at vurdere egen selvtillid helt i top, fx ser vi blandt de unge, der har kørt sprit- eller narkotikapåvirket, en øget tilbøjelighed til sjældent at vurdere egen selvtillid som lav (2,5 pct.).

Hvordan er sammenhængen mellem de unges vurdering af deres popularitet og deres erfaringer med rygning, alkohol og narkotika? Tabel 17 viser for det første, at rygere er mere tilbøjelige end ikke-rygere til at vurdere, at de er mere populære end andre unge på deres egen alder. Den vurdering er mest udbredt blandt festrygerne (18,9 pct.), tæt fulgt af de faste rygere (17,4 pct.), mens der er færrest blandt ikke-rygerne (12,6 pct.). Ikke-rygerne har til gengæld en større tilbøjelighed til at vurdere, at de er mindre populære end deres jævnaldrende (8,4 pct.). Det er næsten dobbelt så mange, som vi finder hos de faste rygere (4,5 pct.), og fire gange så mange, som vi finder hos festrygerne (2 pct.). For både ikke-rygere og rygere er det dog et markant flertal (78-79 pct.), der opfatter sig selv som lige så populære som andre unge på deres egen alder.

Fæstner vi så blikket på sammenhængen mellem de unges vurdering af deres popularitet og deres alkoholvaner, viser det sig, at langt den største andel, der oplever at være mere populære end deres jævnaldrende, skal findes hos de unge, der drikker sig fulde flere gange om ugen – nemlig 28,2 pct. Også blandt de unge, der drikker sig fulde hver uge, er der en større tilbøjelighed til at vurdere sig selv som mere populære end andre unge (18,5 pct.). Både blandt de unge, der drikker en til to gange om ugen, og unge, der aldrig drikker alkohol, er andelen stort set på niveau med gennemsnittet blandt alle de unge i undersøgelsen. Færrest finder vi hos de unge, der aldrig drikker sig fulde (8,8 pct.). Her er der til gengæld flere, der er tilbøjelige til at opleve sig selv som mindre populære end jævnaldrende unge (13,9 pct.).

Drikker man slet ikke alkohol, ser man dog ud til at have den største tilbøjelighed til at opleve, at man er mindre populær end sine jævnaldrende (20,3 pct.). En forklaring kan være, at man ikke i samme grad er integreret i ungdomslivets fællesskaber, hvis man undslår at drikke alkohol? Vi kan nemlig omvendt se, at unge, der drikker sig fulde jævnligt eller endnu ”bedre” gør det ofte, i ringe grad er tilbøjelige til at opfatte dem selv som mindre populære end andre unge. Det kan derfor umiddelbart se ud som om det at drikke sig fuld ofte har en positiv effekt på unges oplevelse af egen popularitet – en sammenhæng andre undersøgelser af unges risikoadfærd også har peget på (Balvig m.fl. 2005, Demant & Järvinen 2006 og Demant 2008). Om det så er entydigt positivt at være mere populær end sine jævnaldrende, kan der dog sættes spørgsmålstegn ved.

Dette spørgsmål bliver atter aktuelt, når vi ser på koblingen mellem popularitet og unges erfaringer med hash og stoffer. Også her ser det således ud til, at brugen af rusmidler øger tilbøjeligheden til at opleve, at man er mere populær end sine jævnaldrende. Det giver os også en plausibel forklaring på, hvorfor brugen af rusmidler ikke kun forekommer som en risikabel adfærd for unge, men også som noget, der kan være tillokkende og attraktivt. De unge, der ikke har erfaringer med nogen former for stoffer, har en øget tilbøjelighed til at føle sig mindre populære end deres jævnaldrende, hvor de unge, der alene har prøvet hash, og i særdeleshed de unge, der har prøvet både hash og andre stoffer, har en øget tilbøjelighed til at opleve sig selv som mere populære end deres jævnaldrende.

Tabel 17: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres popularitet i forhold til andre unge og deres brug af rusmidler og oplevelser med risici knyttet hertil			
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?			
	Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Ikke ryger	***8,4%	***79,0%	***12,6%
Festryger	***2,0%	***79,1%	***18,9%
Fast ryger	***4,5%	***78,1%	***17,4%
Drikker ikke alkohol	**20,3%	***65,8%	***13,9%
Drikker sig aldrig fuld	**13,9%	***77,2%	***8,8%
Er fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	***9,7%	***80,7%	***9,6%
Er fuld 1-2 gange om måneden	***4,3%	***81,8%	***13,8%
Er fuld hver uge	***2,1%	***79,4%	***18,5%
Er fuld flere gange om ugen	***1,8%	***70,0%	***28,2%
Har aldrig taget stoffer	***8,8%	***79,1%	***12,0%
Har røget hash, men ikke prøvet andre stoffer	***3,6%	***80,5%	***15,9%
Har både røget hash og taget andre stoffer	***4,5%	***72,8%	***22,8%
Haft forbrug inden for den seneste måned	***5,1%	***72,8%	***22,1%
Været på hospitalet	**4,7%	**74,6%	**20,7%
Været oppe og slås	**5,5%	**74,6%	**20,0%
Været udsat for en ulykke	5,8%	76,8%	17,4%
Haft sex uden at ville det	*7,4%	*71,8%	*20,8%
Kørt sprit- eller narkokørsel	***3,9%	***75,4%	***20,7%
Ikke vidst, hvad du lavede	**5,2%	**78,6%	**16,2%
Haft dårligt trip/paranoia	**5,3%	**73,0%	**21,7%
Er blevet bange for du skulle dø	**7,1%	**70,0%	**22,9%
Blevet udpumpet	5,6%	81,7%	12,7%
Ingen af delene	**6,3%	**82,4%	**11,3%
Alle unge	6,9%	78,8%	***14,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Koblingerne til popularitet forekommer at være ganske komplekse – også når vi ser på de negative oplevelser, der er knyttet til rusmiddelbrug. Næsten alle negative oplevelser er således forbundet til en øget tilbøjelighed til at opleve, at man er mere populær end sine jævnaldrende. Undtagelsen er de unge, der har oplevet at blive udpumpet. Har man ikke haft nogen af listede negative oplevelser, er der en mindre tilbøjelighed til at føle mere populær, men også til at føle sig mindre populær. Det ser til gengæld ud til at være forbundet med en øget tilbøjelighed til at føle sig lige så populær. De unge, der i forbindelse med indtag af alkohol eller stoffer, har haft sex uden at ville det, og de unge, der er blevet bange for at dø, er mere tilbøjelige til at føle sig mindre populære end deres jævnaldrende – her er der således tale om en polarisering i vurderingen af egen popularitet.

I tabel 18 ser vi på sammenhængen mellem de unges erfaringer med rusmidler og hvor ofte, de oplever at have problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Endnu engang viser det sig, at det er blandt de faste rygere, vi finder flest unge, der giver udtryk for at have sådanne problemer. 14,2 pct. af de faste rygere svarer således, at det ofte eller altid er tilfældet, mens det hos festrygerne og ikke-rygerne kun er 7,6 og 5,2 pct. Festrygerne er således mindst tilbøjelige til at føle, at de ofte har problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen.

Når vi ser på, hvem der svarer at de aldrig eller sjældent har sådanne problemer, så overgår ikke-rygerne (80,9 pct.) lige akkurat festrygerne (80,2 pct.), mens de faste rygere ligger cirka 10 procentpoint under begge grupper (70,3 pct.). Så selvom det også på dette spørgsmål er et markant flertal af de faste rygere, der sjældent ser ud til at have problemer, så er der endnu engang flere blandt denne gruppe, der ser ud til at have tegn på mistrivsel.

At holde sig fra alkohol har ikke samme positive indvirkning som det at holde sig fra tobak. Tværtimod finder vi blandt unge, der ikke drikker alkohol, den laveste andel, der sjældent eller aldrig oplever at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen (71,9 pct.), og den højeste andel, der ofte eller altid oplever sådanne problemer (14,2 pct.). Unge, der drikker, men aldrig drikker sig fulde, har også en svag tendens til i højere grad at føle, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen (9,2 pct.). Derimod ser det at drikke sig fuld flere gange om ugen ikke ud til at øge tilbøjeligheden til at opleve denne type mistrivselproblemer.

Går vi bagom tallene, viser det sig dog, at 21,7 pct. af de unge kvinder, der ofte drikker sig fulde, ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at håndtere hverdagen. I den forstand er det heldigt, at der er relativt få unge kvinder, der drikker sig fulde så ofte. Men samtidigt fortæller det os også, at nogle typer adfærd kan være mere omkostningsfulde for det ene køn end for det andet, hvilket kan være en forklaring på, at så relativt få unge kvinder ofte drikker sig fulde. I den forbindelse kan man spørge, om der er forskellige forventninger til unge mænd og kvinders adfærd, og hvad disse forskelle betyder for den sociale inklusion og eksklusion, som forskellige adfærdsformer afføder for de to køn.

Med hensyn til sammenhængen mellem ofte at føle man har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og brugen af hash og stoffer viser tabellen, at unge uden erfaringer med hash eller andre former for stoffer har størst tilbøjelighed til sjældent eller aldrig at opleve problemer, der gør det svært for dem at klare deres hverdag (80,6 pct.), mens det samme gælder for en mindre andel af de unge, der har røget hash, men ikke har erfaringer med anden narkotika (76,5 pct.), og en endnu mindre andel af de unge, der både har prøvet hash og andre former for stoffer (72,3 pct.). Det er også blandt den sidstnævnte gruppe af unge, vi finder flest unge, der ofte eller altid oplever de har problemer, der gør de har svært ved at klare deres hverdag (14,4 pct.). Aktualitet ser også ud til at spille en rolle for det at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Blandt de unge, der har gjort sig erfaringer med hash eller andre former for stoffer indenfor den seneste måned, finder vi færrest, der aldrig har sådanne problemer eller at kun sjældent har dem (69,8 pct.).

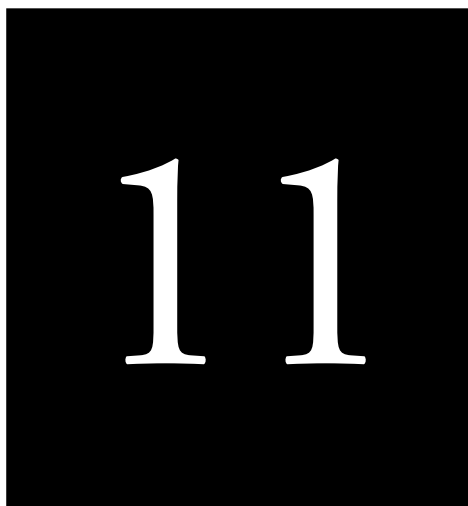
Tabel 18: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og deres brug af rusmidler og oplevelser med risici knyttet hertil			
Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen?			
	Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller sjældent	Ofte eller altid
Ikke ryger	***80,9%	***11,5%	***7,6%
Festryger	***80,2%	***14,7%	***5,2%
Fast ryger	***70,3%	***15,5%	***14,2%
Drikker ikke alkohol	*71,9%	*13,9%	*14,2%
Drikker sig aldrig fuld	*76,5%	*14,4%	*9,2%
Er fuld sjældnere end 1-2 gange om måneden	*78,8%	*13,6%	*7,6%
Er fuld 1-2 gange om måneden	*80,6%	*11,3%	*8,0%
Er fuld hver uge	*76,8%	*14,4%	*8,8%
Er fuld flere gange om ugen	*80,6%	*11,1%	*8,3%
Har aldrig taget stoffer	***80,6%	***12,1%	***7,4%
Har røget hash, men ikke prøvet andre stoffer	***76,7%	***13,9%	***9,5%
Har både røget hash og taget andre stoffer	***72,3%	***13,3%	***14,4%
Haft forbrug inden for den seneste måned	*69,8%	*16,7%	*13,5%
Været på hospitalet	*** 69,1%	*** 14,3%	*** 16,6%
Været oppe og slås	77,2%	11,6%	11,2%
Været udsat for en ulykke	76,0%	15,6%	8,4%
Haft sex uden at ville det	*** 61,6%	*** 18,7%	*** 19,7%
Kørt sprit- eller narkokørsel	* 76,7%	* 11,0%	* 12,3%
Ikke vidst, hvad du lavede	78,2%	12,3%	9,5%
Haft dårligt trip/paranoia	*** 62,0%	*** 19,0%	*** 19,0%
Er blevet bange for du skulle dø	*** 54,4%	*** 18,3%	*** 27,2%
Blevet udpumpet	** 64,4%	** 19,2%	** 16,4%
Ingen af delene	*** 82,2%	*** 12,6%	*** 5,2%
Alle unge	78,5%	12,7%	8,7%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Hvordan er det så med sammenhængen mellem at opleve problemer, der gør det svært at håndtere ens hverdag, og de listede negative oplevelser i forbindelse med indtagelsen af rusmidler? Jo, sammenhængen er for flere af de listede negative oplevelser ganske stærk. Især er der en øget tilbøjelighed til ofte eller altid at opleve problemer, der gør det svært at klare hverdagen, blandt de unge, der har oplevet at blive bange for at dø (27,2 pct.) – det gælder

for mere end tre gange så mange som blandt alle de unge i undersøgelsen. Også unge, der haft sex uden at ville (19,7 pct.), har haft et dårligt trip eller fået paranoia (19 pct.), har været på hospitalet (16,6 pct.) eller er blevet udpumpet (16,4 pct.), har alle en øget tilbøjelighed til ofte eller altid at opleve, de har problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen.

Omvendt er der en positiv sammenhæng mellem det ikke at have haft nogen af de nævnte oplevelser og ens vurdering af, hvor ofte det føles svært at håndtere ens hverdag: Kun 5,2 pct. af de unge, der ikke har haft nogen af de nævnte negative oplevelser, oplever ofte eller altid, at de har problemer, der gør det vanskeligt for dem at klare deres hverdag.

Unge og kriminalitet

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

Dette kapitel belyser endnu et område, der har stor bevågenhed i offentligheden: unges kriminalitet. Historier om unges bandekriminalitet eller voldelige overfald på uskyldige rydder forsider og optager megen spalteplass i medierne. Også forskningen har beskæftiget sig indgående med unges kriminalitet (jf. Illeris m.fl. 2009). Allerede den tidlige ungdomsforskning (fx Burt 1925) havde således opmærksomheden rettet mod unge mænds afvigende og kriminelle adfærd, dels fordi tidlig kriminalitet øger risikoen for varig og mere alvorlig kriminalitet, dels fordi ungdomskriminaliteten er blevet set som et tegn på en alvorlig dysfunktion ved samfundet (Parsons 1949).

Selvom den kriminelle lavalder i Danmark for nylig er blevet sænket fra 15 år til 14 år, peger ingen undersøgelser på, at børn og unges kriminalitet er stigende. Tværtimod har der i de seneste årtier været en tendens til, at flere unge ikke har nogen kriminalitetsadfærd. Der er – med den danske kriminolog Flemming Balvigs ord – blevet flere lovlydige unge (Balvig 2006). Denne tendens dækker dog over en polarisering, hvor den stadig mindre gruppe af unge med kriminalitetsadfærd begår stadig grovere kriminalitet. Der har således været en bevægelse væk fra tingslig kriminalitet med indbrud og biltyverier mod personorienterede med røverier og overfald. Derudover har der været en tendens til, at unge kvinder i stigende grad er blandt kriminalitetsudøverne, selvom kriminalitet stadig er væsentligt mere udbredt blandt unge mænd end kvinder (Balvig & Kyvsgaard 2009).

I det følgende vil vi både belyse den kriminalitetsadfærd, de unge i undersøgelsen selv har haft, og den kriminalitet, andre har udsat dem for. Vi har således dels spurgt de unge, om de har stjålet personlige ting fra andre, begået butikstyveri, begået indbrud, har overfaldet eller truet andre. Og dels har vi spurgt dem, om de selv har været udsat for overfald eller trusler.

Efter at have belyst disse spørgsmål undersøger vi sammenhængene mellem de unges erfaringer med kriminalitet og nogle af de andre mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer, vi har sat fokus på i rapporten: Vi ser således på forholdet mellem de unges kriminalitetsadfærd og deres erfaringer med rusmidler og doping, selvmordsadfærd, cutting, mobning og ensomhed.

Afslutningsvis belyser vi sammenhængene mellem de unges kriminalitetsadfærd og deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som det kommer til udtryk i de fire spørgsmål fra kapitel 2, som vi ligeledes har belyst i de øvrige kapitler: 1) hvordan deres liv er lige nu, 2) hvordan deres selvtillid er, 3) hvor populære de er i forhold til andre unge, samt 4) hvor ofte de føler, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen.

2. Unges erfaringer med kriminalitet

I tabel 1 viser vi de unges svar på, om de har begået de fem former for kriminalitetsadfærd, vi har spurgt til i undersøgelsen: Om de har 1) stjålet personlige værdigenstande fra andre, 2) begået butikstyveri, 3) begået indbrud 4) truet nogen, og endelig 5) overfaldet nogen. Af tabellen fremgår det, at det for hver af de fem kriminalitetsformer gælder, at en klar majoritet af de unge ikke har udøvet den pågældende form for kriminalitet. Den mest udbredte form for kriminalitet er butikstyveri, hvad 17,2 pct. af de unge har begået. På andenpladsen kommer det at true eller medvirke til at true nogen, hvilket 13,3 af de unge har prøvet. Hvor alvorlige trusler, det dækker over, har vi svært ved at afgøre. Det kan dreje sig om alt fra mildere trusler af chikane- eller mobbelignende karakter til trusler om fysisk vold, afpresning eller alvorlige dødstrusler. Derudover har 11,8 pct. af de unge stjålet eller medvirket til at stjæle personlige værdigenstande fra andre. Mindre udbredt er det at have erfaring med at begå indbrud (2,9 pct.) eller erfaring med overfald på andre (4,5 pct.), der begge må karakteriseres som mere alvorlige former for kriminalitet.

Tabel 1: Unges erfaring med udvalgte former for kriminalitetsadfærd			
	Alle unge	Unge mænd	Unge kvinder
Stjålet eller medvirket til at stjæle personlige ting fra andre	11,8%	*** 14,1%	*** 9,5%
Begået butikstyveri?	17,2%	** 19,1%	** 15,2%
Begået indbrud?	2,9%	** 3,8%	** 2,0%
Været med til at true nogen?	13,3%	*** 18,8%	*** 7,3%
Været med til at overfalde nogen?	4,5%	*** 6,2%	*** 2,6%
Ingen erfaring med disse former for kriminalitetsadfærd	70,7%	64,5%	77,1%

Chi square test: * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Ikke overraskende er alle de fem former for kriminalitet, vi har belyst, mere udbredt blandt de unge mænd end kvinder. Når det gælder butikstyveri, er den procentvise forskel imidlertid ikke særligt stor: 19,1 pct. af de unge mænd har prøvet at begå butikstyveri mod 15,1 pct. af de unge kvinder. Det at have truet andre er den næstmest udbredte kriminalitetsadfærd blandt alle unge, men mens 18,8 pct. af de unge mænd har sådanne erfaringer, er det samme kun tilfældet for 7,3 pct. af de unge kvinder. Flere unge kvinder har erfaring med at stjæle personlige ting fra andre (9,5 pct.), hvilket er den mest udbredte form for kriminalitet blandt de unge kvinder. Der er dog stadig væsentligt flere unge mænd, der har erfaring med denne form for kriminalitet (14,1 pct.). Endelig er der også langt flere unge mænd end kvinder, der har begået indbrud og været med til at overfalde nogen.

Kønsforskellene træder også frem, når vi ser på andelen af unge, der ikke har nogen erfaringer med de fem kriminalitetsformer, vi har spurgt til. 77,1 pct. af de unge kvinder har således ingen erfaringer med disse kriminalitetsformer, mens det samme gælder for 64,5

pct. af de unge mænd. Selvom det også er en klar majoritet af de unge mænd, der ikke har nogen erfaringer med de fem kriminalitetsformer, er de således mere tilbøjelige end de unge kvinder til at have sådanne erfaringer.

3. Unge, der har været udsat for trusler og overfald

Unge mænd har ikke bare flere erfaringer end unge piger med at udøve kriminalitet. I tabel 2 kan vi ydermere se, at det også er langt mere udbredt blandt unge mænd at have været udsat for kriminalitet i form af trusler eller overfald. Blandt alle unge er det knap halvdelen, der fortæller, at de har været udsat for trusler (47,6 pct.). Det dækker imidlertid over, at det er en klar minoritet af de unge kvinder, der har været udsat for trusler (36,5 pct.), mens det gælder for en klar majoritet af de unge mænd (58,4 pct.). Vi kan også se, at det er en oplevelse, der er mere udbredt blandt de ældste unge. Flere af de 20-24-årige end af de 15-19-årige har således været udsat for trusler.

Tabel 2: Andel af unge der har oplevet at blive udsat for trusler og overfald					
	Alle unge	Unge mænd	Unge kvinder	15-19-årige	20-24-årige
Blevet truet	47,6%	*** 58,4%	*** 36,5%	*** 43,4%	*** 52,1%
Blevet overfaldet	20,0%	*** 26,1%	*** 13,5%	*** 15,5%	*** 24,8%

Chi square test: * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Mønstret gentager sig, når vi fæstner blikket på de unge, der har været udsat for overfald. En ud af fem unge har prøvet at blive overfaldet, men også bag dette tal er der en stor kønsforskel: Hvor 13,5 pct. af de unge kvinder har været udsat for overfald, er det tilfældet for næsten dobbelt så mange af de unge mænd, nemlig 26,1 pct. Også her finder vi en aldersforskel: Der er således flere af de 20-24-årige end af de 15-19-årige, der har været udsat for vold. Det er måske ikke så overraskende – med alderen øges de unges risiko for på et tidspunkt i livet at have været udsat for et overfald, dels er de unge i højere grad involveret i by- og nattelivets fest- og alkoholkulturer, efter de er fyldt 18 år, hvilket forøger risikoen for at blive involveret i vold (Balvig & Kyvsgaard 2009).

4. Sammenhænge mellem at udøve og være udsat for vold og trusler

Vi har tidligere set, at en stor andel af de unge, der har udsat andre for mobning, også selv har været udsat for mobning. På samme vis vil vi nu undersøge, om de unges erfaringer

med det at have overfaldet andre hænger sammen med det selv at have været udsat for overfald.

Og som det fremgår af tabel 3, er det bestemt tilfældet. Har man overfaldet eller medvirket til overfald på andre, er der en øget risiko for, at man også selv har været udsat for et overfald. For både unge mænd og kvinder gælder det, at det er en majoritet af de unge, der har udsat andre for overfald, som ligeledes selv er blevet overfaldet. Hele 67 pct. af de unge mænd med en sådan kriminalitetsadfærd på samvittigheden har ligeledes selv været udsat for overfald. Det er næsten tre gange så mange, som vi finder blandt de mænd, der ikke har erfaring med at overfalde andre. Også blandt de unge kvinder gør dette mønster sig gældende: 54,5 pct. af de unge kvinder, der har overfaldet nogen andre, er selv blevet overfaldet. Det er mere end fire gange så mange, som vi finder blandt de unge kvinder, der ikke har udøvet en sådan kriminalitetsadfærd.

			Selv blevet overfaldet
Unge mænd	Har været med til at overfalde nogen	Ja	67,0%
		Nej	23,4%
	Alle unge mænd		26,1%
Unge kvinder	Har været med til at overfalde nogen	Ja	54,5%
		Nej	12,4%
	Alle unge kvinder		13,4%
Chi square test: $P < 0,000$ for begge køn			

Inspireret af mobbeforskning peger disse sammenhænge på, at mange af de unge, vi betragter som voldelige overfaldsmænd, også selv oplever at være ofre for vold og overfald, hvilket kunne være væsentligt at have in mente, når vi møder disse unge med forskellige tiltag. Det positive ved denne sammenhæng er, at hvis man ikke selv har en voldelig kriminalitetsadfærd, som fx det at overfalde andre, er der en væsentligt større sandsynlighed for, at man ikke selv er blevet udsat for overfald.

5. Unges forskellige kriminalitetserfaringer

Der er ikke bare forskel på udbredelsen af de fem former for kriminalitet, vi har spurgt de unge, om de har begået. Der er også forskel på, hvor alvorlige de er. Vi har på denne baggrund inddelt de unge i tre grupperinger, der afspejler, hvilken kriminalitetsadfærd de har haft:

Gruppe 1. Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd:

Består af de unge, der har svaret ja til, at de enten har overfaldet nogen eller begået indbrudstyveri, der er en relativ alvorlig form for tyveri (jf. Balvig 2006). Unge i denne gruppe kan også have erfaring med en eller flere af de tre øvrige former for kriminalitetsadfærd, som undersøgelsen belyser.

Gruppe 2. Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd:

Består af unge, der har svaret ja til, at de har stjålet personlige genstande fra andre, begået butikstyveri eller truet nogen. Trusler kan naturligvis være en alvorlig form for kriminalitet, men som regel er det ikke tilfældet. De unge i denne gruppe har ikke overfaldet andre eller begået indbrud.

Gruppe 3. Unge uden kriminalitetsadfærd:

Består af unge, der afviser at have erfaring med de fem former for kriminalitet, vi har undersøgt. Disse unge kan naturligvis have erfaringer med kriminalitetsformer, der ligger udenfor undersøgelsesområdet, men de vil sandsynligvis være mindre alvorlige.

Tabel 4 viser, at langt de fleste unge ikke har haft nogen kriminalitetsadfærd.

Tabel 4: Unges erfaring med kriminalitet – inddelt i tre grupper af kriminalitetsadfærd			
	Alle unge	Unge mænd	Unge kvinder
Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	6,2 %	*** 8,4%	*** 3,7%
Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	23,2 %	*** 27,1%	*** 19,2%
Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	70,6 %	*** 64,5%	*** 77,1%
Total	100 %	100 %	100 %

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

70,6 pct. af de unge tilhører således gruppe 3, dvs., at de ikke har haft nogen kriminalitetsadfærd. Ikke overraskende gør forskellen mellem unge mænd og kvinder sig også gældende her. 77,1 pct. af de unge kvinder har således ikke begået nogen af de nævnte former for kriminalitet, mens det samme er tilfældet for 64,5 pct. af de unge mænd.

Derimod er der flere af de unge mænd end af de unge kvinder, der alene har begået mildere former for kriminalitet. Hhv. 27,1 pct. af de unge mænd og 19,2 pct. af de unge kvinder tilhører således gruppe 2, hvilket svarer til 23,2 pct. af alle de unge.

Til gengæld er det blot 6,2 pct. af alle de unge, der har begået alvorlig kriminalitet, og således tilhører gruppe 1. Dette tal dækker dog over en stor kønsforskel: Mens 3,7 pct.

af de unge kvinder har sådanne kriminalitetserfaringer, gælder det samme for 8,4 pct. af de unge mænd. Der er med andre ord dobbelt så mange unge mænd som kvinder i gruppe 1.

Nærlæser vi tallene bag de enkelte grupperinger, bliver det tydeligt, at de unge i gruppe 1 med alvorlig kriminalitetsadfærd som regel har erfaring med flere former for kriminalitetsadfærd. 14 pct. af de unge i gruppe 1 har endda erfaring med alle fem kriminalitetsformer, mens 7,4 pct. kun har erfaring med en form for kriminalitet. I gruppe 2, der består af unge med mildere kriminalitetsadfærd, har 69,9 pct. udelukkende en erfaring med en form for kriminalitet.

6. Kriminalitetserfaringer, rusmidler og doping

Kriminalitetsadfærd står sjældent alene. Hvis de unge først er involveret i kriminalitet, er der også større sandsynlighed for, at de har prøvet andre mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer. I det følgende ser vi derfor nærmere på sammenhængen mellem de unges tilhørsforhold til de tre kriminalitetsgrupper og deres rusmiddelbrug, dopingadfærd, selvmordsadfærd, cutting, mobning og ensomhed.

Som det fremgår af tabel 5, er brugen af rusmidler mest udbredt blandt de unge, der har erfaring med de alvorligere former for kriminalitetsadfærd. De unge, der ikke har erfaring med nogen af de fem former for kriminalitet, er mindre tilbøjelige til at benytte sig af tobak, alkohol, stoffer og doping.

Tabel 5: Sammenhæng mellem unges kriminalitetsadfærd og erfaring med rusmidler

	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	Alle unge
Ikke-ryger	28,5%	50,9%	77,8%	68,5%
Festryger	7,5%	14,5%	8,7%	10,0%
Fast ryger	64,0%	34,7%	13,5%	21,5%
Drikker ikke alkohol	10,3%	6,2%	11,1%	9,9%
Drikker sig aldrig fuld	1,4%	3,1%	5,1%	4,4%
Er fuld flere gange om ugen	15,0%	7,3%	3,7%	5,2%
Har røget hash	25,0%	37,4%	21,9%	25,7%
Har både taget hash og stoffer	54,7%	22,5%	3,7%	11,1%
Har taget anabolske steroider	8,9%	2,4%	0,1%	1,2%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Fæstner vi først blikket på rygning, viser det sig således, at 77,8 pct. af de unge i gruppe 3 er ikke-rygere, mens 13,5 pct. er faste rygere. I gruppe 2 er der akkurat et flertal af de unge, der er ikke-rygere (50,9 pct.), men andelen af faste rygere er væsentligt højere i denne gruppe end blandt gennemsnittet af unge (34,7 pct.). Det overgås dog af de unge i gruppe 1, hvor rygning er en majoritetsadfærd. 64 pct. af disse unge er faste rygere. I denne gruppe er det kun 28,5 pct., der er ikke-rygere. Endeligt er det værd at bemærke, at den største

andel af festrygere findes i gruppe 2. Disse unge har ikke bare erfaring med den mildere kriminalitet, men er også mere tilbøjelige til at ryge uden at vise tegn på afhængighed. Hovedmønsteret er dog først og fremmest, at jo mere alvorlig kriminalitet, de unge har begået, desto mere tilbøjelige er de til at være rygere.

Retter vi derefter vores søgelys på koblingen mellem kriminalitet og alkoholbrug, ser vi igen, at de unge, der tilhører gruppe 1, også er mere tilbøjelige til at drikke sig fuld flere gange om ugen (15 pct.). De er faktisk mere end dobbelt så tilbøjelige til at gøre det som de unge i gruppe 2 (7,3 pct.) og mere end fire gange så tilbøjelige som de unge i gruppe 3 (3,7 pct.). Det omvendte mønster tegner sig, når vi ser på de unge, der aldrig drikker sig fulde. Her er der færrest i gruppe 1 (1,4 pct.), få i gruppe 2 (3,1 pct.) og flest i gruppe 3 (5,1 pct.). Men ser vi så på de unge, der aldrig drikker alkohol, er der den største andel i gruppe 3 (11,1 pct.). De unge i gruppe 1 har dog en næsten lige så stor del, der ikke drikker alkohol (10,3 pct.). Færrest unge, der afholder sig helt fra alkohol, finder vi i gruppe 2 (6,2 pct.).

Ikke overraskende fortsætter det generelle mønster for rygning og alkoholforbrug, når vi ser på de unges brug af hash og andre former for stoffer. I gruppe 3 er det en overvældende majoritet af de unge, der hverken har prøvet hash eller andre former for narkotika (74,4 pct.). Mens det modsatte er tilfældet for gruppe 1, hvor 25 pct. af de unge har gjort sig erfaringer alene med hash og 54,7 pct. med både hash og andre stoffer. Igen er de unge i gruppe 2 særlige ved godt nok at have hyppigere rusmiddelbrug end gennemsnittet af alle unge, men samtidigt er der også flere af de unge i gruppe 2, som udelukkende har holdt sig til hash (37,4 pct.), end unge, som også har prøvet andre former for narkotiske stoffer (22,5 pct.). I gruppe 3 forholder det sig lige omvendt: 25 pct. af de unge i denne gruppe har holdt sig til hash, men hele 54,7 pct. også har taget andre former for stoffer. De unge i gruppe 2 ser således ud til at have en betragtelig rusmiddeladfærd, men samtidig ser de ud til at være bedre end de unge i gruppe 3 til at balancere brugen af rusmidler.

Endelig har vi set på, hvor stor en andel af de unge med forskellige kriminalitetserfaringer, der har taget doping i form af anabolske steroider. I gruppe 3 er det blot 0,1 pct., der har prøvet anabolske steroider eller overvejet at gøre det. I gruppe 2 finder vi langt flere (2,4 pct.), hvilket dog klart overgås af de unge i gruppe 1, hvor knap hver tiende har erfaring med anabolske steroider (8,9 pct.).

7. Kriminalitetserfaringer, cutting og selvmordsadfærd

Når vi retter opmærksomheden mod sammenhængen mellem de unges kriminalitetserfaringer og deres erfaringer med at skære sig, overveje selvmord og forsøge at begå selvmord, bliver det tydeligt, at de unge med kriminalitetserfaringer i højere grad end andre unge har erfaringer med disse handlinger og orienteringer. Og som det fremgår af tabel 6, gælder det i særlig grad for de unge i gruppe 1. I gruppe 3 har 6,6 pct. erfaring med at skære sig selv. 13,0 pct. i gruppe 2 deler den erfaring, hvilket dog overgås af gruppe 1, hvor 20,1 pct. af

de unge har erfaring med cutting. Unge, der har haft alvorligere former for kriminalitetsadfærd, ser således ud til at have en væsentligt højere tilbøjelighed til at skære sig end unge, der ikke har haft nogen kriminalitetsadfærd.

Tabel 6: Sammenhæng mellem unges kriminalitetsadfærd og deres erfaring med cutting og selvmordsadfærd

	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	Alle unge
Har skåret i sig selv	20,1%	13%	6,6%	8,9%
Har overvejet selvmord	30,7%	25,2%	12,6%	16,6%
Har forsøgt selvmord (af alle)	14,0%	7,2%	2,2%	4,1%
Har forsøgt selvmord (af unge med selvmordstanker)	45,5%	28,8%	17,2%	24,5%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Mønstret gentager sig, når vi undersøger koblingen mellem kriminalitet og selvmordsadfærd. I gruppe 3 er det kun 12,6 pct., der har gjort sig overvejelser om at tage eget liv, mens det samme er tilfældet for 30,7 pct. i gruppe 1. I gruppe 2 er der også ganske mange, der har overvejet at tage deres eget liv (25,2 pct.). Ser vi på, hvor mange af de unge, der rent faktisk har forsøgt at begå selvmord, er der ikke overraskende flest i gruppe 1. Her er tallet 14 pct. Derefter følger gruppe 2 med 7,2 pct., og færrest finder vi i gruppe 3, hvor blot 2,2 pct. har forsøgt at tage deres eget liv.

Men ikke nok med, at der er flest i gruppe 1, der har haft overvejelser om at begå selvmord og har forsøgt at begå selvmord. Der er også en langt større andel af de unge i denne gruppe med selvmordsovervejelser, der har forsøgt at begå selvmord. Hele 45,5 pct. af de unge i gruppe 1, der har overvejet at tage deres eget liv, har således prøvet at begå selvmord. Til sammenligning er andelen 28,8 pct. i gruppe 2 og 17,2 pct. i gruppe 3.

Det peger for det første på, at unge med alvorligere former for kriminalitetsadfærd ikke bare er mere tilbøjelige til at have dystre tanker om deres eget liv, men de er også langt mere tilbøjelige til at handle på disse tanker. Det er naturligvis altid vigtigt at være opmærksom på unge, der har selvmordsovervejelser, men de færreste er måske klar over, at der også er god grund til at være opmærksom på, at de unge, vi mest bemærker for kriminalitetsadfærd og/eller voldelige adfærd, faktisk har en øget risiko for at have selvmordstanker og, endnu vigtigere, en øget risiko for at realisere disse negative tanker.

8. Kriminalitetserfaringer, ensomhed og mobning

I tabel 7 ser vi på sammenhængene mellem de unges kriminalitetserfaringer og deres erfaringer med mobning og ensomhed. Og hvis vi starter med mobning, kan vi spore en ten-

dens til, at de unge med kriminalitetserfaringer i højere grad end andre unge har været ofte udsat for mobning. I gruppe 3 fortæller 17,7 pct. af de unge således, at de ofte har været udsat for mobning, mens tallene for gruppe 2 og 1 er hhv. 21,7 og 22,3 pct.

En endnu tydeligere sammenhæng træder frem, når vi ser på unge, der ofte har udsat eller været med til at udsætte andre for mobning. I gruppe 3 er det kun 2,9 pct., der vedkender sig sådanne mobbeerfaringer. Væsentligt flere – dvs. 9,6 pct. – i gruppe 2 har ofte været med til at udsætte andre for mobning. Det er dog ikke engang halvt så mange som de 21,4 pct., vi finder i gruppe 1. Uden at der på nogen måde kan siges at være en kausal effekt mellem det at mobbe og udøve kriminalitet, så er det tydeligt, at unge, der ofte har været med til at mobbe andre, har en øget tilbøjelighed til også at have kriminalitets-erfaringer, og det gælder særligt for de to former for kriminalitet, vi har karakteriseret som alvorligere kriminalitetsadfærd: at overfalde nogen og begå indbrudstyveri.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges kriminalitetsadfærd, ensomhed og erfaring med mobning					
		Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	Alle unge
Er ofte blevet mobbet		*** 22,3%	*** 21,7%	*** 17,7%	18,9%
Har ofte mobbet andre		*** 21,4%	*** 9,6%	*** 2,9%	5,6%
Ofte isoleret		*** 9,9%	*** 6,9%	*** 3,6%	4,8%
Savner ofte nogen at være sammen med		*** 11,7%	*** 10,3%	*** 8,0%	8,8%
Føler sig ofte holdt udenfor		1,9%	2,0%	1,9%	1,9%
Sjældent på alle 3 ensomhedsspørgsmål	Unge mænd	54,1%	54,1%	60,4%	58,2%
	Unge kvinder	***39,7%	***42,5%	***58,4%	54,6%
	Alle unge	***50,2%	***49,4%	***59,3%	56,4%
Stort netværk	Unge mænd	55,4%	58,2%	60,4%	59,4%
	Unge kvinder	**36,5%	**49,2%	56,4%	54,3%
	Alle unge	*49,8%	*54,4%	***58,3%	56,8%
Ingen venner at tale om problemer med		*** 5,1%	*** 2,1%	***1,5%	1,8%
Ingen voksne at tale om problemer med		*** 11,2%	*** 5,3%	***3,6%	4,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Mobning kan betragtes som en indikation på, at de unge mistrives socialt. Ensomhed er en anden indikator på en sådan mistrivsel. Tager vi fat på sammenhængen mellem de unges kriminalitetserfaringer og deres svar på de tre spørgsmål fra UCLA Loneliness Scale, der måler den subjektive oplevelse af ensomhed, er det spørgsmålet om isolation, der afføder de største svarforskelle. Kun 3,6 pct. af de unge i gruppe 3 beretter, at de ofte føler sig isolerede. Knap dobbelt så mange har den følelse blandt de unge i gruppe 2 (6,9 pct.), hvilket dog overgås af gruppe 1, hvor 9,9 pct. ofte føler sig isolerede. Dette kan hænge sammen med, at kriminalitetsadfærd kan være med til at marginalisere eller lige frem stigmatisere de unge i mange af de (især institutionelle) fællesskaber, som ungdomslivet foregår i.

På spørgsmålet om at savne nogen at være sammen med finder vi det samme mønster, om end forskellene mellem grupperne er mindre udtalte. I gruppe 1 er der flest – og endnu engang er det især hos de unge kvinder, der ofte savner nogen at være sammen med

(11,7 pct.) – mens der er færrest med denne ensomhedsfølelse blandt de unge i gruppe 3 (8,0 pct.). På det tredje spørgsmål fra UCLA Loneliness Scale om at føle sig holdt udenfor er der ingen forskelle at spore mellem de tre grupper.

Ser vi samlet på de tre spørgsmål fra UCLA Loneliness Scale, viser det sig ikke overraskende, at der er flest i gruppe 3, som har svaret sjældent på alle tre spørgsmål (59,3 pct.). Derimod er der en smule overraskende, at det samme gælder for lidt flere i gruppe 1 (50,2 pct.) end i gruppe 2 (49,4 pct.). Men det kan hænge sammen med, at der er en større andel unge kvinder i gruppe 2 end i gruppe 1, og at de unge kvinder med kriminalitetsadfærd er mindst tilbøjelige til at svare sjældent på alle tre ensomhedsspørgsmål.

Som tabellen viser, dækker tallene også over store kønsforskelle, når vi ser på grupperne med kriminalitetsadfærd. I gruppe 1 og 2 er det således en majoritet af de unge mænd (54,1 pct. i begge grupper), der har svaret sjældent på alle tre spørgsmål, mens det er en minoritet af kvinderne (hhv. 39,7 og 42,5 pct.). I gruppe 3 er der kun en mindre forskel på andelen af unge mænd og kvinder, der svarer, at de sjældent føler sig ensomme.

Ser vi så på et andet aspekt af det at være eller ikke være ensom, nemlig det at opleve at have andre at tale med, hvis man har problemer eller er ked af det, så gentager mønstret sig. Der er flest i gruppe 3, som har et stort netværk (58,3 pct.) – mindst 2 voksne og mindst 4 venner – de kan tale med om personlige problemer. Ikke helt så mange, om end stadig en majoritet af de unge i gruppe 2, giver udtryk for, at de ikke har et stort netværk (54,4 pct.). Knap halvdelen af de unge i gruppe 1 (49,8 pct.), der deler den oplevelse. Der er store kønsforskelle blandt de unge med kriminalitetsadfærd. I gruppe 1 er der 55,4 pct. af de unge mænd, der giver udtryk for, at de har et stort netværk, mens det til sammenligning kun er 36,5 pct. af de unge kvinder i gruppen. Og i gruppe 2 er det 58,2 pct. af de unge mænd mod 49,2 pct. af de unge kvinder, der oplever, at de har et stort netværk at gå til ved personlige problemer. Selvom der også er kønsforskelle på gruppe 3, så er forskellen slet ikke så stor som blandt de unge med kriminalitetsadfærd. For især de unge kvinder er kriminalitetsadfærd, og særligt de mere alvorlige former, statistisk forbundet til en mindre sandsynlighed for at opleve de har et stort netværk.

Et andet blik på de unges sociale netværk kan vi få ved at se på, hvor store andele af de unge med kriminalitetsadfærd der oplever, at de hhv. ikke har nogen venner eller voksne at tale med om personlige problematikker. Heldigvis gælder det for alle tre grupper, at de færreste unge oplever ikke at have nogen venner eller voksne at henvende sig til ved personlige problemer. Men igen er der dog en markant øget tilbøjelighed til, at unge med kriminalitetserfaringer har denne form for ensomhedsproblematik inde på livet. I gruppe 3 er det 1,5 pct. af de unge, der oplever, at de ikke har nogen venner, de vil kunne gå til. I gruppe 2 er andelen større (2,1 pct.), men langt den største andel findes i gruppe 1, hvor 5,1 pct. oplever, at de ikke har nogen venner at betro sig til. Og bortset fra, at andelen er endnu større

i alle grupper, gentager billedet sig, når vi ser på, hvor mange der ikke har nogen voksne at betro sig til: Andelen er 3,6 pct. i gruppe 3, 5,3 pct. i gruppe 2 og hele 11,2 pct. i gruppe 1. Går vi bag om tallene, ser disse tendenser endnu engang ud til at være værst for de unge kvinder med kriminalitetserfaringer.

9. Kriminalitetserfaringer og de unges oplevelse af sig selv og deres liv

Afslutningsvis vender vi også i dette kapitel tilbage til de fire spørgsmål, der handler om, hvordan de unge subjektivt oplever sig selv og deres liv.

I tabel 8 retter vi blikket mod sammenhængen mellem de unges samlede vurdering af deres liv og deres kriminalitetserfaringer. Uanset hvilken af de tre grupperinger af erfaringer med kriminalitetsadfærd, de unge tilhører, er der et klart flertal af de unge, der vurderer deres samlede liv positivt. Flest positive vurderinger finder vi blandt de unge i gruppe 3, som ikke har givet udtryk for at have haft kriminalitetsadfærd. Her er der 85,7 pct. der giver en positiv vurdering af deres liv og så få som 2,3 pct. der har en negativ vurdering. I gruppe 2 er andelen af positive vurderinger faldet til 79,2 pct. og de negative vurderinger er steget til 4,0 pct. Denne negative udvikling overtrumfes dog af de unge i gruppe 1, hvor der godt nok er 72,0 pct., der ser positivt på deres nuværende liv, men også 8,9 pct., der har en decideret negativ vurdering.

Tabel 8: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres liv lige nu og deres kriminalitetsadfærd				
		Hvordan er dit liv?		
		Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Unge mænd	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	6,8%	20,3%	73,0%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	3,3%	15,9%	80,8%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	1,8%	11,4%	86,8%
	Alle unge mænd	2,6%	13,4%	84,0%
Unge kvinder	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	14,3%	17,5%	68,3%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	4,9%	18,4%	76,7%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	2,7%	12,6%	84,8%
	Alle unge kvinder	3,5%	13,9%	82,6%
Begge køn	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	8,9%	19,2%	72,0%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	4,0%	16,8%	79,2%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	2,3%	12,0%	85,7%
Alle unge		3,1%	13,6%	83,3%
Chi square test: $P < 0,000$ for begge køn				

Endnu engang viser der sig den kønsforskel, at de unge kvinder med kriminalitetsadfærd udviser flest tegn på mistrivsel. Det er især tydeligt blandt de unge i gruppe 1: Her er der 14,3 pct. af de unge kvinder, der vurderer deres nuværende liv negativt mod 6,8 af de unge mænd.

I tabel 9 undersøger vi sammenhængen mellem kriminalitetserfaringer og selvtillid. Og tabellen viser, at der både er flest i gruppe 1, der vurderer deres selvtillid er høj eller meget høj (77,6 pct.), og flest, der vurderer, at den er lav eller meget lav (8,9 pct.). Der er til gengæld næsten ikke forskel på vurderingen af egen selvtillid blandt de unge i gruppe 2 og gruppe 3.

Til gengæld kan vi spore ganske store kønsforskelle bag disse tal. Langt den største andel af de unge mænd i gruppe 1, som har tilkendegivet, at de har erfaring med alvorligere kriminalitetsformer, giver udtryk for, at deres selvtillid er i top. 86,5 pct. svarer, at de har en høj eller meget høj selvtillid. Men blandt de unge kvinder i gruppe 1 er der samtidigt den laveste andel, der giver udtryk for, at deres selvtillid er i top. Det gælder således kun for 55,6 pct. af de unge kvinder i denne gruppe. Kønsforskellene kommer også til udtryk ved, at uanset, om de unge kvinder har erfaring med kriminalitet eller ej, så er der flere med lavere selvtillid blandt kvinderne end blandt mændene i hver af de tre grupper.

Tabel 9: Selvtillid				
		Lav eller meget lav	Hverken lav eller høj	Høj eller meget høj
Unge mænd	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	4,7%	8,8%	86,5%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	4,0%	17,8%	78,2%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	3,8%	16,5%	79,7%
	Alle unge mænd	3,9%	16,2%	79,9%
Unge kvinder	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	* 19,0%	* 25,4%	* 55,6%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	* 8,6%	* 25,4%	* 66,1%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	* 7,5%	* 25,1%	* 67,4%
	Alle unge kvinder	8,1%	25,2%	66,7%
Begge køn	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	8,9%	13,6%	77,6%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	5,8%	20,7%	73,4%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	5,8%	21,2%	73,0%
Alle unge		6,0%	20,6%	73,4%

Chi square test: * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Der er dog samtidig stor forskel på de tre grupper med hensyn til, hvor stor en andel af de unge kvinder, der vurderer, at deres selvtillid er i bund: I gruppe 3 har 7,5 pct. en sådan vurdering, i gruppe 2 gælder det for 8,6 pct., og i gruppe 1 er det hele 19 pct. af de unge kvinder, der mener, at deres selvtillid er i bund.

Når det gælder popularitet, kan vi endnu engang spore forskelle imellem de tre kriminalitetsgrupper, om end der ikke kun er forskelle. Andelen af unge, der oplever at være mindre populære end deres jævnaldrende, er således nogenlunde identisk i alle tre grupper. Nok er der flest i gruppe 1 (7,3 pct.), men det er kun hhv. 0,2 og 0,4 procentpoint flere end i gruppe 2 og 3.

Tabel 10: Sammenhæng mellem unges vurdering af popularitet i forhold til andre unge og deres kriminalitetsadfærd				
		Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Unge mænd	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	*** 2,8%	*** 66,2%	*** 31,0%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	*** 8,4%	*** 76,1%	*** 15,5%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	*** 7,9%	*** 78,7%	*** 13,4%
	Alle unge mænd	7,6%	77,0%	15,5%
Unge kvinder	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	*** 18,0%	*** 55,7%	*** 26,2%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	*** 5,3%	*** 78,0%	*** 16,7%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	*** 5,9%	*** 82,8%	*** 11,3%
	Alle unge kvinder	6,3%	80,9%	12,9%
Begge køn	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	***7,3%	***62,9%	***29,8%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	***7,1%	***76,6%	***16,3%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	***6,9%	***80,9%	***12,3%
Alle unge		6,9%	78,8%	14,3%
Chi square test: * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Derimod er der stor forskel på, hvor mange unge der oplever at være mere populære end deres jævnaldrende. I gruppe 1 er det 29,8 pct., i gruppe 2 er det 16,3 pct., og i gruppe 3 er det 12,3 pct. Unge med mere alvorlige former for kriminalitetserfaringer ser således ud til at være mere tilbøjelige end andre unge til at vurdere, at de er mere populære end deres jævnaldrende.

Igen kan vi dog spore store kønsforskelle. Mest markant i gruppe 1, hvor de unge mænd er meget utilbøjelige til at føle sig mindre populære end deres jævnaldrende. Kun 2,8 pct. har en sådan vurdering af egen popularitet. Gruppe 1 har tydeligt færrest unge mænd, der oplever at være upopulære.

Samtidigt er der også flest unge mænd i gruppe 1, der ser dem selv som mere populære end andre unge. Dette gør sig også gældende for de unge kvinder i gruppe 1 – her er der absolut flest unge kvinder, der oplever at være mere populære end deres jævnaldrende. Men hos de unge kvinder er der også en stor polarisering, da hele 18 pct. oplever at være mindre populære. Det er markant flere end blandt de unge mænd, ikke bare i gruppe 1, men i alle tre grupper. Ligesom det er væsentligt flere, end vi finder blandt unge kvinder i gruppe 2 og 3.

På det fjerde spørgsmål om de unges subjektive oplevelse af selvet og livet, der går på, hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen, ser vi ikke overraskende, at flest unge i gruppe 1 synes, at de ofte har problemer, der gør det svært for dem at håndtere deres hverdag. 19,2 pct. af de unge i gruppe 1 har den vurdering, mens kun 7,3 pct. i gruppe 3 deler den vurdering. I gruppe 2 er der også væsentligt færre end i gruppe 1, men flere end i gruppe 3. 10,6 pct. synes således, at de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Blandt alle tre grupper er det dog en klar majoritet, der sjældent eller aldrig oplever at have den slags problemer inde på livet.

Tabel 11: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og deres kriminalitetsadfærd				
		Sjældent eller aldrig	Hverken ofte eller sjældent	Ofte eller altid
Unge mænd	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	*** 65,5%	*** 17,6%	*** 16,9%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	*** 79,4%	*** 12,5%	*** 8,1%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	*** 83,4%	*** 10,4%	*** 6,2%
	Alle unge mænd	80,8%	11,5%	7,6%
Unge kvinder	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	*** 61,3%	*** 12,9%	*** 25,8%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	*** 72,4%	*** 13,8%	*** 13,8%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	*** 77,9%	*** 14,0%	*** 8,1%
	Alle unge kvinder	76,2%	13,9%	9,9%
Begge køn	Gruppe 1: Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd	*** 64,5%	*** 16,4%	*** 19,2%
	Gruppe 2: Unge med mildere former for kriminalitetsadfærd	*** 76,5%	*** 12,9%	*** 10,6%
	Gruppe 3: Unge uden kriminalitetsadfærd	*** 80,4%	*** 12,3%	*** 7,3%
Alle unge		78,5%	12,7%	8,8%
Chi square test: * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001				

Vi kan også se, at der blandt de unge kvinder med kriminalitetserfaringer er en øget tilbøjelighed til at opleve, at deres problemer gør hverdagen svær at håndtere. Det gør sig særligt gældende for de unge kvinder i gruppe 1, hvor hele 25,8 pct. svarer, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært at klare deres hverdag.

12

Trivsel og mistrivsel blandt unge i forskellige livssituationer, med forskellige livserfaringer og med forskellige udgangspunkter i livet

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec

1. Indledning

I de foregående kapitler har vi undersøgt forskellige områder af de unges trivsel og mistrivsel. Vi har både set på de unge som en samlet gruppe, og vi har delt dem op på køn og alder for at se, hvordan disse forhold hænger sammen med de pågældende trivsels- og mistrivselsdimensioner.

I dette kapitel vil vi ikke fokusere på ét bestemt område af de unges trivsel og mistrivsel, som vi så deler på køn og alder. I stedet vil vi anlægge et tværgående blik på alle trivsels- og mistrivselsområderne og belyse dem i samlet flok. Dog ikke for at male et samlet billede af trivslen og mistrivslen, som den ser ud for alle de unge i undersøgelsen – det vil vi først forsøge at gøre i konklusionen i næste kapitel. Hensigten med dette kapitel er derimod at male et differentieret billede af trivslen og mistrivslen hos forskellige grupper af unge.

Vi vil således undersøge, hvad det betyder for de unges trivsel og mistrivsel, at de befinder sig forskellige steder i uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, udenfor uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, og at de har en etnisk minoritetsbaggrund. Vi vil m.a.o. skelne mellem unge, der er i grundskolen, på gymnasiet, erhvervsuddannelserne, de videregående uddannelser, i arbejde og uden arbejde samt unge med etnisk majoritets- og minoritetsbaggrund. Og for hver af disse grupper vil vi så male et trivsels- og mistrivselsbillede, der integrerer de forskellige trivsels- og mistrivselsområder, vi har belyst i de foregående kapitler.

Da vi ved fra anden forskning (jf. Nielsen m.fl. 2010, Johansen m.fl. 2007 og Dahl 2007), at de unges trivsel og mistrivsel hænger sammen med de varierende sociale og familiære udgangspunkter, de måtte have i livet, har vi ligeledes grupperet de unge med udgangspunkt i deres forældres uddannelse og forskellige skelsættende oplevelser i familien – som fx skilsmisse, sygdom eller vold – og krydset disse forhold med deres placeringer i og udenfor uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet og deres etniske minoritetsbaggrund. Kapitlet skulle derved gerne give os en større forståelse for, hvordan trivsel og mistrivsel manifesterer sig hos forskellige grupper af unge, og hvordan det hænger sammen med deres forskellige udgangspunkter i livet. I forlængelse heraf rejser kapitlet nogle spørgsmål om, hvilke trivsels- og mistrivselsrelaterede problemstillinger der måtte være knyttet til ungdomslivet i almindelighed, og hvilke der måtte være knyttet til nogle særlige forhold i den enkelte unges liv. Disse spørgsmål vil vi tage op igen i konklusionen i næste kapitel.

Vi starter kapitlet med et rids over alle de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation, hvorefter vi belyser deres forældres uddannelsesniveau. Efterfølgende sætter vi fokus på unge, der har forskellige ikke-vestlige baggrunde, og belyser ligeledes deres forældres uddannelsesniveau.

Derefter undersøger vi, hvilke skelsættende oplevelser i familien, de unge i undersøgelsen har været udsat for under opvæksten, samt hvordan disse faktorer er fordelt blandt de unge i de forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger samt blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund.

Afslutningsvis retter vi fokus mod de unges trivsel og mistrivsel. Først undersøger vi den trivsel og mistrivsel, der knytter sig til de forskellige aspekter af de unges konkrete handlinger og orienteringer, vi har belyst i kapitlerne 3 - 11 (rusmidler, mobning osv.), og belyser, hvordan den fordeler sig blandt de unge i de forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger samt blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund.

Derefter undersøger vi sammenhængen mellem de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation samt deres etniske minoritetsbaggrund og den trivsel og mistrivsel, der vedrører de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv. Her vil vi endnu engang tage udgangspunkt i de fire spørgsmål, vi har anvendt i de øvrige kapitler: 1) Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt; 2) Hvordan er din selvtillid; 3) Hvor ofte har du problemer, der gør det svært for dig at klare hverdagen; og endelig 4) Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?

2. I uddannelse og på arbejde

Som det fremgår af tabel 1, er 61,7 pct. af de unge i undersøgelsen under uddannelse i enten grundskolen, på en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse. Og her er der ikke stor forskel på kønnene – 62,7 pct. af de unge kvinder og 60,6 pct. af de unge mænd i undersøgelsen er således i gang med en uddannelse.

De unge mænd og kvinder befinder sig imidlertid i nogen grad på forskellige uddannelser: 16,7 pct. af de unge kvinder er således i gang med en videregående uddannelse, mens det samme blot gælder for 8,7 pct. af de unge mænd. Der er især flere unge kvinder end mænd på de korte (1,9 mod 1,1 pct.) og de mellemlange videregående uddannelser (13,3 mod 6,6 pct.), men også i gymnasiet og på de lange videregående uddannelser går en lidt større andel af de unge kvinder end af de unge mænd (hhv. 18,1 mod 16 pct. og 1,5 mod 1,1 pct.). Omvendt er der langt flere unge mænd end kvinder på erhvervsuddannelserne (17,7 mod 9,7 pct.).

Tabel 1: Igangværende uddannelse eller nuværende beskæftigelsesstatus hos undersøgelsens unge			
	Unge mænd	Unge kvinder	Alle unge
Grundskole	18,2%	18,1%	18,2%
Gymnasial uddannelse	16,0%	18,1%	17,1%
Erhvervsuddannelse	17,7%	9,7%	13,8%
Kort videregående uddannelse	1,1%	1,9%	1,5%
Mellemlang videregående uddannelse	6,4%	13,3%	9,8%
Lang videregående uddannelse	1,1%	1,5%	1,3%
I arbejde	27,9%	27,2%	27,6%
Ledig	6,8%	4,5%	5,7%
Andet	4,7%	5,6%	5,1%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge i tabellen

I tabellen kan vi også se, at en stor del af de unge, der ikke er under uddannelse, er på arbejdsmarkedet: 27,6 pct. af alle de unge i undersøgelsen er således i arbejde – og i dette tal medregnes ikke fritidsjobs. Der er kun en marginal forskel på, hvor mange unge kvinder og mænd der er i arbejde.

Der er en lidt større forskel på, hvor mange unge kvinder og mænd der befinder sig udenfor arbejdsmarkedet: I alt er 5,7 pct. af de unge i undersøgelsen ledige, og fordelt på køn er hhv. 6,8 pct. af de unge mænd og 4,5 pct. af de unge kvinder ledige.

Som det fremgår af tabel 2, har de unge, der er i gang med en videregående uddannelse, det højeste aldersgennemsnit af alle de ungegrupper, vi beskæftiger os med i dette kapitel. Derefter følger de unge, der er i arbejde, og de unge, der er ledige. Ikke overraskende har de unge i folkeskolen det laveste aldersgennemsnit, derefter kommer gymnasieeleverne og de unge på erhvervsuddannelserne.

Med et aldersgennemsnit på 20,1 år er de ledige i vid udstrækning nået over grundskolealderen. 42,7 pct. af de unge i denne gruppe har afsluttet folkeskolen, men har derudover ingen uddannelse. 28,6 pct. har afsluttet gymnasiet, mens 19,1 pct. har afsluttet en erhvervsuddannelse. Kun 6 pct. af de ledige unge har afsluttet en videregående uddannelse.

Tabel 2: Aldersgennemsnit på blandt undersøgelsens unge opdelt på igangværende uddannelse eller nuværende beskæftigelsesstatus	
Uddannelse/ beskæftigelse	Aldersgennemsnit
Grundskole	16,5 år
Gymnasial uddannelse	17,9 år
Erhvervsuddannelse	19,4 år
Videregående uddannelse	21,8 år
I arbejde	20,8 år
Ledig	20,1 år

Nogle af de ledige unge vil måske efter en kort periode være i gang med et nyt uddannelsesforløb eller et nyt job. Vi kan dog ikke sige noget om, hvor lang deres ledighedsperiode har været eller vil være fremover. Det kan være, at vi har fanget dem i en overgangsperiode mellem uddannelser og jobs, og at de ville have været kategoriseret som noget andet, hvis vi havde fanget dem en måned før eller senere.

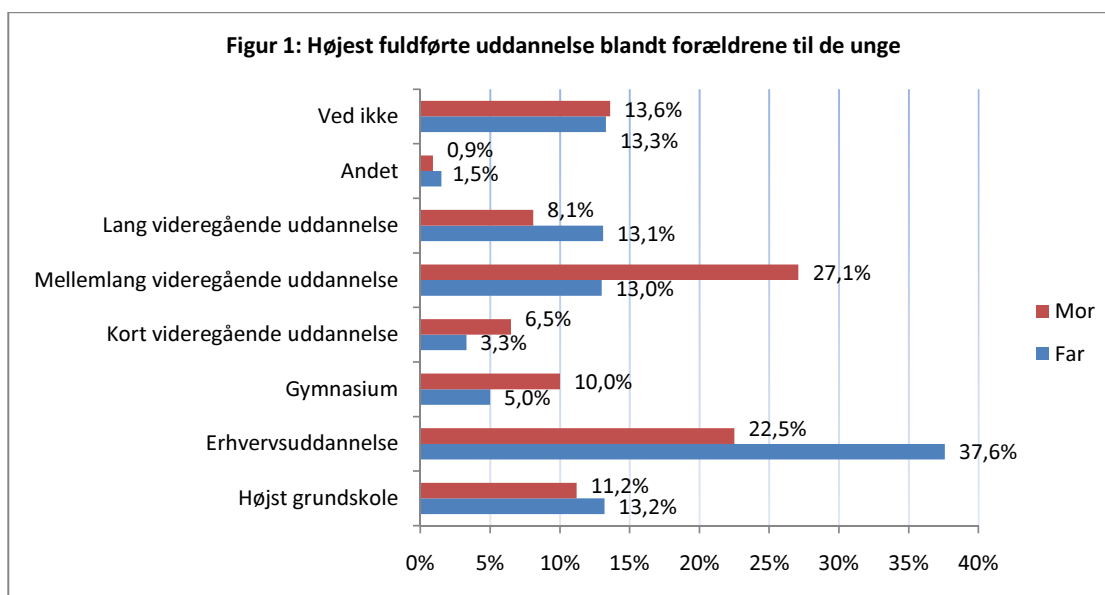
Ikke desto mindre vil det fremgå af resten af kapitlet, at de ledige som gruppe har langt dårligere trivsel end de øvrige uddannelses- og beskæftigelsesgrupper. Selvom der hersker forskellige ungdomskulturer på forskellige uddannelser, og selvom forskellige uddannelser rekrutterer unge med forskellige sociale og familiære baggrunde og forskellige køn og aldre, så er trivselsforskellene imellem de forskellige uddannelser langt mindre end forskellen mellem de unge i uddannelse og job på den ene side og de unge ledige på den anden side.

Så selvom vi ikke kan sige noget entydigt om omfanget af den ledighed, vi kan se i materialet, kan vi utvetydigt konstatere, at ledigheden i øget grad er forbundet med nogle helt særlige problematikker for de unge, som vi vil vende tilbage til i løbet af kapitlet.

3. Forældrenes uddannelsesniveau

At der er statistiske sammenhænge mellem unges sociale og familiære baggrund og deres placering i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet er et velbelyst fænomen (Illeris m.fl. 2009, Hansen 2003 og Munk 2009). Den sociale og familiære baggrund udgøres imidlertid af en række forhold som spiller sammen på komplekse måder, og forskellige unges præges ikke på samme vis af deres sociale og familiære baggrunde – individer er forskellige og bearbejder og handler på deres baggrund på forskellig vis.

Forskningen begrebsliggør og analyserer da også sammenhængene mellem individer og deres sociale og familiære baggrunde på mange forskellige måder (Illeris m.fl. 2009, Ploug 2005, 2007 og Munk 2004, 2009). Som det fremgår af figur 1, har vi i denne undersøgelse bl.a. valgt at løfte forældrenes uddannelsesniveau frem som en variabel, vi analyserer de unges egen uddannelses- og arbejdsituation med udgangspunkt i. Figuren giver et overblik over, hvilke uddannelsesmæssige baggrunde de unges mødre og fædre har.

Idet de unge i undersøgelsen befinder sig på mange forskellige alderstrin – og dermed i forskellige faser af deres uddannelses- og arbejdsliv – er det dog svært at undersøge forbindelseslinjerne mellem alle de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer og deres forældres uddannelsesbaggrunde. Fx er det svært at sige noget om, hvordan folkeskolelevernes uddannelses- og arbejdsveje vil forme sig, da de først er på vej til at bevæge sig ind på disse veje.

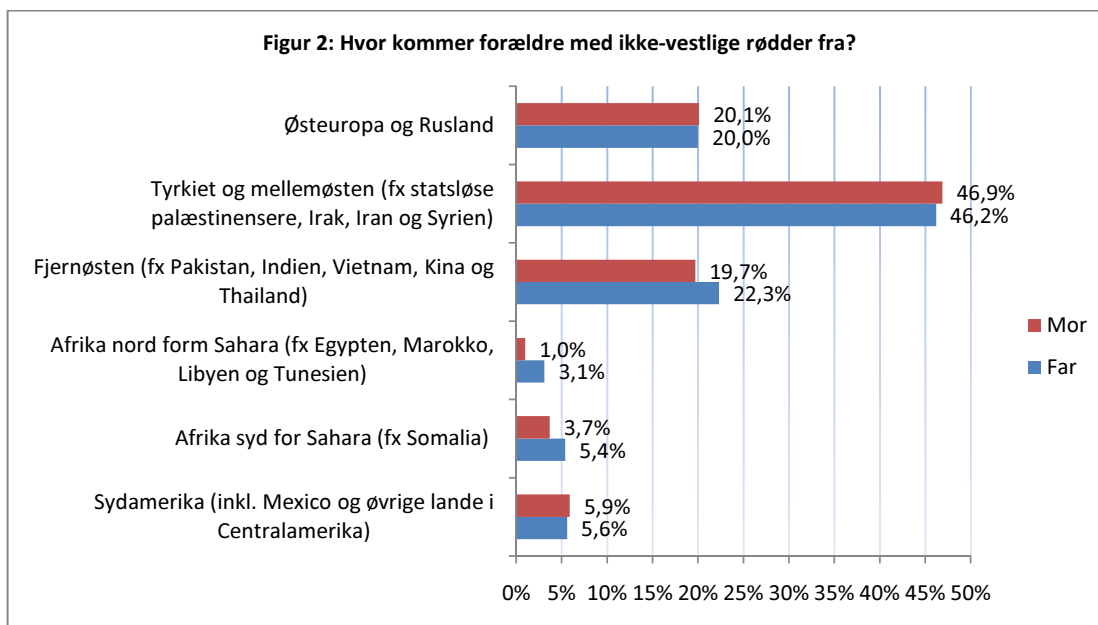
Sammenligner vi de unge på erhvervsuddannelserne og gymnasierne, der begge er ungdomsuddannelser og har en gennemsnitsalder på ca. 18-19 år, kan vi dog se en tilbøjelighed til, at de unge, der befinder sig på en erhvervsuddannelse, i højere grad end de unge på gymnasierne, har forældre, hvis højeste uddannelse enten er folkeskolen eller en erhvervsuddannelse. Vi kan også se, at der er flere unge på gymnasierne og de videregående uddannelser, som har forældre med en videregående uddannelse, hvad der ikke er helt overraskende (Ulriksen m.fl. 2009 og Illeris m.fl. 2009). Så i forhold til det udsnit af unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, ser der også i denne undersøgelse ud til at være en vis sammenhæng mellem de unges egen uddannelsessituation og forældrenes uddannelsesniveau.

4. Unge med etnisk minoritetsbaggrund

Udover at belyse unge i forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer, sætter vi i dette kapitel også fokus på unge med en etnisk minoritetsbaggrund, der her defineres som unge, som har mindst en forælder, der kommer fra et ikke-vestligt land. Dermed bevæger vi os ud i et minefelt med stor offentlig bevågenhed. Historierne om de unge med etnisk minoritetsbaggrund fra ikke-vestlige lande er mange, og ofte er fokus på problemer med integration, radikaliserings og kultursammenstød. Problemer, der ofte fremstilles ganske sort-hvidt, og som hurtigt bliver politiserede (jf. Mikkelsen m.fl. 2010).

Det betyder, at man ikke bare risikerer at overse de store forskelle, der er mellem de unge fra forskellige etniske minoritetsgrupper. Det indebærer også, at man er tilbøjelige til at overekspone forskellene mellem disse unge og de unge med etnisk majoritetsbaggrund. Derved glemmer man, at begge grupper i mange henseender står overfor de samme udfordringer i ungdomslivet og et langt stykke hen ad vejen også har sammenfaldende måder at handle og orientere sig på i tilværelsen. Det understreges af en del forskningsresultater, der viser, at etnisk minoritetsunge er godt integrerede og på mange områder ligner majoritetsbefolkningen. Faktisk finder man på visse områder mere positive udviklingstendenser hos etnisk minoritetsunge end hos majoritetsunge, bl.a. i forhold til social mobilitet, hvilket dog skal ses i lyset af, at de i højere grad end majoritetsunge har forældre, der ikke har en uddannelse udover grundskolen, hvorfor de har lettere ved at overgå deres uddannelsesniveau (Mikkelsen 2010).

I vores undersøgelse er det 6,2 pct. af de unge, der har mindst én forælder, som er født i et ikke-vestligt land, hvilket svarer til den fordeling, der på landsplan er i befolkningen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande (Mikkelsen m.fl. 2010). Selvom vi kalder dem etnisk minoritetsunge, har mange af dem angiveligt boet store dele af deres liv i Danmark, har dansk statsborgerskab og taler dansk. Som det fremgår af figur 2, har de rødder i mange forskellige lande.

Den største andel kommer fra Tyrkiet og mellemøstlige lande, hvor nærværd halvdelen af fædre og mødre er født. Men der er også mange forældre, der kommer fra lande i Østeuropa eller Fjernøsten. En femtedel af fædre og mødre er fra lande i hver af disse områder.

Som det fremgår af tabel 3, skiller de etniske minoritetsunge sig ud ved i langt højere grad end alle de unge i undersøgelsen af have mindst én forælder, der har grundskole som den højest gennemførte uddannelse. Hvor der er 11,2 pct. af alle unge, der har en mor som højst har taget grundskole, er det samme tilfældet for 33,2 pct. af de etniske minoritetsunge.

Mødre fra ikke-vestlige lande har i mindre grad fuldført erhvervsuddannelser, korte videregående uddannelser eller mellemlange videregående uddannelser. Interessant nok er der dog ikke forskel på andelen af mødre med en lang videregående uddannelse, om end tallet for mødre med ikke-vestlig baggrund er lidt højere end for alle mødre.

Disse mønstre går igen, når vi ser på fædre. Flere fædre fra ikke-vestlige lande har således grundskolen som højest gennemførte uddannelse, og færre har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse. Igen er der en anelse flere fædre fra ikke-vestlige lande, som har en lang videregående uddannelse. Så også når vi ser på fædre ser det ud til, at de unge med etnisk minoritetsbaggrund på den ene side oftere har forældre med uddannelsesfremmed baggrund, men på den anden side oftere har forældre med lang videregående uddannelse. Flere etniske minoritetsunge end etniske majoritetsunge kender imidlertid ikke deres fars højest fuldførte uddannelse.

Tabel 3: Uddannelsesniveau blandt forældre med minoritetsbaggrund								
Hvad er din far og mors højst fuldførte uddannelse?								
	Højst grundskole	Erhvervsuddannelse	Gymnasial	KVU	MVU	LVU	Andet	Ved ikke
Mødre med ikke-vestlig baggrund	33,2%	7,5%	9,8%	3,3%	22,9%	8,9%	0,0%	14,5%
Alle mødre	11,2%	22,5%	10,0%	6,5%	27,1%	8,1%	0,9%	13,6%
Fædre med ikke-vestlig baggrund	25,2%	20,1%	6,5%	1,4%	10,7%	14,5%	0,9%	20,6%
Alle fædre	13,2%	37,6%	5,0%	3,3%	13,0%	13,1%	1,6%	13,3%

Chi square test: P = 0,000 for alle sammenhænge vist i tabellen

Vender vi så blikket mod de etniske minoritetsunges egen uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status, er der ingen statistiske forskelle på, hvordan de og alle de unge i undersøgelsen fordeles sig. De unge med etnisk minoritetsbaggrund er m.a.o. lige så godt repræsenteret på de forskellige uddannelser som alle de unge i undersøgelsen, hvilket dog ikke er helt i samklang med det generelle billede, hvor det fx er noget færre unge med etnisk minoritetsbaggrund, som forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse (Undervisningsministeriet 2010).

Interessant er det ikke desto mindre, at forholdet mellem forældrenes uddannelsesniveau og de unges egen uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige status peger på en betydelig social mobilitet blandt de etniske minoritetsunge, der altså også i vores undersøgelse ser ud til at være langt mere tilbøjelige end alle unge til at opnå en højere uddannelse end deres forældre.

5. Skelsættende oplevelser i familien

Med henblik på at forstå de unges sociale og familiære baggrund har vi ikke kun spurgt til forældrenes uddannelsesniveau, men også til diverse skelsættende oplevelser i livet, der kan have øvet indflydelse på deres veje i livet og deres trivsel. Hvordan disse oplevelser er fordelt blandt alle de unge i undersøgelsen, fremgår af tabel 4, der bl.a. viser, at 31,2 pct. af de unge har forældre, der er skilt eller flyttet fra hinanden. 20,6 procent af de unge har endvidere oplevet alvorlige psykiske problemer i den nærmeste familie, mens lidt færre (18,5 pct.) har oplevet livstruende sygdomme i den nærmeste familie.

Tabel 4: Unges erfaring med skelsættende oplevelser i familien	
Andel unge som har haft følgende oplevelser:	
Forældre er skilt eller flyttet fra hinanden	31,2 %
Selv mord blandt forældre/ stedforældre/søskende	1,0 %
Dødsfald blandt forældre, stedforældre eller søskende	7,0 %
Livstruende sygdom (forældre, stedforældre, søskende)	18,5 %
Alvorlige psykiske problemer blandt forældre, søskende eller stedforældre	20,6 %
Forældre /stedforældre har været voldelige mod hinanden eller den unges søskende?	8,3 %
Forældre/ stedforældre har været voldelige mod den unge selv	6,3 %
Forældre/ stedforældre har været afhængige af rusmidler (alkohol eller narkotika)?	11,1 %
En voksen fra nærmeste familie har udsat den unge for incest/seksuelt overgreb?	1,0 %

Vi kan ikke konstatere nogen nævneværdig forskel på, hvor stor en andel af de unge kvinder og mænd der har haft de skelsættende oplevelser, der er listet i tabel 4.

Til gengæld kan vi se en svag sammenhæng mellem oplevelserne og forældrenes uddannelsesbaggrund: Jo højere en uddannelse forældrene har, desto mindre andel af de unge har haft en af de nævnte oplevelser. Især kan vi konstatere en overrepræsentation af vold mellem forældrene og misbrug af rusmidler blandt de unge, der har forældre med lavt uddannelsesniveau. Derudover er skilsmisser svagt overrepræsenterede hos unge, der har fædre med et lavt uddannelsesniveau. Der er imidlertid ikke nogen sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og psykiske og livstruende sygdomme i den nærmeste familie.

Zoomer vi ind på sammenhængen mellem de skelsættende oplevelser og de unges egen placering i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, står vi endnu engang overfor at skulle tage højde for aldersforskellene blandt de unge i undersøgelsen: De unge på de videregående uddannelser, i arbejde og uden arbejde har pga. deres relativt høje alder haft længere tid til at opleve vold, skilsmisser, sygdomme osv. i familien, hvilket kommer til udtryk i relativt høje tal for disse grupper i tabel 5.

Men også indenfor disse jævnaldrende grupper er der forskelle: De ledige unge er således overrepræsenterede i forhold til næsten alle de skelsættende oplevelser i tabellen. Der ser altså ud til at være nogle helt særlige ting på spil blandt de ledige unge, hvilket yderligere bekræftes, når vi deler dem op i alderskategorier og sammenligner dem med alle de andre unge fra samme alderskategorier. Især de yngste ledige har således haft massivt flere skelsættende oplevelser end gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen indenfor den samme alderskategori.

Tabel 5: Sammenhæng mellem unges erfaring med skelsættende oplevelser i familien og uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status

Andel unge som har haft følgende oplevelser:							
	Skilsmisse	Selv mord	Livstruende sygdom	Alvorlige psykiske problemer	Vold i hjemmet	Afhængighed af rusmidler	Vold mod en selv
Alle unge	31,2%	1,0%	18,6%	20,5%	8,3%	11,1%	6,3%
Grundskole	*** 30,0%	1,1%	*** 14,2%	*** 13,4%	* 7,1%	*** 6,3%	** 5,2%
Gymnasial udd.	*** 23,8%	0,8%	*** 15,6%	*** 17,5%	* 5,9%	*** 6,2%	** 5,0%
EUD	*** 29,4%	2,1%	*** 16,5%	*** 16,9%	* 10,4%	*** 11,5%	** 6,7%
KVU, MVU og LVU	*** 25,6%	1,6%	*** 19,2%	*** 27,9%	* 7,6%	*** 10,5%	** 4,3%
I arbejde	*** 35,9%	0,2%	*** 23,2%	*** 24,2%	* 9,2%	*** 15,8%	** 6,7%
Ledig	*** 42,7%	2,0%	*** 23,1%	*** 24,6%	* 8,5%	*** 16,6%	** 12,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Sammenligner vi endnu engang de unge fra erhvervsuddannelserne med de unge fra gymnasierne, ser vi ligeledes en række aldersuafhængige forskelle: De unge på erhvervsuddannelserne har således oftere skilte forældre, de har oftere oplevet selvmord i familien, ligesom de har oplevet vold og afhængighed af rusmidler i hjemmet. Til gengæld er gymnasieeleverne godt med, når det gælder alvorlige psykiske problemer og livstruende sygdomme i familien,

så det er ikke alle de skelsættende oplevelser, der har sammenhæng med de unges uddannelsesvalg.

Ikke desto mindre er det naturligvis værd at notere sig, at vi ikke bare kan konstatere en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og de unges egen uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige situation. Vi kan også konstatere en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og de skelsættende oplevelser, de unge har været udsat for i livet. Ligesom vi kan konstatere en sammenhæng mellem de unges egen uddannelsesmæssige og erhvervmæssige situation og de skelsættende oplevelser, de har været udsat for i livet. Alt i alt ser vi altså indbyrdes sammenhænge mellem forskellige aspekter af de unges sociale og familiære baggrund, ligesom vi ser sammenhænge mellem disse aspekter og de unges egen uddannelses- og erhvervmæssige situation. Vi ser dog også visse brud på disse sammenhænge, fx når det gælder visse sygdomsproblematikker, der hverken er forbundet til de unges sociale og familiære baggrund eller de unge egne uddannelses- og erhvervmæssige situation.

Som det fremgår af tabel 6, ser der til gengæld ikke ud til at være nogen sammenhæng mellem det at have etnisk minoritetsbaggrund og det at have været udsat for de forskellige skelsættende oplevelser, eksempelvis er der ingen forskel på noget så 'dansk' som andelen, der har oplevet skilsmisser.

Tabel 6: Erfaring med skelsættende oplevelser i familien blandt unge med minoritetsbaggrund							
Andel unge som har haft følgende oplevelser:							
	Skilsmisse	Selv mord	Livstruende sygdom	Alvorlige psykiske problemer	Vold i hjemmet	Afhængighed af rusmidler	Vold mod en selv
Alle unge	31,2%	1,0%	18,6%	20,5%	8,3%	11,1%	6,3%
Herkomst: Ikke-vestlig baggrund	31,2%	1,9%	16,7%	21,0%	10,7%	* 7,5%	8,8%
Chi square test : * p < 0,05							

Den eneste signifikante forskel i tabellen er, at færre unge med etnisk minoritetsbaggrund er vokset op med forældre, der har været afhængige af alkohol eller stoffer.

6. Rusmidler og kriminalitet

Vi vil nu rette søgelyset mod sammenhængen mellem de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og deres etniske minoritetsbaggrund på den ene side og de forskellige trivsels- og mistrivselstematikker, vi har beskæftiget os med i rapporten, på den anden side. De første tematikker, vi vil løfte frem, er de unges brug af rusmidler og erfaringer med kriminalitet, som vi analyserede i kapitel 10 og 11. I modsætning til i disse kapitler vil vi nu

filtrere disse tematikker i forhold til de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og etniske minoritetsbaggrund.

Af tabel 7 fremgår det bl.a., at der er langt flere unge på erhvervsuddannelserne, der er faste rygere, end der er blandt øvrige unge under uddannelse. Faktisk er tallene på linje med tallene for de ældre unge, der enten er i arbejde eller er ledige. Og de er mere end dobbelt så høje som tallene for de unge på gymnasierne, der aldersmæssigt ligger nærmere de unge på erhvervsuddannelserne.

Til gengæld topper de unge på gymnasierne listen over unge, der drikker sig fulde hver uge, mens de unge på erhvervsuddannelserne her er forrykket til en andenplads. De unge, der befinder sig udenfor arbejdsmarkedet, ligger næsten lige så lavt som de unge i grundskolen, der er langt yngre.

Når man ser på det at drikke sig fuld flere gange om ugen, vender de unge fra erhvervsuddannelserne imidlertid tilbage på førstepladsen, mens de ledige og de arbejdende unge kommer på hhv. anden- og tredjepladsen. Igen ligger grundskoleeleverne på sidstepladsen, de unge på de videregående uddannelser ligger andensidst, og gymnasieeleverne ligger nu tredjesidst.

Samme tendens ser vi, når vi fokuserer på det at have røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned. Nok er pladserne i toppen omfordelt, men de indtages stadig af de grupper, der drikker sig fulde flere gange om ugen: De ledige unge ligger nu på førstepladsen, de arbejdende unge på andenpladsen og de unge på erhvervsuddannelserne på tredjepladsen. De unge på erhvervsuddannelserne ligger dermed ikke bare over de jævnaldrende gymnasieelever og yngre grundskoleelever. De slår også de ældre unge på de videregående uddannelser.

Der ser altså ud til at være en skillelinje mellem det at drikke sig fuld en gang om ugen på den ene side og det at ryge fast, drikke sig fuld flere gange om ugen og det at have røget hash eller taget stoffer den seneste måned på den anden side. Mens de unge fra gymnasierne og de videregående uddannelser er godt med, når det drejer sig om at drikke sig fuld en gang om ugen, ligger de unge på erhvervsuddannelserne og de arbejdende og de ledige unge i toppen, når det gælder om at ryge fast, drikke sig fuld flere gange om ugen og indtage andre rusmidler. Som det fremgik af tabel 5, havde de sidstnævnte grupper af unge forholdsvis mange erfaringer med afhængighed af rusmidler i hjemmet, og spørgsmålet er i den forbindelse, om deres øgede tilbøjelighed til selv at drikke hyppigt samt brug af forskellige andre rusmidler skal ses i lyset af dette forhold.

Vi har ikke undersøgt, hvilke erfaringer de unges forældre har med kriminalitet. Vi ved derfor ikke, om disse unges forældre ligeledes har øgede erfaringer med kriminalitet. Men tankevækkende er det ikke desto mindre, at vi af tabel 7 ligeledes kan se, at de grupper af unge, som har et hyppigt forbrug af rusmidler, også ligger i top, når det gælder kriminalitet. Her stikker de unge ledige dog ud med en klar førsteplads, men derefter følger de langt yngre unge fra erhvervsuddannelserne og de unge i arbejde. Unge på de videregående uddannelser og på gymnasierne har til gengæld ikke meget større erfaring med kriminalitet end de helt unge i grundskolerne.

Tabel 7: Sammenhæng mellem unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og deres rusmiddel- og kriminalitetsadfærd						
		Ryger fast	Drikker sig fuld hver uge	Drikker sig fuld flere gange om ugen	Har røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned	Erfaring med alvorligere former for kriminalitet (gruppe 1)
	Unge mænd	23,6%	21,5%	7,4%	10,1%	8,4%
	Unge kvinder	19,3%	14,8%	4,1%	5,8%	3,7%
	Alle unge	21,5%	18,2%	5,8%	8,0%	6,1%
Grundskole	Unge mænd	*** 8,4%	*** 14,0%	*** 1,5%	*** 5,6%	*** 1,9%
	Unge kvinder	*** 10,0%	*** 10,8%	*** 1,6%	*** 2,0%	*** 2,6%
	Alle	*** 9,2%	*** 12,5%	*** 1,5%	*** 3,9%	*** 2,2%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	*** 13,8%	*** 26,9%	*** 8,6%	*** 10,3%	*** 3,5%
	Unge kvinder	*** 14,6%	*** 20,6%	*** 3,8%	*** 3,9%	*** 1,3%
	Alle	*** 13,9%	*** 23,5%	*** 5,9%	*** 7,1%	*** 2,3%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	*** 34,7	*** 21,9%	*** 11,8%	*** 9,0%	*** 10,9%
	Unge kvinder	*** 24,1%	*** 15,9%	*** 9,3%	*** 6,1%	*** 7,8%
	Alle	*** 30,9%	*** 19,8%	*** 10,7%	*** 8,1%	*** 10,1%
Videregående uddannelse	Unge mænd	*** 21,4%	*** 25,0%	*** 5,6%	*** 14,4%	*** 6,5%
	Unge kvinder	*** 13,4%	*** 14,4%	*** 3,8%	*** 4,9%	*** 1,1%
	Alle	*** 16,2%	*** 17,9%	*** 4,4%	*** 8,2%	*** 3,0%
I arbejde	Unge mænd	*** 30,3%	*** 22,2%	*** 8,6%	*** 11,6%	*** 11,4%
	Unge kvinder	*** 27,6%	*** 12,9%	*** 3,9%	*** 9,7%	*** 4,7%
	Alle	*** 29,0%	*** 17,8%	*** 6,3%	*** 10,9%	*** 8,1%
Ledig	Unge mænd	*** 35,0%	*** 15,7%	*** 8,3%	*** 13,6%	*** 21,7%
	Unge kvinder	*** 24,7%	*** 15,9%	*** 9,5%	*** 6,5%	*** 11,5%
	Alle	*** 31,7%	*** 15,6%	*** 9,2%	*** 11,2%	*** 18,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Der er betydelige forskelle på de to køns rusmiddel- og kriminalitetsadfærd. Uanset hvilken uddannelses- eller beskæftigelsesmæssig gruppe, vi fokuserer på, har de unge mænd generelt flere erfaringer med rusmidler og kriminalitet end de unge kvinder i samme gruppe.

Der er dog undtagelser: Der er således en større andel af de unge kvinder end af de unge mænd i grundskolen og gymnasiet, der ryger fast, ligesom der er en større andel af de unge kvinder end af unge mænd i grundskolen, som har erfaringer med kriminalitet. Der er endvidere en større andel af de ledige unge kvinder end af de ledige unge mænd, som drikker sig fulde flere gange om ugen, mens der er en lige stor andel af de unge kvinder og mænd i grundskolen, der drikker sig fulde flere gange om ugen.

Men bortset fra disse undtagelser, hvor forskellen mellem kønnene ikke er særligt stor, ligger de unge mænd i top alle andre steder. Andelen af unge mænd på de videregående uddannelser, der har røget hash eller taget stoffer inden for den eneste måned, er fx næsten tre gange så stor som andelen af unge kvinder. Og andelen af unge ledige mænd, som har erfaringer med kriminalitet, er næsten dobbelt så stor som andelen af unge kvinder. Nok er alle de resterende forskelle ikke helt så store, men der er ikke nogen tvivl om, at de unge mænd i det store hele har en hyppigere rusmiddel- og kriminalitetsadfærd end de unge kvinder. Så de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation og de dertil relaterede baggrundsfaktorer står ikke alene: kønnet spiller ligeledes ind.

Som det fremgår af tabel 8, skiller de etniske minoritetsunge sig ud på flere måder. Mest markant er det, at dobbelt så mange af de unge med etnisk minoritetsbaggrund som af alle de unge befinder sig i det, vi har betegnet som gruppe 1, dvs. at de har erfaring med de mest alvorlige former for kriminalitetsadfærd vi har spurgt til. Andelen er 13,5 pct. blandt de etniske minoritetsunge mod 6,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen. Og det skyldes først og fremmest de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, hvor hver femte (20 pct.) har erfaring med de alvorligste former for kriminalitet. Blandt de unge kvinder med minoritetsbaggrund er der kun en anelse flere end blandt de unge kvinder generelt, og forskellen er end ikke signifikant. De etniske minoritetsunge overgås dog stadig på dette område af de ledige unge, som vi belyste i tabel 7.

Tabel 8: Rusmiddel- og kriminalitetsadfærd blandt etniske minoritetsunge						
		Ryger fast	Drikker sig fuld hver uge	Drikker sig fuld flere gange om ugen	Har røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned	Erfaring med alvorligere former for kriminalitet (gruppe 1)
Alle unge	Unge mænd	23,6%	21,5%	7,4%	10,1%	8,4%
	Unge kvinder	19,3%	14,8%	4,1%	5,8%	3,7%
	Alle unge	21,5%	18,2%	5,8%	8,0%	6,1%
Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	31,8%	21,3%	3,8%	11,0%	*** 20,0%
	Unge kvinder	23,0%	*** 7,9%	*** 4,8%	7,1%	5,0%
	Alle	* 28,4%	** 16,2%	** 5,4%	* 10,3%	*** 13,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Vender vi blikket mod de etniske minoriteters rusmiddelbrug, kan vi konstatere, at der er en større andel af de etniske minoritetsunge (10,3 pct.) end af alle unge (8 pct.), der indenfor den seneste måned har røget hash eller taget andre former for narkotiske stoffer. Der er også væsentligt flere minoritetsunge, som er faste rygere (28,5 pct.), end tilfældet er for alle unge (21,5 pct.).

Tallene for alkoholbrug blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund er imidlertid noget tvetydige. Andelen, der drikker sig fulde flere gange om ugen, er lidt lavere end andelen af alle de unge i undersøgelsen, men alligevel er der en øget tilbøjelighed blandt unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund til at drikke sig fulde flere gange om ugen. Det gælder således for 4,8 pct. af disse unge kvinder mod 4,1 pct. blandt alle de unge kvinder. Når vi ser på, hvor mange der drikker sig fulde hver uge er det imidlertid lige modsat. Her skiller de unge kvinder med minoritetsbaggrund sig ud ved i langt mindre grad end alle kvinder at være tilbøjelige til at drikke sig fulde hver uge. Blandt unge kvinder med minoritetsbaggrund er der således 7,9 pct., der fortæller at de drikker sig fulde hver uge, mens det samme gælder for 14,8 pct. af alle unge kvinder. Da vi derudover kan konstatere, at de unge kvinder med minoritetsbaggrund har en markant øget tilbøjelighed til aldrig at drikke sig fuld, må alkoholforbruget siges at være præget af en polarisering blandt disse unge kvinder. Også blandt de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund kan vi spore en tendens til, at de sjældnere drikker sig fulde end gennemsnittet. Samtidigt er der både blandt unge mænd og kvinder med minoritetsbaggrund en øget tilbøjelighed til slet ikke at drikke alkohol.

7. Ensomhed, mobning, selvskade og selvmordsadfærd

I tabel 9, hvor vi belyser sammenhængen mellem de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation og deres erfaringer med mobning, ensomhed, selvmordsadfærd og cutting, som vi beskæftigede os med i kapitlerne 4 – 7, ser vi igen, at kønnet spiller en betydelig forskelssættende rolle.

Tabel 9: Sammenhæng mellem unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og deres erfaringer med mobning, ensomhed, selvmordsovervejelser og cutting					
		Er ofte blevet mobbet	Føler sig ofte isoleret	Har overvejet selvmord	Har skåret i sig selv for under et halvt år siden
Alle unge	Unge mænd	17,9%	4,3%	13,6%	0,8%
	Unge kvinder	19,8%	5,2%	19,5%	1,6%
	Begge køn	18,9%	4,8%	16,6%	1,2%
Grundskole	Unge mænd	*** 14,1%	3,5%	*** 10,6%	1,6%
	Unge kvinder	*** 13,6%	*** 3,6%	*** 12,0%	*** 3,2%
	Alle	*** 14,2%	*** 3,8%	*** 11,7%	*** 2,4%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	*** 13,1%	3,5%	*** 11,0%	1,1%
	Unge kvinder	*** 14,0%	*** 3,6%	*** 14,6%	*** 1,0%
	Alle	*** 13,4%	*** 3,5%	*** 12,8%	*** 1,0%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	*** 17,4%	4,8%	*** 15,1%	1,0%
	Unge kvinder	*** 32,7%	*** 6,7%	*** 23,5%	*** 1,8%
	Alle	*** 22,8%	*** 5,4%	*** 18,4%	*** 1,5%
Videregående uddannelse	Unge mænd	*** 15,0%	1,9%	*** 16,2%	0,0%
	Unge kvinder	*** 16,6%	*** 2,1%	*** 16,9%	*** 0,0%
	Alle	*** 16,1%	*** 2,1%	*** 16,7%	*** 0,0%
I arbejde	Unge mænd	*** 20,0%	5,4%	*** 12,4%	0,2%
	Unge kvinder	*** 21,0%	*** 5,0%	*** 23,5%	*** 0,9%
	Alle	*** 20,4%	*** 5,2%	*** 17,8%	*** 0,5%
Ledig	Unge mænd	*** 32,5%	5,8%	*** 31,7%	1,7%
	Unge kvinder	*** 41,6%	*** 14,1%	*** 34,6%	*** 5,1%
	Alle	*** 35,9%	*** 9,0%	*** 33,2%	*** 3,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Nok er kønsforskellene i denne tabel generelt mindre og mindre entydige end tallene for rusmiddelbrug og kriminalitet. Ser vi alene på de unge på erhvervsuddannelserne og de ledige unge, er mønstret dog ikke til at tage fejl af: Der er således markant flere unge kvinder end unge mænd på erhvervsuddannelserne og uden job, som har oplevet mobning, følt sig isolerede og har skåret i sig selv. Der er også langt flere unge kvinder end unge mænd på erhvervsuddannelserne, der har overvejet selvmord – her er kønsforskellen blandt de ledige dog lidt mindre. Det samlede billede er dog, at de unge kvinder i begge disse to grupper i langt højere grad end de unge mænd er plaget af de fænomener, vi belyser i tabellen, samt at kønsforskellen her er langt større end blandt de øvrige grupper i tabellen.

Og denne kønsforskel skyldes vel at mærke ikke, at fænomenerne er mindre forekommende blandt de unge mænd i disse grupper end blandt de unge mænd i de øvrige grupper. Der er tværtimod en tilbøjelighed til, at begge køn i disse grupper er mere plaget af fænomenerne, end det er tilfældet i de øvrige grupper. Med visse undtagelser er forekomsten af mobning, isolation, selvmordstanker og cutting således større blandt de unge på erhvervs-

uddannelserne og – ikke mindst – blandt de ledige unge end blandt de unge i de øvrige grupper. De unge i arbejde følger dog også godt med, og på et enkelt område – mobning – ligger de faktisk over de unge på erhvervsuddannelserne.

De unge på videregående uddannelser, i gymnasiet og grundskolen indtager i vid udstrækning de tre sidste pladser. Cutting er dog en undtagelse – her ligger de unge i grundskolen lige efter de unge ledige, dvs. på en andenplads, hvilket minder os om den store betydning, som alder har på forekomsten af cutting. Men selvom vi allerede i kapitel 7 kunne konstatere, at cutting primært forekommer blandt unge i grundskolealderen, ser vi nu, at det ikke desto mindre er mere udbredt blandt de langt ældre ledige end blandt grundskoleeleverne. Så cutting er ikke bare forbundet til alder, men også til de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation.

Som det fremgår af tabel 10, ser tilbøjeligheden til at cutte sig selv til gengæld ikke ud til at hænge sammen med det at have etnisk minoritetsbaggrund. Det samme gælder for følelsen af isolation. Tillige er der en sammenhæng mellem det at have overvejet selvmord og det at have etnisk minoritetsbaggrund. De unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund skiller sig således ud ved at have en øget tilbøjelighed til at have overvejet selvmord. 31 pct. af disse kvinder har overvejet at tage deres eget liv, mens det samme er tilfældet for 19,5 pct. af alle de unge kvinder. Det er en massiv forskel, der understreger betydningen af at have en særlig opmærksomhed på trivsel blandt disse unge kvinder.

Tabel 10: Cutting, selvmordstanker, ensomhed og udsathed for mobning blandt etniske minoritetsunge

		Er ofte blevet mobbet	Føler sig ofte isoleret	Har overvejet selvmord	Har skåret i sig selv for under et halvt år siden
Alle unge	Unge mænd	17,9%	4,3%	13,6%	0,8%
	Unge kvinder	19,8%	5,2%	19,5%	1,6%
	Alle	18,9%	4,8%	16,6%	1,2%
Herkomst: Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	** 5,5%	4,5%	10,0%	0,0%
	Unge kvinder	14,0%	6,0%	** 31,0%	2,0%
	Alle	** 9,3%	5,1%	20,8%	0,9%

Chi square test : ** p<0,01

Til gengæld har de unge med etnisk minoritetsbaggrund i mindre grad end alle unge oplevet ofte at blive mobbet i løbet af deres skoletid. Mens 18,9 pct. af alle unge fortæller, at de ofte er blevet mobbet, er tallet kun 9,3 pct. for de unge med etnisk minoritetsbaggrund. Og her er det særligt de unge mænd, der skiller sig ud i en umiddelbart positiv retning. Kun 5,5 pct. af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund har således ofte været udsat for mobning, mens det samme er tilfældet for 17,9 pct. af alle de unge mænd.

Etnisk minoritetsbaggrund spiller forskelligt sammen med de problemstillinger, der tages op i tabel 8 og 10, Vi ser således, at det hverken gør fra eller til på nogle områder, mens samspillet på andre områder er negativt, og vi kan endog identificere eksempler på et positivt samspil.

8. Krop, vægt og doping

Ledighed slår også igennem i tabel 11, hvor vi fokuserer på sammenhængen mellem de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og de forskellige kropsproblematikker, vi beskæftigede os med i kapitel 8. De ledige unge ligger således i toppen, når det handler om at være utilfredse med kroppen, at have sultet sig indenfor den seneste måned og at have taget eller overvejet at tage anabolske steroider. De unge i grundskolen ligger i bunden på to af disse områder – når det handler om at være utilfreds med kroppen og at have taget eller overvejet at tage anabolske steroider. Bundplaceringen på det sidste område – at have sultet sig indenfor den seneste måned – indtages af de unge på de videregående uddannelser.

Denne gruppe af unge ligger til gengæld i toppen, når det drejer sig om ofte at tænke på vægten og at have følt skyld over at spise indenfor den seneste måned. Her er de unge gymnasieelever også godt med. Til gengæld ligger de unge fra erhvervsuddannelserne og produktionsskolerne i bunden på disse to områder. Disse unge ligger i det hele taget forholdsvis lavt på alle de områder, der belyses i tabel 11, når man ser bort fra det at have taget eller overvejet at have taget anabolske steroider, hvor de kommer ind på en andenplads efter de ledige.

		Utilfreds/ meget utilfreds med kroppen	Tænker ofte/ altid på vægten	Har følt skyld over at spise indenfor den seneste måned	Har sultet sig indenfor den seneste måned	Har taget eller overvejet anabolske steroider
Alle unge	Unge mænd	7,7%	24,8%	6,8%	1,3%	5,7%
	Unge kvinder	14,2%	41,5%	19,2%	2,8%	1,5%
	Alle	10,9%	33,1%	13,1%	2,0%	3,7%
Grundskole	Unge mænd	** 4,4%	* 15,9%	* 4,7%	1,3%	*** 1,6%
	Unge kvinder	** 11,7%	* 36,6%	* 16,3%	3,2%	1,3%
	Alle	** 8,0%	*** 25,9%	*** 10,6%	*** 2,2%	*** 1,4%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	** 9,2%	* 25,9%	* 9,3%	0,7%	*** 3,2%
	Unge kvinder	** 11,7%	* 39,3%	* 19,0%	2,3%	0,6%
	Alle	** 10,6%	*** 32,9%	*** 14,4%	*** 1,5%	*** 1,8%
Erhvervs- uddannelse	Unge mænd	** 9,3%	* 21,5%	* 4,9%	3,2%	*** 8,3%
	Unge kvinder	** 13,9%	* 31,9%	* 12,1%	2,4%	3,6%
	Alle	** 10,9%	*** 25,3%	*** 7,6%	*** 2,9%	*** 6,7%
Videregående uddannelse	Unge mænd	** 10,4%	* 29,4%	* 8,4%	0,0%	*** 3,2%
	Unge kvinder	** 13,8%	* 49,1%	* 22,1%	0,7%	1,4%
	Alle	** 12,6%	*** 42,2%	*** 17,2%	*** 0,5%	*** 2,1%
I arbejde	Unge mænd	** 6,1%	* 30,1%	* 7,8%	0,2%	*** 6,9%
	Unge kvinder	** 14,4%	* 45,0%	* 22,2%	3,0%	1,5%
	Alle	** 10,1%	*** 37,6%	*** 14,7%	*** 1,6%	*** 4,5%
Ledig	Unge mænd	** 14,5%	* 25,8%	* 6,7%	5,0%	*** 15,8%
	Unge kvinder	** 20,8%	* 44,9%	* 19,5%	7,8%	3,8%
	Alle	** 16,8%	*** 33,3%	*** 11,6%	*** 6,1%	*** 11,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Når man ser bort fra gruppen af ledige, hvor andelen af kvinder, som er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen, er signifikant større end i de øvrige grupper, er der nogenlunde lige mange utilfredse eller meget utilfredse kvinder i alle grupper. De unge mænd tager derimod et markant spring i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, hvor andelen af utilfredse og meget utilfredse mænd stiger markant. Intet sted er andelen dog større end blandt de ledige mænd. Men selv her er der – ligesom i de øvrige grupper – færre unge mænd end kvinder, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen.

Der er også færre unge mænd end kvinder i alle grupper, der ofte tænker på vægten. Igen foretager de mænd et spring fra grundskole til ungdomsuddannelse, omend de på erhvervsuddannelserne ikke springer helt så langt som dem på gymnasierne. De unge mænd tager endnu et spring, når de bevæger sig ud på en videregående uddannelse, arbejdsmarkedet eller bliver ledige. Disse bevægelser er i nogen grad betinget af en aldersmæssig progression, omend tendensen ikke er helt så tydelig som hos de unge kvinder, hvor bevægelserne fra gruppe til gruppe mest af alt handler om, hvor gamle de er i de pågældende grupper – hovedtilbøjeligheden hos de unge kvinder er således, at de tænker mere på deres vægt, jo ældre de bliver.

Færrest unge mænd føler skyld over at spise i grundskolen og på erhvervsuddannelserne og flest på gymnasierne og de videregående uddannelser. Hos de unge kvinder skiller erhvervsuddannelserne sig ud som det sted, hvor færrest føler skyld over at spise. Til gengæld er der ikke den store forskel på kvinderne i de øvrige grupper. Så for kvinderne er det at føle skyld over at spise relativt uafhængigt af deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation, hvis man vel at mærke ser bort fra kvinderne på erhvervsuddannelserne.

Det er til gengæld de videregående uddannelser, der skiller sig ud, når vi retter blikket på andelen af kvinder, der har sultet sig selv indenfor den seneste måned. Langt færre unge kvinder på de videregående uddannelser end i de øvrige grupper har således sultet sig selv. Her ligger de ledige endnu engang i toppen, mens grundskoleeleverne lidt overraskende kommer ind på en andenplads – foran kvinderne i arbejde, på gymnasierne og på erhvervsuddannelserne. Blandt de unge mænd ser billedet lidt anderledes ud. Nok er toppen og bunden den samme – størst er andelen, der har sultet sig indenfor den seneste måned, blandt de ledige mænd, og mindst er andelen blandt mændene på de videregående uddannelser. Til gengæld ligger mændene på erhvervsuddannelserne nummer to på listen – og der er endog en større andel af mændene end af kvinderne på erhvervsuddannelserne, der har sultet sig selv indenfor den seneste måned. Der er da også langt ned til nummer tre på listen over mænd, der har sultet sig indenfor den seneste måned. Den indtages af de unge mænd i grundskolen, som altså i højere grad end de unge mænd på gymnasierne, erhvervsuddannelserne, i arbejde og på de videregående uddannelser har sultet sig selv indenfor den seneste måned.

De unge mænd i grundskolen ligger til gengæld på sidstepladsen, når vi retter fokus på andelen af unge mænd, der har taget eller overvejet at tage anabolske steroider. De ledige mænd indtager her en klar førsteplads med mændene på erhvervsuddannelserne og de

arbejdende mænd på anden- og tredjepladsen. Unge mænd på de videregående uddannelser og gymnasierne ligger på fjerde- og femtepladsen, men da de unge mænd i langt højere grad end de unge kvinder har taget eller overvejet at tage anabolske steroider, er tallene for disse grupper næsten på niveau med tallet for nummer ét på listen for unge kvinder. Ikke overraskende er det de ledige unge kvinder, der står for dette tal. Kvinderne på erhvervsuddannelserne ligger lige i hælene på andenpladsen, mens de arbejdende kvinder ligger nummer tre, kvinderne på de videregående uddannelser nummer fire, kvinderne i grundskolen nummer fem og kvinderne på de gymnasiale uddannelser nummer seks.

Kønsmønstrene er i det store hele de samme, når vi ser på de unge med etnisk minoritetsbaggrund. Samtidigt ser nogle af kønsforskellene ud til at være forstærkede blandt disse unge. I tabel 12 kan vi se, at de unge med etnisk minoritetsbaggrund skiller sig ud ved, at der er signifikant flere, som har taget eller overvejet at tage anabolske steroider (8,9 pct.), end det er tilfældet for alle unge. Men når vi nærlæser tabellen, skyldes denne forskel alene de unge mænd med minoritetsbaggrund, hvor 13 pct. har taget eller overvejet at tage anabolske steroider. Tallet for alle unge mænd er kun 5,7 pct. Samtidig er der en øget tilbøjelighed til, at de unge kvinder med minoritetsbaggrund indenfor den seneste måned har følt skyld over at spise – det gælder således for 22,2 pct. mod 19,2 pct. for alle de unge kvinder.

Tabel 12: Kroppen i fokus blandt etniske minoritetsunge

		Utilfreds/ meget utilfreds med kroppen	Tænker ofte/ altid på vægten	Har følt skyld over at spise indenfor den seneste måned	Har sultet sig indenfor den seneste måned	Har taget eller overvejet anabolske steroider
Alle unge	Unge mænd	7,7%	24,8%	6,8%	1,3%	5,7%
	Unge kvinder	14,2%	41,5%	19,2%	2,8%	1,5%
	Alle	10,9%	33,1%	13,1%	2,0%	3,7%
Herkomst: Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	3,6%	** 34,5%	5,6%	1,8%	** 13,0%
	Unge kvinder	14,4%	* 51,5%	* 22,2%	2,0%	0,0%
	Alle	7,0%	*** 43,3%	13,1%	1,9%	*** 8,9%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

På et område skiller både unge etniske mænd og kvinder sig ud fra alle de unge. Begge køn har således en øget tilbøjelighed til at tænke ofte eller altid på deres vægt. Blandt de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund er det endda en majoritet (51,5 pct.), der har denne tilbøjelighed. Kroppsproblematikker ser således ud til på nogle områder at være forstærket blandt etniske minoritetsunge uanset køn.

9. Stress og helbred

Som det fremgår af tabel 13, er der flere unge kvinder end mænd i alle vore uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger, som angiver, at de har et dårligt eller meget dårligt hel-

bred – et tema vi beskæftigede os med i kapitel 3. Det er blandt de ledige unge, at vi finder den største andel af både unge kvinder og mænd, der angiver, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred (15,6 pct.). Men tallet for kvinderne (20,5 pct.) er næsten dobbelt så stort som for mændene (11,7 pct.). Og i alle grupperinger er kønsforskellen markant, hvis man ser bort fra grupperingen af arbejdende unge.

Til gengæld er rækkefølgen for kønnene fuldstændig identisk: På andenpladsen – efter de ledige unge – kommer de unge på erhvervsuddannelserne, på tredjepladsen de unge i arbejde, fjerdepladsen indtages af de unge på gymnasierne, femtepladsen af de unge på de videregående uddannelser, og på sjettepladsen kommer endelig de unge i grundskolen, hvor der altså er færrest af begge køn, der angiver, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred.

Der er heller ikke stor forskel på den rækkefølge, kønnene følger, når vi ser på andelen af unge i de forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger, der ofte eller altid føler sig stressede. Til gengæld ser rækkefølgen en smule anderledes ud: De unge kvinder og mænd på gymnasierne, der lå på en beskeden fjerdeplads på listen over unge med dårligt eller meget dårligt helbred, ligger nu på førstepladsen. Den næststørste andel af unge kvinder, der ofte eller altid føler sig stressede, finder vi hos de ledige unge, mens de arbejdende unge ligger nummer to hos de unge mænd. De ligger til gengæld nummer tre hos de unge kvinder, mens tredjepladsen hos de unge mænd indtages af de ledige unge. Derefter følges kønnene dog ad: Hos begge køn indtages fjerdepladsen af unge på de videregående uddannelser, femtepladsen af unge på erhvervsuddannelserne, og endelig indtages sjettepladsen af de unge i grundskolen, hvor der således igen er færrest unge af begge køn, der ofte eller altid føler sig stressede.

Tabel 13: Sammenhæng mellem unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og deres vurdering af stress og eget helbred			
		Dårligt eller meget dårligt helbred	Føler sig ofte eller altid stresset
Alle unge	Unge mænd	4,9%	17,8%
	Unge kvinder	6,1%	24,4%
	Alle	5,6%	21,1%
Grundskole	Unge mænd	** 1,9%	14,1%
	Unge kvinder	*** 2,9%	*** 17,9%
	Alle	*** 2,7%	*** 16,1%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	** 3,9%	19,6%
	Unge kvinder	*** 4,9%	*** 32,1%
	Alle	*** 4,4%	*** 26,1%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	** 5,8%	16,6%
	Unge kvinder	*** 7,2%	*** 20,6%
	Alle	*** 6,5%	*** 18,2%
Videregående uddannelse	Unge mænd	** 2,6%	18,2%
	Unge kvinder	*** 4,2%	*** 20,8%
	Alle	*** 3,9%	*** 19,9%
I arbejde	Unge mænd	** 5,1%	18,9%
	Unge kvinder	*** 5,6%	*** 25,7%
	Alle	*** 5,3%	*** 22,3%
Ledig	Unge mænd	** 11,7%	18,3%
	Unge kvinder	*** 20,5%	*** 29,5%
	Alle	*** 15,6%	*** 23,1%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Men selvom rækkefølgen næsten er identisk for de to køn, er der flere kvinder end mænd indenfor alle uddannelses- og beskæftigelsesmæssige grupperinger. Men da andelen af kvinder, der ofte eller altid føler sig stresset, varierer langt mere end andelen af mænd, der gør det, er der stor forskel på afstanden mellem kønnene i grupperingerne: Der er således langt større afstand mellem kønnene på de gymnasiale uddannelser, der ligger nummer 1 på listen, end i grundskolen, der er listens nummer 6. Værd at bemærke i den sammenhæng er, at der næsten ikke er nogen forskel på andelen af mænd, som ofte eller altid føler sig stressede, i de forskellige grupperinger – når man altså lige ser bort fra grundskolen, hvor noget færre mænd end i de øvrige grupperinger ofte eller altid føler sig stressede.

Retter vi så blikket mod de etniske minoritetsunge, ligner deres vurdering af eget helbred umiddelbart de øvrige unges. Men som det fremgår af tabel 14, dækker det over, at der er en svag tendens til, at de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad end andre kvinder vurderer deres helbred negativt, mens de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad end andre mænd ikke foretager en sådan vurdering. Disse forskelle er dog ikke statistisk signifikante.

		Dårligt eller meget dårligt helbred	Føler sig ofte eller altid stresset
Alle unge	Unge mænd	4,9%	17,8%
	Unge kvinder	6,1%	24,4%
	Alle	5,6%	21,1%
Herkomst: Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	3,6%	*25,5%
	Unge kvinder	8,0%	*** 45,5%
	Alle	6,0%	*** 35,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Det er forskellene til gengæld, når vi undersøger, hvor mange af de unge, der ofte eller altid føler sig stressede. Etnisk minoritetsunge er således langt mere tilbøjelige til at give en sådan vurdering (35,5 pct.) end alle unge (21,1 pct.). Både de unge mænd og kvinder med etnisk minoritetsbaggrund har en øget tilbøjelighed til at føle sig stressede, men det er især fremtrædende hos de unge kvinder. Hele 45,5 pct. unge kvinder med minoritetsbaggrund fortæller således, at de ofte eller altid føler sig stressede, hvor tallet er 24,4 blandt alle unge. Endnu engang ser vi et område, hvor der ser ud til at være et særligt behov for at rette opmærksomhed mod ikke mindst de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Ligesom der kan være behov for at afsøge, hvad der er årsag til, at minoritetsunge i højere grad end majoritetsunge har denne tilbøjelighed.

10. Skelsættende oplevelser og mistrivselrelateret adfærd

I tabel 15 ser vi for et øjeblik bort fra de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status og deres etniske minoritetsbaggrund og fokuserer i stedet på sammenhængen mellem forskelli-

ge mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer og forskellige slags skelsættende oplevelser i livet. Og her kan vi se, at alle de skelsættende oplevelser, der er listet i tabellen, øger sandsynligheden for alle de mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer, der nævnes i tabellen. Dvs. at det at have været udsat for en af de skelsættende oplevelser, er forbundet til en øget tilbøjelighed til at have mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer på alle fronter.

Tabel 15: Sammenhæng mellem unges erfaringer med skelsættende oplevelser i familien og deres erfaringer med forskellige former for tegn på mistrivseladfærd							
	Har skåret i sig selv	Har overvejet selvmord	Føler sig ofte isoleret	Erfaring med alvorlige former for kriminalitet	Har røget hash	Har røget hash og taget stoffer	Har prøvet at sulte sig
Alle unge	8,9%	16,6%	4,8%	6,2%	25,7%	11,1%	11,6%
Forældre er skilt eller flyttet fra hinanden	***12,7%	***21,4%	**6,6%	***8,6%	***29,0%	***16,4%	**14,0%
Selv mord blandt forældre, stedforældre eller søskende	14,7%	28,6%	2,9%	**14,3%	26,5%	23,5%	17,1%
Dødsfald blandt forældre, stedforældre eller søskende	8,8%	**23,4%	6,0%	*9,6%	***33,8%	***17,9%	**16,7%
Livstruende sygdom (forældre, stedforældre eller søskende)	**12,3%	***22,9%	5,6%	***9,9%	30,4%	***15,8%	12,2%
Alvorlige psykiske problemer blandt forældre, stedforældre eller søskende	***17,2%	***30,2%	***8,8%	***10,1%	***31,2%	***16,9%	***18,2%
Far, mor eller stedforældre har været voldelige mod hinanden eller den unges søskende	***24,3%	***45,1%	***12,2%	***18,7%	***28,8%	***25,7%	***26,6%
Far, mor eller stedforældre har været voldelige mod den unge	***27,3%	***45,9%	***13,3%	***22,3%	***31,1%	***27,4%	***26,4%
Far, mor eller stedforældre har været afhængige af rusmidler	***18,9%	***36,3%	***9,7%	***16,3%	***30,3%	***25,9%	***22,5%
En voksen fra den nærmeste familie har udsat den unge for incest/sexuelt overgreb	**28,6%	***61,1%	*8,3%	*16,7%	28,6%	17,1%	***37,1%
Ingen af de nævnte oplevelser	***4,8%	***9,9%	***3,3%	3,3%	***22,2%	***5,6%	***8,4%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Der er kun to undtagelser i tabellen: Det at have oplevet selvmord i den nærmeste familie er ikke forbundet til en øget tilbøjelighed til ofte at føle sig isoleret. På samme måde er det at have været udsat for dødsfald i den nærmeste familie ikke forbundet til en øget tilbøje-

lighed til at have skåret i sig selv. Til gengæld er disse to skelsættende oplevelser forbundet til en øget tilbøjelighed til at have alle de andre former for mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer i tabellen og ligner derfor trods disse undtagelser de øvrige skelsættende oplevelser i tabellen.

Vi kan dog ikke på den baggrund konkludere, at der er en direkte sammenhæng mellem de skelsættende oplevelser og de unges mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer. Det kan fx være, at de skelsættende oplevelser er knyttet til nogle særlige måder at være sammen på i familien eller nogle særlige stemninger i familierne, som i lige så høj grad kan spille en rolle. Derudover er det værd at erindre, at flere af de skelsættende oplevelser er forbundet til forældrenes uddannelsesniveau og dermed til de unges bredere familiære og sociale forudsætninger i livet, hvilket ligeledes kan have betydning.

Når det er sagt, er det ikke desto mindre bemærkelsesværdigt, hvor intens forbindelsen er mellem flere af de skelsættende oplevelser og de mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer, der er nævnt i tabellen: Det at have været udsat for incest/seksuelt overgreb fra en voksen i den nærmeste familie, det at have været udsat for vold fra forældre eller stedforældre, og det at have oplevet vold i den nærmeste familie, ser ud til at være særligt udslagsgivende.

Det at have været udsat for incest/seksuelt overgreb er især forbundet til det at have overvejet selvmord, det at have skåret i sig selv og det at have prøvet at sulte sig – her slår ingen af de øvrige skelsættende oplevelser igennem med samme intensitet. Blandt de unge der har været udsat for incest/seksuelt overgreb fra en voksen i den nærmeste familie, er det endda en klar majoritet af de unge, der har overvejet at tage deres liv (61,1 pct.). Til gengæld rammer det at have været udsat for eller oplevet vold bredere. Det samme gælder forældres afhængighed af rusmidler, der rammer næsten lige så hårdt og bredt, omend det ikke har lige så stor effekt på den unges brug af hash og stoffer som det at have været udsat for vold, der er mest udslagsgivende i forhold til denne mistrivelsesrelaterede adfærd. Ser vi på det at have røget hash uden at have taget stoffer, er det dog dødsfald i familien, der ser ud til at have den største effekt, selvom denne skelsættende oplevelse ellers ligger i den lavere ende i forhold til de øvrige mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer og, som sagt, slet ikke er forbundet til det at have skåret i sig selv.

11. De unges oplevelse af sig selv og deres liv

Også i dette kapitel vil vi afslutningsvis krydse vores emne med de fire spørgsmål, som vi anvender til at indkredse de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv. Vi vil m.a.o. undersøge, hvordan de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation og etniske minoritetsbaggrund spiller sammen med deres svar på spørgsmålene: 1) Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt; 2) Hvordan er din selvtillid?; 3) Hvor ofte har du problemer, der gør det svært for dig at klare hverdagen? og endelig 4) Hvor populær er du i forhold til andre unge på din egen alder?

Og her er der en klar tendens: Uanset hvilket spørgsmål, vi fokuserer på, er der ganske stor samklang mellem svarene fra de unge på de forskellige uddannelsesinstitutioner og de unge i arbejde. Der er m.a.o. ingen betydelig forskel på, hvordan de unge i grundskolerne, på gymnasierne, på erhvervsuddannelserne, på de videregående uddannelser eller på arbejdsmarkedet svarer på de fire spørgsmål. Målt på disse spørgsmål har de unge på de forskellige uddannelsesinstitutioner og på arbejdsmarkedet således nogenlunde samme subjektive oplevelse sig selv og deres liv. Når de selv skal sige det, trives de m.a.o. nogenlunde lige godt.

Anderledes er det med de unge, der hverken går på en uddannelse eller har et arbejde. Tendensen fra resten af kapitlet fortsætter således her: De ledige unge svarer mere negativt end de øvrige grupperinger på alle fire spørgsmål. Deres subjektive oplevelse af sig selv og deres liv er m.a.o. præget af en mørkere grundfarve, end det er tilfældet for de øvrige unge. Når vi tager udgangspunkt i de lediges egne angivelser af, hvordan det går for dem selv og deres liv, må vi altså konstatere, at det går relativt dårligt for dem.

Som det ligeledes fremgår af kapitlet, ser det til gengæld ikke ud til, at den subjektive oplevelse af selvet og livet er markant anderledes blandt etniske minoritetsunge end blandt alle de unge i undersøgelsen.

I tabel 16 krydser vi de unges svar på spørgsmålet om, hvordan deres liv er lige nu – sådan alt i alt, med deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status.

Tabel 16: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres eget liv lige nu og deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status				
Hvordan er dit liv lige nu?				
		Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
	Unge mænd	2,6%	13,4%	84,0%
	Unge kvinder	3,5%	13,9%	82,6%
	Alle	3,1%	13,6%	83,3%
Grundskole	Unge mænd	*** 0,6%	*** 9,1%	*** 90,3%
	Unge kvinder	*** 2,9%	*** 10,0%	*** 87,1%
	Alle	*** 1,9%	*** 9,5%	*** 88,6%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	*** 3,2%	*** 11,7%	*** 85,2%
	Unge kvinder	*** 1,9%	*** 13,6%	*** 84,4%
	Alle	*** 2,5%	*** 12,8%	*** 84,7%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	*** 1,9%	*** 15,1%	*** 83,0%
	Unge kvinder	*** 3,0%	*** 16,9%	*** 80,1%
	Alle	*** 2,1%	*** 15,7%	*** 82,3%
Videregående uddannelse	Unge mænd	*** 1,3%	*** 7,8%	*** 90,8%
	Unge kvinder	*** 2,5%	*** 9,9%	*** 87,6%
	Alle	*** 2,3%	*** 9,4%	*** 88,4%
I arbejde	Unge mænd	*** 2,5%	*** 14,1%	*** 83,4%
	Unge kvinder	*** 3,7%	*** 14,9%	*** 81,5%
	Alle	*** 3,0%	*** 14,4%	*** 82,5%
Ledig	Unge mænd	*** 9,2%	*** 23,3%	*** 67,5%
	Unge kvinder	*** 9,1%	*** 35,1%	*** 55,8%
	Alle	*** 9,0%	*** 27,6%	*** 63,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Og her tilkendegiver tre gange så mange af de ledige unge som af gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen, at deres liv lige nu er dårligt eller meget dårligt. Der er ikke stor forskel på de andre grupperinger. Nummer to på denne negativ-liste indtages dog af de unge i arbejde, mens unge på gymnasierne ligger nummer tre. Sidst ligger de unge i grundskolen, der m.a.o. har den laveste andel af unge, der betragter deres liv som dårligt eller meget dårligt.

Som det ligeledes fremgår af tabel 16, er der samtidig langt færre af de ledige end af gennemsnittet af alle unge, der svarer, at deres liv er godt eller meget godt. Her topper de unge på de videregående uddannelser, mens de unge i grundskolen ligger nummer to, og de unge på gymnasierne ligger nummer tre. Forskellen mellem de unge på de forskellige uddannelser og på arbejdsmarkedet er dog ganske beskedent. Kun de ledige skiller sig ud, omend det dog er værd at notere sig, at også i denne gruppering er det en majoritet af de unge, som betragter deres liv lige nu som godt eller meget godt.

I tabel 17 ser vi, at der ikke er nogen signifikante forskelle på etniske minoritetsunges og majoritetsunges besvarelser af dette spørgsmål.

Tabel 17: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres eget liv lige nu og etnisk minoritetsbaggrund				
Hvordan er dit liv lige nu?				
		Dårligt eller meget dårligt	Hverken godt eller dårligt	Godt eller meget godt
Alle	Unge mænd	2,6%	13,4%	84,0%
	Unge kvinder	3,5%	13,9%	82,6%
	Alle	3,1%	13,6%	83,3%
Herkomst: Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	1,8%	15,5%	82,7%
	Unge kvinder	4,0%	16,0%	80,0%
	Alle	3,2%	15,3%	81,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Også unge med etnisk minoritetsbaggrund er overvejende tilbøjelige til at give en positiv vurdering af deres liv lige nu samlet set.

Bevæger vi os videre til at se på de unges selvtillid kan vi konstatere, at det også er en majoritet af de ledige unge, der betragter deres selvtillid som høj eller meget høj. Som det fremgår af tabel 18, er denne majoritet dog langt mindre end blandt de øvrige grupperinger, der også her ligger ganske tæt på hinanden.

Flest unge med høj eller meget høj selvtillid finder vi dog blandt de unge på de videregående uddannelser, på andenpladsen kommer de unge på erhvervsuddannelserne og på tredjepladsen de unge i arbejde.

Tabel 18: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres selvtillid og deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status				
Hvordan er din selvtillid?				
		Lav eller meget lav	Hverken/ eller	Høj eller meget høj
	Unge mænd	3,9%	16,2%	79,9%
	Unge kvinder	8,1%	25,2%	66,7%
	Alle	6,0%	20,6%	73,4%
Grundskole	Unge mænd	* 3,8%	* 16,9%	* 79,4%
	Unge kvinder	*** 9,8%	*** 23,6%	*** 66,6%
	Alle	*** 6,7%	*** 20,2%	*** 73,1%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	* 3,9%	* 17,4%	* 78,7%
	Unge kvinder	*** 6,5%	*** 23,9%	*** 69,6%
	Alle	*** 5,2%	*** 20,9%	*** 73,9%
Erhvervs-uddannelse	Unge mænd	* 2,9%	* 16,7%	* 80,4%
	Unge kvinder	*** 9,6%	*** 23,5%	*** 66,9%
	Alle	*** 5,2%	*** 19,2%	*** 75,5%
Videregående uddannelse	Unge mænd	* 0,7%	* 12,4%	* 86,9%
	Unge kvinder	*** 6,0%	*** 20,8%	*** 73,1%
	Alle	*** 4,3%	*** 17,8%	*** 77,8%
I arbejde	Unge mænd	* 3,9%	* 15,1%	* 81,0%
	Unge kvinder	*** 5,8%	*** 26,6%	*** 67,5%
	Alle	*** 4,8%	*** 20,6%	*** 74,5%
Ledig	Unge mænd	* 9,2%	* 19,3%	* 71,4%
	Unge kvinder	*** 23,4%	*** 35,1%	*** 41,6%
	Alle	*** 14,6%	*** 25,8%	*** 59,6%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

De unge på de videregående uddannelser ligger til gengæld i bunden, når det gælder om at have lav eller meget lav selvtillid. Denne liste toppes ikke overraskende af de ledige unge – mere end dobbelt så mange af disse unge som af de unge i gennemsnit angiver således, at de har lav eller meget lav selvtillid. På andenpladsen kommer de unge i grundskolen og på tredjepladsen de unge på gymnasierne. I begge disse grupperinger er der dog mindre end halvt så mange som blandt de ledige, der angiver, at de har lav eller meget lav selvtillid.

Som det fremgår af tabel 19, er der ikke nogen statistiske forskelle på etniske minoritetsunges og majoritetsunges vurderinger af deres egen selvtillid, om end vi kan spore en svag tendens til, at de etniske minoritetsunge, og særligt de unge mænd, er mere tilbøjelige til at vurdere deres selvtillid højt.

Tabel 19: Sammenhæng mellem unges vurdering af deres selvtillid og etniske minoritetsbaggrund				
Hvordan er din selvtillid?				
		Lav eller meget lav	Hverken/ eller	Høj eller meget høj
Alle unge	Unge mænd	3,9%	16,2%	79,9%
	Unge kvinder	8,1%	25,2%	66,7%
	Alle	6,0%	20,6%	73,4%
Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	1,8%	13,6%	84,5%
	Unge kvinder	8,1%	18,2%	73,7%
	Alle	5,1%	15,3%	79,5%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Af tabel 20 fremgår det, at næsten dobbelt så stor andel af de ledige unge som af de unge i gennemsnit ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Nummer to og tre på denne liste er de unge i grundskolen og på de gymnasiale uddannelser, mens færrest unge på de videregående uddannelser ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Også her er forskellen mellem de unge, der går på en uddannelse eller har et arbejde, dog forholdsvis lille. Det er endnu engang de ledige, der skiller sig ud.

Det samme gør sig også gældende, når vi ser på andelen af unge, der sjældent eller aldrig har problemer, som gør det svært for dem at klare hverdagen. Nok er det en klar majoritet af de unge ledige, der sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Men det er en betydeligt lavere andel end af de øvrige unge. Flest unge, der sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, finder vi blandt de unge på de videregående uddannelser. Dernæst kommer de arbejdende unge og de unge på erhvervsuddannelserne.

Tabel 20: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status				
Hvor ofte har du problemer, som gør det svært at klare hverdagen?				
		Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller aldrig	Ofte eller altid
Alle unge	Unge mænd	80,8%	11,5%	7,6%
	Unge kvinder	76,2%	13,9%	9,9%
	Alle	78,5%	12,7%	8,8%
Grundskole	Unge mænd	*** 77,7%	*** 13,5%	*** 8,8%
	Unge kvinder	** 78,5%	** 11,4%	** 10,1%
	Alle	*** 77,8%	*** 12,5%	*** 9,7%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	*** 82,9%	*** 10,0%	*** 7,1%
	Unge kvinder	** 74,1%	** 16,2%	** 9,7%
	Alle	*** 78,3%	13,3%	*** 8,4%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	*** 79,1%	*** 14,5%	*** 6,4%
	Unge kvinder	** 75,9%	** 13,0%	** 11,1%
	Alle	*** 77,8%	*** 13,9%	*** 8,2%
Videregående uddannelse	Unge mænd	*** 88,8%	*** 7,9%	*** 3,3%
	Unge kvinder	** 78,5%	** 13,7%	** 7,7%
	Alle	*** 82,5%	*** 11,5%	*** 6,0%
I arbejde	Unge mænd	*** 83,1%	*** 10,2%	*** 6,7%
	Unge kvinder	** 78,9%	** 12,8%	** 8,3%
	Alle	*** 81,0%	*** 11,4%	*** 7,6%
Ledig	Unge mænd	*** 68,7%	*** 19,1%	*** 12,2%
	Unge kvinder	** 55,8%	** 26,0%	** 18,2%
	Alle	*** 63,6%	*** 22,1%	*** 14,4%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Heller ikke på dette aspekt af de unges subjektive vurderinger af selvet og livet kan vi konstatere statistisk signifikante forskelle på etniske minoritetsunge og majoritetsunge besvarelser. Som det fremgår af tabel 21, er der dog en svag tendens til, at de unge kvinder med etniske minoritetsbaggrund er mere tilbøjelige til at ofte eller altid at opleve problemer, der gør det svært for dem at håndtere deres hverdag.

Tabel 21: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor ofte de har problemer, der gør det svært at klare hverdagen og etnisk minoritetsbaggrund				
Hvor ofte har du problemer, som gør det svært at klare hverdagen?				
		Sjældent eller aldrig	Hverken sjældent eller aldrig	Ofte eller altid
Alle unge	Unge mænd	80,8%	11,5%	7,6%
	Unge kvinder	76,2%	13,9%	9,9%
	Alle	78,5%	12,7%	8,8%
Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	76,9%	15,7%	7,4%
	Unge kvinder	72,0%	15,0%	13,0%
	Alle	74,6%	15,0%	10,3%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Når vi i tabel 22 retter fokus på, hvor populære de unge oplever, de er, i forhold til andre unge på deres egen alder, ser vi endnu engang, at de unge ledige stikker ud.

Tabel 22: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor populære de er i forhold til andre unge på deres egen alder og deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige status				
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?				
		Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle unge	Unge mænd	7,5%	77,0%	15,5%
	Unge kvinder	6,3%	80,9%	12,9%
	Alle	6,9%	78,8%	14,3%
Grundskole	Unge mænd	*** 12,8%	*** 75,7%	*** 11,5%
	Unge kvinder	** 9,3%	** 74,7%	** 16,0%
	Alle	*** 11,2%	*** 75,3%	*** 13,5%
Gymnasial uddannelse	Unge mænd	*** 6,1%	*** 75,8%	*** 18,1%
	Unge kvinder	** 4,0%	** 83,1%	** 13,0%
	Alle	*** 5,1%	*** 79,4%	*** 15,4%
Erhvervsuddannelse	Unge mænd	*** 5,6%	*** 79,5%	*** 14,9%
	Unge kvinder	** 8,2%	** 78,5%	** 13,3%
	Alle	*** 6,5%	*** 79,2%	*** 14,3%
Videregående uddannelse	Unge mænd	*** 4,0%	*** 72,2%	*** 23,8%
	Unge kvinder	** 2,9%	** 87,2%	** 9,9%
	Alle	*** 3,3%	*** 81,9%	*** 14,8%
I arbejde	Unge mænd	*** 5,2%	*** 79,7%	*** 15,1%
	Unge kvinder	** 5,3%	** 82,9%	** 11,8%
	Alle	*** 5,2%	*** 81,0%	*** 13,8%
Ledig	Unge mænd	*** 15,4%	*** 77,8%	*** 6,8%
	Unge kvinder	** 8,0%	** 73,3%	** 18,7%
	Alle	*** 12,0%	*** 76,0%	*** 12,0%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Der er således næsten dobbelt så mange af de ledige unge som af alle de unge i undersøgelsen, der angiver, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder. De øvrige grupperinger ligger dog mere spredt i forhold til dette spørgsmål. Der er således næsten lige så stor en andel af de unge i grundskolen som af de unge ledige, der angiver, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder, og der er langt ned til listens nummer tre, der indtages af de unge op erhvervsuddannelserne. Færrest finder vi dog blandt de unge på de videregående uddannelser, hvor halvt så mange som af alle de unge i undersøgelsen oplever, at de er mindre populære end andre unge på deres egen alder.

Det er dog ikke ensbetydende med, at der ligeledes er flest unge på de videregående uddannelser, der oplever, at de er mere populære end andre unge på deres egen alder. Denne liste toppes derimod af de unge på gymnasierne, mens de unge på de videregående uddannelser ligger nummer to, skarpt forfulgt af de unge på erhvervsuddannelserne på tredjepladsen. Ikke overraskende ligger de unge ledige her på sidstepladsen. Mere overraskende er imidlertid, at forskellen mellem alle grupperingerne – inklusiv de ledige unge – er forholdsvis lille. Og for alle grupperinger – igen inklusiv de ledige unge – gælder desuden, at en klar majoritet af de unge hverken oplever at være mere eller mindre populære end andre unge på deres egen alder. De fleste betragter sig derimod som lige så populære som andre unge på deres egen alder.

Hvor vi på de tre andre spørgsmål om de unges subjektive vurderinger af selvet og livet ikke så nogen signifikante udslag i besvarelsene blandt etniske minoritetsunge, er der på spørgsmålet om popularitet forskelle at spore i tabel 23. Der er både en øget tilbøjelighed til at føle sig mindre populær og især til at føle sig mere populær end andre på ens egen alder blandt unge med minoritetsbaggrund. Når vi så ser nærmere på tallene viser det sig, at det er de unge mænd med minoritetsbaggrund, der forårsager denne forskel. Der er faktisk hele 24,5 pct. af disse unge mænd, der oplever at være mere populære end deres jævnaldrende, mens andelen er 15,9 pct. blandt alle unge mænd. De unge mænd med minoritetsbaggrund overgår endda det høje popularitetstal blandt unge mænd på de videregående studier. Men samtidigt finder vi også en øget andel, der oplever at være mindre populære.

Tabel 23: Sammenhæng mellem unges vurdering af hvor populære de er i forhold til andre unge på deres egen alder og etnisk minoritetsbaggrund				
Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?				
		Mindre populær	Lige så populær	Mere populær
Alle unge	Unge mænd	7,5%	77,0%	15,5%
	Unge kvinder	6,3%	80,9%	12,9%
	Alle	6,9%	78,8%	14,3%
Ikke-vestlig baggrund	Unge mænd	** 12,3%	** 63,2%	** 24,5%
	Unge kvinder	5,3%	80,0%	14,7%
	Alle	** 8,7%	** 69,6%	** 21,7%

Chi square test : ** p<0,01

Stadigvæk gælder det for begge køn med etnisk minoritetsbaggrund, at majoriteten oplever at være lige så populære som deres jævnaldrende.

Selvom vi i kapitel 2 kunne se, at de unge kvinder har en mere negativ vurdering af deres selvtillid end de unge mænd, ligesom de er mere tilbøjelige til at angive, at de ofte har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, så er der ikke stor forskel på de uddannelses- og beskæftigelsesmæssige udsving, vi kan konstatere blandt de to køn, når vi går bag om tallene i tabel 16, tabel 18, tabel 20 og tabel 22. Det påvirker m.a.o. ikke de unge

kvinders og mænd væsensforskelligt at befinde sig i en bestemt uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige situation.

Det er dog også her værd at pointere, at de udsving, vi kan spore hos blandt unge i forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer, ikke behøver at være affødt heraf. Det er således ikke givet, at en bestemt uddannelse eller det at være ledig fx medfører risiko for lav selvtillid, det kan lige så vel være sådan, at unge med lav selvtillid i højere grad er tilbøjelige til at vælge bestemte uddannelser eller er i større risiko for at blive ledige.

12. Skelsættende oplevelser og subjektiv vurdering af livet

Til gengæld har det en markant betydning, hvilke skelsættende oplevelser de unge har været udsat for i hjemmet. Vi har derfor valgt at illustrere sammenhængen mellem disse oplevelser og andelen af unge, der leverer de mest negative svar på de fire spørgsmål, vi har stillet i tabel 16, 18, 20 og 22. Det gør vi i kapitlets sidste tabel – tabel 24 – hvor det med stor tydelighed fremgår, at de skelsættende oplevelser i vid udstrækning har en negativ indvirkning på de fire aspekter af de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, som vi stiller skarpt på i de fire spørgsmål.

Tabel 24: sammenhæng mellem unges erfaringer med skelsættende oplevelser i familien og deres vurdering af eget liv og trivsel				
	Synes livet er dårligt/meget dårligt	Har lav eller meget selvtillid	Ofte/ meget ofte problemer der gør det svært at klare hverdagen	Mindre populær end jævnaldrende
Alle unge	3,1%	5,9%	8,8%	6,9%
Forældre er skilt eller flyttet fra hinanden	***4,6%	*6,8%	***12,3%	7,4%
Selv mord blandt forældre/ stedforældre/søskende	**2,9%	**17,1%	*20,6%	***24,2%
Dødsfald blandt forældre, stedforældre eller søskende	*3,3%	5,0%	***13,0%	5,1%
Livstruende sygdom blandt forældre/stedforældre/ søskende	**4,8%	5,6%	*10,8%	7,4%
Alvorlige psykiske problemer blandt forældre, stedforældre/ søskende	***6,0%	***10,3%	***15,1%	*9,2%
Forældre/ stedforældre har været voldelige mod hinanden eller dine søskende	***6,2%	***11,4%	***20,8%	**11,6%
Forældre/ stedforældre har været voldelige mod dig	***6,8%	**10,5%	***22,5%	***13,1%
Forældre/stedforældre har været afhængige af rusmidler (alkohol eller narkotika)	***7,8%	**9,8%	***16,8%	8,0%
Udsat for incest/ seksuelt overgreb fra en voksen fra din nærmeste familie	***14,3%	**11,1%	**23,5%	14,7%
Ingen af de skelsættende oplevelser	1,6%	4,9%	5,0%	6,8%

Chi square test : * p < 0,05 ** p<0,01 *** p <0,001

Der er dog forskel på, hvilke aspekter de forskellige skelsættende oplevelser virker mest ind på. Incest og seksuelle overgreb slår negativt igennem på alle fire aspekter af de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, hvilket endnu engang understreger denne oplevelses gennemgribende effekt på de unges liv, som vi allerede så i tabel 15, der belyste sammenhængen mellem skelsættende oplevelser og mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer. I tabel 15 så vi også, at vold i familien var forbundet til forskellige former for mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer, hvorfor det heller ikke er så overraskende, at det ligeledes slår bredt igennem i de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv – om end gennemslagskraften ikke er så voldsom som ved incest og seksuelt overgreb. Også det at have oplevet forældres afhængighed af rusmidler har en bred gennemslagskraft – her er effekten dog yderligere nedsat. Det samme gælder det at have oplevet psykiske problemer i den nærmeste familie.

Det at have oplevet livstruende sygdomme og dødsfald i den nærmeste familie slår primært igennem i de unges oplevelse af ofte at have problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, men ser til gengæld ikke ud til på afgørende vis at øge deres tilbøjelighed til at angive, at deres liv er dårligt eller meget dårligt, at de har lav selvtillid, eller at de er mindre populære end jævnaldrende unge.

Selv mord i den nærmeste familie mindsker overraskende tilbøjeligheden til at synes, at livet er dårligt eller meget dårligt, men øger til gengæld tilbøjeligheden til at have lav selvtillid, ofte at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen, og til at opleve sig som mindre populær end jævnaldrende unge. Faktisk er der ikke nogen anden skelsættende oplevelse, der øger tilbøjeligheden til at føle sig mindre populær end jævnaldrende unge lige så meget som det at have oplevet selvmord i den nærmeste familie. Så selvom vi i tabel 15 kunne konstatere, at de unge, der har oplevet selvmord i den nærmeste familie, har en nedsat tilbøjelighed til at føle sig isolerede, så er denne tilbøjelighed altså ikke knyttet til en øget følelse af popularitet.

Vender vi blikket og ser på effekten af ikke at have været udsat for nogle af de skelsættende oplevelser, der er listet i tabellen, kan vi konstatere, at det især minimerer risikoen for at synes, at livet er dårligt eller meget dårligt, om end det også minimerer sandsynligheden for at have lav selvtillid og problemer, der gør det svært at klare hverdagen. Til gengæld har det kun en minimal positiv effekt på tilbøjeligheden til at føle sig mindre populær end andre.

Konklusion

Niels Ulrik Sørensen & Jens Christian Nielsen

1. Indledning

I det foregående kapitel har vi afsøgt nogle af de sammenhænge, der er mellem de forskellige nedslagspunkter i de unges trivsel og mistrivsel, som vi har undersøgt i rapporten. I dette kapitel vil vi yderligere folde sammenhængene i rapporten ud. Vores ambition er således at tegne et bredt dækkende billede af de mønstre af trivsel og mistrivsel, der gør sig gældende i Danmark blandt unge mellem 15 og 24 år samt at skabe et overblik over de forskellige måder, som forskellige unge placerer sig i forhold til disse mønstre.

Vi vil allerførst rekapitulere hovedresultaterne i rapporten. Vi vil bevæge os hurtigt gennem hvert kapitel og gengive nogle af de vigtigste tal fra kapitlerne. Derefter vil vi løfte os over de enkelte kapitler og tegne et overordnet billede af de sammenhænge, vi kan se mellem trivsel og mistrivsel i de to trivselsspor, vi har forfulgt i rapporten. Vi vil m.a.o. forsøge at svare på, hvordan den trivsel og mistrivsel, der har vist sig i de unges handlinger og orienteringer i hverdagen, hænger sammen med den trivsel og mistrivsel, vi har set i de unges subjektive oplevelser af selvet og livet.

Med henblik på at få en bedre forståelse for disse koblinger mellem trivselssporene, vil vi efterfølgende dykke ned i de indbyrdes sammenhænge, der er mellem trivsel- og mistrivselformer indenfor hvert trivselsspor. Vi vil m.a.o. vise, hvordan trivsel og mistrivsel klumper sig sammen i trivselssporene, og vi vil efterfølgende forsøge at redegøre for, hvilken betydning disse sammenklumpninger har for de forskellige koblinger, der er mellem de to trivselsspor.

Mønstrene af trivsel og mistrivsel kan dog ikke tegnes fyldestgørende, uden at der tages højde for de unges køn, alder, uddannelse, sociale og etniske baggrund. Selvom de unge naturligvis ikke kan reduceres til disse størrelser, står det allerede nu klart, at de kan have en afgørende betydning for deres trivsel og mistrivsel. Betydningen af køn og alder har vi løbende inddraget i alle rapportens kapitler. I forrige kapitel satte vi så fokus på betydningen af uddannelse, social og etnisk baggrund. Tilbage står at foretage en samlet fremstilling af samspillet mellem disse størrelser, samt at redegøre for, hvordan de hænger sammen med de overordnede mønstre af trivsel og mistrivsel, vi tegner i dette kapitel. Det er derfor de sidste sammenhænge, vi vil redegøre for i dette kapitel, inden vi runder af med at løfte en række spørgsmål og problemstillinger frem, som har udkrystalliseret sig i løbet af vores arbejde med rapporten. Og som vil være vigtige at have i baghovedet i det videre arbejde med at blive klogere på unges trivsel og mistrivsel.

2. Hovedresultater

2.1 De unges eget blik på deres trivsel

I kapitel 2 satte vi fokus på rapportens første trivselsspørsmål, der vedrører den trivsel og mistrivsel, som kommer til udtryk i de unges subjektive forståelser af sig selv og deres liv. Kapitlet tog udgangspunkt i de unges besvarelser af fire forskellige spørgsmål: 1: Hvordan er dit liv lige nu – sådan alt i alt? 2: Hvor ofte føler du, at du har problemer, der gør det svært at klare hverdagen? 3: Hvordan er din selvtillid? Og endelig 4: Hvor populær er du i forhold til andre på din egen alder?

De unges svar på alle fire spørgsmål var overvejende positive: 83,3 pct. af de unge gav således udtryk for, at deres liv er godt eller meget godt. Og kun 3 pct. gav udtryk for, at livet var dårligt eller meget dårligt. Resten – 13,6 pct. – betegnede deres liv som nogenlunde. På samme måde var det 78,5 pct., der tilkendegav, at de sjældent eller aldrig oplevede problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. 8,6 pct. svarede, at de ofte eller altid havde sådanne problemer, mens 12,7 pct. svarede, at det havde de nogle gange.

Det var lidt færre, men stadig en overvældende majoritet af de unge, der svarede positivt på spørgsmålet om selvtillid. 73,4 pct. svarede således, at de havde en høj eller meget høj selvtillid, mens 6 pct. svarede, at den var lav eller meget lav. Til gengæld svarede 20,6 pct., at deres selvtillid hverken var høj eller lav. Endnu mere udpræget var tilbøjeligheden til besvarelser i mellemkategorien på spørgsmålet om popularitet. Hele 78,9 pct. af de unge i undersøgelsen svarede således, at de var lige så populære som andre jævnaldrende unge, mens 14,2 pct. svarede, at de var mere populære. 6,9 pct. svarede, at de var mindre populære.

2.2 Helbred, mobning og ensomhed

Den trivsel og mistrivsel, der vedrører de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet – dvs. rapportens andet trivselsspørsmål – har vi analyseret i kapitlerne 3 – 11, der ligeledes overvejende rummer positive besvarelser. I kapitel 3, der handler om de unges helbred, giver 82,1 pct. af de unge således udtryk for, at de har et godt eller meget godt helbred, 11,5 pct. tilkendegiver, at deres helbred hverken er godt eller dårligt, mens blot 5,5 pct. mener, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt.

De unges tilkendegivelser af stress fordeler sig lidt anderledes: 54,6 pct. af de unge føler sig sjældent eller aldrig stressede, 24,5 pct. føler sig hverken ofte eller sjældent stressede, mens 21 pct. ofte eller altid føler sig stressede. Ydermere føler 71,1 pct. sjældent eller aldrig, at de ting, de foretager sig i deres hverdag, er meningsløse. 16,6 pct. tilkendegiver, at

de hverken ofte eller sjældent oplever tingene som meningsløse, mens 12,4 pct. mener, at de ofte eller altid oplever dem som meningsløse.

53,4 pct. af de unge oplever enten mavepine, hovedpine, muskelsmerter, søvnproblemer, koncentrationsbesvær eller angst mindst en gang om ugen. De fleste oplever dog kun én af disse tilstande ugentligt eller oftere, og kun ganske få oplever alle tilstandene. 46,6 pct. af de unge oplever sjældnere end ugentligt én af de nævnte tilstande.

I kapitel 4, hvor vi undersøger mobning, tilkendegiver 49,2 pct. af de unge, at de aldrig er blevet mobbet i løbet af deres skoletid, 32 pct. er blevet mobbet af og til, mens 18,8 pct. er blevet mobbet ofte. 53,7 pct. fortæller, at de aldrig har været med til at mobbe andre i løbet af skoletiden, 41 pct. har gjort det af og til, mens 5,5 pct. tilkendegiver, at de har gjort det ofte.

Disse tal dækker over fire forskellige mobbepositioner: 1) De unge, der er blevet mobbet, men ikke har mobbet selv (24,9 pct.); 2) De unge, der har mobbet, men ikke selv er blevet mobbet (20,5 pct.); 3) De unge, der er blevet mobbet og selv har mobbet (25,9 pct.); og endelig 4) De unge, der hverken er blevet mobbet eller har mobbet andre (28,8 pct.).

Vi har indkredset de unges oplevelse af ensomhed – fokusområdet i kapitel 5 – gennem tre spørgsmål, der handler om at føle sig isoleret, savne nogen at være sammen med og føle sig holdt udenfor. 77,5 pct. af de unge fortæller heldigvis, at de sjældent føler sig isolerede fra andre, men 17,8 pct. føler sig en gang imellem isolerede fra andre, og 4,8 pct. føler sig ofte isolerede fra andre. 66,3 pct. af de unge savner sjældent nogen at være sammen med, 25 pct. gør det en gang imellem, mens 8,7 pct. ofte savner nogen at være sammen med. 88,2 pct. af de unge føler sig sjældent holdt udenfor, 9,9 pct. gør det engang imellem, og 1,8 pct. føler sig ofte holdt udenfor.

Disse tal dækker over, at mere end hver tiende ung har svaret, at de ofte har mindst én af de tre ensomhedsfølelser: 8,2 pct. har svaret ja til, at de ofte har én af følelserne, 2,6 pct. at de ofte har to af følelserne, mens 0,6 pct. har svaret ja til, at de ofte har alle tre ensomhedsfølelser. Imidlertid svarer 56,8 pct. af de unge sjældent til alle tre ensomhedsspørgsmål og ser derfor ikke ud til at have nævneværdige ensomhedsproblematikker inde på livet.

Langt de fleste unge angiver endvidere, at de har mindst 3 venner og 2 voksne at tale med, hvis de har personlige problemer. 4,5 pct. oplever imidlertid, at de ikke har nogen voksne at tale med i sådanne situationer. Når vi ser på, hvem de unge rent faktisk bruger som samtalepartnere i tilfælde af personlige problemer, angiver 62,9 pct., at de taler med deres venner, mens 55,3 pct. angiver, at de taler med deres forældre. 4 pct. fortæller imidlertid, at de slet ikke taler med nogen.

Unge, der giver udtryk for, at de ofte har mindst én af de tre undersøgte ensomhedsfølelser, har en øget tilbøjelighed til at angive, at de ikke har nogen venner eller voksne at betro sig til, hvis de har personlige problemer. Ensomhedsfølelserne ser især ud til at være forbundet til oplevelsen af, at man ikke har nogen venner at betro sig til.

2.3 Selvmordsforsøg og cutting

I kapitel 6 beskæftiger vi os med et emne, der i yderste konsekvens kan få fatale følger: selvmordstanker og selvmordsforsøg. Af kapitlet fremgår det, at 83,5 pct. af de unge i undersøgelsen aldrig har overvejet at tage deres liv, mens 16,5 pct. på et eller andet tidspunkt i livet har overvejet det. Trefjerdedel af de unge, der har overvejet at begå selvmord, har imidlertid aldrig forsøgt at gøre det. Det har en fjerdedel til gengæld. Det svarer til 4 pct. af alle de unge i undersøgelsen.

2,1 pct. af de unge i undersøgelsen har forsøgt at begå selvmord én gang, mens 1,9 pct. har forsøgt at gøre det flere gange. De unge angiver mange forskellige grunde til selvmordsforsøgene. Hver fjerde angiver, at de syntes, deres liv var meningsløst. Og hver femte angiver, at de ønskede at dø.

I kapitel 7 sætter vi fokus på cutting. De unge er således blevet spurgt, om de nogensinde har skåret i sig selv med vilje, hvornår de sidst skar i sig selv, og hvor mange gange de har skåret i sig selv. 8,9 pct. af de unge svarer, at de har skåret i sig selv, mens kun 1,2 pct. har gjort det indenfor det seneste år. 71,2 pct. af de unge, der har cuttet sig, har gjort det mere end en gang. Det svarer til 6,2 pct. af alle unge.

Den hyppigst angivne grund til at cutte sig er ønsket om at flygte fra personlige problemer (37,5 pct.). Kun 2,6 pct. af cutterne angiver, at de ønskede at dø. En meget stor del af de unge cuttere angiver, at de oplever lettelse, efter de har cuttet sig (40,8 pct.). Og 16,8 pct. oplever skam.

2.4 Krop, udseende og seksualitet

I det efterfølgende kapitel anlægger vi et bredere perspektiv på de unges forhold til deres kroppe. Kapitel 8 rummer således både spørgsmål, der går på de unges opfattelse af deres krop og ydre, og spørgsmål, der går på deres adfærd i forhold til krop og ydre. Adfærdsspørgsmålene er delt op i spise- og ikke-spiserelaterede spørgsmål.

Af kapitlet fremgår det, at hele 84,7 pct. af de unge tillægger udseendet nogen, stor eller meget stor betydning, mens 15,2 pct. af dem tillægger udseendet lille eller meget lille betydning. 66,5 pct. af de unge angiver ydermere, at de er tilfredse eller meget tilfredse med deres kroppe, mens 10,9 pct. angiver, at de er utilfredse eller meget utilfredse.

En tredjedel af de unge giver ikke desto mindre udtryk for, at de ofte eller altid tænker på deres vægt, mens halvdelen angiver, at de sjældent eller aldrig gør det. Hver sjette ung tænker kun på deres vægt engang imellem. Endvidere angiver 57,1 pct., at de blot oplever det som et lille eller meget lille pres at gå i det rigtige tøj, 24,8 oplever et pres af nogen betydning, mens 18,1 pct. oplever et stort eller meget stort pres.

I afsnittet om de unges spiserelaterede adfærd fremgår det, at mere end hver tredje ung har prøvet at være på slankekur. Det samme antal har prøvet at spise uhæmmet meget på kort tid med ubehag til følge. Hver fjerde har prøvet at tælle kalorier, mens lidt under hver fjerde har følt skyld over at spise. Lidt over hver tiende har prøvet at sulte sig selv, mens lidt under hver tiende har prøvet at kaste op med vilje.

I afsnittet om ikke-spiserelateret adfærd ser vi, at 39,5 pct. af de unge træner i fitnesscenter. 8,2 pct. af de unge har overvejet at få en kosmetisk operation, mens 3,1 pct. rent faktisk har fået foretaget en sådan. 2,4 pct. har overvejet at tage anabolske steroider, mens 1,2 pct. har prøvet at tage dem.

Alle de spise-relaterede adfærdsformer er forbundet med en øget utilfredshed med kroppen, det samme gælder det at overveje eller at have fået foretaget en kosmetisk operation. Det at overveje eller at have taget anabolske steroider er hverken forbundet med en øget eller mindsket utilfredshed med kroppen. Det at træne i fitnesscenter er til gengæld forbundet med en mindsket utilfredshed med kroppen.

I kapitel 9 afsøger vi nogle centrale linjer ved de unges seksualitet. Af kapitlet fremgår det, at de unges debutalder er lige under 16 år. 79,5 pct. af de unge er debuteret seksuelt. Næsten 95 pct. af alle unge definerer sig som heteroseksuelle, 2,7 pct. definerer sig som biseksuelle, og kun 0,6 pct. definerer sig som homoseksuelle.

Den allermest udbredte seksualpartner er en kæreste: 93,6 pct. af de unge, der har debuteret seksuelt, angiver således, at de har haft sex med en kæreste. Nummer to er en ven eller veninde med 53 pct., mens en ukendt er nummer tre med 37,4 pct. Af de unge, der har debuteret seksuelt, har 9,6 pct. haft sex med flere på en gang, mens 2,9 pct. har haft sex med en prostitueret.

69,4 pct. af de unge, der har debuteret seksuelt, har haft ubeskyttet samleje på et tidspunkt, 16,2 pct. har fået en kønssygdom, og 4 pct. (af de unge kvinder) har fået en abort. Lidt over en tredjedel af de unge, der har debuteret seksuelt, har på et tidspunkt fortrudt, at de har haft sex. Lidt over hver syvende har følt sig billige dagen efter, de har haft sex, og ca. hver tiende har følt sig presset til at gøre noget, de ikke ville. 2,8 pct. har selv presset andre til at gøre noget, de ikke ville. De unge, der har haft sex med en, de ikke kender, er langt mere tilbøjelige til at have disse erfaringer end de unge, der ikke har.

2.5 Rusmidler og kriminalitet

I kapitel 10 belyser vi de unges brug af rusmidler. Her fremgår det, at 68,5 pct. af de unge er ikke-rygere, 21,5 pct. ryger fast, mens 10 pct. betegner sig selv som festrygere. Ni ud af ti unge drikker alkohol (90,5 pct.). Udover de 9,5 procent, der således aldrig drikker, er der 4,4 pct., som aldrig drikker sig fulde. Til gengæld drikker 5,2 pct. af de unge sig fulde flere gange om ugen. 16,4 pct. gør det hver uge. Men den største gruppe – 43 pct. – drikker sig fulde en til to gange om måneden, og 21,1 pct. gør det endnu sjældnere.

62,2 pct. af de unge i rapporten har aldrig prøvet at bruge hash eller stoffer. 25,8 pct. har prøvet at ryge hash, men har ikke taget stoffer, mens 11 pct. har prøvet både hash og stoffer. Blot 1 pct. af de unge har prøvet stoffer, men ikke hash. Kun 10,8 pct. af de unge, der har prøvet hash eller stoffer, har dog gjort det indenfor den seneste uge. For 57,7 pct. af disse unges vedkommende er det dog mere end et halvt år siden, at de har gjort det.

Af kapitlet fremgår det endvidere, at de unge, der ryger fast, er mere tilbøjelige til at drikke sig fulde flere gange om ugen end de øvrige unge. Festrygerne er derimod mest tilbøjelige til at drikke sig fulde en gang om ugen. Ikke-rygerne er mere tilbøjelige end de øvrige unge til slet ikke drikke alkohol. De unge, der hverken ryger hash eller tager andre former for stoffer, er også mindre tilbøjelige end andre unge til at drikke sig fulde flere gange om ugen. Omvendt er det få af de unge, der har prøvet at ryge hash og tage stoffer, der aldrig drikker sig fulde. Det er en klar majoritet af de unge, der har røget hash eller taget stoffer indenfor den seneste måned, der drikker sig fulde en gang om ugen eller oftere. De unge, der har prøvet hash eller stoffer for mere end et halvt år siden, har til gengæld ganske gennemsnitlige alkoholvaner.

I det sidste kapitel om den trivsel og mistrivsel, der er knyttet til de unges adfærd og orienteringer i hverdagslivet, beskæftiger vi os med kriminalitet. 17,2 pct. af de unge fortæller, at de har begået butikstyveri, hvilket er den mest udbredte form for kriminalitet i undersøgelsen. 13,3 pct. fortæller, at de har truet eller været med til at true nogen. 11,8 pct. har stjålet eller været med til at stjæle personlige værdigenstande fra andre. Langt færre unge har erfaringer med mere alvorlige kriminalitetstyper – som at begå overfald på andre (4,5 pct.) og begå indbrud (2,9 pct.).

Knap halvdelen af de unge fortæller endvidere, at de har været udsat for trusler, mens en femtedel af de unge tilkendegiver, at de er blevet overfaldet. Har man overfaldet eller medvirket til overfald på andre, er der en øget risiko for, at man også selv har været udsat for overfald. En majoritet af de unge, der har udsat andre for overfald eller medvirket til det, er således selv blevet overfaldet. Omvendt set er der væsentligt større sandsynlighed for, at man ikke bliver udsat for overfald, hvis man ikke selv er involveret i det.

I kapitlet har vi inddelt de unge i tre grupper: 1) Unge med alvorlig kriminalitetsadfærd (overfald og indbrudstyveri); 2) Unge med mildere kriminalitetsadfærd (tyveri af

personlige genstande, butikstyveri og trusler); og endelig 3) Unge uden kriminalitetsadfærd. 70,6 pct. tilhører gruppe 3 og 23,2. pct. tilhører gruppe 2, mens 6,2 pct. tilhører gruppe 1. De unge i gruppe 1 har ikke blot begået alvorligere kriminalitet, de har også erfaringer med flere slags kriminalitetsadfærd.

3. Tværgående sammenhænge

3.1 Samspil mellem trivselssporene

Når vi i rapporten har krydset de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet, som vi netop har opsummeret, med deres tilkendegivelser af, hvordan de opfatter sig selv og deres liv, har vi igen og igen kunnet konstatere, at handlinger og orienteringer i hverdagslivet, der kan siges at rumme tegn på mistrivsel, hænger sammen med en øget tilbøjelighed til at: 1) vurdere sit liv i negative vendinger, 2) bedømme sin selvtillid som lav, 3) betragte sig selv som mindre populær end andre unge samt 4) opleve, at man har problemer, der gør det svært at klare dagligdagen.

Eksempelvis har vi set, at 19,1 pct. af de unge, der har en negativ vurdering af deres helbred, ligeledes har en negativ vurdering af deres liv, mens det samme blot gælder for 3,1 pct. af alle de unge i undersøgelsen. På samme måde angiver hele 16,1 pct. af de unge, som har overvejet at tage deres eget liv, at deres selvtillid er lav eller meget lav, mens det samme blot er tilfældet for 6 pct. af alle de unge i undersøgelsen. Blandt alle de unge i undersøgelsen opfatter 6,9 pct. sig selv som mindre populære end andre unge, mens det samme er tilfældet for 18,2 pct. af de unge, der ofte har været udsat for mobning. Og hele 19,2 pct. af de unge, der har erfaringer med alvorligere kriminalitetsadfærd, har ofte problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. For alle de unge i undersøgelsen er dette tal 8,8 pct. Rapporten er spækket med sådanne eksempler, som viser en klokkeklar sammenhæng mellem rapportens to trivselsspor: Unge, hvis handlinger og orienteringer i hverdagslivet rummer tegn på mistrivsel, er således mere tilbøjelige til at have negative vurderinger af selvet og livet end andre unge.

Det ændrer dog ikke ved, at vi i kapitel efter kapitel ikke blot har konstateret, at det er en minoritet af de unge, hvis handlinger og orienteringer i hverdagslivet rummer tegn på mistrivsel. Vi har endvidere konstateret, at det også er en minoritet af de unge, hvis handlinger og orienteringer rummer tegn på mistrivsel, som ligeledes har negative vurderinger af selvet og livet. Som tallene ovenfor glimrende illustrerer, betyder øgningen af negative vurderinger således ikke, at der er flere negative end positive vurderinger. Tværtimod er det generelle billede i rapporten, at det er en majoritet af de unge, som har positive vurderinger af selvet og livet – også selvom deres handlinger og orienteringer i hverdagslivet rummer tegn på mistrivsel.

Så det at udvise tegn på mistriivsel i det ene trivselsspor, fører altså ikke automatisk til, at man udviser tegn på mistriivsel i det andet, selvom det øger sandsynligheden for, at det sker. Man kan sige, at tilbøjeligheden til, at man har en positiv vurdering af sig selv og sit liv nedsættes, når man udviser tegn på mistriivsel i sine handlinger og orienteringer i hverdagslivet, men der er ikke desto mindre en større sandsynlighed for, at man har en positiv end en negativ vurdering.

Når vi kaster et dobbeltblik på de to trivselsspor, ser vi således hyppigt mistriivsel og trivsel optræde i hinandens selskab. Trivsel og mistriivsel er med andre ord ikke gensidigt udelukkende størrelser, men sameksisterer derimod ofte i et spændingsforhold, hvor det kan være svært at afgøre, om det ene eller det andet har overtaget.

3.2 Negativt i begge trivselsspor

Der er dog undtagelser. Enkelte handlinger og orienteringer i hverdagslivet er således ikke forbundet til en majoritet af positive vurderinger af selvet og livet. Det betyder dog ikke, at disse handlinger og orienteringer direkte er forbundet til en majoritet af negative vurderinger af selvet og livet. Som regel kommer de negative vurderinger først i en majoritetsposition, når de lægges sammen med de neutrale vurderinger.

I kapitel 8, hvor vi undersøger de unges forhold til krop og ydre, er der imidlertid et eksempel på en specifik handling og orientering i hverdagslivet, som direkte er forbundet til en majoritet af negative vurderinger af et specifikt aspekt af selvet og livet: selvtillid.

Det drejer sig om unge, der har kastet op indenfor den seneste uge. Størstedelen af denne gruppe angiver således, at de har en lav eller meget lav selvtillid. Når det dertil kommer, at den næststørste andel af gruppen angiver, at deres selvtillid hverken er høj eller lav, og blot en femtedel angiver, at deres selvtillid er høj eller meget høj, bestyrkes billedet af, at mistriivsel i det ene trivselsspor her er koblet til mistriivsel i det andet. I dette tilfælde er der således i mindre grad tale om et spændingsforhold, hvor noget negativt sameksisterer med noget positivt. Her mødes de to trivselsspor snarere i noget, man kan kalde en dobbelt negativ forbindelse.

Det positive står stærkere i de øvrige undtagelser. Det er således ikke en majoritet af de unge, der er utilfredse eller meget utilfredse med kroppen, som direkte tilkendegiver, at de har lav eller meget lav selvtillid. Men andelen, der tilkendegiver, at de har høj eller meget høj selvtillid, udgør ikke desto mindre en minoritet.

Det samme gælder for en lang række andre handlinger og orienteringer i hverdagslivet: En minoritet af de unge, der har skåret i sig selv, angiver således, at de har høj eller meget høj selvtillid. Det er også en minoritet af de unge, der ofte føler sig udenfor, og af de unge, som ofte føler sig isolerede, der angiver, at de har en høj eller meget høj selvtillid. Samme mønster ses endvidere hos de unge, der har forsøgt at begå selvmord.

Retter vi blikket mod et andet aspekt af de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv – deres vurdering af hele livet lige nu – kan vi ydermere konstatere, at det er en minoritet af de unge, som har kastet op indenfor den seneste uge, der betragter deres liv lige nu som godt eller meget godt. Det samme gælder for de unge, der ofte føler sig isolerede. Så disse to grupper tilhører altså ikke bare undtagelsen fra reglen om, at en majoritet af de unge har høj eller meget høj selvtillid – men også fra reglen om, at de har godt eller meget godt liv.

De unge, der har kastet op indenfor den seneste uge, går igen, når vi ser på undtagelsen fra reglen om, at hovedparten af de unge sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen. Her ser vi også de unge, der har prøvet at begå selvmord, der ligeledes var at finde blandt undtagelserne fra reglen om, at hovedparten af de unge har høj eller meget høj selvtillid. Endvidere optræder en ny gruppe her: Det er således også en minoritet af de unge, som har sultet sig selv indenfor den seneste uge, der sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen.

Det sidste aspekt af de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv, vi har undersøgt – de unges oplevelse af deres popularitet i forhold til andre unge – er generelt præget af, at en massiv majoritet af de unge oplever sig som lige så populære som andre unge. Og der er kun én undtagelse fra denne regel: De unge, der ofte føler sig udenfor. Nok er der også blandt disse unge flest, der føler sig lige så populære som andre unge, men de udgør ikke en majoritet, og gruppen af unge, der føler sig mindre populære end andre unge, er næsten lige så stor. Til gengæld er det kun ganske få af de unge, der ofte føler sig udenfor, der betragter sig som mere populære end andre unge.

3.3 Opkastninger og udenforskab

Læser vi på tværs af disse undtagelser, samler opmærksomheden sig om to gengangere – det at have kastet op indenfor den seneste uge og det ofte at føle sig holdt udenfor. Det er således disse to handlinger og orienteringer i hverdagslivet, som i flest henseender bryder den generelle tilbøjelighed til, at de unge tilkendegiver, at de har en positiv oplevelse af sig selv og deres liv.

Ikke blot angiver en majoritet af de unge, som har kastet op indenfor den seneste uge, at deres selvtillid er lav eller meget lav. Det er ligeledes en minoritet af disse unge, som angiver, at deres liv er godt eller meget godt, og at de sjældent eller meget sjældent har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen. Hvad angår de unge, der ofte føler sig holdt udenfor, er det en minoritet, som angiver, at de har høj eller meget høj selvtillid, at de sjældent eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, og at de er lige så populære som andre unge.

De øvrige undtagelser findes i vid udstrækning i relation til beslægtede handlinger og orienteringer i hverdagen: Det at have kastet op indenfor den seneste uge har således selskab af det at have sultet sig selv indenfor den seneste uge, det at have skåret i sig selv samt det

at være utilfreds eller meget utilfreds med sin krop. Selvom der naturligvis er forskel på disse handlinger og orienteringer, kan de alle betegnes som krop- og ydrerelaterede mistrivelsesformer.

På samme måde har det ofte at føle sig holdt udenfor selskab af det ofte at føle sig isoleret, der begge kan siges at være ensomhedsrelaterede mistrivelsesformer. Udover disse to klynger af relaterede mistrivelsesformer er det kun unge, der har forsøgt at begå selvmord, som bryder den generelle tilbøjelighed til, at de unge har en positiv oplevelse af sig selv og deres liv, selv når deres handlinger i hverdagslivet rummer tydelige tegn på mistrivsel.

Men selvom disse handlinger og orienteringer således udgør undtagelser, lægger de sig samtidig i forlængelse af en anden gennemgående tilbøjelighed, som vi skitserede i begyndelsen af dette kapitel: At de to trivselsspor i undersøgelsen er forbundet, og at den trivsel og mistrivsel, der kommer til udtryk i de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet, følgelig er vævet sammen med den trivsel og mistrivsel, der udtrykkes i deres subjektive forståelser af sig selv. Man kan endog sige, at undtagelserne udgør en slags intensivering af denne tilbøjelighed.

De er således ikke bare eksempler på, at forhøjet mistrivsel i det ene trivselsspor er forbundet til forhøjet mistrivsel i det andet, men viser ydermere, at denne forbindelse kan være så udtalt, at trivselen i begge trivselsspor undermineres. Den mistrivsel, der er relateret til krop og ydre, ensomhed og selvmordsforsøg, adskiller sig således fra den mistrivsel, der i øvrigt kommer til udtryk i de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet, idet den i særlig grad er koblet til den mistrivsel, som kommer til udtryk i de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv.

3.4 Andre tværgående sammenhænge

I rapporten har vi dog også set eksempler på, at trivselstilstandene i de to trivselsspor relaterer sig til hinanden på andre måder: Flere steder har vi således belyst handlinger og orienteringer i hverdagslivet, der rummer tegn på mistrivsel, men som ikke er forbundet til en øget forekomst af negative vurderinger af livet og selvet. Her er mistrivsel i det ene trivselsspor ikke umiddelbart forbundet til mistrivsel i det andet. Tværtimod virker trivselstilstandene i de to trivselsspor disse steder ikke ind på hinanden hverken i den ene eller den anden retning. Man kan således sige, at trivselssporene her er frakoblet hinanden.

Andre handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, er ligefrem forbundet til en øget forekomst af positive vurderinger af livet og selvet. Her er der altså en sammenhæng mellem de to trivselsspor, men sammenhængen har ikke karakter af en direkte spejling, som vi så i eksemplerne med intensiverede koblinger, hvor mistrivsel i det ene trivselsspor reflekteres som mistrivsel i det andet. Tværtimod føjes de to trivselsspor her sammen i en omvendt spejling, hvor mistrivsel og trivsel bliver hinandens spejlbilleder.

Man kan sige, at de to trivselsspor i disse tilfælde er koblet sammen – men at der er tale om utraditionelle koblinger.

Frakoblingerne (der, hvor der ikke er nogen sammenhæng) og de utraditionelle koblinger (der, hvor negativt og positivt føder hinanden) optræder i vid udstrækning andre steder i rapporten end de intensiverede koblinger. De befinder sig således et godt stykke væk fra de dele af rapporten, der beskæftiger sig med ensomheds- og selvmordsrelaterede mistrivsel. Der optræder visse frakoblinger og utraditionelle koblinger i de afsnit, der belyser krop og ydre, men i modsætning til de intensiverede koblinger handler de ikke om at cutte eller sulte sig. Hovedparten af afkoblingerne og de utraditionelle koblinger befinder sig dog i de dele af rapporten, der handler om mobbe-, sex-, rusmiddel- og kriminalitetsrelateret adfærd og mistrivsel.

De unges vurderinger af hele livet lige nu og deres vurderinger af, hvor ofte de har problemer, som gør det svært for dem at klare hverdagen, er de aspekter ved deres oplevelse af selvet og livet, hvor der oftest optræder frakoblinger. Begge disse aspekter er således upåvirket af følgende handlinger og orienteringer: Det at have mobbet andre, have erfaringer med kønssygdom, prøvet ubeskyttet samleje, føle stort pres for at gå i det rigtige tøj, ofte tænke på sin vægt og det at tillægge udseendet stor betydning. Bortset fra det at have mobbet andre, er det de samme handlinger og orienteringer, der er frakoblet de unges oplevelse af deres selvtillid. De unges oplevelse af deres egen popularitet i forhold til jævnaldrende unge er til gengæld upåvirket af det at tillægge udseendet stor betydning, det at opleve stort pres for at gå i det rigtige tøj og det ofte at tænke på sin vægt.

Læser vi på tværs af afkoblingerne, kan vi konstatere, at føle stort pres for at gå i det rigtige tøj, ofte tænke på sin vægt og det at tillægge udseendet stor betydning slet ikke er koblet til nogen af de fire aspekter af de unges oplevelse af sig selv og deres liv, som vi har belyst i rapporten. Her er de to trivselsspor med andre ord slet ikke koblet sammen.

Det at have haft en kønssygdom og at have prøvet ubeskyttet samleje er koblet til de unges vurdering af, hvor populære de er i forhold til andre unge, men er derudover frakoblet de unges vurdering af sig selv og deres liv. Det at have mobbet andre er frakoblet de unges vurdering af hele livet lige nu og deres vurdering af, hvor ofte de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, men er koblet til deres vurdering af deres selvtillid, og hvor populære de er i forhold til andre unge.

Her er der dog tale om utraditionelle koblinger, hvor mistrivsel i det ene trivselsspor kobles til trivsel i det andet. Det at have mobbet andre er således forbundet til en øget tilbøjelighed til at have en positiv vurdering af egen selvtillid og popularitet. Populariteten påvirkes endvidere positivt af følgende adfærd og orienteringer: Det at have overvejet at tage anabolske steroider, at have spist uhæmmet meget den seneste uge, at have prøvet at få en kønssyg-

dom, at have haft ubeskyttet samleje, at have prøvet af presse nogen til noget seksuelt, det at være fuld flere gange og det at have prøvet hash og stoffer. Foruden den positive effekt af det at have mobbet andre påvirkes selvtilliden positivt af at have presset andre til noget seksuelt, at være festryger og at være fuld flere gange om ugen. De unges vurderinger af hele livet lige nu og deres vurderinger af, hvor ofte de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, indgår ikke i nogen utraditionelle koblinger.

De fleste eksempler på adfærd og orienteringer, der indgår i utraditionelle koblinger, optræder da også kun i forhold til ét aspekt af de unges vurdering af sig selv og deres liv: deres popularitet. Det drejer sig om det ofte at være stresset, at have overvejet anabolske steroider, at have spist uhæmmet meget på kort tid, at have haft ubeskyttet samleje, at have haft en kønssygdom, at have prøvet hash og stoffer samt det at have erfaringer med kriminalitet. Derudover indgår det at ofte mobbe andre, presse andre til noget seksuelt og at drikke sig fuld flere gange om ugen i en utraditionel kobling med de unges vurdering af deres selvtillid. Det at være festryger indgår kun i en utraditionel kobling med selvtillid.

I enkelte tilfælde er relationen mellem de to trivselsspor imidlertid ikke så klar, at man enten kan tale om en intensiveret kobling, en frakobling eller en utraditionel kobling. Eksempelvis ser vi, at det at have fået en kosmetisk operation, at have prøvet anabolske steroider, at have kastet op med vilje, at have sultet sig, at have fortrudt sex og det at have følt sig billig efter sex polariserer de unges oplevelse af deres egen popularitet.

Disse former for adfærd og orienteringer er med andre ord både forbundet til en øget forekomst af både det at føle sig mindre og det at føle sig mere populær end andre unge. Derudover ser vi en polarisering af de unges vurderinger af hele livet lige nu blandt de unge, der drikker sig fulde flere gange om ugen. Disse unge har således en øget tilbøjelighed til at foretage negative eller positive vurderinger af hele livet lige nu, mens færre har en neutral vurdering.

3.5 Konteksten ser ud til at spille en rolle

Det, at den samme adfærd og orientering kan være forbundet til en øget forekomst af både positive og negative vurderinger af livet og selvet, tydeliggør den kompleksitet og modsætningsfuldhed, der i det hele taget præger sammenhængen mellem de to trivselsspor.

Nok er det et af rapportens hovedresultater, at mistrivsel i det ene trivselsspor øger tilbøjeligheden til mistrivsel i det andet, og at der således er en sammenhæng mellem trivselstilstandene i de to trivselsspor. Men samtidig er det ligeledes en vigtig pointe, at mistrivsel i det ene trivselsspor i varierende grader er kombineret med trivsel i det andet trivselsspor - og at trivsel og mistrivsel således er tilbøjelige til at sameksistere. Det gælder selv i de intensiverede koblinger, hvor sammenhængen mellem trivselssporene ellers er mest udpræget. For selv dér er handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, forbundet

med mange positive vurderinger af selvet og livet. Endnu tydeligere er det naturligvis i de utraditionelle koblinger, hvor handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, ligefrem er koblet til en øget tilbøjelighed til at angive positive vurderinger af selvet og livet. Her synes mistrivsel i det ene trivselsspor ligefrem at have en gunstig indvirkning på trivselen i det andet.

Når vi nu ydermere kan konstatere, at visse handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, er koblet til en polarisering af de unges vurderinger af selvet og livet – dvs. at mistrivsel i det ene trivselsspor lige så godt kan blive til øget trivsel som til øget mistrivsel i det andet – bliver det samlede billede blot endnu mere komplekst og modsætningsfuldt. Her er der nemlig ikke blot tale om, at mistrivsel og trivsel sameksisterer. Her er der ydermere tale om, at mistrivsel i det ene trivselsspor i nogle sammenhænge er koblet til mistrivsel i det andet trivselsspor, mens de i andre sammenhænge er koblet til trivsel.

Noget tyder altså på, at det ikke alene vil være relevant at udforske, hvordan det kan være, at noget, vi definerer som mistrivsel, kan være koblet til noget, vi definerer som trivsel. Det vil ydermere være relevant at sætte fokus på de sammenhænge, som de forskellige mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer optræder i, og finde ud af, hvilken betydning sammenhængene har for, om de kobles til mistrivsel eller trivsel i det trivselsspor, der vedrører de unges subjektive vurderinger af selvet og livet. For tilsyneladende kan selvsamme handling og orientering indimellem både føre til det ene og det andet. I stedet for at forstå de forskellige handlinger og orienteringer som isolerede fænomener, må vi altså udforske betydningen af de varierende kontekster, de optræder i, dvs. forstå konteksterne som noget, der er med til at give dem deres særlige karakter, og som er med til at bestemme, om de kobles til trivsel eller mistrivsel i det andet trivselsspor. På samme måde vil det også være relevant – både for forskere og praktikere – at udforske betydningen af de varierende kontekster, som de unges vurderinger af de forskellige aspekter af selvet og livet optræder i, med henblik på at undersøge, hvilken rolle disse kontekster spiller for det enkelte aspekts koblinger til mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer.

4. Sammenhænge i hvert trivselsspor

4.1 To klumper af mistrivsel

Med henblik på at udforske konteksternes betydning, vender vi nu vores opmærksomhed væk fra sammenhængene mellem de to trivselsspor og dykker for en stund i stedet ned i de sammenhænge, der måtte være indenfor hvert trivselsspor. Ved at gå ind i hvert trivselsspor bliver det muligt for os at indkredse den umiddelbare kontekst omkring det enkelte trivselsspor og mistrivselsspørgsmålet og afsøge dens betydning for dette.

Og at det enkelte mistrivselsspørgsmålet sjældent står alene, men er knyttet til en kontekst, bliver ikke mindst tydeligt, når vi dykker ned i det trivselsspor, der rummer de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet. Her optræder handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, således ofte sammen med andre handlinger og orienteringer, der ligeledes rummer tegn på mistrivsel. I rapporten har vi fundet to tydelige klumpdannelser.

Den første klumpdannelse består blandt andet af det at være utilfreds med kroppen, at have prøvet at sulte sig, at have prøvet at cutte sig, at have overvejet eller forsøgt at begå selvmord, at have en negativ helbredsbedømmelse, at have seksuel risikoadfærd, at have følt sig presset til sex, at føle sig ensom og ofte at være blevet mobbet. Disse handlinger og orienteringer er forbundet på kryds og tværs i en ganske tætvet formation, som kun i yderst begrænset omfang integrerer en forhøjet kriminalitetsadfærd og rusmiddelbrug, der ellers udgør to vigtige temaer i rapporten.

Disse to handlinger og orienteringer indgår til gengæld i en anden – alternativ – klumpdannelse, der nok har visse forbindelseslinjer til den første klumpdannelse, men som ikke desto mindre må siges at have en selvstændig karakter. Udover den forhøjede kriminalitetsadfærd og rusmiddelbrug består denne klumpdannelse blandt andet af det at have mobbet andre, at have taget anabolske steroider, at have seksuel risikoadfærd og det at have presset andre til sex. Også mellem disse handlinger og orienteringer går således en række forskellige forbindelseslinjer, der tilsammen danner en ganske tætvet formation.

4.2 Veje ind i klumperne

Ved at rette fokus mod udvalgte handlinger og orienteringer og fremdrage de forbindelseslinjer, vi har identificeret omkring dem i rapporten, kan vi sammenstykke et illustrativt billede af, hvordan klumpdannelserne, deres bestanddele og indbyrdes forbindelseslinjer ser ud. Samtidig kan vi også få et nærmere indblik i de steder, der rummer forbindelseslinjer mellem de to klumpdannelser.

Når vi eksempelvis bevæger os ind i den første klumpdannelse gennem det at være utilfreds med kroppen, får vi først øje på tydelige forbindelseslinjer mellem denne handling

og orientering og alle de spiserelaterede handlinger og orienteringer, vi har belyst i rapporten. Det drejer sig bl.a. om det at have prøvet at sulte sig selv, at have kastet op med vilje, at have følt skyld over at spise og det at have spist uhæmmet meget med fysisk ubehag til følge, om end forbindelseslinjen til den sidstnævnte er svagere end til de øvrige spiserelaterede adfærdsformer.

Derudover får vi øje på forbindelseslinjer til det at have fået eller ønsket at få en kosmetisk operation, at have cuttet sig selv, prøvet at begå selvmord og det at have en negativ helbredsvurdering. Vi kan desuden se, at utilfredshed med kroppen hænger sammen med det at have haft ubeskyttet sex, at have fået en abort, at have følt sig presset til sex, at have fortrudt sex og det at have følt sig billig efter sex. Endvidere er det at være utilfreds med kroppen forbundet til en øget tilbøjelighed til at føle sig ensom og ofte være blevet mobbet. Der er imidlertid ikke nogen nævneværdige forbindelser mellem det at være utilfreds med kroppen og forhøjet kriminalitetsadfærd og rusmiddelbrug.

Anderledes ser det ud, hvis vi går ind i den første klumpdannelse med udgangspunkt i det at have erfaringer med at cutte sig. På den ene side finder vi forbindelseslinjer mellem cutting og alle de handlinger og orienteringer, der også var forbundet til det at være utilfreds med kroppen. Udover de spiserelaterede adfærdsformer, gælder det at have en negativ helbredsvurdering, have overvejet eller prøvet at begå selvmord, have seksuel risikoadfærd (ubeskyttet sex osv.), negative seksuelle oplevelser (presset til sex osv.), føle sig ensom og det ofte at være blevet mobbet.

Vi kan ikke se nogen sammenhæng mellem cutting og en forhøjet brug af rusmidler. Men i modsætning til det at være utilfreds med kroppen er cutting forbundet til en forhøjet kriminalitetsadfærd. Jo alvorligere kriminalitetsadfærd, man har haft, desto større er sandsynligheden for, at man ligeledes har erfaringer med cutting, så her ser vi for første gang en enkelt forbindelseslinje til den anden klumpdannelse i rapporten.

Går vi ind i den første klumpdannelse via ensomhed, kan vi ikke konstatere nogen sammenhæng med en øget kriminalitetsadfærd, men til gengæld er der en enkelt forbindelseslinje til øget rusmiddelbrug: Jo mere ensom, man føler sig, desto større er sandsynligheden således for, at man er fast ryger. Omvendt er det at drikke sig fuld flere gange om ugen forbundet til en lavere risiko for ensomhed. Det samme gælder det at have prøvet anabolske steroider. I forlængelse af denne tendens er det ikke eller sjældent at drikke alkohol forbundet til en øget ensomhed.

Der er ikke nogen nævneværdige forbindelseslinjer mellem en øget brug af rusmidler og det ofte at være blevet mobbet, som ligeledes er en del af den første formation af mistrivsel. Her er der til gengæld en tynd linje til øget kriminalitetsadfærd: Der er således en svag tendens til, at jo alvorligere kriminalitetsadfærd, man har, desto oftere er man blevet mobbet. Det er dog for intet at regne sammenlignet med den sammenhæng, der er mellem kriminalitetsadfærd og det at have mobbet andre: Unge, der ofte har mobbet andre, har så-

ledes en øget tilbøjelighed til at have begået kriminalitet, især de to former for kriminalitet, vi i rapporten klassificerer som de mest alvorlige.

Det at have mobbet andre er også forbundet til en øget brug af diverse rusmidler, både stoffer, hash, alkohol og rygning. I det hele taget er det at have mobbet andre vævet sammen med nogle ganske andre handlinger og orienteringer end det at være blevet mobbet, fx en øget tilbøjelighed til at udøve pres mod andre seksuelt og bruge anabolske steroider. Selvom det at have mobbet andre, ligesom det at være blevet mobbet, er forbundet til seksuel risikoadfærd, er det også forbundet til en nedsat sandsynlighed for at føle ensomhed, hvilket yderligere illustrerer forskellene mellem det at mobbe og blive mobbet og – i videre forstand – mellem den første og den anden klumpdannelse i rapporten.

Tager vi en anden vej ind i den anden klumpdannelse, gennem rusmiddelbrug, ser vi først og fremmest en klar sammenhæng mellem forskellige former for rusmiddelbrug: Faste rygevaner er således forbundet til det ofte at drikke. Og det ofte at drikke er forbundet til det at have prøvet hash og stoffer. Derudover er der klare sammenhænge mellem rusmiddelbrug og kriminalitet: Jo alvorligere kriminalitet, man har begået, desto større er sandsynligheden for, at man ligeledes ryger fast, drikker ofte og har prøvet hash, narkotika og anabolske steroider.

Vi har allerede set, at en øget rusmiddelbrug ikke er forbundet til øget ensomhed, hvis vi ser bort fra det at ryge fast. Det at ryge fast er endvidere forbundet til en øget sandsynlighed for at have en negativ helbredsbedømmelse. Helbredsbedømmelsen påvirkes til gengæld positivt af det at drikke sig fuld en til to gange om måneden, og omvendt er det ikke eller sjældent at drikke alkohol ligefrem forbundet til en dårligere helbredsbedømmelse.

Ikke alle former for rusmiddelbrug er dog lige positive for helbredsbedømmelserne: Det at ryge fast og have prøvet hash og stoffer er således forbundet til mere negative helbredsbedømmelser, hvilket dog ikke ændrer på det bemærkelsesværdige ved, at en øget rusmiddelbrug i mange henseender er forbundet til en mere positiv helbredsbedømmelse.

Vi kunne tage andre veje ind i de to klumpdannelser. Men dels er de forskellige handlinger og orienteringer og deres indbyrdes forbindelseslinjer allerede beskrevet detaljeret i løbet af rapporten, og dels skulle de overordnede karakteristika ved de to klumpdannelser nu ligge nogenlunde klart. Det skulle ligeledes ligge nogenlunde klart, at klumpdannelserne ikke kan skarpt afgrænses fra hinanden. At der løber visse forbindelseslinjer mellem dem, som træder frem, når man løfter enkelte handlinger og orienteringer og deres relation til andre handlinger og orienteringer frem i lyset.

Det laver dog ikke om på, at klumpdannelserne er så fremtrædende, at de bør inddrages i analysen af de enkelte handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel,

samt deres til tider overraskende koblinger til de vurderinger af selvet og livet, der analyseres i rapportens andet trivselsspør.

4.3 Sammenhænge i selv- og livsvurderingerne

Disse vurderinger har dog også en række indbyrdes forbindelseslinjer. Der er m.a.o. en sammenhæng mellem de unges vurderinger af, hvordan deres liv alt i alt er lige nu, hvor ofte de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, hvordan deres selvtillid er, og hvor populære de er i forhold til andre jævnaldrende unge. Unge, der synes, at deres liv alt i alt er godt eller meget godt, er således mere tilbøjelige end de øvrige unge til at vurdere, at de sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, at de har høj eller meget høj selvtillid, samt at de er lige så populære eller mere populære end andre unge.

Omvendt er unge, der synes, at deres liv alt i alt er dårligt eller meget dårligt, mere tilbøjelige end alle de andre unge til at vurdere, at de ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, at de har lav eller meget lav selvtillid, og at de er mindre populære end andre unge. Og sådan går der positive og negative forbindelseslinjer mellem alle de fire spørgsmål: Svarer de unge positivt på ét spørgsmål, øges tilbøjeligheden til at svare positivt på de tre andre spørgsmål, og svarer de negativt, øges tilbøjeligheden til at svare negativt på de øvrige spørgsmål.

Det laver dog ikke om på, at et negativt svar på et spørgsmål aldrig har så stor effekt på de øvrige spørgsmål, at det gør det mere sandsynligt, at de besvares negativt, end at de besvares positivt. Det er eksempelvis kun en minoritet af de unge, der har lav eller meget lav selvtillid, der synes, at deres liv lige nu alt i alt er dårligt eller meget dårligt. Det er også kun en minoritet af de unge, der ofte eller altid har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen, som synes, de er mindre populære end andre unge på deres egen alder. Så selvom et negativt svar på et spørgsmål øger sandsynligheden for negative svar på de øvrige spørgsmål, øges den aldrig så meget, at der er flere negative end positive svar.

Det spejler naturligvis den overvældende tilbøjelighed til at svare positivt på de fire spørgsmål, der gør sig gældende blandt de unge i rapporten. Over halvdelen af de unge svarer således positivt på alle fire spørgsmål (53,8 pct.), mens over en fjerdedel (26 pct.) af dem svarer positivt på tre spørgsmål, og kun 1 pct. har ingen positive svar. Omvendt har hele 81,9 pct. ikke nogen negative svar overhovedet, 1,3 pct. har et negativt svar, og blot fem pct. af de unge svarer negativt på mere end et spørgsmål.

Vi kan ikke konstatere egentlige klumpdannelse i de unges besvarelser af de fire spørgsmål om selvet og livet. Der er således kun mindre forskelle på, hvor stærke forbindelserne er mellem de positive og en negative besvarelser på de forskellige spørgsmål. Det er dog ikke

ensbetydende med, at der slet ikke er forskel på, hvordan de enkelte spørgsmål er forbundet til hinanden.

Eksempelvis kan vi konstatere, at det især er positive besvarelser af spørgsmålet om selvtillid, der falder fra, når vi ser på de unge, der har svaret positivt på tre ud af de fire spørgsmål. Det net, som dannes af forbindelseslinjerne mellem de positive besvarelser, integrerer altså i mindre grad spørgsmålet om selvtillid end de øvrige spørgsmål. Sammen med det ofte eller altid at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen, er det da også det at have dårlig eller meget dårlig selvtillid, der optræder hyppigst under de unges negative besvarelser på spørgsmål om selvet og livet.

5. De tværgående sammenhænge i et nyt lys

5.1 De intensiverede koblinger

Med de indbyrdes forbindelseslinjer i de to trivselsspor som baggrundstæppe træder nye aspekter ved de tværgående sammenhænge mellem sporene frem. Fx bliver det tydeligt, at de handlinger og orienteringer, der er forbundet med selv- og livsvurderinger i såkaldt intensiverede koblinger, alle er indbyrdes forbundet i den første klumpdannelse, der dog også dækker handlinger og orienteringer, som ikke er direkte involveret i intensiverede koblinger.

Det at have kastet op og følt sig holdt udenfor – for at nævne to handlinger og orienteringer, der er koblet til særligt negative vurderinger af selvet og livet – er m.a.o. ikke isolerede fænomener, men derimod vævet godt og grundigt sammen med en lang række handlinger og orienteringer, som ligeledes kan være afgørende for disse negative vurderinger.

Dermed ikke sagt, at det at have kastet op og følt sig holdt udenfor ikke i sig selv har en negativ effekt på selv- og livsvurderingerne – det har de givetvis. Men det er sandsynligt, at denne negative effekt forstærkes af deres sammenklumpning med en række andre handlinger og orienteringer, der ligeledes rummer tegn på mistroivsel. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at indtænke disse øvrige handlinger og orienteringer, når man konkluderer på, hvordan det at have kastet op og følt sig holdt udenfor virker ind på unges trivsel.

Den pointe kan i og for sig også rettes mod de negative selv- og livsvurderinger, der indgår i de intensiverede koblinger. Selvom alle fire selv- og livsvurderinger i en eller anden grad indgår i intensiverede koblinger, gælder det især vurderingen af selvtillid og det at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen.

Det kunne derfor være nærliggende at konkludere, at disse aspekter ved de unges selv- og livsvurdering besidder nogle træk, der gør dem særligt tilbøjelige til at optræde negativt i koblingen med de handlinger og orienteringer, der indgår i den første klumpdannelse. Dvs., at en negativ vurdering af ens selvtillid og evne til at mestre problemer i hverdagen har en særlig effekt på fx det at kaste op, føle sig ensom og de øvrige handlinger og orienteringer i den første klumpdannelse.

Selvom det ingenlunde kan afvises, er det værd ligeledes at holde sig for øje, at der går forbindelseslinjer mellem alle selv- og livsvurderingerne, og at det vil være hensigtsmæssigt at tage højde for betydningen af disse forbindelseslinjer i vurderingen af den effekt, som negative vurderinger af selvtilliden og evnen til at mestre problemer ser ud til at have på de handlinger og orienteringer, der indgår i den første klumpdannelse.

5.2 De utraditionelle koblinger

De handlinger og orienteringer, der indgår i utraditionelle koblinger – fx det at ofte mobbe andre, drikke sig fuld og presse andre til sex – er forbundet i rapportens anden klumpdannelse. Selvom vi ikke kan afvise, at disse handlinger og orienteringer rummer træk, der har en særligt positiv effekt på de selv- og livsvurderinger, som kendetegner de utraditionelle koblinger, er det sandsynligt, at synergien med de øvrige handlinger og orienteringer i klumpdannelsen ligeledes har en betydning.

Det forhold gør sig også gældende for de positive selv- og livsvurderinger, som udgør den anden side af de utraditionelle koblinger. På den ene side kan vi konstatere, at det oftest er de unges vurdering af deres selvtillid og popularitet, der indgår i utraditionelle koblinger, hvorfor de må antages at have en særlig effekt på de mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer, der indgår i den anden klumpdannelse. På den anden side ved vi også, at der er en indbyrdes forbindelse mellem alle fire aspekter af selv- og livsvurderingerne, hvorfor vi ikke kan afvise, at positive vurderinger af de øvrige selv- og livsvurderinger forstærker denne effekt.

5.3 Afkoblingerne

Mens de handlinger og orienteringer, der indgår i de intensiverede koblinger, alle er en del af den første klumpdannelse, og de handlinger og orienteringer, der indgår i de utraditionelle koblinger, alle er en del af den anden klumpdannelse, bliver sagen noget mere speget, når vi ser på de handlinger og orienteringer, der indgår i afkoblingerne. Nok ser vi her en overvægt af handlinger og orienteringer, der er knyttet til den anden klumpdannelse, som fx det at mobbe andre, men vi kan også få øje på enkelte handlinger og orienteringer, der er knyttet til den første klumpdannelse, som fx det at ofte tænke på sin vægt.

Uanset disse forskelle, viser deres involvering i afkoblingerne, at den hhv. negative og positive effekt på selv- og livsvurderinger, som handlingerne og orienteringerne i de to klumpdannelse ellers ser ud til at have, i visse tilfælde åbenbart kan neutraliseres. Det er således ikke altid, at handlinger og orienteringer fra den første klumpdannelse er forbundet med en øget tilbøjelighed til negative selv- og livsvurderinger, ligesom det ikke er altid, at handlinger og orienteringer fra den anden klumpdannelse er forbundet til en øget tilbøjelighed til positive selv- og livsvurderinger. Nogle gange er der simpelthen ingen kobling mellem handlinger og orienteringer og selv- og livsvurderinger, der ellers ser ud til at have en betydelig effekt på hinanden.

Om der i disse tilfælde er tale om, at de enkelte handlinger og orienteringer i mindre grad end ellers er integreret i deres klumpdannelse, og den negative henholdsvis positive synergi med de øvrige handlinger og orienteringer derfor er aftaget, har vi ikke mulighed for at afgøre. Vi kan blot konstatere, at der indimellem sker en neutralisering af samspillet mellem nogle af disse handlinger og orienteringer på den ene side og selv- og livsvurderingerne på den anden.

Det er de unges vurderinger af hele livet lige nu og deres evne til at mestre problemer i hverdagen, som oftest indgår i afkoblingerne. Det er således disse to aspekter af de unges selv- og livsvurderinger, der oftest bryder den gennemgående tilbøjelighed til, at handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, er forbundet til enten mere positive eller negative selv- og livsvurderinger.

5.4 Overraskende sammenhænge

Afkoblingerne viser, at mistrivsel i det ene trivselsspor ikke altid er forbundet med en forrykning af trivselstilstanden i det andet. Mere præcist viser de, at handlinger og orienteringer godt kan rumme tegn på mistrivsel, uden at selv- og livsopfattelsen nødvendigvis berøres.

De intensiverede koblinger og de utraditionelle koblinger viser imidlertid, at det oftest er tilfældet, hvilket næppe er overraskende – selvom mennesket ikke altid er tro mod sig selv, når det handler i hverdagen, hvorfor der kan være diskrepans mellem dets adfærd og selvforståelse, må disse størrelser ikke desto mindre siges at være to sider af samme sag. Alligevel overrasker de utraditionelle koblingers krydsninger af negativ adfærd med positiv selvforståelse, idet sammenhængen her umiddelbart ser ud til at være præget af et modsætningsfuldt spændingsforhold.

Ser man isoleret på de mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer, der indgår i de utraditionelle koblinger, kan man imidlertid argumentere for, at de pågældende handlinger og orienteringer slet ikke er så mistrivselrelaterede, som de umiddelbart forekommer – og at deres krydsning med positive selv- og livsvurderinger derfor alligevel ikke er karakteriseret ved et modsætningsfuldt spændingsforhold.

Tag fx det at drikke sig fuld flere gange om ugen eller det at have haft en kønssygdom, der begge er forbundet til en øget oplevelse af at have god selvtillid og føle sig populær. Ser man på disse handlinger og orienteringer i sig selv, kan den gode selvtillid og popularitetsfølelse forklares med, at en aktiv alkohol- og sexadfærd har høj status i ungdomskulturen og er et tegn på social integration. I den forstand kan man betragte det ofte at drikke sig fuld og have en kønssygdom som trivsels- snarere end mistrivselsrelaterede handlinger og orienteringer, hvilket giver mening i forhold til de positive selv- og livsvurderinger.

Denne forklaring forekommer dog mindre plausibel, når man tager højde for de klumpdannelser, som de pågældende handlinger og orienteringer indgår i, dvs. når man inddrager deres umiddelbare kontekst. I klumpdannelserne er det ofte at drikke sig fuld og det at have haft en kønssygdom nemlig forbundet til en øget forekomst af en række handlinger og orienteringer, som er langt sværere at henhøre til noget positivt – fx øget kriminalitetsadfærd, flere selvmordsovervejelser mv. – hvilket minimerer sandsynligheden for, at de det ofte at drikke sig fuld og at have haft en kønssygdom nu også er så trivselspræget, som vi påstod ovenfor. Det overraskende synes derfor intakt. Det ser m.a.o. ud til, at mistrivselsrelaterede handlinger og orienteringer i de utraditionelle koblinger forbindes med trivselsrelaterede selv- og livsvurderinger.

6. Forskellige livsvilkårs betydning

6.1 Køn og andre kategorier

I rapporten har vi løbende delt vore resultater på køn med henblik på at finde ud af, hvilken betydning det har for de unges trivsel og mistrivsel, om de er unge mænd eller kvinder. Hovedparten af vore analyser er gået på de forskelle, vi har kunnet identificere mellem kønnene. Og forskellene er da også mange og væsentlige. Men det samlede indtryk er ikke desto mindre, at der er flere ligheder end forskelle mellem kønnene. Selv de steder i undersøgelsen, hvor forskellene er størst, er lighederne som regel endnu større. Selv når de unge kvinder afviger mest fra de unge mænd, ligner hovedparten af dem m.a.o. de unge mænd – og omvendt.

Men på trods af, at de unges køn altså ingenlunde kan siges at determinere deres trivsel og mistrivsel, virker det ind på disse størrelser. Denne indvirkning er i mange henseender forbundet med indvirkninger fra andre kategorier – som alder, social baggrund, etnicitet osv. – hvorfor det kan være hensigtsmæssigt at belyse køn i sammenhæng med disse kategorier.

Af hensyn til overskueligheden vil vi i det følgende dog løfte kategorierne frem hver for sig, om end vi løbende vil elaborere over deres indbyrdes sammenhænge. Vi starter med

at sætte fokus på netop køn, som er den kategori, vi har beskæftiget os mest med i rapporten. Derefter retter vi blikket mod alder, som også bliver belyst løbende i rapporten. Endelig inddrager vi de kategorier, som vi løftede særligt frem i kapitel 12: Uddannelse og beskæftigelse, skelsættende oplevelser i familien samt etnisk minoritetsbaggrund. I forlængelse heraf vil vi foretage nogle tværgående refleksioner over betydningen af forældrenes uddannelsesniveau.

6.2 Køn i de utraditionelle koblinger

Trods kønnes tilbøjelighed til at ligne hinanden, kan analysen af de kønsforskelle, der trods alt er, føje interessante perspektiver til nogle af de mest tankevækkende resultater i rapporten – det gælder bl.a. det møde mellem trivsel og mistrivsel, vi har konstateret i de utraditionelle koblinger. Det er nemlig sådan, at de to køn fordeler sig forskelligt i de to klumper, som de unges mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer udkrystalliseres i. Og de unge mænd, der er mere tilbøjelige til at angive positive selv- og livsvurderinger end de unge kvinder, er overrepræsenterede i den klumpdannelse, som indgår i de utraditionelle koblinger. Dvs., at den positive effekt, som de mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer har på selv- og livsvurderingerne i de utraditionelle koblinger, i nogen grad spejler de mere positive vurderinger af selvet og livet, vi generelt finder blandt de unge mænd.

Det er dog langt fra hele forklaringen. Hvis vi alene fokuserer på de unge mænd, kan vi stadig se en positiv effekt af de mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer i de utraditionelle koblinger. Eksempelvis kan vi konstatere, at de unge mænd, der ofte er fulde, har en mere positiv vurdering af deres selvtillid end andre unge mænd; det samme gælder de unge mænd, der har overvejet at tage doping; de unge mænd, der har erfaringer med de alvorligste kriminalitetstyper, oplever sig som mere populære end andre unge mænd osv.

Og den positive effekt på selv- og livsvurderingerne blandt de unge mænd er faktisk så massiv, at den kompenserer for den negative effekt, vi i et vist omfang kan konstatere blandt de unge kvinder. Blandt de unge kvinder er det ofte at være fuld således forbundet med mere negative vurderinger af både livet som helhed, evnen til at håndtere problemer og selvtilliden; de unge kvinder med kriminalitetsadfærd er endvidere langt mere tilbøjelige end andre kvinder til at vurdere deres selvtillid negativt osv.

Så selvom den positive effekt på livs- og selvsvurderingerne i de utraditionelle koblinger ikke alene kan siges at være et resultat af en overrepræsentation af de unge mænd med deres generelt mere positive livs- og selvsvurderinger, kan vi altså konstatere, at den positive effekt primært gør sig gældende blandt netop de unge mænd. Og det faktisk i et sådant omfang, at den bliver udslagsgivende for det samlede billede af de unge i de utraditionelle koblinger – til trods for at vi i et vist omfang kan konstatere en negativ effekt hos de unge kvinder. Kontrasten mellem mistrivsel og trivsel i de utraditionelle koblinger er altså primært noget, der genereres af de unge mænd. Det er overvejende dem, der oplever en øget

selvtillid, popularitet osv. i forbindelse med mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer i de utraditionelle koblinger – mens det i mindre grad er tilfældet for de unge kvinder.

6.3 Køn i de intensiverede koblinger

Mens de unge mænd er overrepræsenterede i den klumpdannelse, der er knyttet til de utraditionelle koblinger, er de unge kvinder overrepræsenterede i den klumpdannelse, der er knyttet til intensiverede koblinger, dvs. der hvor mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer i særlig grad kobles til negative selv- og livsvurderinger. Og da de unge kvinder generelt har mere negative selv- og livsvurderinger end de unge mænd, kan de mere negative selv- og livsvurderinger, der gør sig gældende i de intensiverede koblinger, i nogen grad henføres til denne overrepræsentation.

Men ikke kun. De unge kvinder, der indgår i intensiverede koblinger, er mere tilbøjelige end andre unge kvinder til at have negative selv- og livsvurderinger. Fx har de unge kvinder, der er utilfredse med deres kroppe, en øget tilbøjelighed til at have negative vurderinger af alle de fire aspekter af selvet og livet, vi har undersøgt i rapporten. Det samme gælder imidlertid for de unge mænd, om end øgningen af deres negativitet er mindre.

På den ene side kan vi således konstatere, at kønnene i de intensiverede koblinger bevæger sig i samme – negative – retning. Her er der ikke, som i de utraditionelle koblinger, modsatrettede bevægelser. På den anden side kan vi ligeledes konstatere, at de unge kvinder bevæger sig længere ud af den negative tangent end de unge mænd. Så selvom negativiteten i de intensiverede koblinger ikke kun skyldes overrepræsentationen af unge kvinder, er den i højere grad knyttet til de unge kvinder end til de unge mænd.

6.4 Køn i selv- og livsvurderingerne

Sigende er det da også, at de intensiverede koblinger især involverer de to aspekter af selvet og livet, som de unge kvinder i rapporten generelt vurderer signifikant mere negativt end de unge mænd – nemlig selvtilliden og evnen til at håndtere problemer i hverdagen.

Det er dog værd at notere sig, at der selv i forhold til disse to aspekter af selvet og livet er flere unge kvinder med positive end negative vurderinger. Så når vi løfter blikket fra specifikke koblinger og i stedet betragter alle de unge kvinder i rapporten, er det altså en majoritet af de unge kvinder, der har positive vurderinger af selvet og livet, om end majoriteten er mindre end blandt de unge mænd, der som bekendt vurderer selvet og livet mere positivt end de unge kvinder.

6.5 Køn i den første klumpdannelse

Når vi ser på de enkelte handlinger og orienteringer i hverdagslivet, vi har undersøgt i rapporten, afhænger forskellene mellem de unge mænd og kvinder i rapporten som bekendt af, hvilken klumpdannelse handlingerne og orienteringerne tilhører. De unge kvinders overrepræsentation i den første klumpdannelse ses igennem hele rapporten.

Det starter med helbreds vurderingerne, hvor de unge kvinder er mindre positive end de unge mænd. Samtidig er de unge kvinder mere tilbøjelige til at være stressede. Flere unge kvinder beretter endvidere om kroniske sygdomme, og mere end dobbelt så mange unge kvinder angiver, at de har eller har haft en psykisk sygdom. Hovedpine, muskelsmerter og angst er desuden mere udbredt blandt de unge kvinder end de unge mænd.

I rapporten ser vi endvidere, at lidt flere kvinder end mænd ofte er blevet mobbet i løbet af deres skoletid. De er også mere tilbøjelige til at føle sig isolerede og holdt udenfor, selvom de i højere grad end de unge mænd går til deres venner og forældre, hvis de har personlige problemer eller er kede af det. Der er også flere unge kvinder end mænd, der har overvejet og forsøgt at tage deres liv, om end andelen af dem, der har haft selvmordstanker, som rent faktisk forsøger at tage deres liv, ikke er større blandt de unge kvinder end de unge mænd.

Til gengæld har mere end dobbelt så mange unge kvinder som unge mænd skåret i sig selv, hvilket dog er en mindre kønsforskel end i mange internationale undersøgelser. Til gengæld er der flere unge kvinder end mænd, der har skåret i sig selv flere gange. Der er også flere unge kvinder end mænd, der tillægger deres udseende stor betydning, ligesom flere unge kvinder er utilfredse med deres krop og ofte tænker på deres vægt. I forlængelse heraf er der også en større andel af de unge kvinder, som har været på slankekur, følt skyld over at spise, kastet op med vilje, prøvet at sulte sig osv. Og kønsforskellene er endnu større, når vi ser på disse adfærdsformers udbredelse indenfor den seneste uge.

Flere unge kvinder end mænd har endvidere følt sig presset til at gøre noget seksuelt, som de ikke havde lyst til. Der er også flere unge kvinder, der har fortrudt de har haft sex. Hos kvinderne er der endvidere en stærk sammenhæng mellem det at være utilfreds med kroppen og det at have haft negative seksuelle oplevelser – denne sammenhæng finder vi ikke hos de unge mænd.

6.6 Køn i den anden klumpdannelse

Til gengæld er de unge mænd overrepræsenterede i de handlinger og orienteringer, der er en del af den anden klumpdannelse. Der er dobbelt så mange unge mænd i gruppen med alvorlig kriminalitetsadfærd og flere unge mænd i gruppen med mildere kriminalitetsadfærd, mens der er flere unge kvinder i gruppen uden kriminalitetsadfærd. For begge køn gælder dog, at der er færrest i den førstnævnte gruppe og flest i den sidstnævnte gruppe.

Der er flere faste rygere blandt de unge mænd end blandt de unge kvinder. Selvom lige mange unge kvinder og mænd drikker alkohol, er de unge mænd mere tilbøjelige til hyppigt at drikke sig fulde. Der er også langt flere unge mænd, der har haft negative erfaringer med alkohol – med undtagelse af det at have haft sex uden at ville det. Lidt flere unge mænd har prøvet hash. Dobbelt så mange unge mænd har prøvet hash og et andet stof. Langt flere unge mænd har endvidere et aktuelt forbrug af stoffer og gør sig oftere erfaringer med disse. Der er iøvrigt også langt flere unge mænd, der har erfaringer med anabolske steroider.

Flere unge mænd end kvinder dyrker endvidere ubeskyttet sex. Flere unge mænd end kvinder har presset andre til noget seksuelt, som de ikke havde lyst til. Desuden er der flere unge mænd end kvinder, der angiver at have mobbet andre, ligesom der er flere unge mænd end kvinder, som både har erfaringer med at mobbe andre og selv blive mobbet – dvs. som er såkaldt mobfre.

6.7 Aldersmæssige forskydninger

Alder springer mindre i øjnene end køn, og vi har derfor ikke lavet helt så udfoldede analyser af alder – fx har vi ikke sat fokus på alderens betydning for klumpdannelse, tværgående sammenhænge osv. Ikke desto mindre har vi kunnet konstatere visse forskydninger med alderen, der kan aflæses i tallene for enkelte af de handlinger og orienteringer, vi har belyst i rapporten.

Bla. i forhold til helbred – vi kan således se, at 15-19-årige unge i undersøgelsen har en mere positiv vurdering af deres helbred end de 20-24-årige. Til gengæld føler de oftere, at de ting, de foretager sig i hverdagen, er uden mening.

De to aldersgrupper slår også lidt forskelligt ud på vore ensomhedsspørgsmål: Flere af de 15-19-årige føler sig ofte holdt uden for, mens flere af de 20-24-årige ofte savner nogen at være sammen med. Der er også færre i den ældste gruppe, der vurderer, at de har fire eller flere venner at gå til ved personlige problemer. De går også i ringere grad end de yngste til deres forældre i sådanne situationer. De yngste ser i højere grad end de ældste ud til at være en del af nogle sammenhænge, hvor de er omgivet af voksne og andre unge, fx i skolen og på ungdomsuddannelserne. Deres ensomhedsfølelse ser til gengæld ud til at være knyttet til en oplevelse af udenforskab i forhold til disse sammenhænge.

Der er flere af de 15-19-årige end af de 20-24-årige, der har skåret sig. Og cuttingen ser endvidere ud til at være mere aktuelt forekommende i den yngre end den ældre aldersgruppe. De yngste er da også mere utilfredse med deres krop end de ældste – de ældste tænker til gengæld oftere på deres vægt. Alder og køn brydes i forhold til det at tillægge udseendet stor betydning: Mens det er langt mere udbredt blandt kvinderne i den yngste aldersgruppe, nærmer mændene sig kvindernes niveau i den ældste aldersgruppe.

Kvinderne er også hurtigere ude med alkoholbrug end mændene. Flere unge kvinder end mænd drikker alkohol i 15-års alderen. Til gengæld er der en faldende tendens til at drikke alkohol blandt kvinderne i 24-års alderen. For begge køn gælder endvidere, at andelen af faste rygere flader ud ved 20-års alderen – indtil denne alder er der en jævnt stigende tendens med alderen. En sådan udfladning ser vi ikke i forhold til at have gjort sig erfaring med narkotika, der stiger løbende fra 15-års alderen.

6.8 Uddannelse og beskæftigelse

De unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation er ikke bare afhængig af deres alder, men også af deres køn. I kapitel 12 så vi således, at langt flere unge kvinder end mænd er i gang med en videregående uddannelse. Vi konstaterede endvidere, at flere unge mænd end kvinder til gengæld er i gang med en erhvervsuddannelse. Det blev imidlertid også tydeligt, at flere unge mænd end kvinder hverken befinder sig i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet.

Af kapitel 12 fremgik det endvidere, at de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation i en række henseender har betydning for deres trivselstilstand. Selvom de to køn i nogen grad trives forskelligt på forskellige steder i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, er hovedindtrykket for begge køn imidlertid, at det har mindre betydning, hvilken uddannelse og arbejde de er i gang med, end at de overhovedet er i gang med en uddannelse eller arbejde. For både de unge kvinder og mænd gælder således, at intet har så gennemgribende og vidtrækkende konsekvenser for trivslen som det at være ledig.

De ledige unge er således præget af langt flere handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel, end de unge, der befinder sig i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. De har dårligere helbred, oftere erfaringer med mobning, ensomhed, cutting og selvmordstanker. De er også mere utilfredse med deres kroppe, flere af dem har sultet sig indenfor den seneste måned og prøvet anabolske steroider. Derudover er de ledige unge topscorere, når det gælder erfaringer med hash, narko og hård kriminalitet.

Der er dog visse undtagelser spredt ud blandt de unge i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Det er fx mere udbredt blandt gymnasieeleverne end blandt de ledige unge ofte at føle stress. Der er også en større andel af erhvervsskoleeleverne, som drikker sig fulde flere gange om ugen. Endvidere er det mere udbredt blandt unge på de videregående uddannelser end blandt de ledige unge ofte at tænke på sin vægt samt at føle skyld over at spise.

Det generelle kønsbillede, hvor flere unge kvinder end mænd præges af handlinger og orienteringer fra den første klynge, mens flere unge mænd end kvinder præges af handlinger og orienteringer fra den anden klynge, genfindes i vid udstrækning blandt de unge i forskellige uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer. Indimellem forstærkes billedet endog. Fx

er der næsten tre gange så mange unge mænd som kvinder på de videregående uddannelser, der har røget hash eller taget stoffer inden for den seneste måned, mens det samme gælder for ca. dobbelt så mange unge mænd som kvinder blandt alle de unge i undersøgelsen.

Kønsbilledet forstærkes også voldsomt, når man ser på, hvilke unge på erhvervsskolerne og blandt de ledige unge der ofte er blevet mobbet, ofte har følt sig isoleret, har cuttet sig, og som har overvejet selvmord: Fx er næsten dobbelt så mange unge kvinder som mænd på erhvervsskolerne ofte blevet mobbet, hvilket langt overgår kønsforskellen blandt alle de unge i undersøgelsen. Kønsbilledet forstærkes også, når man ser på helbredsangivelserne blandt de ledige unge: Næsten dobbelt så mange unge ledige kvinder som mænd angiver således, at de har et dårligt eller meget dårligt helbred, hvilket er en langt større kønsforskel end blandt alle de unge i undersøgelsen.

Andre gange brydes kønsbilledet imidlertid: Fx er der flere unge kvinder end mænd i grundskolen og gymnasiet, der ryger fast, ligesom der er flere unge kvinder end mænd i grundskolen, der har erfaringer med kriminalitet. Der er også flere unge ledige kvinder end mænd, der drikker sig fulde flere gange om ugen, mens det samme gælder for lige så mange unge kvinder som mænd i grundskolen. Nogle af disse brydninger kan handle om alder: Der er en generel tilbøjelighed til, at unge kvinder udvikles hurtigere end unge mænd, hvilken kan fremskynde deres tilbøjelighed til at have mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer, som er en del af ungdomslivet. At flere unge ledige kvinder end mænd drikker sig fulde flere gange om ugen, kan dog ikke tilskrives alder, men må i højere grad ses som en kønsspecifik effekt af ledigheden, som dog skal ses i lyset af, at langt flere unge ledige mænd end kvinder har erfaringer med hash og stoffer.

De unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation synes til gengæld ikke at have kønsspecifikke effekter på deres vurderinger af selvet og livet. Den generelle tilbøjelighed til, at flere unge kvinder end mænd har en negativ vurdering af deres liv, selvtillid, popularitet og evne til at mestre problemer genfindes således blandt unge i alle de undersøgte uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer.

Men hvor de kønsspecifikke effekter af de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situationer således ikke er iøjnefaldende, er det til gengæld slående, hvor stor betydning det har for de unges vurderinger af selvet og livet, om de er en del af uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet, eller de ikke er. Uanset hvilket aspekt af selvet og livet, der er tale om, er der en betydelig samklang mellem svarene fra alle de unge, der befinder sig i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Disse unge har m.a.o. nogenlunde identiske vurderinger af de fire aspekter af selvet og livet, vi undersøger i rapporten.

Anderledes er det imidlertid med de ledige unge, hvis vurderinger af alle fire aspekter skiller sig ud ved at være langt mere negative. Den øgede tilbøjelighed til mistrivsel, som vi kan aflæse i de ledige unges handlinger og orienteringer, genfinder vi altså i deres subjektive vurderinger af selvet og livet, hvilket blot understreger, hvor alvorligt det er for de unge

at opleve ledighed. Det skal dog understreges, at også en majoritet af de ledige unge har positive vurderinger af de fire aspekter af selvet og livet. Det at være ledig er altså ikke i sig selv forbundet til en majoritet af negative vurderinger af selvet og livet, selvom de ledige i langt højere grad end de øvrige unge foretager sådanne vurderinger.

6.9 Skelsættende oplevelser i familien

De ledige unge skiller sig også ud, når vi ser på skelsættende oplevelser i familien, der kan have betydning for de unges trivsel og mistrivsel - fx skilsmisser, sygdom, overgreb, misbrug og vold. De ledige unge er således overrepræsenterede i forhold til næsten alle de skelsættende oplevelser, vi har undersøgt i rapporten. Især de yngste ledige har haft massivt flere skelsættende oplevelser end gennemsnittet af alle de unge indenfor samme alderskategori.

De unge fra erhvervsuddannelserne har til gengæld haft flere oplevelser end de unge fra gymnasierne: De unge på erhvervsuddannelserne har således oftere skilte forældre, de har oftere oplevet selvmord i familien, ligesom de har oplevet mere vold og afhængighed af rusmidler i hjemmet. Gymnasieeleverne er dog godt med, når det gælder alvorlige psykiske problemer og livstruende sygdomme i familien.

Og hver eneste skelsættende oplevelse ser ud til at have betydning for de unges trivsel. Med ganske få undtagelser øger de skelsættende oplevelser således sandsynligheden for alle de mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer, vi har krydset dem med. Nogle oplevelser synes dog at være forbundet med mere mistrivsel end andre: Det at have været udsat for seksuelt overgreb fra en voksen i den nærmeste familie, det at have været udsat for vold fra forældre eller stedforældre og det at have oplevet vold i den nærmeste familie slår tydeligst igennem på alle fronter.

Det at have været udsat for seksuelt overgreb i familien slår ikke mindst igennem i forhold til det at have overvejet selvmord, det at have skåret i sig selv og det at have prøvet at sulte sig. Det er ligefrem en majoritet af de unge, der har været udsat for seksuelt overgreb, som har haft selvmordsovervejelser. Det at have været udsat for eller oplevet vold rammer ikke disse mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer i så udpræget grad. Til gengæld slår det bredere igennem, og har bl.a. stor effekt på de unges brug af hash og narkotika. Det er dog dødsfald i familien, der har størst effekt på de unges brug af hash og narkotika. Forældrenes afhængighed af rusmidler slår ikke så kraftigt igennem på dette område, men har dog en forholdsvis stor effekt på alle de nævnte mistrivselrelaterede handlinger og orienteringer.

Alle de skelsættende oplevelser i familien slår også igennem på alle de aspekter af selvet og livet, som vi undersøger i rapporten. Seksuelle overgreb i familien slår hårdest igennem på alle fire aspekter, derefter kommer vold i familien, forældres afhængighed af rusmidler og det at have oplevet psykiske problemer i familien.

Det at have oplevet livstruende sygdomme og dødsfald i den nærmeste familie slår primært igennem i de unges oplevelse af at have problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen. Selvmord i den nærmeste familie mindsker overraskende tilbøjeligheden til at synes, at livet er dårligt eller meget dårligt, men øger til gengæld tilbøjeligheden til at have lav selvtillid, ofte at have problemer, der gør det svært at klare hverdagen, samt tilbøjeligheden til at opleve sig mindre populær end andre unge.

Selvom alle de skelsættende oplevelser øger tilbøjeligheden til negative vurderinger af alle fire aspekter af selvet og livet, øges antallet af negative vurderinger ikke så meget, at de opnår majoritet. Ikke desto mindre er det værd at slå fast, at det ikke at have været udsat for skelsættende oplevelser i vid udstrækning mindsker tilbøjeligheden til negative vurderinger. Denne effekt slår kun moderat igennem i forhold til det at føle sig mindre populær end andre unge. Til gengæld mindsker det ikke at have været udsat for skelsættende oplevelser i høj grad risikoen for, man oplever livet som dårligt eller meget dårligt, ligesom det i et betragteligt omfang mindsker sandsynligheden for at have lav selvtillid og problemer, der gør det svært at klare hverdagen.

6.10 Unge med etnisk minoritetsbaggrund

Det at have etnisk minoritetsbaggrund slår til gengæld kun i ringe grad igennem i de unges vurderinger af selvet og livet. Den eneste signifikante forskel, vi kan konstatere mellem de unge med etnisk minoritetsbaggrund og gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen, er, at de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund både føler sig mere og mindre populære end andre unge på deres egen alder. Der er derfor en signifikant mindre andel af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, der føler sig lige så populære som andre unge, omend det stadig gælder for majoriteten af disse unge mænd. Hvad angår vurderingen af de øvrige aspekter af selvet og livet ligner de unge kvinder og mænd med etnisk minoritetsbaggrund til forveksling gennemsnittet af alle de unge kvinder og mænd i undersøgelsen.

Der er til gengæld visse forskelle på de mistrivelsesrelaterede handlinger og orienteringer, der præger de unge med etnisk minoritetsbaggrund og alle de unge i undersøgelsen. Selvom lighederne også her er langt større end forskellene, ser vi fx, at langt flere unge med etnisk minoritetsbaggrund end af gennemsnittet af alle unge har begået alvorlig kriminalitet. Det skyldes især de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, hvor hver femte har erfaringer med sådan kriminalitet – hvilket dog stadig overgås af tallet for ledige unge.

Endvidere har en større andel af de unge med etnisk minoritetsbaggrund end af gennemsnittet af alle de unge røget hash eller taget andre former for stoffer indenfor den seneste måned. Der er også en større andel af de unge med etnisk minoritetsbaggrund, der er faste rygere. Flere unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund end gennemsnittet af alle kvinder drikker sig endvidere fulde flere gange om ugen, mens de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund drikker sig sjældnere fulde end gennemsnittet af alle unge mænd. For begge køn gælder endvidere, at en større andel af de unge med etnisk minoritetsbaggrund

end af alle de unge i undersøgelsen slet ikke drikker. Ligesom det er tilfældet med alle de unge i undersøgelsen, er det dog en majoritet af de unge med etnisk minoritetsbaggrund, som drikker alkohol.

Til gengæld er de unge med etnisk minoritetsbaggrund stærkt overrepræsenterede, når det gælder selvmordsovervejelser. Det gælder dog især kvinderne – en tredjedel af de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund har således overvejet at begå selvmord. Der er imidlertid ingen forskel mellem unge med etnisk minoritetsbaggrund og gennemsnittet af alle unge, når det gælder cutting. Og der er ligefrem færre unge med etnisk minoritetsbaggrund end af alle de unge, som angiver, at de ofte er blevet mobbet. Til gengæld er der flere, der har taget anabolske steroider, og som ofte eller altid tænker på deres vægt. Det sidstnævnte gælder ligefrem en majoritet af de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Der er også flere af disse kvinder end af gennemsnittet af alle kvinder, der har følt skyld over at spise indenfor den seneste måned.

Der er ikke forskelle på den vurdering af helbredet, som foretages af de unge med etnisk minoritetsbaggrund og af alle de unge i undersøgelsen. Til gengæld er de unge med etnisk minoritetsbaggrund langt mere tilbøjelige til at angive, at de ofte eller altid føler sig stressede. Det gælder både de unge kvinder og mænd, omend tilbøjeligheden er særligt fremtrædende hos de unge kvinder: Næsten halvdelen af de unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund angiver således, at de ofte eller altid føler sig stressede, mod kun en fjerdedel af alle de unge kvinder i undersøgelsen. De unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund overgår endda alle de unge kvinder i undersøgelsen, og er langt over niveauet for alle de unge mænd.

Vi har kun i begrænset omfang analyseret sammenhænge mellem de unges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation og deres forældres uddannelsesniveau, omend vi dog har konstateret, at unge i gymnasierne og på de videregående uddannelser i højere grad end fx de unge på erhvervsskolerne har forældre, som selv har en videregående uddannelse. Samtidig kan vi se, at selvom de unge med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad end gennemsnittet af alle de unge har mindst én forældre, der har grundskolen som den højest gennemførte uddannelse, ligner deres uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation i høj grad de øvrige unges. Der ser derfor ud til at være en større social mobilitet blandt de unge med etnisk minoritetsbaggrund end blandt gennemsnittet af alle de unge i undersøgelsen.

Interessant i den sammenhæng er endvidere, at vi ikke kan se nogen forskel på, hvilke skelsættende oplevelser i familien som de etniske minoriteter og alle de unge i undersøgelsen har været udsat for, på trods af, at vi i øvrigt kan konstatere, at der er en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og de skelsættende oplevelser, de unge har været udsat for. Tilsyneladende ser forældrenes uddannelsesniveau ud til at spille en anden rolle for de unge med etnisk minoritetsbaggrund end for gennemsnittet af alle unge.

7. Afsluttende refleksioner

7.1 De fleste unge mestrer ungdomslivet

De fleste unge i Danmark mellem 15 og 24 år ser ud til at mestre ungdomslivet. Det er det hovedindtryk, som denne rapport efterlader. Selvom mange unge har prøvet at være i situationer, der kan være svære, og selvom svære situationer ser ud til at klumpe sig sammen, er det de færreste unge, som fuldstændig overmandes af ungdomslivet. Rapporten viser tværtimod, at de fleste unge i Danmark mellem 15 og 24 år i det store hele trives.

Dermed ikke sagt, at de unge i rapporten ikke også udviser tegn på mistrivsel – det gør de utvivlsomt. Men selv de unge, der ser ud til at mistrives på visse områder, ser ofte ud til at trives på andre områder. Og selv dér, hvor mistrivsel ser ud til at brede sig langt ind i de unges hverdagsliv, og det umiddelbart kan være svært at finde lyspunkter, leverer mange af de unge selv nogle lyspunkter: En betragtelig del af de unge, der ser ud til at være ganske hårdt ramt af mistrivsel, angiver således, at de har et godt liv, at deres selvtillid er høj, at de sjældent har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen, og at de er lige så populære som andre unge. Det gælder naturligvis ikke alle disse unge – men mange af dem.

Rapporten kommer ikke med nogen udtømmende forklaring på, hvad der gør unge i stand til at mestre ungdomslivet. Nok viser rapporten, at livsvilkår, som de unge kun i begrænset omfang selv har kontrol over, spiller en rolle: De unges evne til at mestre ungdomslivet er således betinget af deres forældres uddannelsesniveau, skelsættende oplevelser i familien, deres køn og deres etniske tilhørsforhold. Desuden spiller de unges egen uddannelses- og beskæftigelsesmæssige situation en rolle. Men disse livsvilkår rummer kun en begrænset forklaringskraft. Selvom der er forskelle mellem unge med forskellige livsvilkår, er lighederne ofte større end forskellene.

Vi må altså også søge andre steder, hvis vi vil blive klogere på, hvad der gør de unge i stand til at mestre ungdomslivet – nogle gange mod alle odds. Noget af forklaringen kan måske findes i de unge selv. I de ressourcer, de som individer er bærere af, og som ikke kun afhænger af de specifikke sociale og familiære livsvilkår, de hver især møder under opvæksten. Tværtimod kan unges personlige egenskaber og handlekraft indimellem gøre dem i stand til at sprænge de grænser, som netop disse livsvilkår sætter for dem.

Omvendt kan de unges evne til at mestre ungdomslivet også søges i de fælles rammebetingelser, der trods alt også præger ungdomslivet i Danmark. At så mange mestrer ungdomslivet kan m.a.o. også skyldes, at de vokser op i et velfærdssamfund, der har en lang tradition for at udfordre de uligheder mellem samfundsborgerne, der skabes af deres forskellige sociale og familiære opvækstlivsvilkår og individuelle ressourcer. Selvom velfærdssamfundet ikke er uden systemfejl, kan det ikke afvises, at de støttestrukturer og hjælpemeka-

nismer, som trods alt fungerer, bidrager til, at nogle af de unge, som ved første øjekast ikke ser ud til at have mange chancer, bliver i stand til at mestre ungdomslivet nogenlunde.

Men måske kan forklaringen på, at så mange unge ser ud til at mestre ungdomslivet, også søges et sted midt imellem det individuelle og det samfundsmæssige i deres mest rendyrkede former. Fx i de utallige konkrete møder, som finder sted mellem mennesker hver evig eneste dag. Eller rettere i den varme, omsorg, anerkendelse osv., som sådanne møder i bedste fald kan rumme, og som kan være netop det, der indgyder den unge en tro på sig selv og på livet. Måske kan blot et enkelt møde med det rigtige menneske – en ven, en forælder, en nabo, en lærer, en socialrådgiver – ligefrem være udslagsgivende for, at den unge bliver i stand til at løfte sig selv ud af sin mistrivsel. I givet fald handler de unges mestring af ungdomslivet i høj grad også om kvaliteten af de relationer, som de indgår i, fx om den tilstedeværelse og det engagement, som de rummer eller ikke rummer.

7.2 Brudflader mellem trivsel og mistrivsel

Sådan noget kan være svært at gribe gennem de mange tal og tabeller, vi har gjort brug af i denne rapport. Målet har da også primært været at tegne et nuanceret billede af unges trivsel og mistrivsel og i mindre grad at forklare, hvad disse størrelser skyldes. Vi må derfor nøjes med at konstatere, at noget i ungdomslivet gør, at de fleste unge i Danmark mellem 15 og 24 år ser ud til at trives, ligesom vi må nøjes med at konstatere, at dette noget øjensynligt ikke er til stede i alle unges liv. For selvom de fleste unge ser ud til at mestre ungdomslivet, er det ikke tilfældet for alle unge.

En lille gruppe af unge har ikke bare en lang række handlinger og orienteringer i hverdagslivet, der rummer tegn på mistrivsel. De tilkendegiver endvidere, at de har et dårligt liv, at deres selvtillid er lav, at de ofte har problemer, der gør det svært for dem at klare dagligdagen, og at de er mindre populære end andre unge. Mistrivsel hos disse unge ser m.a.o. ikke ud til at være afgrænset til større eller mindre dele af hverdagslivet, den ser ud til at brede sig over alle ender og kanter og farver deres oplevelse af, hvem de er, og hvordan deres liv er. Her er billedet ganske entydigt. De mistrives.

Hos en anden gruppe unge er vurderingerne af selvet og livet omtrent lige så negative, men her kan vi imidlertid ikke se nævneværdige tegn mistrivsel i deres handlinger og orienteringer i hverdagslivet. De er ikke ensomme, bliver ikke mobbet, cutter sig ikke, har ikke selvmordstanker osv. Men deres syn på selvet og livet er ikke desto mindre præget af en massiv negativitet.

Hvad det skyldes, kan vi ikke præcist sætte fingeren på. Måske mistrives de på områder, som vi ikke for alvor er gået i dybden med i undersøgelsen – det kan være alt lige fra psykiske lidelser over økonomiske problemer til faglige problemer i skolen. Eller måske er de midt i en stor kærestesorg på det tidspunkt, hvor de deltager i spørgeskemaundersøgelsen.

Selvom vi har forsøgt at indfange så mange dimensioner af ungdomslivet som muligt i rapporten, har det ikke været muligt at sætte fingeren ned på alle de større eller mindre forhold, der kan præge den enkelte unges liv. Så der kan være mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer, som vi ikke har fået øje på. På den anden side kan det også være, at disse unge simpelthen mistrives med sig selv og deres liv, selvom deres handlinger og orienteringer i hverdagen ikke er præget af mistrivsel. Måske er deres mistrivsel m.a.o. alene et spørgsmål om identitet, livssyn osv., som ikke i nævneværdigt omfang er koblet til deres adfærd.

I givet fald går disse unge mod hovedtilbøjeligheden blandt de unge i rapporten, der kobler negative vurderinger af selvet og livet sammen med mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer. Ofte er mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer endog koblet sammen med overraskende positive vurderinger af selvet og livet, omend mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer er tilbøjelige til at gøre vurderingerne mindre positive. Det laver dog ikke om på, at det at have positive vurderinger af selvet og livet er et gennemgående træk ved de unge i undersøgelsen, der generelt skal have ganske mange og tunge mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer i hverdagen, før de vurderer sig selv og deres liv i direkte negative vendinger.

Dermed ikke sagt, at unge, der har mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer i hverdagslivet, men som vurderer sig selv og deres liv i positive vendinger, ikke kan mistrives. En vurdering af de unges trivselstilstand må tage udgangspunkt i en samlet vurdering af de trivsel indikatorer vi har valgt at benytte i rapporten: På den ene side er det naturligvis værd at tage i betragtning, at de unge selv siger, at de trives med sig selv og deres liv. På den anden side kan vi naturligvis heller ikke ignorere handlinger og orienteringer, der rummer tegn på mistrivsel.

For hovedparten af de unge i rapporten gælder som bekendt, at denne mistrivsel kun ser ud til at præge handlinger og orienteringer på visse områder af hverdagslivet, mens de ser ud til at trives på andre områder. Her bidrager positive vurderinger af selvet og livet naturligvis til et samlet billede af trivsel. Omvendt bliver billedet noget mere mudret, hvis positive vurderinger af selvet og livet kobles til mange og tunge mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer i hverdagslivet.

I rapporten sættes denne problematik på spidsen af de mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer - som fx kriminalitetsadfærd og hyppig fuldskab - der ligefrem er koblet til en øget tilbøjelighed til at have positive vurderinger af selvet og livet. På den ene side kan vi naturligvis ikke sidde overhørig, at disse unge har handlinger og orienteringer, der kan tolkes som stærkt mistrivsel relaterede, og at disse handlinger og orienteringer ofte er klumpet sammen med andre mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer som det at mobbe andre, presse andre seksuelt osv. På den anden side må vi selvfølgelig tage til efterretning,

at disse unge selv giver udtryk for, at de trives med sig selv og deres liv, ja, de giver ligefrem udtryk for, at de trives endnu mere end gennemsnittet af de unge i rapporten.

Her vil en samlet vurdering af trivselsindikatorerne både kunne pege mod trivsel og mistrivsel – vi kan m.a.o. ikke foretage en entydigt negativ bedømmelse af trivselstilstanden hos disse unge, selvom deres handlinger og orienteringer i vid udstrækning peger mod mistrivsel. Samtidig giver denne gruppe af unge imidlertid anledning til at reflektere over en af grundantagelserne i rapporten – at det altid er positivt at have positive vurderinger af selvet og livet. Eksempelvis kan man spørge, om den øgede tilbøjelighed til at have høj eller meget høj selvtillid, som præger denne gruppe af unge, nødvendigvis bør betragtes som noget positivt, hvis den er forbundet til en positiv spejling og anerkendelse i sociale sammenhænge, der har kriminel adfærd som omdrejningspunkt.

I forlængelse heraf kan man ligeledes spørge, om det i sådanne tilfælde ligefrem bør betragtes som noget negativt at føle sig mere populær end andre, da populariteten kan tænkes at hænge sammen med det i særlig grad at kunne mestre den kriminelle adfærd, der kunne tænkes at give points i disse sammenhænge.

Andre lignende spørgsmål kunne stilles. Vi har imidlertid ikke mulighed for at svare fyldestgørende på dem i denne rapport, da det ville forudsætte et nærmere kendskab til det samspil mellem socialitet og subjektivitet, som gør sig gældende i disse unges liv, hvilket ligger langt udover rapportens rammer. Vi kan blot pege på muligheden for, at det positive kan være et delaspekt af noget problematisk. Og at den subjektive trivsel, vi umiddelbart kan aflæse i disse unges vurderinger af selvet og livet, derfor kan tænkes at have en klangbund af mistrivsel.

7.3 Den selv-rettede mistrivsel

Men selvom positive vurderinger af selvet og livet ikke nødvendigvis bør betragtes som noget entydigt positivt, er der ikke noget, som peger på, at negative vurderinger er andet end negative. Uanset hvordan man vender og drejer det, kan det m.a.o. ikke tolkes som tegn på trivsel, når unge giver udtryk for, at deres liv er dårligt, deres selvtillid lav, at deres popularitet er i bund, og at de har problemer, der gør det svært for dem at håndtere hverdagen.

Da sådanne vurderinger i vid udstrækning er knyttet til nogle andre mistrivselsrelaterede handlinger og orienteringer i hverdagslivet, fx det at være utilfreds med kroppen, sulte sig selv, at være et mobbeoffer, ensomhed og cutting, er det fristende at betragte disse handlinger og orienteringer som værre end de mistrivselsrelaterede handlinger og orienteringer, vi netop har belyst. I hvert fald gør deres stærkere kobling til negative selv- og livsvurderinger det mere sandsynligt, at de optræder hos unge, hvis samlede trivselstilstand må betragtes som negativ.

Hvad det skyldes, kan vi ikke sige noget entydigt om. Samtidig er det imidlertid påfaldende, at disse mistrivselsrelaterede handlinger og orienteringer i vid udstrækning ser

ud til at have selvet som deres genstand. Hvad enten det er andre (fx ved at mobbe) eller den unge selv (fx ved at sulte eller cutte sig), der opleves som aktivt handlende, er det den unge selv, der er målet for den mistrivsel relaterede handling og orientering. Der er m.a.o. tale om mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer, der sætter den unge i centrum af sin egen mistrivsel. I den forstand kan man sige, at det er handlinger og orienteringer, der ser ud til at individualisere mistrivsel.

Det at have kriminalitetsadfærd, ofte at drikke sig fuld, mobbe andre, presse andre seksuelt osv. synes i højere grad at have karakter af handlinger og orienteringer, der retter opmærksomheden væk fra den unge selv – i visse tilfælde direkte mod andre unge, der således bliver gjort til mobbeofre, kriminalitetsofre osv. Selvom disse handlinger og orienteringer ingenlunde kan betegnes som uproblematisk, og i visse tilfælde ligefrem er direkte asociale, ser de ud til at have færre negative konsekvenser for de unges subjektive oplevelse af sig selv og deres liv. Selvom vi med udgangspunkt i denne rapport ikke kan komme med en fyldestgørende forklaring på hvorfor, kan vi konstatere, at disse mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer i mindre grad har selvet som sin genstand og dermed i mindre grad individualiserer mistrivsel.

Samtidig bør det dog understreges, at det ikke altid er enten eller. Unge, der ofte mobber andre, er i højere grad end gennemsnittet af alle unge i rapporten ofte selv blevet mobbet. På samme måde har unge, der udøver grov kriminalitet, oftere været udsat for overfald end gennemsnittet af alle unge. Selvsamme unge kan altså godt både have erfaringer med mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer, der er rettet mod andre og mod sig selv.

Ofte vil omverdenen imidlertid være mere tilbøjelige til at fokusere på de handlinger og orienteringer, der retter sig mod andre, end på dem, der er rettet mod den unge selv. Den selvrettede mistrivsel er som regel mindre synlig, og virker ofte mindre forstyrrende for den sociale orden omkring unge. Til gengæld tyder meget altså på, at den kan være endnu værre for den unge selv. Der er derfor god grund til at øge opmærksomheden mod de mistrivsel relaterede handlinger og orienteringer, som har en selv-rettet karakter. Og det gælder hvad enten de unge både præges af selv-rettede og andre-rettede handlinger og orienteringer, eller de kun præges af selv-rettede handlinger og orienteringer. For selvom disse handlinger og orienteringer ikke nødvendigvis gør meget væsen af sig, er den mistrivsel, de kan være forbundet med, alt andet end uvæsentlig.

14

Metode

Niels Ulrik Sørensen, Jens Christian Nielsen & Martha Nina Osmec

1. Dataindsamling

Denne rapport bygger på telefoninterviews med 3.481 repræsentativt udvalgte 15-24-årige unge fra hele Danmark. Respondenterne blev fundet gennem et såkaldt blandet sample, der udgør en kombination af et repræsentativt udtræk fra CPR-registret og et tilfældigt udvalgt landsdækkende adresseudtræk. 84 pct. af respondenterne kom fra CPR-udtrækket, mens 16 pct. kom fra adresseudtrækket. Denne kombination gav os mulighed for at kontrollere, om CPR-udtrækket var præget af skævheder, hvilket dog ikke viste sig at være tilfældet.

Telefoninterviewene tog udgangspunkt i et spørgeskema med stor tematisk bredde. Spørgeskemaet dækkede en række forskellige aspekter af de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet med relevans for deres trivsel (fx ensomhed, mobning, cutting og rusmiddelbrug) såvel som deres vurderinger af forskellige aspekter af sig selv og deres liv (fx selvtillid og popularitet). Interviewene blev gennemført fra november 2008 til februar 2009 af analysevirksomheden Capacent Epinion, der også ydede konsulentbistand til udformningen af strukturen og kategoriseringerne i spørgeskemaet.

Inden hvert interview fik de unge en introducerende beskrivelse af undersøgelsen, der indeholdt en forklaring på, hvordan de var blevet udvalgt til undersøgelsen, hvad der var undersøgelsens formål, samt hvilke emner de ville komme igennem under interviewet. De unge blev efterfølgende stillet maksimalt 174 spørgsmål, og som regel varede interviewene mellem 20 og 25 minutter. De unge fik mulighed for at tilkendegive, om vi måtte kontakte dem igen for opfølgende interview i det kvalitative studie, der ligeledes indgår i *Når det er svært at være ung i DK*.

2. Bortfaldsanalyse

De 3.481 respondenter indgik i et samlet stikprøvegrundlag på i alt 8.043 personer. Hovedparten af bortfaldet udgjordes af de 2.826 personer, der afviste at deltage i undersøgelsen (35,1 pct. af det samlede stikprøvegrundlag), og de 1.543 personer, der ikke besvarede opkaldene (19,2 pct. af de samlede stikprøvegrundlag). Til sidstnævnte gruppe blev der foretaget op til 250 opkald per person, hvorfor det må formodes, at en del af telefonnumrene i denne gruppe var ugyldige. Der blev endvidere lavet interviewaftaler med 95 personer, som ikke gennemførte interviewene (1,2 pct. af det samlede stikprøvegrundlag), mens 83 personer ikke kunne træffes i interviewperioden (1,0 pct. af det samlede stikprøvegrundlag), fx på grund af længerevarende udlandsophold.

Alt i alt betyder bortfaldet en opnåelsesprocent på 43,5 pct., hvilket indbefatter alle ovennævnte bortfald. Sammenlignes andelen af gennemførte interview alene med andelen af afviste interview, bliver opnåelsesprocenten noget højere. Det vurderes, at opnåelsesprocenten er tilfredsstillende, bl.a. set i lyset af, at respondenterne er unge, som normalt er en

gruppe, der er svær at få til at deltage i telefonbaserede undersøgelser. Derudover fordrer undersøgelsen, at respondenterne udleverer en række personlige og følsomme oplysninger, hvilket ligeledes kan nedsætte tilbøjeligheden til at deltage.

3. Vægtning af data

Kønsfordelingen blandt undersøgelsens unge svarer til fordelingen blandt 15-24-årige i den samlede danske befolkning, mens aldersfordelingen er præget af en nærmest systematisk skævhed. Aldersfordelingen adskiller sig således fra aldersfordelingen i den tilsvarende gruppe i befolkningen ved, at de 15-18-årige er overrepræsenterede, mens 21-24-årige er underrepræsenterede. De yngste unge har således udvist større interesse i at deltage end de ældste. Denne skævhed i aldersfordelingen giver også en skævhed i fordelingen på de enkelte uddannelser.

Vi har derfor besluttet at vægte datasættet på køn, alder og igangværende uddannelse, således at datasættets køns-, alders- og uddannelsesfordelinger svarer til fordelingerne i befolkningen som helhed i den udvalgte aldersgruppe.

4. Statistisk signifikans

Undersøgelsens resultater er baseret på statistiske tests, der har gjort det muligt for os at vurdere, om de fundne sammenhænge og forskelle er rigtige eller blot et udtryk for statistiske tilfældigheder. De statistiske tests kan imidlertid ikke fortælle os, om vi rent faktisk har målt det, som vi ønskede at måle, hvilket også benævnes 'gyldighedsproblemet' (Kreiner 1999).

I undersøgelsen har vi primært anvendt chi-2 test, der tester sammenhængen mellem to eller flere nominalskalavariabeler (Agresti & Findlay 1997). Signifikansniveauet, der afhænger af antallet af kategorier i de anvendte variable og antallet af personer i cellerne i tabellen, angiver sandsynligheden for, om tabellens sammenhænge er tilfældige eller ej. Denne sandsynlighed omtales ofte som p-værdien. P-værdien lægger niveauet for statistisk signifikans. I denne undersøgelse har vi sat grænsen for statistisk signifikans ved $p < 0,05$, hvilket indebærer, at der maksimalt må være op til 5,0 pct. usikkerhed for, at de fundne sammenhænge beror på statistiske tilfældigheder. Hvis p-værdien er større 5,0 pct., betragtes sammenhængene følgelig ikke som signifikante.

Vi har også anvendt gamma-tests, der tester styrken af lineær sammenhæng mellem to ordinære variable (Kreiner 1999). I rapporten har vi dog valgt at udelade gamma-koefficienterne for læsevenligheden og overskuelighedens skyld. Af samme grund har vi heller ikke angivet standardafvigelse og antallet af frihedsgrader.

5. Hvordan læses tabellerne

Til gengæld har vi angivet p-niveauet for hver tabel med tre forskellige stjernesymboler. I de tilfælde, hvor der er forskelle indenfor tabellen, har brugt stjernesymbolerne for hver sammenhæng. I tabel 1 har vi lavet en oversigt over, hvilken p-værdi hhv. markeringen med et, to eller tre stjerner skal aflæses som – og dermed hvilken statistisk betydning vi skal lægge i sammenhængene.

Selvom den statistiske betydning varierer med antallet af stjerner, skal det understreges, at alle stjernerne markerer, at den pågældende sammenhæng betragtes som statistisk signifikant. Er der ingen stjerne, er sammenhængen derimod usignifikant.

Tabel 1: Statistisk signifikansniveau			
Symbol i rapporten	P-værdi	Signifikansniveau	Statisk betydning
*	$0,01 < p \leq 0,05$.	Svag	Uafhængighed mellem de to variable er sjælden
**	$0,001 < p \leq 0,01$	Moderat	Uafhængighed mellem de to variable er usædvanlig
***	$p \leq 0,001$	Stærk	Uafhængighed mellem de to variable er usandsynlig

6. Fokus på forskelle

I rapporten har vi i vid udstrækning lagt vægten på de forskelle, der er mellem forskellige respondenters svar på de spørgsmål, som vi stiller dem i undersøgelsen. En konsekvens er, at respondenter, hvis svar skiller sig ud, ofte bliver fremhævet i analyserne. Da vi især er interesserede i de sammenhænge, vi kan finde mellem respondenternes svar på spørgsmål indenfor forskellige temaer, bliver det i praksis ofte svarsammenhænge, der skiller sig ud, som træder frem i analyserne. Fx nævner vi i kapitel 3, at der er en sammenhæng mellem det at foretage en negativ vurdering af sit helbred og det at angive, at man ofte har problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen.

Denne og andre svarsammenhænge, der skiller sig ud, kan være vigtige at være opmærksomme på, når man vil spore, hvordan mistrivsel forgrener sig mellem de unges handlinger og orienteringer i hverdagslivet og deres subjektive opfattelser af sig selv og deres liv. På den anden side er det ligeledes værd at være opmærksom på, at et for entydigt fokus på disse svarsammenhænge kan risikere at skygge for de unge, hvis svarsammenhænge ikke er lige så bemærkelsesværdige. Og det gælder i sagens natur ofte for majoriteten, også i det nævnte eksempel, hvor det er flertallet af de unge, der foretager en negativ vurdering af deres helbred, som ligeledes angiver, at de sjældent eller aldrig har problemer, der gør det svært at håndtere hverdagen.

I rapporten sørger vi løbende for at kontekstualisere de bemærkelsesværdige svar-sammenhænge, men som følge af undersøgelsens analytiske ambition om at spore mistrivsel-relaterede sammenhænge får de ikke desto mindre en fremtrædende plads i rapporten. Af samme grund har vi valgt at foretage korrelationsanalyser af en række af sammenhænge, der alle er blevet understøttet i disse analyser. Det gælder også sammenhænge i de to klumper af mistrivsel-relaterede handlinger og orienteringer, vi analyserer frem i rapportens konklusion i kapitel 13.

7. Screeninger og diagnoser

Rapporten er i vid udstrækning organiseret omkring de forskellige problemstillinger, vi har spurgt til i spørgeskemaundersøgelsen. Hvert kapitel indledes således med en kort intro til problemstillingen, ligesom anden forskning på området løbende inddrages i kapitlet.

Den store tematiske bredde i spørgeskemaet og vores orientering mod at analysere sammenhænge har imidlertid gjort det umuligt at komme helt til bunds i hvert enkelt tema på temaets egne præmisser. Så godt som alle problemstillinger udgør selvstændige fagområder med sine egne eksperter, vokabularer og praksisfelter. Visse problemstillinger har endog sine egne diagnosesystemer (fx temaet om helbred, stress og psykisk trivsel, temaet om krop og ydre og temaet om rusmiddelbrug), mens andre problemstillinger har sine egne screeningsystemer, som bl.a. kan anvendes til at indkredse udbredelsen af en problemstilling i spørgeskemaundersøgelser (fx ensomhed og diverse afhængighedsformer).

Vi har ikke gjort brug af diagnosesystemer i spørgeskemaundersøgelsen, omend visse spørgsmål er rekrutteret fra sådanne systemer. I disse tilfælde har vi ofte søgt råd hos eksperter fra projektets følgegruppe, der har hjulpet os med at vælge spørgsmål, som griber væsentlige aspekter af mistrivsel indenfor deres ekspertområde. Idet vi ikke har brugt systemerne i deres helhed, kan vi dog ikke sige noget om udbredelsen af diagnosticerede lidelser som fx spiseforstyrrelser, til trods for at vi undersøger mistrivsel-relaterede aspekter af unges spiserelaterede adfærd. Forholdet mellem diagnosticerede lidelser og mistrivsel diskuteres mere udførligt i bogen *Den svære ungdom. 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel* (Nielsen m.fl. 2010), der er udgivet i forbindelse med *Når det er svært at være ung i DK*.

Mens vi ikke har anvendt diagnosesystemer, har vi til gengæld gjort brug af visse komprimerede screeningsystemer, hvis vi har vurderet, at de kunne hjælpe os med at indkredse problemstillinger, som ellers ville være svære at spørge ind til. Det gælder fx i forhold til ensomhed, hvor vi bruger den såkaldte 'UCLA Loneliness Scale' (Russell m.fl. 1980 og Russell 1996). I telefoninterviewene blev der endvidere stillet spørgsmål, der stammede fra et screeningsystem, som bruges til at indkredse ludomani, hvilket sidenhen blev udeladt af vores analyse og derfor ikke er inddraget i rapporten.

Selvom vores orientering mod bredde og sammenhænge har afskåret os fra fx at identificere de unge med diagnosticerede lidelser, har den til gengæld gjort det muligt for os at afdække koblinger mellem forskellige mistrivselsrelaterede problemstillinger i de unges liv, samt komme med et bud på, i hvilket omfang deres liv påvirkes af disse koblinger.

Dette tværgående perspektiv vil blive udfoldet yderligere i den kvalitative undersøgelse, der i 2011 vil blive publiceret som et led i Når det er svært at være ung i DK. I den kvalitative publikation vil udvalgte unge således komme med deres subjektive beretninger om og eksemplificeringer på, hvordan forskellige mistrivselsrelaterede problemstillinger påvirker dem selv og deres liv. Den kvalitative undersøgelse kan ligesom den kvantitative undersøgelse stå alene, men de to undersøgelser udgør ikke desto mindre komplementære blikke på samme problemstilling: unges trivsel og mistrivsel samt sammenhænge mellem forskellige former for trivsel og mistrivsel.

Referencer

A

Agresti, Alan – Barbara Finlay (1997): *Statistical Methods for the Social Sciences*. USA: Prentice Hall International Inc.

Andersen Ejdesgaard, Bo – Iben Stephensen – Børge F. Jensen – Lilian Zøllner – Vagn Mørch Sørensen – Vibeke B. Lassen – Susanne Mouazzene (2009): *Unge selvmordstanker og selvmordsadfærd*. Odense: Center for Selvmordsforskning.

Antonovsky, Aaron (2000) [1987]: *Helbredets mysterium. At tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzels Forlag.

B

Bach, Alice Riis (2005): *Mænd og muskler. En bog om styrketræning og anabole steroider*. København: Tiderne Skifter.

Bach Ludvigsen, Nina – Jens Christian Nielsen (2008): *Unge tryghed og trivsel i Frederiksberg Kommune*. København: Center for Ungdomsforskning.

Balvig, Flemming (2006): *Den ungdom!* København: Det Kriminalpræventive Råd.

Balvig, Flemming – Britta Kyvsgaard (2009). *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2007*. København: Københavns Universitet, Justitsministeriet, Det Kriminalpræventive Råd og Rigspolicechefen.

Balvig, Flemming – Lars Holmberg – Anne-Stina Sørensen (2005): *Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Bergström, Maria (2006): "Genus, makt och pornografi – ungdomars attityder och förhållningssätt till porr". I: *Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga*. Stockholm: Medierådet

Burt, Cyril (1925): *The Young Delinquent*. London: London University Press.

D

Dahl, Karen Margrethe (2007): *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie*. København: Socialforskningsinstituttet.

Demant, Jakob (2008): *Liquid socialities*. Ph.D.-afhandling, Sociologisk Institut. København: Københavns Universitet.

Demant, Jakob – Margaretha Järvinen (2006): "Constructing maturity through alcohol experience". I: *Addiction Research and Theory*, vol. 14 nr. 6.

E

Eilenberg Søgaard, Lise – Cathrine Lundgaard Christensen – Niels Bilenberg (2009): "Selvskadende adfærd blandt børn og unge". I: *Ugeskrift for Læger*, 171/33, 10. august 2009. København: Lægeforeningens forlag.

Emler, Nikolas (2001): *Self esteem: The costs and causes of low self worth*. York: York Publishing Services.

Emler, Nikolas (2003): "Does it matter if young people have low self esteem?". I: Kaye Richards (red.): *Self-esteem and youth development*. Ambleside: Brathay Hall Trust.

Eriksen, Louise (2006): "Sundhed og helbredsrelateret livskvalitet". I: Ola Ekholm – Mette Kjølner – Michael Davidsen – Ulrik Hesse – Louise Eriksen – Anne Illemann Christensen – Morten Grønæk (red.) *Sundhed og sygelighed i Danmark 2005 og udviklingen siden 1987*. København: Statens Institut for Folkesundhed.

F

Filges, Tine – Dorthe Skov Jeppesen – Niels Ulrik Sørensen (2006): *Når et æble om dagen ikke er nok – ung og sund på ungdomsuddannelserne i Svendborg*. København: Center for Ungdomsforskning.

Frisén, Ann (2006). "Kropp, utseende och sexualitet". I: Ann Frisé – Philip Hwang (red.) *Ungdomar och identitet*. Bokförlaget Natur och Kultur.

Frydenberg, Erica (2008): *Adolescent Coping. Advances in Theory, Research and Practice*. Adolescence and Society Series. Routledge.

G

Garde, Karin – Jes Gerlach (2006): *Psyriske sygdomme – forskellen mellem mænd og kvinder*. København: PsykiatriFondens Forlag.

Gundelach, Peter – Margaretha Järvinen (red.) (2006): *Unge, fester og alkohol*. København: Akademisk Forlag.

H

Hansen, Erik Jørgen (2003): Uddannelserne i sociologisk perspektiv. København: Hans Reitzels Forlag.

Heggen, Kåre – Tormod Øia (2005): Ungdom i endring – mestring og marginalisering. Oslo: Abstrakt Forlag.

Helmius, G. (1990). Mogen för sex?! Det sexuellt restriktiverande samhället och ungdomars heterosexuella glädje . Thesis. Uppsala: University of Uppsala.

Helmius, G. (2000). "In the beginning". I: B. Lewin (red.). Sex in Sweden. On the Swedish Sexual Life. Stockholm: National Institute of Public Health.

Helweg-Larsen, Karin – Esben M. Flachs – Marianne Kastrup (2007): Psykisk Trivsel – Psykisk Sygdom – Etniske forskelle blandt unge i Danmark. En undersøgelse baseret på register- og interviewdata om omfang og karakter af psykisk sygdom og psykisk trivsel blandt unge med dansk baggrund, indvandrere og efterkommere af indvandrere. København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Helweg-Larsen, Karin – Susan Andersen – Ulrikke Bryde Nielsen – Mette Madsen (2003): Ung og Køn. Kønspektivet i unges trivsel og sundhedsadfærd i starten af det 21. århundrede. København: Minister for Ligestilling & Statens Institut for Folkesundhed.

Hendry, Leo B. – Marion Kloep (2002): Lifespan Development: Resources, challenges and risks. London: Thomson Learning.

Henningsen, Inge (2009): "Sammenhænge mellem mobning, barndomserfaringer og senere livskvalitet". I: Jette Kofoed – Dorte Marie Søndergaard (red.): Mobning. Sociale processer på afveje. København: Hans Reitzels Forlag.

Herlitz, C. (2001): The public opinion on HIV/AIDS – Knowledge, attitudes and behaviours (Allmänheten och hiv/aids – kunskaper, attityder och beteenden 1989-2000). Folkhälsoinstitutet.

Hughes, Mary Elizabeth – Linda J. Waite – Louise C. Hawkey – John T. Cacioppo (2004): "A Short Scale for Measuring Loneliness in Large Surveys: Results From Two Population-Based Studies". I: Research on Aging 2004; 26; 655. Sage.

I

Illeris, Knud – Noemi Katznelson – Jens Christian Nielsen – Birgitte Simonsen – Niels Ulrik Sørensen (2009): Ungdomsliv. Mellem individualisering og standardisering. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

J

- Johansen, Anette – Bjørn E. Holstein – Anne-Marie Nybo Andersen (red.) (2007): *Social ulighed blandt børn og unge*. København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Johansson, Thomas (1998): *Den skulpterede kroppen – Gymkkultur, friskvård og estetik*. Stockholm: Carlssons.
- Johansson, Thomas (red.) (2007): *The Transformation of Sexuality: Gender and Identity in Contemporary Youth Culture*. Ashgate Publishing.
- Johansson, Thomas (red.) (2005): *Manlighetens omvandlingar – ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Daidalos.
- Johansson, Thomas – Nils Hammarén (2007): "Hegemonic masculinity and pornography: Young people's attitudes toward and relations to pornography". I *The Journal of Men's Studies*, Jan. 01. Harriman, Tennessee: Men's Studies Press.
- Johansson, Thomas – Philip Lalander (red.) (2003): *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer*. Göteborg: Daidalos.
- Juul, Jesper – Helle Jensen (2002): *Pædagogisk relationskompetence – fra lydighed til ansvarlighed*. Forlaget Apostrof.
- Juul, Jesper (2008): *Din kompetente familie*. Forlaget Apostrof.

K

- Kirkegaard, Kasper Lund (2007): *Fra muskelmasse til massebevægelse – indblik i den kommercielle fitness-sektors historie*. København: Idrættens Analyseinstitut (IDAN).
- Kjøller, Mette (2002): "Sundhed og helbredsrelateret livskvalitet". I: Mette Kjøller – Niels Kristian Rasmussen (red.) *Sundhed og sygelighed i Danmark 2000 og udviklingen siden 1987*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Kofod, Anne – Niels Ulrik Sørensen (2006): *Unge og biblioteker*. København: Center for Ungdomsforskning, DPU.
- Kofoed, Jette – Dorte Marie Søndergaard (red.) (2009): *Mobning. Sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kreiner, Svend (1999): *Statistisk problemløsning. Præmisser, teknik og analyse*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

L

Lasgaard, Mathias – Nanna Kristensen (2009): *Ensom i gymnasieskolen. En landsdækkende undersøgelse af ensomhed hos unge på de almen- og erhvervsgymnasiale uddannelser*. København: Ventilen Danmark.

Lasgaard, Mathias (2007): "Et ungdomsliv på egen hånd – introduktion til forskning i ensomhed blandt unge". I: A. Wiborg (red.) *Der er bare ikke rigtig nogen – en antologi om unge og ensomhed*. København: Ventilen Danmark.

Lasgaard, Mathias (2007a): "Reliability and validity of the Danish version of the UCLA Loneliness Scale". I: *Personal and Individual Differences*. Nr. 42.

Lunn, Susanne – Kristian Rokkedal – Bent Rosenbaum (red.) (2010): *Frås og faste – spiseforstyrrelser i klinisk og kulturel belysning*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Löfgren-Mårtenson, Lotta – Sven-Axel Månsson (2006): *Det pornografiska scriptet – om unga och pornografi*. I: Anette Dina Sørensen – Susanne V. Knudsen (red): *Unge, køn og pornografi i Norden – Kvalitative studier*. København: Nordisk Ministerråd.

M

Madge, Nicola – Anthea Hewitt – Keith Hawton – Erik Jan de Wilde – Paul Corcoran – Sandor Fekete – Kees van Heeringen – Diego De Leo – Mette Ystgaard (2008): "Deliberate self-harm within an international community sample of young people: comparative findings from the Child & Adolescent Self-harm in Europe (CASE) Study". I: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 49 issue 6. Association for Child and Adolescent Mental Health. Wiley Blackwell.

Medin, J. – K. Alexandersson 2000: *Begreppen hälsa och hälsofrämjande – en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur.

Mikkelsen, Flemming: "Social mobilitet og uddannelse blandt etniske minoritetsunge". I: *Ungdomsforskning*, nr. 2. sept. 2010, årgang. København: Center for Ungdomsforskning.

Mikkelsen, Flemming – Malene Fenger Grøndahl – Tallat Shakoor (2010): *I Danmark Er Jeg Født... Etniske minoritetsunge i bevægelse*. København: Center for Ungdomsforskning, TrygFonden & Frydenlund.

Mogensen, Kevin (2005): *Unge mænds brug af doping – Risiko, Sundhed, Identitet*. København: Center for Ungdomsforskning.

Munk, Martin (2009): *Forandring af social uddannelsesmobilitet*. København: Undervisningsministeriet.

Munk, Martin (2004): "Livschancer og social mobilitet – forskellige fødselsårganges vilkår". I: *Dansk Sociologi*, nr. 15, 4. København: Dansk Sociologforening.

Møhl, Bo (2006): At skære smerten bort – en bog om cutting og anden selvskade. København: Psykiatrifondens Forlag.

N

Nielsen, Jens Christian – Andy Højholdt – Birgitte Simonsen (2004): Ungdom og foreningsliv. Demokrati, fællesskab og læreprocesser. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Nielsen, Jens Christian – Niels Ulrik Sørensen (2006): ”Livet i nuet”. I: Ungdomsforskning, nr. 4. København: Center for Ungdomsforskning.

Nielsen, Jens Christian – Niels Ulrik Sørensen – Noemi Katznelson – Maria Duclos Lindstrøm (red.) (2010): Den svære ungdom. 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel. København: Hans Reitzels Forlag.

Nielsen, Line – Mathilde Vinther-Larsen – Naja Rod Nielsen – Morten Grønbæk (2007): Stress blandt unge. København: Sundhedsstyrelsen.

Nielsen, Lisbeth B. (2007): Ung2006. 15-24-åriges seksualitet – viden, holdninger og adfærd. København: Sundhedsstyrelsen.

Nordentoft, Merete – Marianne Melau – Tina Iversen – Sanne Kjær (red.) (2009): Psykose hos unge – symptomer, behandling og fremtid. København: PsykiatriFondens Forlag.

O

Orbach, Susie (2009): Bodies. London: Profile Books.

P

Parsons, Talcott (1949): Essays in Sociological Theory. Pure and Applied. Chicago: The Free Press.

Pedersen, Willy (2006): Bittersøtt. Ungdom, sosialisering og rusmidler. Oslo: Universitetsforlaget.

Pedersen, Mads Uffe – Torsten Kolind (red.) (2010): Unge, rusmidler og sociale netværk. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser. København: Idrættens Analyseinstitut (IDAN).

Ploug, Niels (2005): Social arv – sammenfatning. København: Socialforskningsinstituttet.

Ploug, Niels. (2007) (red.): Social arv – social ulighed. København: Hans Reitzels Forlag.

R

Rabøl Hansen, Helle (2005): Grundbog mod mobning. København: Gyldendal Uddannelse.

Rasmussen, Bjarne (2000): Ung99. Rapport 3. Viden, holdninger, sex og AIDS. Frederiksberg: Frederiksberg Forebyggelsessekretariat.

Rasmussen, Mette – Pernille Due (red.) (2007): Skolebørnsundersøgelsen 2006. HBSC. Forskningsgruppen for Børn og Unges Sundhed, Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet.

Russell, Dan – Letitia A. Peplau – Carolyn E. Cutrona (1980): “The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence”. I: Journal of Personality and Social Psychology 39:472-80.

Russell, Dan (1996): “The UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, validity, and factor structure”. I: Journal of Personality Assessment, 66, 20-40.

S

Sande, Allan (2000): RUSsefeiring. Om meningen med rusmiddelbruk sett gjennom russefeiring som et ritual. Doktorgradsavhandling ved Universitetet i Tromsø, sosialantropologisk institutt. Rapport nr. 1. 2000. Høgskolen i Bodø.

Schott, Robin May (2009): “Mobning som socialt begreb. Filosofiske refleksjoner over definitioner”. I: Jette Kofoed – Dorte Marie Søndergaard (red.): Mobning. Sociale processer på afveje. København: Hans Reitzels Forlag.

SOU (2006): Ungdomar, stress och psykisk ohälsa - Analyser och förslag till åtgärder. Statens Offentliga Utredningar 2006:77. Stockholm: Edita Sverige AB.

Søndergaard, Dorte Marie (2009): “Mobning og social eksklusionsangst”. I: Jette Kofoed – Dorte Marie Søndergaard (red.): Mobning. Sociale processer på afveje. København: Hans Reitzels Forlag.

Sørensen, Anders K. (2008) Hankøn – iscenesættelsen af den moderne mand. København: Informations Forlag.

Sørensen, Anette Dina – Susanne V. Knudsen (2006): Unge, køn og pornografi i Norden. Slutrapport. København: Norden.

Sørensen, Niels Ulrik (2006): "Bare billeder? – Konstruktionen af køn, kroppe og seksualiteter i unge drenges brug af pornografi og mainstreamet pornografi". I: Anette Dina Sørensen – Susanne V. Knudsen (red.): Unge, køn og pornografi i Norden – Kvalitative studier. København: Nordisk Ministerråd.

Sørensen, Niels Ulrik (2007): "Detours for heterosexuality – young boys viewing male bodies in pornography". I: S.A. Månsson – L. Löfgren-Mårtensson – S. Knudsen (red.): Generation P? Youth, Gender and Pornography. København: Danish School of Education Press

Sørensen, Niels Ulrik (2008): "Where the ordinary end and the extreme begins – Aesthetics and masculinities among young men. I: H.S. Jensen – M. Juelskjær – T. Moser – T. Schilhab (red.): Learning Bodies. København: Danish School of Education Press

U

Ulriksen, Lars – Susanne Murning – Aase Bitch Ebbensgaard (2009): Når gymnasiet er en uddannelsesfremmed verden. Eleverfaringer – social baggrund – fagligt udbytte. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Undervisningsministeriet (2010): Tal, der taler 2009. Uddannelsesnøgletal 2009. UNI•C Statistik & Analyse. København: Undervisningsministeriet.

Ungdomsstyrelsen (2007): Fokus07. En analys av ungas hälsa och utsatthet. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

W

Waadegaard, Mette (2010): "Spiseforstyrrelsernes forekomst og udbredelse". I: Susanne Lunn – Kristian Rokkedal – Bent Rosenbaum (2010): Frås og faste – spiseforstyrrelser i klinisk og kulturel belysning. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Waadegaard, Mette (2010): "Risikoadfærd". I: Susanne Lunn – Kristian Rokkedal – Bent Rosenbaum (2010): Frås og faste – spiseforstyrrelser i klinisk og kulturel belysning. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Waadegaard, Mette (2002): Risk behaviour related to eating disorders among Danish adolescents. National Institute of Public Health. København: Ph.d.-afhandling, Medicinsk Fakultet, Københavns Universitet.

Waadegaard, Mette (2003): Krop og kontrol – unge og spiseforstyrrelser. I Bibi Hølge-Hazelton (red): Perspektiver på ungdom & krop. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Walsh, Barent W (2008): Treating Self-Injury: A practical guide. New York: Guilford Press.

Y

Ystgaard, Mette – Niels Peter Reinholdt – Jorulf Husby – Lars Melum (2003): "Villet egenskade blant ungdom". I: Tidsskrift For Den norske legeforening, 2003, 123. Oslo: Den norske legeforening.

Ø

Östberg, Viveca (2001): Hälsa och välbefinnande. I: Jan O. Jonsson – Viveca Östberg (red): Barns och ungdomars välfärd. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar, nr. 55.

Center for
Ungdomsforskning,
Danmarks Pædagogiske
Universitetskole,
Aarhus Universitet

Tuborgvej 164
2400 København NV
Tel: 8888 9074
Fax: 8888 9922
www.cefu.dk

